Donated by Mrs. E. Ginsberg

מתנה פון אסתר גינזבערג

1 9 5 2

IN LOVING MEMORY OF MY

F A T H E R

Mr. Jacob Smith

H. Ginsberg

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
פא. אנטע
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

ספריה עממית · טורונטו
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

הומאָר און סאַטירע

דריטער באנד

וויסענשאַפט און פאָלקס הומאָר

רעדאַגירט פון

י. מאַרינאָוו און אַ. וואָהלינער

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטע
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

אַרויסגעגעבען פון

ראַמאַל פּאַבלישינג קאָ.

ניו יאָרק, 1912

Copyright, 1911,
by Ramal Publishing Co.,
New York

ספריה עממית בטורונטו
JEWISH LIBRARY, TORONTO

אינהאַלטס־פערצייכנים:

געשיכטע און געאָגראַפיע:

1) אמעריקא גנב
א) די געאָגראַפיע פון לאַנד 3
ב) די ענטדעקונג פון אמע־ריקאַ............ 5
ג) די בעפרייאונג פון אַמעריקאַ......... 7
ד) דער בירגער־קריעג.. 9
ה) די סטעטשו אָוו לי־בערטי........... 11
ו) די קאָנסטיטושאָן... 12
ז) די שטאָדט ניו יאָרק 14
ח) די געשיכטע פון בראָנ־זוויל............ 17
ט) מעקסיקאָ......... 19

2) ביבלישע געשיכטען
א) יציאת מצרים...... 21
ב) עשרת הדברות...... 23
ג) מגילת אסתר........25
ד) אדם און חוה...... 27

וויסענשאַפטליכע לעקטשורס.

פ י נ ט ש ע
1) וואָס איז וויסענשאפט 31
2) וואָס איז קונסט..... 33

א ש ר פ אָ מ פ ע
אַנאַרכיזמוס ־ קאָמוניזמוס.. 35

י. פ י נ ק ע ל ש ט י י ן
די נאָז............... 37

י צ ח ק ב ן ־ מ א י ר
דער קוש............... 39

ח ו ז ק ׳ ס א י י נ י ק ע ל
1) ווי צו באַפּען אַ קאַר 40
2) ווי אויסצוגליטשען זיך 43
3) ווי צו כאַפּען אַ היטעל 45

מ ש ה נ א ד י ר
1) טשוועקעס און יודענ־טהום............. 46
2) הויזען............ 49

י. ט ו נ ק ע ל
ווי זיך צו גרימירען....... 51

י צ ח ק ב ן ־ מ א י ר
ווי צו הענגערען....... 54

י ע ק ב י ו ס ף
מעדיצינישע כללים....... 57

מ ש ה נ א ד י ר
1) ווי צו וואקסען...... 59
2) ווי צו זיין שעהן.... 61

י ע ק ב י ו ס ף
ווי זיך נוהג צו זיין אום זומער 63

סקיצען, מעשה׳לעך סצענקעס און בילדלעך.

ג. ל.
קאַרבאַל.............. 67

א. ל. ב א ר א ן
1) דער הונד פון דער רע־חאַקציע.......... 75
2) רעמבעגע סטרונעס.... 82

ח. גאָטעספעלד
1) פערזאָרגט די בנים... 87
2) איך אָדער דער דאָלאַר! 90

יצחק רייז
דער נאַקעטער קעניג...... 93

משה נאדיר
אַז גאָט וויל.......... 96

משה נאדיר
אַ סצענע אין גערינבט.... 98
אין קאַמפּיין צייט....... 100
געדולד............... 103

רינאלדאָ
אַ מעשה מיט אַ מאָראַל.... 105

יעקב יוסף
1) דעם פעדלער'ס בעסטער קונה.......... 107
2) אין פּאָסט אָפיס..... 108
3) ווי צו ווערען אַ סיטי־זען........... 110

משה אדיר
1) גראַמטעוועט......... 112
2) ווי אַלט זייט איהר? 114
3) די לענדלראָדס, נעבעך! 116
4) ערגער ווי געשטאָרבען 118
5) דער העלד......... 119

רינאלדאָ
1) דער פּראָפעסאָר...... 120
2) איינער פאר אלע.... 121

אנאָנימוס
ראַטעוועט............ 122

רינאלדאָ
און ער האָט געקושט..... 124

כפול־שמונה'דיגע ליגענס.

י. סטיינסאפיר
דער ליגען איז דער בעסטער אמת............ 129
געשפּיעלט פינאָקעל אין הימעל........... 133

הערשעלע אסטראָפּאָ־לער נומער 2
1) אַ מעשה מיט אַ ציעג 135
2) ביי די רויטע אידלעך 138
3) אַ מערקווירדיגע רייזע 141
4) עקשנות.......... 143
5) איהם קומט דאָס זייגערל 144
פערשיעדענע ליגענס..... 145

די פרויען־וועלט.

גלייכווערטלעך און אפאָריז־מען וועגען פרויען.. 153

פאָלקס־הומאָר:
1) אידישע וויצען...... 179
2) וועגען ליעבע און פאַ־מיליען ־ לעבען.... 195
3) קינדער ־ וויצען.... 204
4) אַלגעמיינע וויצען.... 210

שלום עליכם
1) געביטען מיט די יוצרות 245
2) איטאַליא.......... 251
3) אסתר........... 257
4) ניטאָ קיין מזל...... 266
5) אליהו הנביא....... 272

תשר"ק
1) צו אַ סיום התורה.... 279
2) אַ חזן אויף פּראָבע... 283
3) אַ הערינג פאר אַ הערינג 289
4) אָ, יענע שבועות'דיגע בלינצעס!......... 295

ל. לאנדוי.

געשיכטע און געאָגראַפיע

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/humorsatirescien0000unse

אַמעריקא גנב

די געאָגראַפּיע און די געשיכטע פון דעם יענקי־לאַנד; דער מאַטעריאַל פאַר דעם ווערק איז אַ ביסעל גענאַשט ביי די גוים*), מעהרסטענ־טהייל אָבער אויסגעזויגען פון דעם אייגענעם פינגער.

די געאָגראַפיע פון לאַנד.

די פעראייניגטע שטאַאטען. — א גרויסער שטח לאַנד, בעדעקט מיט פאבריקען, פּאָליטישענס, וואָדעוויל־הייזער, שענקען און „געלע" צייטונגען.

די גרענעצען. — אין דער נאָרד — עלים איילענד; אין דער סויטה — די ניגער־לינטשערייען; אין דער וועסט — מינען־סטרייקס; אין דער איסט „טעמעני".

קלימאַט. — דער קלימאַט איז זעהר און זעהר ניט קיין שטענדיגער. גוטע צייטען און קריזיסען בייטען זיך יעדען טאָג לויט דעם טערמאָמעטער אין „וואָלל סטריט". דער ראדיקאליזם פון דער רעגיערונג שטייגט און פאַלט אזוי אונערווארטעט ווי א באנק־קראך. יעדען מאָנטאג און דאָנערסטאג הויבט זיך פלוצלינג אויף א שטורם אויף די טראָסטס און איידער מען האָט צייט זיך ארומ־צוקוקען, איז שוין ווידער דער הימעל לויטער און די טראָסטס שמייכלען. בלויז איין סאָרט שטורם ווידערהאָלט זיך רעגעל־מעסיג פון יאהר צו יאהר, א שטורם פול מיט היץ, מיט דונערן און בליצען. דאָס גאנצע לאַנד געהט פלוצלונג פון זינען אראָב. אזעלכע שטורעמס רופען זיך דאָ „וואהלען".

דאָס אויסזעהן פון לאַנד (טאָפּאָגראַפיע). — דאָס לאַנד איז מערסטענטהייל בעדעקט מיט זומפען און אין די זומפען

---

*) טהיילווייז איז דער מאַטעריאַל פאַר דער געשיכטע פון אַמעריקא גענומען פון „ביל נײ'ס קאָמיק היסטאָרי אָוו דהי יונייטעד סטייטס".
ל. לאַנדוי.

וואקסען פערשיעדענע שעדליכע קרייטיכער, וועלכער פערגיפטען די לופט, ווי למשל: רעדאקטערע, פּאָליטישענס, טראַסטס, סטרייקס, באָיקאָטס. פון די וויכטיגסטע בערג איז דער בארג פון בלאָפּס. פון די וויכטיגסטע טהאָלען איז דער טהאָל פון טרערען און יאָמער (אויף ענגליש: עלים איילענד). דער בעריהמטעסטער קאנאל איז דער פּאנאמא קאנאל. ער איז בעריהמט דערמיט, וואָס פיעלע פּאָליטיקער האָבען זיך ביי איהם פערשטאָכען די פינגער.

בעפעלקערונג. — מיליאָנערען, פּאָליסלייט, גנבים, פּאָלי־טישענס, סטרייקערס, סטרייק־ברעכער, פערד־סם׳ער, חטאים־ראמער, סאַלוויישען־ארמעעניקעס, קריסטשיען סייענטיסטס, פעדלערס, שווינדלער, „שווארצע הענד׳ניקעס" און כינעזער. אלע אמעריקאנער קומען פון אירלאנד, אויסער די אידען, וועלכע קומען פון עלים איילענד און גאלוועסטאָן.

די מאָראַל פון לאַנד, — שפּיעל בייזבאלל, מאך בלויע אויגען, ריים בערד און לינטש ניגערס.

דער האַנדעל. — דער האנדעל ליעגט מעהרסטענטהייל אין די הענד פון די רייכע פרויען, וועלכע אימפּאָרטירען פאר חתנים פערפוילטע גראפען, פער׳קבצנ׳טע פירשטען און טויגעניכטסען־באראָנען. דער פרייז פון אזעלכע חתנים וואקעלט זיך צווישען א האלבען מיליאָן און צעהן מיליאָן דאָלאר.

מינעראַלען און מעטאַלען. — מינען זיינען דאָ פיעלע און זיי ברענגען גרויסע פּראָפיטען. קיין מעטאַלען און מינעראַלען קען מען ניט פון אַלע אויסגראָבען, אָבער פון אַלע גראָבט מען דערפאר אויס אזעלכע פּאַפּיערלעך, וועלכע הייסען „סטאקס", מען פערקויפט זיי פאר משוגע־הויכע פרייזען און מען ווערט רייך.

שטעדט. — די וויכטיגסטע שטאדט איז ניו יאָרק. די שטאדט איז מייסטענס בעריהמט מיט איהר האַנדעל מיט אַלע לענדער פון דער וועלט. דורך ניו יאָרקער האַפען ברענגט מען אריין אין לאַנד: פּאָליסלייט פון אירלאַנד, ביער־טרינקער — פון דייטש־לאַנד, באָמבען־ווארפער — פון איטאַליען און לעזער פאר די אידי־שע צייטונגען — פון רוסלאַנד.

די ענטדעקונג פון אַמעריקאַ.

עס איז געווען אַ שעהנער פריהמאָרגען אין דער שפּאַנישער הויפּטשטאַדט מאַדריד, ווען פאַר דער קעניגין איזאַבעלאַ, וועלכע איז געזעסען אויפ'ן טהראָן נעבען דעם קעניג פערדינאַנד, איז ערשיענען קאָלומבוס מיט אַ רעקאָמענדאַציאָנס־בריעף פון אַ גלח.

די קעניגין האָט געעפענט דעם בריעף און האָט איבערגעלייענט פאָלגענדעס:

„דער יונגער מאַן, וועלכער שטעהט איצט פאַר אייער מאַיע־סטעט, איז קריסטאָפאָר קאָלומבוס. ער איז פלייסיג און ארבייטס־זאַם. זיין פּראָפעסיע איז ענטדעקונגען. מען דאַרף איהם נור אַ וואונק טהון און ער ענטדעקט וואָס איהר ווילט אליין. אזוי ווי אָבער די צייטען זיינען איצט שלעכט, דרעהט ער זיך נעבעך ארום אָהן אַ שטאָף ארבייט. איך האָף, אַז אייער מאַיעסטעט וועט איהם געבען עפּעס אַ שטיקעל „דזשאב“ און איהם שיקען ענטדעקען אַמעריקאַ.“

די קעניגין האָט אפילו שוין געהאַט אַן אייגענעם ענטדעקער, וואָס האָט געארבייט פאַר איהר זייט עטליכע יאהר, דאָך האָט זי בעשלאָסען צו ערפילען דעם גלח'ס בקשה.

די פראַגע איז נאָר געווען, וואו נעהמט מען אויף הוצאות.

דער קעניג האָט געזאָגט:

— די פינאַנצען זיינען איצט אויף געבראָטענע צרות. מיר קומט נאָך צו מיינע ווײדזשעס הונדערט דאָלאַר, דער פּאַלאַץ איז שוין זייט אַכט יאָהר ניט געפּיינט, אין גראָסערי וויל מען שוין ניט געבען אויף באָרג, די דיענסטען ווילען ארוים אין סטרייק צוליעב העכערע ווײדזשעס און דער בוטשער סטראַשעט מיט'ן געריכט.

אבער איזאַבעלאַ האָט איהם אַ גלעט געטהאָן איבער דער קרוין, האָט ליעבליך אראָבגענומען אַ פעדער פון זיין קעניגליכען מאַנטעל, האָט צערטליך אַ שמייכעל געטהאָן צו איהם און האָט געמאַכט אַזאַ חשבון:

ערשטענס, קען ער שפּאָרען אביסעל אויף זיינע סיגאַרס;

צווייטענס, קען ער זיך א פּאָר יאהר בעגעהן אָהן וויין און דריטענס, וועט זי פערזעצען איהר ציערונג.

איינינע מיניסטאָרען זיינען אבער געווען דאגעגען.

זיי האָבען אזוי גע׳טענה׳ט:

— צו וואָס זאָל מען ענטדעקען א לאַנד, וואָס קיינער האָט עס נאָך ניט געזעהען און ווייס ניט, וואָס דאָס איז, א לאַנד, וואָס איז נאָך דערצו אזוי ווייט און האָט ניט קיין אייזענבאהן און קיין טעלעגראף? קען מען ניט ענטדעקען א לאַנד וואָס איז נאָהענט, וועלכעס מען קען און וועלכעס איז שוין ציוויליזירט?

אָבער איזאבעלא האָט קיינע טענות ניט געוואָלט הערען. זי האָט בעשלאָסען, אז קאָלומבוס מוז ענטדעקען אמעריקא.

און אזוי איז עס געווען.

קאָלומבוס האָט געקויפט דריי שיפען, האָט צונויפגענומען אזוי פיעל מערדער, גנבים און אויסוואורפען וויפיעל ער האָט נור געקענט קריגען אין מאדריד, און דעם דריטען אויגוסט 1492 האָט ער זיך א נעהם געטהאָן צו זיין דזשאב — ענטדעקען אמעריקא.

אָבער דער דזשאב איז געווען פיעל שווערער ווי קאָלומבוס האָט גערענקט. אמעריקא האָט זיך ניט געלאָזט ענטדעקען.

די מאטראָזען האָבען זיך אָנגעהויבען צו בונטעווען. זיי האָבען געזאָגט, אז קאָלומבוס ווייס ניט פון זיינע הענד און פיס און אז זיי דרעהען זיך אויף איין אָרט. זיי האָבען געזאָגט, אז זיי דערקענען א שטיקעל וואסער אין ים, ארום וועלכען זיי דרעהען זיך שוין זייט א וואָך. זיי האָבען געזאָגט, אז זיי קענען ניט זיצען אזא לאַנגע צייט לעדיג און קיין איין־איינציגען מאָרד ניט בעגעהן און קיין איינציג גנבה׳לע ניט מאכען. און ווען זיי האָבען זיך דער־וואוסט, אז אין אמעריקא זיינען קיין סאלונען (שענקען) אויך ניטאָ, זיינען זיי שוין גאָר ארויס פון די כלים, האָבען אָנגעכאפּט קאָלומ־בוס׳ען ביי די הענד און פיס און איהם געוואָלט אריינוואַרפען אין ים.

אָבער קאָלומבוס האָט זיי געזאָגט, אז ער וועט זיי מאָרגען ענט־דעקען דעם סוד, ווי צו מאכען פון ים־וואסער ניינציג־גראדיגען שנאפּס, און זיי האָבען איהם אָבגעלאָזט. און אויף מאָרגען אין

דער פריה האָט זיך דערהערט א געשריי: „לאנד! לאנד!“ און אמעריקא איז ענטדעקט געוואָרען.

זיי זיינען ארויס אויפ'ן ברעג און באלד געעפענט א סאלון און געלעגט דעם פונדאמענט פאר דער גרויסער פרייהייטס־ליעבענדער אָרגאניזאציאָן וואָס הייסט „טעמעני האָלל“. קאָלומבוס האָט יעדען געגעבען א גלאָז ביער מיט א האוואנא סיגאר און איז ערוועהלט געוואָרען פאר וויצע־קעניג.

דאָס איז געווען דעם 12טען אָקטאָבער אין יאהר 1492.

די בעפרייאונג פון אמעריקא.

מען האָט אייך זיכער דעם לעצטען 4טען יולי אָבגעשאָסען אַן אויער, אָבגעברענט די נאָז און געמאכט אייך אויף אייביג טויב. איהר וועט זיכער דעם קומענדען 4טען יולי פערקריפּלען א קינד און אויפגעריסען ווערען מיט אייער קלייטעל פון פייער־ווערק. אָבער איהר דארפט בלויז זיין שטאָלץ דארויף. ווייסט, אז דאָס פייערט מען דאָס שעהנסטע קאפּיטעל פון דער אמעריקאנער געשיכטע — די בעפרייאונג פון אמעריקא.

אָבער לאָמיר אייך דערצעהלען אלעס כסדר.

טאפט איז נאָך דעמאָלט קיין פּרעזידענט ניט געווען, ווייל דאָס לאנד האָט נאָך ניט בעלאנגט ניט צו קיין קארנעגיע'ן און ניט צו ראָקעפעלער'ן. די הערשערין פון אמעריקא איז געווען ענגלאנד און אזוי ווי זי האָט קיין שכל ניט געהאט צו שענקען מיליאָנען אויף קאלעדזשעס און ביבליאָטהעקען, האָבען די אמעריקאנער געמאכט א רעוואָלוציאָן און געשריען, ווי דער קליינער „בונד“, להבדיל, אין רוסלאנד: „זנאַט ניע זנאיעם, קאָנסטיטוציע זשעלאיעם!“

און דאָ זעהט מען קלאָר, ווי ריכטיג עס איז קארל מארקס' לעהרע, אז אלעס נעהמט זיך פון די עקאָנאָמישע אומשטענדען, וואָרים, לאָמיר אייך זאָגען, די בעשעפטיגונג פון די דאמאלסדיגע אמעריקאנער איז געווען: שיסען אינדיאנער, שמייסען ניגערס און צאָהלען מס צו ענגלאנד.

דער פיהרער פון דער רעוואָלוציאָן איז געווען דזשאָרדזש וואשינגטאָן, וועלכער איז געווען בעשיידען, האָט געהאט מוטה און גערולד, איז איבעראַל געווען דער ערשטער און האָט זיך ממש מקריב געווען פאר׳ן פאָלק.

למשל:

אין מיטען דער נאַכט האָט ער איינער אליין, אין בעגלייטונג פון בלויז עטליכע טויזענד מאן, „געקראָסט" דעם דעלאוועיר ריווער.

ער האָט אָבגעלעבט מיט זיין ווייב מארטהא שעהנע עטליכע יאהר און איז קיינמאָל ניט אנטלאָפען קיין קענעדע.

און ווען ער האָט נור דערהערט, אז עס פאָדערט זיך א מענש, וואָס זאָל זיך רופען „דער פאטער פונ׳ם לאנד" און זאָל בלייבען אויף אייביג איינגעבאקען אין די הערצער פון די אמעריקאנער, האָט ער קיין מינוט ניט געטראַכט און גענומען אויף זיך דעם דזשאב.

קלוג איז ער געווען ווי דער טאָג. ווען ער האָט בעמערקט, אז ער הויבט זיך אָן דעם עולם צוצועסען, האָט ער זיי אָבגעטהאָן אויף טערקיש און איז געשטאָרבען.

מען דערצעהלט אויך וועגען איהם, אז ער האָט קיין מאָל קיין ליגען ניט געזאָגט, אבער — עט, דאָס זיינען שוין בבא־מעשיות און אין אן ערנסטער אבהאנדלונג איז קיין פלאץ ניטאָ פאר אזעלכע ווייבערשע באיקעס.

נאָך דער בעפרייאונג פון אמעריקא האָט דאָס דאנקבארע פאָלק געוואָלט ענדליך בעפרייען וואשינגטאָנ׳ען און איהם לאָזען צוריק פאשען זיינע בהמות אויף זיין פארם, אבער ער האָט געזאָגט, אז עס איז פאר איהם ניט קיין נפקה מינא, ער קען אויך ווערען פרעזידענט, און ער איז געוואָרען דער ערשטער פרעזידענט.

באלד נאָך דער רעוואָלוציאָן האָט מען אויך אויפגענעהט די ערשטע אמעריקאנער פאָהן, וועלכע איהר קענט זעהן אויף אלע ציוניסטישע אונטערנעהמונגען צוזאמען מיט א „מגן דוד".

דער איינציגער פלעק אויף וואשינגטאָנ׳ס רעפּוטאציע איז דאָס וואָס ער האָט אומיסטנע אויסגעטראכט עפּעס א „קאָנסטיטוש־אן", וועלכע מען דארף קענען בעת מען וויל ווערען א בירגער.

דאָס וועלען איהם די „גרינע“ אידלעך קיינמאָל ניט מוחל זיין. א דאַנק דיזען „שפּיצעל“ מיט דער קאָנסטיטוציאָן, מוזען זיי זיך בענוגענען מיט'ן אייביגען מאַרשירען, דעמאָנסטרירען און פּאַטשען פאַר'ן סאָציאַליזם, אבער שטימען — א־זאָס!

דער בירגער־קריעג.

די איינציגע שולדיגע אין דעם בירגער־קריעג זיינען, אָהן צווייפעל, געווען די ניגערס. און אין אמת'ען, וועלכער שוואַרץ־יאָהר האָט זיי געבראַכט קיין אמעריקא פאַר דער ניגער־בעפרייאונג? קראַנק זיינען זיי געווען צו קומען נאָכדעם?

שווערע צייטען זיינען דעמאָלט געווען פאַר דער סויטה, און אַלץ צוליעב די ניגערס. אזא פערפלוכטע נאַטור האָבען שוין געהאַט די ניגערס, — אז איהר פלעגט זיי נור געבען עסען קרענק, אַרבייטען מיט זיי ווי מיט אָקסען און זיי שמייסען ווי פערד, פלעגען זיי אייך אָבטהון איין קלייניגקייט: זיך צונויפנעהמען אין די טויזענדער און מאַכען א לוסטרייזע אויף יענער וועלט. געווען, הייסט עס, ניגערס און — ניטאָ קיין ניגערס! און רוף זיי קנאַק־ניסעל! אנדערע וואָלטען אין זינען געהאַט, אז א ניגער קאָסט געלד און מען דאַרף זיין אַרבייט ווי אין לעבען. זיי אבער — וויים איך וואָס! א סך האָבען זיי זיך געקימערט פאַר „אונז“!

דאָס איז געווען אין דער סויטה. אין דער נאָרד האָבען מיר פון זיי געהאַט אנדערע צרות.

די יעניגע ניגערס, וואָס האָבען צוליעב דער אָדער יענער אור־זאַכע קיין חשק ניט געהאַט זיך איבערצופעקלען אויף יענער וועלט, פלעגען דורך דער נאָרד לויפען קיין קענעדע און זיי פלעגען איבער־שרעקען אונזערע היהנער און צורייצען אונזערע הינט און אויס־פּגר'ן אין די טויזענדער אויפ'ן וועג און מיר האָבען זיי נאָכדעם בעדאַרפט בעגראָבען אָהן א סענט געלד.

מיט איינעם וואָרט, עס איז שוין געווען ניט אויסצוהאַלטען. און אז עס איז אָנגעזאַלצען אויפ'ן האַרצען, ווייסט איהר דאָך,

קריעגט מען זיך. און א קריעג בידוע, איז ווי א קרעצעל: וואָס מעהר מען קראַצט, אַלץ מעהר צוויאַטערט עס זיך. בקיצור, א וואָרט פאַר א וואָרט, א קללה פאַר א קללה...

— א גט! — האָט געגומען שרייען די סויטה.

— אזוי לאַנג זאָלסטו ליעגען אויף איין זייט און זיך ניט קענען איבערקעהרען אויף דער צווייטער, ווי דו וועסט קיין גט ניט קריגען. — האָט געענטפערט די נאָרד.

נו־נו, איז געוואָרען א באַטאַליע! דעם 12טען אפּריל 1851 האָט מען זיך צום ערשטען מאָל אריינגעפּאָהרען אין די שלייערס און מיט פיער יאהר שפּעטער האָט לינקאָלן צוריק שלום געמאַכט צווישען דעם פּאָר פּאָלק, און, אום צו זיכערען דעם שלום בית, בעפרייט די ניגערס. אָבער אין דער סויטה ווייסען נאָך עד היום הזה די ניגערס ניט דערפון און זיי כאַפּען זיך אָפּט אריבער אין דער נאָרד זיך נאָכצופרעגען אויב עס איז טאַקע אמת, וואָס די אַלטע לייט דערצעהלען, אז מען האָט מיט 46 יאהר צוריק זיי בעפרייט.

קנאַפּע דריי טויזענד מיליאָן דאָלאַר מיט צוואַנציג סענט האָט אָבגעקאָסט דער קריעג, אויסער דעם וואָס מען האָט אין טומעל ארויסגעשלעפּט פון ווייבערשע זאַקען.

געענדיגט האָט זיך דער קריעג ערשט נאָכדעם, ווי דער גאַנצער מיליאָן מענשען, וואָס איז ראוי געווען געשאָסען צו ווערען, איז אוועק אויפ׳ן עולם האמת. אין טומעל האָט מען אָבער פערגעסען אָן לינקאָלן׳ען אליין און מען האָט איהם געמוזט שענקען א שעהנעם פּאַטריאָטישען טוידט שוין בעת׳ן שלום.

אָט דאָס איז די געשיכטע פון דעם בירגער־קריעג.

און צום שלום ווילען מיר בעמערקען נאָך אָט וואָס:

א שטאַרקע טובה דער ניגערשער פרייהייט האָט געטהאָן א ווייסע פרוי (בּיטשער סטאָו) מיט איהר מעשה־ביכעל „אָנקעל טאָם׳ס קעבּין״. און זייט דאַן קען זעלטען א ניגער פאַרבייגעהען אָן איינזאַמע ווייסע פרוי און איהר ניט אויסדריקען זיין היימעסטע און שטאַרקסטע ליעבע (פערגעוואַלטיגונג רופען עס די ווייסע). ער טהוט עס מיט דער גרעסטער זעלבסט־אויפּאָפּפערונג, ניט קוקענדיג דאַרויף, וואָס מען לינטשט איהם דערפאַר. און צוריק גערעדט,

וואָרום זאָל ער עס ניט טהון ? אז לינטשען לינטשט מען איהם דאָך במילא, איז שוין, דאכט זיך, בעסער געלינטשט צו ווערען פאַר א גוטע זאַך !

די סטעטשיו אָוו ליבערטי.

די סטעטשיו אָוו ליבערטי אָדער די געטין פון פרייהייט איז אַן אימפּאָרטירטע סחורה, פּונקט ווי די באַראָנען קאַבצאַנזאָהן און גראַפען הונגערמאַן, אויף וועלכע אונזערע רייכע יורש'טעס זיינען שטאַרקע בעלנים. אימפּאָרטירט איז די סטעטשיו אָוו ליבערטי פון פּאַריז, פון וואַנען מען אימפּאָרטירט אהער אַלע אַנדערע מאָדעס. אזוי ווי אָבער די בעשטעלונג האָט זיך אביסעל פערשפּעטיגט, איז די געטין פון פרייהייט אָנגעקומען קיין אמעריקא שוין נאָך דער רעוואָלוציאָן, און אום פון איהר פּטור צו ווערען, האָט מען זי פער־שיקט „איבער'ן וואַסער". און אום ארויסצושלאָגען פון איהר קאָפּ די הייסע רעוואָלוציאָנערע געדאַנקען, האָט מען אוועקגעשטעלט נעבען איהר דעם אטלאַנטישען אָקעאַן, ער זאָל איהר מאַכען „קאַלטע פיס". זייט דאַן שטעהט די סטעטשיו אָוו ליבערטי ביים ארייגאַנג אין ניו יאָרקער האַפען און באָדט איהרע נאַקעטע פיס אין דעם געזאַלצענעם וואַסער: עס איז זעהר געזונד, זאָגט מען, צו א היציגען קאָפּ און צו רעמאַטעס.

די אויפגאַבע פון דער סטעטשיו אָוו ליבערטי איז אָנצוזאָגען דער וועלט, אַז אמעריקא איז פול מיט פרייהייט ווי א מילגרוים מיט קערנדלעך, ווי העסטער סטריט מיט שמוץ און גוי וואָלל סטריט מיט שווינדעל.

יא, מיר האָבען שוין דאָ צופיעל פרייהייט. א גליק איז, וואָס מיר האָבען קיין צייט ניט זי צו געניסען. מיר זיינען שטאַרק פער־נומען: די געזעצגעבער — מיט לינקע ביזנעס, די מיליאָנערען — מיט די כּאָריסטקעס, די ביזנעס־לייט — מיט בלאָפס און די ארביי־טער — מיט סטרייקס און הונגער.

אם וועניגסטען ליידען מיר פון דער צו גרויסער פרייהייט אויף דער איסט סייד, ווייל דאָ זיינען מיר אם שטאַרקסטען פערנומען.

מיר מאַרשירען, מיר דעבאַטירען, מיר פּאָלעמיזירען, מיר קריטיזירען און מיר אַפּעלירען. און אז מיר האָבען שוין אמאָל א פרייע מינוט, זיצען מיר אין קאַפע און רעדען רכילות אָדער, אין בעסטען פאַל, שפּיעלען מיר אין קאָרטען.

איבריגענס געפעלט זי אונז [illegible] זעהר שטאַרק, די געטין פון פרייהייט. צום אלעם ערשטען טראָגט זי ניט קיין רוסישע „רובאַשקע". צווייטענס, קען זי ניט רעדען קיין שלעכטען רוסיש. און דריטענס, אין אַמעריקא — אויך מיר פרייהייט!

וועט איהר אפשר פרעגען: אויב יא אזוי, טאָ צו וואָס דאַרף מען זי אין גאַנצען, די סטעטשיו אָוו ליבערטי? זיינט איהר במחילה א „גרינער". הלמאי, צו וואָס דאַרף מען וואהלען, ווען עס ווערען ממילא ערוועהלט פערהאַסטע פּאָליטישענס? הלמאי! גאָרניט! וואָס מאַכט עס אייך אוים? עס מאַכט אייך עפּעס קאַליע?

אז זי שטעהט די סטעטשיו אָוו ליבערטי, זאָל זי שטעהן.

די אַמעריקאַנער קאָנסטיטושאָן.

איינלייטונג.

די אַמעריקאַנער קאָנסטיטושאַן איז פערפאַסט געוואָרען נאָך דער בעפרייאונג פון אַמעריקא און מיט איהר האָט מען אין זינען געהאַט אָבצושלאָגען דעם חשק ביים ענגלישען קעניג צו קריכען אין יענקי־לאַנד. אָבוואָהל אמת'ע „פאַרמער", האָבען דאָך די טאַטעס פון דער אַמעריקאַנער קאָנסטיטושאַן פערשטאַנען, אז דאָס וואָס א מזוזה איז פאַר א שד און דער אמת פאַר א צייטונג, פּונקט דאָס זעלבע איז א קאָנסטיטושאָן פאַר א קעניג — א סטראַשידלע, וואָס וועט איהם שוין האַלטען פון ווייטענס.

דאָס איז דער היסטאָרישער צוועק פון דער אַמעריקאַנער קאָנסטיטושאַן. דער איצטיגער צוועק איהרער ווידער איז: ערשטענס, מען זאָל קענען ערקלערען פאַר אונקאָנסטיטוציאָנעל יעדעס געזעץ, וואָס קען ברענגען עפּעס נוצען די קבצנים; צווייטענס,

די „ריבייטע רעוואָלוציאָנערען" זאָלען זיך איביג די פים אָבקלאַפּען מארשירענדיג און דעם גאָרגעל איינרייסען שרייענדיג הורראַ פאַר דער סאָציאַלער רעוואָלוציאָן און קיין מאָל די קאָנסטיטושאָן ניט קענען איינבייסען און קיין מאָל קיין בירגער ניט קענען ווערען און קיין מאָל קיין איין־איינציגע שטימע ניט קענען געבען די סאָציאַליסטען.

די קאָנסטיטושאָן זעלבסט.

ארטיקעל 1. — אַלע געזעצע ווערען געמאַכט פון א קאָנגרעס, וואָס בעשטעהט פון א סענאַט, וואו עס זיצען גרויסע גנבים, און א האוז אָוו רעפּרעזענטייטיווס, וואו עס „ווידמענען זיך" קליינע גנבים. עס קענען אין קאָנגרעס על פי טעות אריינקומען אמאָל עהרליכע מענשען אויך; אבער, ערשטענס, ווערט טאַקע דאָס בעטראַכט פאַר א נאַציאָנאַלען אונגליק און, צווייטענס, האָט מען זיי פּשוט אין דער אדמה.

אום צו ערוועהלען א קאָנגרעסמען, מוזען די בורעל־פּאַרטייען טהיילען דרייערלעך און פינפערלעך צום פאָלק, און אום צו ערוועהלען סענאַטאָרס מוזען די טראָסטס, נעביך, אונטערקויפען די סטייט־לעדזשיסלייטשורס.

ווען עס בע׳גנב׳עט זיך דער רעפּובליקאַנער קאָנגרעס, קלייבט מען אויס א דעמאָקראַטישען, און ווען מען כאַפּט ביי דער האַנד דעם דעמאָקראַטישען קאָנגרעס, קלייבט מען צוריק אויס א רעפּובליקאַנישען.

ארטיקעל 2. — איבער׳ן קאָנגרעס זיצט א פּרעזידענט. מען וועהלט איהם איין מאָל אין פיער יאָהר. איהר קענט דערקענען די פּרעזידענשעל וואהל אָן דעם, וואָס אַלע אידישע טעגליכע צייטונגען ציינען דאַן אין גאַס „מואווינג פּיקטשורס" און שטעלען ארויס וואָרנונגען: „היט זיך פאַר גנבים!"

אַמענדמענטס צו דער קאָנסטיטושאָן.

1. — די הערשענדע רעליגיאָן איז די דאָלאַר־רעליגיאָן. אָבער אַלע אַנדערע רעליגיאָנען מעגען זיך פערדרעהען זייערע קעפּ. דאָס

געוויסען אין אמעריקא מוז זיין פריי — פון געוויסענסביסע. רעדען מעג מען צוזעצטערהייט פריי; ניט מעהר, ווען איהר ווילט רעדען איבער סאָציאַליזמוס אָדער אנארכיזמוס, איז די פּאָליציי פריי ניט צו וועלען עס ליידען. נו, איז וואָס איז דאָ דער אונגליק? רעדט מען ניט.

2. — שקלאפעריי, אויסער ארבייטער־שקלאפעריי, איז שטרענג פערבאָטען. „ווייסע שקלאפעריי" איז ערלויבט אונטער איין בעדינגונג בלויז: אז די „שקלאפינען" זאָלען זיך טהיילען מיט זייערע פערדיענסטען מיט די קאָדעטען און מיט דער פּאָליציי. ניגערס מעג מען לינטשען, פערשקלאפען אָבער — נאָ, סער!

3. — רויבען ביי איינעם זיין פּערזענליכע פּרייהייט אָהן א פּאַסענדער אורזאַכע איז זעהר שטרענג פערבאָטען. אָבער אז א דעטעקטיוו וויל כאפּען א פערדיענסטעל, מעג ער קידנעפּען אַן ארבייטער־פיהרער. אי, מען טאָר ניט? נו, וועט ער אָבזיצען א פּאָר יאהר אין תפיסה, וועט מען זיך דאַן פערלאָזען אויף מענשען. וועלען זיי פּסק'ענען: ניט שולדיג! איז ניט! איז ניט געפידעלט.

בעמערקונג. — די איבריגע פּונקטען פערשטעהען מיר נאָך דערוויילע אליין ניט. מיר זיינען סך הכל אין לאַנד ערשט א יאהר פינף־און־צוואַנציג.

די שטאדט ניו יאָרק.

די געשיכטע פון ניו יאָרק, די געאָגראַפישע לאַגע פון דער שטאדט און אַזוי ווייטער, און אַזוי ווייטער.

האָדסאָן ריווער און די שטאדט ניו יאָרק זיינען ענטדעקט געוואָרען פון העריק האָדסאָן דורך דער 125טער סטריט „פערי" און גאַנץ ניו יאָרק איז אָבגעקויפט געוואָרען פאַר 24 דאָלאר.

ווען איך דערמאָן זיך אָן דער מציאה, דאָס הייסט, אז איך האָב אמאָל געקענט אָבקויפען גאַנץ ניו יאָרק מיט דעם מעטראָפּאָ־ליטאן אָפּערא הויז, מיט ברוקלין ברידזש, מיט דער לודלאָוו סטריטער תפיסה און מיט אַלע בראָנזווילער „לאָטס" בלויז פאַר פיער־און־צוואַנציג דאָלאר און האָב דורכגעלאָזט אַזאַ גלענצענדע

געלעגענהייט, בין איך גרייט זיך אַליין אויסצופּאַטשען און זיך אָנרופען מיט די מיאוס׳סטע נעמען.

אָבער לאָמיר ניט אַוועק פון׳ם ענין.

בעת האָדסאָן איז צוגעקומען צו דער 209טער סטריט, האָט ער בעמערקט אַן אינדיאַנער טשיעף (שר), וועלכער האָט מיט טרערען אין די אויגען געשיקט צום הימעל פאָלגענדע תפילה:

„גאָט! מיט וואָס האָבען מיר זיך פערזינדיגט? אַלע אינדיאַנער זיינען שוין ענטדעקט, נור אויף אונז געפינט זיך ניט קיין ענטדעקער!“

און דאָ האָט ער מיט פרייד דערזעהן האָדסאָנ׳ען.

צום אַלעם ערשטען האָט האָדסאָן, אין דער בעגלייטונג פון דעם טשיעף, בעזוכט דעם פּרויען־קאַלעדזש און מיט ערשטוינונג זיך דערוואוסט, אַז די קאַלעדזש־מיידלעך געהען כמעט אין גאַנצען נאַקעט, אַז ביז׳ן עלטער פון ניין־און־אַכטציג יאָהר געהען זיי אַלע באָרפוס און אַז דאָס בעסטע מאכל ביי זיי איז אָבצוגריזשען אַ ריפּ פון אַ מיטעליעהריגען מאַן.

די מיידלעך זיינען איהם פון דעסטוועגען אַזוי שטאַרק געפעלען, אַז ער איז גרייט געווען דאָ אויפ׳ן אָרט צו שטעלען אַ חופה מיט איינער. צו קיין חופה איז עס אָבער דאָך ניט געקומען, ווייל אין גאַנץ ניו יאָרק האָט מען דעמאָלט קיין איין גאָלדשמיעד ניט געקענט געפינען וואָס זאָל קענען מאַכען אַן אַנשטענדיגען חתונה־רינג.

דיעזער צופאַל האָט אַזוי געווירקט אויף האָדסאָנ׳ען, אַז ער איז אין דרייסיג יאָהר אַרום געשטאָרבען.

און איצט אַ ביסעל וועגען דעם איצטיגען צושטאַנד פון ניו יאָרק.

ניו יאָרק שטעהט אויף פינף אינזלען, דריי טייכען, צוויי־טויזענד סאַלונס (שענקען) און מיליאָנען בלאָפס.

די שטאָדט איז אַזוי רייך, אַז יעדען טאָג טהיילט מען אויס צעהנדליגע טויזענדער לאַבענס ברויט צו נויטבעדירפטיגע. די בעפעלקערונג איז אַזוי גרויס, אַז אַוועק׳גנב׳ענען אַ האַלבען מיליאָן שטימען איז אַפילו ביי אַ קליינעם פּאָליטישען גנב פּשוט אַ שפּאַס.

די שטאָדט איז אַזוי גרויס, אַז איהר קענט קויפען ביי אַ ריעל־עסטייט (ערד־אייגענטהום) אַגענט אַ „לאָט" (שטיק ערד) און דעם לאָט זוכען אייער גאַנצען לעבען און איהם דאָך ניט געפינען.

ניו יאָרק איז די פרייעסטע שטאָדט אין דער וועלט. אויב איהר פערמאָגט אַן אויטאָמאָביל, קענט איהר פראַנק און פריי אריבערפאָהרען יעדען טאָג צוויי מענשען. אויב איהר זיינט אַ קבצן, קענט איהר זיך ווי אַ פריץ צולעגען אין סענטראַל פּאַרק און אויסגעהן פאַר הונגער. און אויב איהר זיינט אַ פאַמיליען־מאַן, קענט איהר האַלטען אַזוי פיעל „באָרדערס" (קעסטניקעס), וויפיעל איהר קענט נור אריינקוועטשען אין אייערע דריי צימערלעך.

דריי זאַכען בלויז זיינען פערבאָטען אין ניו יאָרק:

1) געהען שפּעט ביינאַכט אויף דער בויערי: מען וועט אייך פון דאָרט צונעהמען אין אַ ליילעך.

2) טראָגען אַ באָרד: אידישע שקצים'לעך וועלען אייך דער־הרג'ענען.

3) געהען אויף קאַנעל סטריט: מען וועט אייך צורייסען אויף שטיקלעך, שלעפּענדיג אייך אין די קראָמען.

דער קלימאַט פון ניו יאָרק איז אַ גאַנץ וואַרימער. קאַלט איז נור אין די הייזער וואָס ווערען געהייצט דורך דאַמפּף, אי דאָס אויך בלויז ווינטער.

דער ניו יאָרקער קלימאַט איז אַ גאַנץ געזונדער. מיר ווייסען בלויז פון איין־איינציגער קראַנקהייט, וואָס בושעוועט דאָ שטאַרק אום זומער. די קראַנקהייט בעשטעהט אין דעם, וואָס זעצט זיך נאָר אַ פּאָארעל אוועק אין דזשעקסאָן סטריט פּאַרק, אַזוי ווערען זיי באַלד פער'חלש'ט. אָבער אויך אָט די קראַנקהייט איז שוין איצט ניט געפעהרליך, נאָכדעם ווי מען האָט אויסגעפונען אַ מיטעל געגען איהר: מען מאַכט דאָס פּאָארעל חתונה.

ניו יאָרק ווערט פערוואַלטעט (און לאָמיר דאָ צוגעבען: קלוג פערוואַלטעט) פון אַ פּאָאר טראָסטס, וועלכע שטעלען אָן אַ ספּע־ציעלען מענשען (דאָס איז דער דעמאָקראַטישער לידער) און ער ערוועהלט שוין אַ מעיאָר און אָלדערמען. יעדער אָלדערמען מוז זיין אָדער אַ קצב אָדער אַ שענקער. אום צו מאַכען די ערוועהלונג

מעהר יום־טוב׳דיג, טהיילט מען דעם טאָג פון די וואהלען ביער און סיגארס צום פאָלק, מען שטעלט אוועק בודקעס מיט שטימקעסטלעך און דאָס פאָלק שטימט.

נ. ב. — אן אינטערעסאנטע כאַראַקטעריסטיק פון די ניו יאָרקער מיידלעך. זיי זיינען זעהר ענערגיש, און אז זיי נעהמען זיך אריין אין קאָפּ אימיצען צו הייראטהען, וועלען זיי איהם שוין, אפילו א טויטען, ברענגען צו דער חופה. ער קען זיך נאָך דער חופה אנטלויפען — דאָס איז שוין זיין געשעפט, אָבער געהן צו דער חופה **וועט ער.** יעס, סער!

די געשיכטע פון בראָנזוויל.

(צום 25־יעהריגען יובילעאום פון דער ציגען־מדינה)

געננוי בעשטימען, ווען בראָנזוויל איז ענטדעקט געוואָרען, איז זעהר שווער. קאָלומבוס האָט בראָנזוויל ניט ענטדעקט. ער האָט זיך אפילו געפרופט ארויפכאַפּען אויף א געפּאַקטער ברוקלין ברידזש קאַר (טראַמוואַי), אבער דער איירישער קאָנדוקטאָר האָט באַלד דערקענט אָן איהם, אז ער שטאַמט פון „שינים“ און האָט איהם באַלד ארויסגעשמיסען מיט א ברייטען „מי שברך“. און אזוי ווי ריעל־עסטייט (ספּעקולאַציעס אויף לאַנד) איז דעמאָלט געווען שטאַרק געפאַלען אזוי, אז מען האָט געקענט גאַנץ ניו יאָרק אָבקויפען פאַר 24 דאָלאַר, האָט קאָלומבוס זיך מישב געווען, אז עס לוינט זיך ניט צו שלאָגען מיט אן איירישען אנטיסעמיט, און אויף אזא אופן איז בראָנזוויל געבליבען נאָך פאַר א שטיק צייט אונענטדעקט.

פאַר דער לעצטער צייט האָט בראָנזוויל געפּרופט ענטדעקען דר. קוק, אָבער ווי ער איז נור ארויפגעקומען אויף פּיטקין עוועניו, האָט זיך בליץ־שנעל פערשפּרייט דער קלאַנג, אז אין בראָנזוויל איז ערשיענען אן אמת׳ער גוי, און עס איז געוואָרען אזא געלויף מיט אזא געפּילדער, אז דער אָרימער דר. קוק האָט זיך קוים געראַטעוועט מיט׳ן לעבען אויפ׳ן גאַרד־פאָל.

גיכער פון אַלעמען לעגט זיך אויפ'ן שכל די סברה פון אַ בעריהמטען היסטאָריקער, וועלכער בעהויפּטעט, אַז בראָנזוויל איז ענטדעקט געוואָרען פון אַ ניו יאָרקער אידען, וואָס איז געגאַנגען צו תשליך און דער ווינד האָט ביי איהם אראָבגעריסען דאָס היטעל און דאָס היטעל האָט זיך אַזוי לאַנג געקייקעלט, ביז עס האָט זיך פערטשעפּעט אָן אַ ציגענעם האָרן און כאַפּענדיג דאָס היטעל, האָט דער איד מיט כעס אויסגעשריען: „אַ בראָנז זאָל זיך אין דיר ארייננכאַפּען!" דערפון נעהמט זיך דער נאָמען בראָנזוויל.

די ערשטע איינוואוינער פון בראָנזוויל זיינען וואהרשיינליך געווען די ציגען, כאָטש ביז איצט איז נאָך ניט קלאָהר, וואו זיי האָבען געקאָנט ארומשפּרינגען אין יענע צייטען, ווען בראָנזוויל איז נאָך ניט געווען צושניטען אין „לאָטס".

אָבער ניט קוקענדיג דערויף, וואָס די ציגען זיינען געווען די ערשטע בראָנזווילער בירגער, האָבען זיי נאָך ביז איצט ניט קיין שטימרעכט און דער גאַנצער האנדעל מיט שטימען איז ארייננגעפאַלען אין די הענד פון די עראָבערער, די שפּעטערדיגע איינוואָנדערער, די איצטיגע הערשער פון בראָנזוויל. זייער ציגענע אונטערדריקטע לאַגע זעהט זיך קלאָהר פון דעם פאַקט, וואָס אפילו ביים פינף-און-צוואנציג יעהריגען יובילעאום פון בראָנזוויל זיינען זיי ניט רעפּרעזענטירט געווען פון קיין אנשטענדיגער קאָמיטע.

דער ערשטער גוי איז ערשיענען אין בראָנזוויל, ווען בראָנזוויל איז געוואָרען אַ שטאָדט און מען האָט בעדארפט קלייבען אַן אַלדערמען. האָט מען אין ניו יאָרק מיט מסירת נפש געקידנעפּט אַן איירישמאַן און מען האָט איהם מיט געוואַלד ערוועהלט. דער גוי האָט אָבער די בראָנזווילער אידען ביטער ענטטוישט. אין אַ פּאָר וואָכען ארום האָט מען שוין קיין ברעקעל חילוק ניט געקענט בעמערקען צווישען איהם און דעם פּרעזידענט פון דער שוהל און עד היום לויפט מען משוגע'נערהייד, ווען מען הערט, אַז אין בראָנזוויל האָט זיך בעוויזען אַן אמת'ער גוי, ווי עס איז, למשל, געווען דער פאַל מיט דר. קוק.

בראָנזוויל איז איצט אַ גאַנץ היבשע שטאָדט: זי פערמאָגט 200 טויזענד אידען, איין איירישען, 25 טויזענד לאָטס, וועלכע מען

ווייל אַוועקגעבען אומזיסט און קיינער נעהמט ניט, 17 טויזענד ציגען, איין ס. פּ. מאַן, איין פּועל ציוניסט אין דער צוקונפט און איין טעריטאָריאַליסט אין דער פערגאַנגענהייט.

מיט בלוט און שאַנדע וועט בראָנזוויל פערשריעבען ווערען אין דער געשיכטע פון אַנאַרכיזם און סאָציאַליזם. די בעסטע סאָציאַ־ליסטישע און אַנאַרכיסטישע כחות ליעגען בעגראָבען אין די בראָנז־ווילער לאַטס. תנצב"ה.

מעקסיקאָ.

(צו דער געלעגענהייט פון דער רעוואָלוציע אין מעקסיקאָ און די „מאַ־ניעווערען" פון דער אַמעריקאַנער אַרמעע ביי דער מעקסיקאַנישער גרענעץ)

מעקסיקאָ געפינט זיך צופעליגערווייזע דאָרט, וואו עס קומט איצט פאַר די רעוואָלוציע געגען דיאַז'ן, און די גרענעץ פון מעקסיקאָ ליעגט סאַמע דאָרט, וואו פאַר די פעראייניגטע שטאַאטען איז אַם בעקוועמסטען — בעת אַ מעקסיקאַנער רעוואָלוציאָן — צו מאַכען מאַניעווערען.

דער שטח פונ'ם לאַנד איז אַזוי גרויס, אַז דאָרט קענען בעקוועם פאָרקומען עטליכע רעוואָלוציאָנען מיט איין מאָל.

דאָס לאַנד איז אַזוי רייך, אַז די איינוואוינער קענען זיך פער־גינען מיט אַ גרינגען לונג־און־לעבער צו פערזאָרגען מיט קופּער און גאָלדמינען יעדען קבצן, וואָס קען קיין לעבען ניט מאַכען אין די פעראייניגטע שטאַאטען. דערויף קענען עדות זאָגען די מיליאָנערען גוגענהיימס און מאָרגאַנס.

די גאַסט־פריינדשאַפט פון די מעקסיקאַנער האָט קיין גרענעץ ניט. כאַפּען זיי אַמאָל בעת אַ רעוואָלוציע אריין אַן אַמעריקאַנער, וואָס קומט אויף יאַגד אויף מעקסיקאַנער סאָלדאַטען, האַלטען זיי איהם ניט נור איבער אַלע דריי שבת'דיגע סעודות, נאָר זעהען ניט אַנדערש, אַז ער זאָל ביי זיי אויך האַלטען פּסח, כדי צו קענען מקיים זיין דעם פּסוק: „כל דכפין".

די טעמפּעראַטור אין מעקסיקאָ איז אַזוי הויך, אַז יעדען

מאָנטאַג און דאָנערשטאַג עקספּלאָדירען דאָרט אַלע ביקסען און קאַנאָנען. און אַזוי ווי די מעקסיקאַנער האָבען זעהר מורא פאַר דער עברה פון „בל תשחית“, האַלטען זיי דעריבער גרייט אָנגע־שטעלט פאַר די קאַנאָנען אַ פּאָר סאָלדאַטען אָדער רעוואָלוציאָנערען. אָבער די אַמעריקאַנער צייטונגס־רעפּאָרטערס פערשטעהען ניט די מעקסיקאַנער פּסיכאָלאָגיע און מאַכען באַלד אַ געוואַלד: אויפ־שטאַנד, רעוואָלוציע!

די מעקסיקאַנער זיינען זעהר בעוועגליכע מענשען. און אַזוי בעוועגענדיג זיך, האָבען זיי איבערוועגט צו די פעראייניגטע שטאַא־טען פריהער קאַליפאָרניע און נאָכדעם ניו מעקסיקאָ. די איינציגע אויסנאַהמע צווישען די בעוועגליכע מעקסיקאַנער איז זייער פּרעזי־דענט דיאַז, וועלכער האָט זיך צוריק מיט 30 יאָהר אָוועקגעזעצט פראַוועען די מלוכה און — ניט פון פּלעק. מאַכען טאַקע דעריבער חברה מיט איהם שפּאַס און הויבען איהם אָפּט אויף פון זיין שטוהל מיט פּולווער און דינאַמיט. אַ פרעהליך פּאָלק די מעקסיקאַנער!

מעקסיקאָ איז ענטדעקט געוואָרען פון אַ שפּאַנישען קצב מיט׳ן נאָמען קאָרטעז. ער האָט אַזוי לאַנג געשאָכטען די מעקסיקאַנער איינוואוינער (די אַצטעקען) און געקלעפּט אויף זיי פאַלשע הכשרים פון ניו יאָרקער רבנים, אַז ער איז גאָר אין גיכען געוואָרען שטיין־רייך און געעפענט אויך אַ לאָמבאַרד. ער האָט געבאַפּט אַצטעקען, צוגעקלעפּט צו זיי קוויטלעך מיט פּרייזען אויף געוויסע סומען און איין מאָל אין וואָך געמאַכט אויף זיי אַן אויספערקויף.

עטליכע פרויען זיינען טאַקע אַזוי געבליבען ניט אויספערקויפט און איידער זיי ארויסצוואַרפען, האָט קאָרטעז מיט זיינע שפּאַנישע בעגלייטער זיי פערנוצט פאַר זיך. אויף אַזאַ אופן זיינען עס ארויס־געקומען די יעצטיגע מעקסיקאַנער.

ביבלישע געשיכטען

יציאת מצרים

א היסטאָרישע אָבהאַנדלונג, אויפ'ן אַמעריקאַנישען נוסח, ספּעציעל פּערפּאסט לכבוד פּסח.

אפּיקורסים לייקענען אפילו אין דער גאַנצער געשיכטע, אָבער מיר האָבען א שטאַרקען חשד, אַז דאָס טהון זיי בלויז גאָט אויף להכעיס. אנדערע היסטאָריקער גלויבען יא אין דעם. און אָט וואָס זיי דערצעהלען:

ווי קומען אידען קיין מצרים? ווי קומט א איד? — געוועזן שלעכטע צייטען אין כנען — ממש, רחמנא יצילנו, געשטאָרבען זיעבען מאָל אין טאָג פאר הונגער מיט האק און פּאַק, מיט די ווייבער און די קינדער, מיט די בהמות און מיט די ציגען, האָט מען זיך דער־מאָנט, אַז מען האָט ערגעץ א רייכען קאָזין אין מצרים, האָט מען באַלד אריינגערופען יונה מלמד און יונה האָט זיך פערקאַטשעט די אַרבעל און האָט אָנגעשריבען א בריוועל בזה הלשון: אחינו יוסף, אַזוי און אַזוי, ראַטעווע, ברודער'ל! שיק אויף הוצאות! אַז גאָט וועט העלפען, וועלען מיר אָבצאָהלען.

מיט דעם קאָזין, דאַרפט איהר וויסען זיין, איז געוועזן א גאַנצע מעשה: געהאַט עפּעס א „באָס" און דער באָס האָט געהאַט א ווייבעל און דאָס ווייבעל (פּוטיפרה האָט זי געהייסען), איז געוועזן פון יענע ווייבעלעך, וואָס מען פרעגט אויף זיי... בקצור: יוסף האָט נעבעך געמוזט איבערלאָזען די קאַפּאָטע און מאַכען פּליטה. האָט זיך אָנגע־הויבען א געשיכטע: אַרעסטען, געריכטען, תפיסה. אָבער — א איד ווערט ניט פערפאַלען. ער איז געוועזן „אָלל־רייט אין מצרים" און האָט געשיקט אויף הוצאות.

געקומען קיין מצרים, האָבען זיך חברה א נעהם געטהאָן צו „ריעל עסטייט" אין גשן (א מין מצרים'שער בראָנזוויל), פּתום און רעמסס, געקנאַקט מיט דער בייטש, געקויפט דיאַמאַנטען די

ווייבער. און פּלוצלונג — טראַך! אויס ריעל עסטייט בום און מען מוז צוריקנעהמען אין די הענד די לאָפּעטע, ליגען גיין איילען אין דער ערד און באַקען בייגעל.

איז, נאַטירליך, געוואָרען א יללה. עס איז אויסגעקומען שונאי ציון, כאַטש נעהם און וואַרף זיך אין וואַסער.

אָבער דאָ איז אונטערגעשפּרונגען משה.

משה׳ס פערגאַנגענהייט איז געווען א גאַנץ טונקעלע. געפונען האָט מען איהם אין א קעסטעל אויפ׳ן טייך, נאָכדעם איז ער עפּעס געווען א גאַנצער שמעלקע מיט פּרעה׳ס טאָכטער, נאָכדעם האָט ער ערמאָרדעט עפּעס א וואַזשנעם טשינאָווניק א מצרי און האָט געמוזט זיך אָבטראָגען. נאָכדעם האָט ער זיך משדך געווען מיט א גלח און האָט זיך אומגעשלעפּט מיט ווייב און קינדער אין מדבריות... גאָר ניט קיין גלאַטע געשיכטע! און א קבצן, ווייזט אויס, איז געווען דער איד, אזוי — אין זיעבען פּאָלעס.

אָבער איין מאָל, שטעהענדיג אזוי ביי א ברענענדען דאָרן אין דער מדבר, האָט מען פּלוצלינג משה׳ן גערופען צום טעלעפאָן.

— העללאָו! משה?

— העללאָו! ווער איז דאָרט?

— דאָס בין איך, גאָט!

— אָה! העללאָו! העללאָו!

— איך האָב פאַר דיר א געשעפטעל — זאָגט גאָט — אזוי ווי דו ביזט א געוואַלדיגער לא־יוצלח, בלייבט דיר איבער צו טהאָן נור איין זאַך: ווערען א פיהרער ביי די אידען... וואַרט, וואַרט... וואָס זאָגסטו? קענסט קיין צוויי ווערטעד ניט צונויפבינדען ווי עס בעדאַרף צו זיין? אוי, ביזטו א „גרינהאָרן"! שוטה! ערשט דעמאָלט קענסטו דאָך זיין דער בעסטער רעדנער. פאָלג מיך!

בקיצור: מען האָט צוגעשלאָגען. וואָס טהוט ניט א איד צוליעב פּרנסה?

ווייטער איז שוין געגאַנגען ווי א מזמור. מען האָט געכאַפּט הלואה׳לעך אויף נײַנציג טעג, מען האָט איבערגעלאָזט די מצריים אזוי פיעל מכות, וויפיעל עס האָט אין זיי נור געקענט אריין און — היידא צום ים־סוף! צושפּאָלטען די וואַסער, אריבערגעגאַנגען דעם

ים אַזוי טרוקען, אַז מען האָט פון יענער זייט אַפילו קיין נייעם „פוץ“ אויף די געלע שיך ניט בעדאַרפט נעהמען און — רוף מיך קנאַקניסעל!

דאָס האָט פּאַסירט פּונקט ערב פסח. נאָך אַביסעלע וואָלט מען נאָך חלילה געוועז אַריינגעפאָהרען אינ׳ם יום טוב. האָט מען טאַקע באַלד אויסגעבעטעט די הסבה־בעט, אָבגעוואַשען די קינדערלעך, אויס־געלעגט די מצות מיט׳ן כרפס מיט׳ן מרור און מען האָט גענומען פּראַווען דעם סדר. שוין איין מאָל אַ סדר געוועזן!

עשרת הדברות

לויט דעם מאָדערנעם אַמעריקאַנישען נוסח, פּערפּאַסט אויף וויליאַמסבורג בריק און אויסגעקריצט מיט עגל־הזהב׳דיגע אותיות אויף אַ ריעזיגער שבועות׳דיגער בלינצע.

אנכי ה׳ אלהיך. — איך בין גאָט דיין גאָט, וואָס האָט דיך אַרויסגעצויגען פון דעם סאָציאַליזם און אַנאַרכיזם, פון דער שקלאַ־פעריי פון אידעאַלען און דיך אַריינגעשליידערט אין ריעל־עסטייט־בום און אין באָסעריי. מיין נאָמען איז דאָלאַר. בוק זיך ניט פאַר קיין זאַך וואָס איז העכער פון אַ וואָלקענצקראַצער און ניעדריגער פון אַ לאָט, וואָרים אַן אל נוקם ונוטר בין איך, וואָס לאָזט פאַר דיינע זינד דיינע קינדער און קינדס־קינדער פאַר קבצנים ביז׳ן דריטען און פיערטען דור.

לא תעשה לך פסל. — מאַך זיך ניט קיין „פּיקטשע“ אַפילו ווען דו ווילסט זיך בעריהמען פאַר דיינע קרובים אין „אָלד קאַנטרי“ מיט דיין גאָלדענע „וואַטש ענד טשיין“. די „פּיקטשע“ קען דיך בעגראָבען טיעף און טהייער אין דער „פאָרווערטס“־גאַלערי, ווען דיר וועט זיך אַמאָל פערגלוסטען צו מאַכען אַ רייזע איבער דער קענעדער גרענעץ אָהן אַ „זיי־געזונד“ צו דיין בעסערער העלפט.

לא תשא. — וואַרף זיך ניט אַרום מיט מיין נאָמען גלאַט אין דער וועלט אַריין. פלוידער וועגען וואָס דו ווילסט — אידעאַלען,

בעוועגונג, פּאָלקס־נוצען. מיך, דיין דאָלאר־גאָט, טראָג בלויז טיעף אין הארצען.

זכור את יום השבת.— די גאנצע וואָך זאָלסטו ארבייטען מיט די זייטען און שבת — ביזטו אויך ניט קראנק צו ארבייטען. עס ארבייטען אום שבת די שרייבער פון דיין „שומרי שבת“־זשורנאַל, מענסטו אויך שוויצען. אמת, גאָט האָט גערוהט אום שבת, ווען ער האָט בעשאַפען די וועלט, אָבער, ערשטענס, איז ער געווען א באָס פאר זיך; צווייטענס, האָט נאָך דאן קאָלומבוס אמעריקא ניט ענטדעקט.

כבד את אביך ואת אמך. — האָב דרך־ארץ פאר טאַטע־מאַמע אזוי לאנג ווי זיי קענען דיר נאָך אראָבלאָזען די פּלידערלעך און איינרוימען א סוד אין יענע מקומות, וואו די אידען האָבען גערוהט, ווען זיי האָבען אָבגעצויגען פון סכות. אזוי שנעל אָבער ווי דו האָסט פון זיך אראָבגעוואָרפען די ניע־פּענטס, הער טאַטע־מאַמע ווי דעם פאר־א־יאָהריגען שנעע און אויף דער עלטער וואַרף גאָר „דהי אַלד שינים ארוים פון דיין הויז. נישקשה, עס וועט זיי גאָר ניט שאַדען, אז זיי וועלען שטאַרבען אין מושב זקנים אָדער גאָר אין העסטער פּארק.

לא תרצח. — מאָרדען טאָר מען ניט, סיידען אידען בעת פּאָגראָמען. אין בעסטען פאַל בוי אוים א פעקטאָרי אָהן פייער־עסקייפּס און פערברען 150 מיידלעך מיט איין מאָל, אָדער בוי אייזענבאַהנען מיט „עקסידענטס“, אָדער פאל אראָב מיט דיין פליה־מאשין און צוקוועטש ווי פוילע עפּעל א פּאָר נייגיעריגע צושויער.

לא תנאף. — סיידען מיט כאָריסטקעס, ווען דו ביזט א מיליאָנער, אָדער מיט אנשטענדיגע „סיילס גוירלס“, ווען דו פערמאָגסט א דעפּארטמענט סטאָר, אָדער מיט דיין „מיסעס“, ווען איהר מאן איז א לעמעשקע, און ווען דו ביזט זיכער, אז זי וועט מיט דיר ניט וועלען אנטלויפען.

לא תגנב. — גנב'ע ניט קיין עפּעל פון מולטערס. גנב'ע אייזענבאַהנען, גאָלד־מינען, שטימען, וואָס דו ווילסט, אבי ניט קיין עפּעל און נאָז־טיכלעך. גנב'ענען, פשוט גנב'ענען קענסטו זיך פער־

גינען בלויז דאן, ווען דו ביזט רייך. דאן וועט מען עס רופען „קלעפּטאָמאַניע" און עס וועט זיין „אָלערייט".

לא תענה. — פאלשע עדות זאָגען — ווע‎לל, וועלל... אמאָל געהט עס אָב גאנץ גלאַט און אמאָל פּאַקט מען דערפאר אריין אין „חדר". נו, וואָס מיינט איהר, איז טאקע צרות!

לא תחמד. — זאָל זיך דיר ניט גלוסטען דיין פריינד'ס ווייב, זיין הויז, זיין אָקס, זיין דיענסט, זיין משרת און זיין עזעל. וואָרים, אז דער פריינד דיינער וועט דיר שוין דערפאר צוברעכען רוקען־און־לענד, וואָס וועט דיר שוין ארויסקומען?

מגלת אסתר

אידען! עס איז א בלאָף!

אסתר איז ניט געווען קיין „גרינע", אחשורש איז ניט געווען קיין טפּוש, המנ'ען האָט מען ניט אויפגעהאנגען, ושתי איז ניט געווען קרעציג, די אידען האָבען קיין פּאָגראָם ניט געמאכט אין פּרס און מרדכי איז ניט געפאָהרען רייטענדיג.

נאָ, סער!

ווען אסתר וואָלט געווען א „גרינע", וואָלט זי געמוזט קלאָגען אחשורש'ען פאר „בריטש אָוו פּראָמיס" און חתונה געהאַט מיט אחשורש'ען וואָלט ניט זי, נאָר ושתי, און ושתי וואָלט געקומען עדות זאָגען געגען איהר אין געריכט.

ניין, אסתר איז ניט געווען קיין „גרינע", פונקט ווי אחשורש איז ניט געווען קיין טפּוש.

אחשורש האָט געקענט מאכען א פּאָגראָם פיעל געשייטער פון ניקאָלאַיען, האָט געקענט לייקענען היינט וואָס ער האָט נעכטען בעהויפּטעט ניט ערגער פון רוזוועלט'ען, האָט געהאַט מעהר מיידלעך ווי א בעל הבית פון א דעפּארטמענט סטאָר און האָט געהאנגען רעוואָלוציאָנערען ניט ערגער פונ'ם מיקאדאָ — ער, אחשורש — א טפּוש! געהט שוין, מען וועט לאכען פון אייך!

און המנ'ען, מיינט איהר, האָט מען טאַקע אויפגעהאַנגען? זאָל אונז שוין אַזוי דער קאָפּ ניט ראַרען!

די געשיכטע איז אַזוי געווען: אַ דעפּוטאַציע פון דער פּרס ומדי'ער „פּעראיין ניום פּייפּערס אַסאָסיאיישען פון שושן הבירה" איז געפאָהרען צו אחשורש'ן בעטען, אַז המן, וועלכער איז געווען אַ בעאַמטער אויף עלים איילענד, זאָל אַביסעל ווייכער ווערען. און אחשורש האָט די דעפּוטאַציע אויפגענומען און האָט איהר געזאָגט, אַז המן איז פּונקט אַזוי אידען־פריינדליך ווי וויליאַמס. און די דעפּוטאַציע איז געפאָהרען אהיים והעיר שושן צהלה ושמחה. און מען האָט געמאַכט אַ מיטינג אין עדיוקיישאָנאַל עליייענס און מען האָט איינגעלאַדען המנ'ען און מרדכי, וועלכער איז געווען אַ שני בשלישי צו אונזער יעקב שיף, האָט געהייסען דעם עולם זיך אויפשטעלען און גראַגערען לכבוד איהם. און דער עולם האָט בעגייסטערט געגראַגערט און גראַגערט נאָך עד היום הזה. יעס, סער!

און קיין אידישער פּאָגראָם אויף גוים איז אויך ניט געווען ערשטענס האָבען די אידען די בעסטע פּעטש, וואָס זיי האָבען געזאָלט געבען די גוים, אויסגענוצט צווישען זיך אויף דער אסיפה וועגען דעם געפּלאַנטען פּאָגראָם. צווייטענס, זיינען די אידען נעביך געווען אָבגעשוואַכט נאָך דעם דריי־טעגיגען ברויט־ און פליישׁ־סטרייק, וועלכער איז גראַדע אויסגעפאַלען פאַר'ן פּאָגראָם. דריטענס, האָבען זיי זיך ביי דער פּורים'דיגער סעודה אָנגע'שכור'ט ווי לוט און ניט געוואוסט בין אָרור המן און ברוך מרדכי. פערטענס, זיינען זיי גאָר געווען „ביזי" טראָגענדיג שלח מנות און מאַכענדיג דערביי אַ פּאָר סענט. פיערטענס, זיינען זיי געווען שטאַרק פערנומען ביים פּורים־שפּיעל אין די אידישע טהעאַטערע, און פינפטענס האָבען זיי גלאַט קיין חשק ניט געהאַט דערצו. גוה, אין אמת'ן הויב זיך אָן מיט עשיו'ן! וויים איך, זאָל ער שוין איבערגעהן אויף אַנדערע הענד!

און ושתי איז ניט געווען קרעציג! אָבער וואָס טראַכט מען ניט אוים אויף אַ ווייב, ווען זי דערעסט זיך און מען וויל פון איהר פּטור ווערען און ווען עס קומט צו דיר אַ גרינע אסתר און וואַרט מיט תחנונים זאָלסט צו איהר אויסשטרעקען דיין שרביט הזהב?

און מרדכי איז ניט געפאָהרען רייטענדיג. אָט וועט אייך טאַקע אַזאַ בכבוד'ער בעל הבית ווי מרדכי זיך צולויפען און אַרויפקריכען אויף אַ שקאַפע און לאָזען זיך פיהרען איבער דער שטאדט. פע, חלשות!

זעהט איהר, וואָס עס איז יאַ אמת, איז, אַז המן האָט געכאַפּט די בעריהמטע פינסטערע מפּלה מיט'ן טאָפּ איבער'ן קאָפּ פון זיין בעסערער העלפט זרש. אָבער דאָס האָט שוין ניט צו טהון מיט די אידען. דאָס איז גלאַט און פשוט, אַ ר י י נ ע פאַמיליען־אַנגעלעגענהייט.

אדם און חוה.

עס איז געווען פריהלינג אין גן־עדן. די שכינה האָט געלויכ־טען, די מלאכים האָבען געזונגען. אָבער אדם'ען איז געווען אומעטיג. לכבוד בריאת העולם זיינען קיין צייטונגען ניט אַרויס, אַלע קאַפעס און שענקען זיינען געווען פערמאַכט און די מלאכים זיינען געווען אַזוי פערנומען זינגענדיג שירות ותשבחות צום בורא העולם, אַז זיי האָבען ניט געקענט אָברייסען קיין איין־איינציגע מינוט פאַר אַ קערטעל.

אדם'ען איז געווען אַזוי אומעטיג, אַז ער איז ממש גרייט געווען זיך אויפצוהענגען אויף... חוה'ס האַלז. ליידער איז חוה נאָך ניט געבאָרען געוואָרען. ערשט אויפ'ן צווייטען פריהמאָרגען האָט זיך אדם געכאַפּט, אַז עס פעהלט איהם אַ ריפּ, האָט ער זיך אָבגעגאָלט, האָט אַריינגעשטעקט אַ זיידען טיכעלע אין דער אויבער־שטער קעשענע פון זיין פּריש־אויסגעפּרעסטען פּרינץ־אַלבערט און איז אַוועק זיך ערקלערען חוה'ן אין ליעבע.

און — די ערשטע זינד איז בעגאַנגען געוואָרען. צו קיין עפענטליכען סקאַנדאַל איז עס אָבער ניט געקומען. אדם האָט באַלד גענומען צימערען, האָט געקראָגען אַלס פּרעזענטען אַ ביסעל מעבעל און האָט אַריינגענומען אַ קעסטניק — די שלאַנג.

דאָס איז געווען דער ערשטער „באָרדער" אויף דער וועלט,

אָבער ער האָט אויסגעצייכענט פערשטאַנען זיין געשעפט און האָט באַלד געגעבען חוה׳ן פערזוכען פונ׳ם עץ־הדעת.

אדם האָט פון קיין זאַך ניט געוואוסט. אבער א וועלט שלאָפט ניט. און גאָט׳ס שטימע האָט זיך ארויסגעלאָזט איבער׳ן גן־עדן און האָט געשריען: „אדם, וואו ביזטו ערגעץ אין דער וועלט?“

אדם האָט אויפגעוואכט ווי פון א זיסען חלום און מיט כעס האָט ער באַלד געכאַפּט נאָדעל־פאָדים און האָט בעדעקט חוה׳ן מיט 17 הינטער־קליידלעך, 5 אויבערשטע, א קאָרסעט, האָט מוחל געווען דעם שלאנג דעם גן־עדן און איז אנטלאָפען מיט חוה׳ן וואו דער שווארצער פעפער וואקסט.

אדם איז אוועק און האָט געקויפט א פארם ניט ווייט פון גן־עדן, האָט געדונגען פוילישע גוים, זיי זאָלען די פארם בעארביי־טען, און ער האָט געקוקט ווי זיי ארבייטען, און האָט געשוויצט.

חוה איז אויך ניט געזעסען לעדיג. זי האָט זיך געקריעגט מיט אדם׳ען, האָט אויסגעריסען די קינדער שטיקער פלייש, פארוואָס זיי קריכען אויף די פלויטען, האָט יעדען טאָג צוגענומען א נייע דיענסט און איז ארומגעלאָפען אין די קראָמען נאָך מציאות.

און ווען קין האָט דער׳הרג׳עט הבל׳ען, האָט זי זיך אויפ־גענעהט א שעהן טרויער־קלייד פון שווארצען קרעפ און האָט שטונדען־לאנג שפּאציערט ארום גן־עדן, כדי די שלאנג זאָל זעהן ווי עס פּאַסט איהר „טרויער“.

ניין־הונדערט יאהר האָבען אזוי אָבגעלעבט אדם מיט חוה׳ן

דאָס טרויעריגסטע אין זייער לעבען איז געווען זייער לויה. אזוי ווי אלע מענשען אויף דער וועלט זיינען געווען זייערע קינדער און אייניקלעך, זיינען זיי געווען שטארק פערנומען ביים טהיילען זיך מיט דער ירושה און קיינער האָט קיין צייט ניט געהאַט צו געהן צו דער לויה.

א שטילע לויה געווען.

װיסענשאַפֿטליכע לעקטשורס

פינטשע

וואָס איז וויסענשאַפט?

ווען איהר געהט אַמאָל אין גאַס און איהר הערט, ווי צוויי רעדען און איינער זאָגט: איך האָב געגענעצט אויף א רעדנער'ס לעקטשור; און דער צווייטער: ווען דער רעדנער האָט געלעקטשורט, האָב איך געגענעצט — דאָס איז גראַמאַטיק.

אז א אידישער רעדאַקטאָר שרייבט אייך אָן א לייט־אַרטיקעל — דאָס לערנט ער זיך מאַכען קאָמפּאָזישאַנס („סאָטשינעניעס", בלע"ז).

אז מען דערצעהלט אייך אַמאָל, אז דאָרט, וואו מען רייסט ביים עולם סענטען איז איסט בראָדוויי און דאָרט, וואו מען רייסט די פּאָלעס איז העסטער סטריט — דאָס איז געאָגראַפּיע.

אז מען דערצעהלט אייך אין טעגליכע צייטונגען מעשיות ווי וועלף האָדעווען קינדער — דאָס איז א היסטאָריע ממש.

אז מען נעהמט אראָב א האַנד און מען לעגט צו א קוליע — דאָס איז אריפמעטיק.

אז אויפ'ן פּאַפּיער רעכענט מען אייך אָן, אין געלד, און אז עס קומט צו געבען איז... לא מיט א לאַנגע כּף — דאָס איז אַלגעברא.

אז איהר געהט זוכען א נייע וואָהנונג און אייער בעל הבית גיט אייך א מעסט אָב פון קאָפּ ביז די פיס — דאָס איז געאָמעטריע.

אז צייטונגען און צייטונגלעך שפּראַצען אייך ארויס אַלע טאָג, ווי שוועמלעך נאָך א רעגען — דאָס איז באָטאַניק.

אז ביי א באַנקעט קומען זיך אַמאָל צונויף א וואָלף מיט א שעפּס, א קאַץ מיט א מויז און נאָך אזעלכע בעשעפענישען — דאָס איז זאָאָלאָגיע.

אז איהר ליעגט ביי אייער אידענע אכטצעהן איילען אין דר'ערד — דאָס איז ארכעאָלאָגיע.

אַז איינער פאָהרט דעם צווייטען אַריין אין צורה אַריין — דאָס האָט ער איהם געגעבען אַ לעקציע אין פ י ז י ק ע.

אַז מען שרייבט אייך אַמאָל אָן אַ צייטונגס־אַרטיקעל, פון וועלכען עס שמעקט אייך מיט כל הריחות — ד אָ ס א י ז כ ע מ י ע.

אַז מען לעגט ווען אַוועק אויפ'ן רעדאַקציאָנס־טיש אַ פּאָעט און אַ קריטיקער אַ שוסטער שינדט איהם אָב די הויט — ד אָ ס **א י ז אַ נ אַ ט אָ מ י ע.**

פינטשע

וואָס איז קונסט?

.1

דראַמאַ און איהרע יוצר משרתים.

אז די מיסעס געהט אריין צום קעסטניק אין צימער בעטען א שוועבעלע (צום ביישפיעל) און אין מיטען קומט אָן דער מאַן — דאָס איז א ד ר א מ א.

אז אייער אידענע פלאָנטערט זיך איין אין אייער באָרד אזוי, אז מען מוז ענטוועדער איהר אויסברעכען די פינגער אָדער אייך אָבשערען די באָרד — דאָס איז ק אָ מ ע ד י ע.

אז אייער אידענע גנב'עט ביי אייך צו נאָך סאַפּער דעם סוט מיט דעם הוט, זעצט זיך אוועק און רעכענט אייך אויס איהרע חובות — דאָס איז ט ר א ג י ־ ק אָ מ ע ד י ע.

אז איהר דאַרפט מאָרגען צאָהלען רענט און היינט זאָגט אייך אייער מיסעס, אז זי וויל מיט אייך געהן צו א קאָנצערט — דאָס איז ט ר א ג ע ד י ע.

אז דער באָרדער בענאַרישט זיך אמאָל, אזוי אז ער האָט צו זינגען און צו זאָגען — דאָס איז אָ פּ ע ר א.

.2

בעלעטריסטיק מיט איהרע פּליטערלעך.

אז דער באָס זאָגט אייך גאָר אָהן אונטערפּיסלעך: זייט מוחל, איהר זיינט ענטלאַסען — דאָס איז פּ ר אָ ז א.

אז איהר כאַפּט זיך ווען צום פּאַקעט און איהר זעהט זיך ארום אז דאָרט איז גראָם — דאָס איז פּ אָ ע ז י ע.

אז אייער אידענע נעהמט אייך אַמאָל אָן ביי די לאַצען און הויבט אייך אָן אויסצורעכענען וואָס אין דער קאָרט שטעהט — דאָס איז באַלאַדע.

אז איהר בלייבט סלעק־צייט אָהן א פעני ביי דער נשמה און איהר דענקט אַז איהר וועט שוין ווערען קליגער און צום נעקסטען סלעק וועט שוין זיין עפּעס אָבגעשפּאָרט — דאָס איז מעהר ניט ווי פאַנטאַזיע.

אז אייער מיסטער גיט אייך א פאָהר אריין אין צורה און אייער הוט מאַכט גלייך א לופט־רייזע דורכ׳ן פענסטער — דאָס איז רייזע־בעשרייבונג.

אז צוויי מארק־ווייבער מאַכען זיך איינע דער צווייטער ליסע קעפּ און בשעת מעשה ווארפען זיי ארוים פון די קברים די טאַטעס מיט די זיידעס ביז אברהם אבינו — דאָס איז קריטיק.

אשר פּאַמפּע

אַנאַרכיזמוס־קאָמוניזמוס

קען דער אַנאַרכיזם־קאָמוניזם פילאָזאָפיש־וויסענשאַפטליך בע־גרינדעט ווערען? — אַ שאלה אביסעל! כ׳האָב שוין, דאַכט זיך, אוראי 777 מאָל אָנגעצייגט, אַז עס איז אַזוי לייכט, ווי אויפצועסען אַ לאַטקע.

וואָס עס פאָדערט זיך פון׳ם פאָרשער, וואָס וויל וויסענשאַפט־ליך בעגרינדען דעם אַנאַרכיזם־קאָמוניזם, איז גאַנץ קלאָר. ער מוז איינערזייטס אויספאָרשען די דינאַמישע כחות וואָס רופען אַרויס די סוביעקטיווע שטרעבונגען פון דעם אינדיווידואום אין דער געזעל־שאַפט, צווייטער זייטס — די סטאַטישע כחות, וואָס וואַרפען די אָביעקטיווע שטרעמונגען פון דער געזעלשאַפט אויפ׳ן אינדיווידואום.

וואָס זיינען אָבער די עלעמענטען, וואָס קאָמבינירען די ספּע־ציפישע קאָמבינאַציעס אום אַרויסצורופען דעם סאָציאַל־געזעל־שאַפטליכען לעבען? אויף דיעזע פראַגע דאַרף מען געבען אַ קלאָרע תשובה. און אום די תשובה זאָל זיין וואָס קלערער, וואָלטען מיר זיך, על פּי יושר, בעדאַרפט אָוועקלאָזען העט אַזש צום פּראָטאָ־פּלאַזם, דאָס וואָלט שוין אָבער זיין צו ווייט פערקראָכען, און מיר וועלען זיך בלויז אָבשטעלען ביי דער אַמיהבא, וואָס ווערט בעאיינפלוסט פון גראַוויטאַציאָנס־געזעץ מיט די שפּורען פון די סטאַטישע און דינאַמישע קרעפטען פון דער גאַנצער אָרגאַנישער און אונאָרגאַנישער פאָרם פון עוואָלוציאָן און רעוואָלוציאָן וואָס פיהרט דירעקט צום אַנאַרכיזם־קאָמוניזם.

וואָס־זשע איז אייגענטליך אין גאַנצען דער אינדיווידואום?— אַ לעבעדיגע בעשעפעניש מיט פיזישע, פּסיכישע, מאָראַלישע, פּהי־לאָזשעניטישע, עמאָציאָנעל־אינטעלעקטועלע און אינטעלעקטועל־עמאָציאָנעלע כחות, וואָס העלפען מיט זייערע פונקציעס דאָס צו־זאַמענלעבען אויפ׳ן ביאָלאָגישען און סאָציאָלאָגישען געביעט.

און דיעזע פונקציעס ווען מיר סאָרטירען און קלאַסיפיצירען אַט אזוי:

1) די פסיכיש־סאָציאַל־עמאָציאָנעלע.
2) סאָציאַלע פסיכאָ־אינטעלעקטועלע.
3) די אינטעלעקטועל־געפיהלס־סאָציאַלע און
4) געפיהלס־עמאָציאָנעל־אינדיווידועלע.

און דאָס ווילען מיר איהר זאָלט גוט איינ׳חזר׳ן און געדענקען.

נ. ב. — געוועהנליך האָט מען צו אונז טענות, אז מען פער־שטעהט אונז ניט. מיר האָבען זיך דארום אָנגעשטרענגט צו מאַכען דיעזען ארטיקעל פערשטענדליך. טאָמער אָבער וועלען זיין אַזעלכע, וואָס וועלען אונז נאָך אלץ ניט פערשטעהען, וועלען זיי זיין ענט־ווערער פסיכאָפּאַטען אָדער אנדרוגנוס׳ען, מענשען קאַטאָרי וואָס האָבען ניט קיין אינטעליגענטנע, נאַאוטשנע אינטעלעקטען אום צו בעגרייפען דעם סאַמע עסענץ פון די עלעמענטאַרסטע מעטאָדען פון דער אינדוקטיווער פאָרשונג.

י. פינקעלשטיין

די נאָז

מיט יאָהרען און יאָהרען צוריק, גלייך נאָך דעם ווי עס איז ערשיענען דארווין'ס בעריהמטער בוך איבער די אָבשטאמונג פון די מינים — איז אַ גרויסער אידישער וויסענשאפטסמאַן ארויס מיט אַן ארטיקעל אין אַ אידישער צייטונג, וואו ער האָט דייטליך בעוויזען אז... אַלע מענשען האָבען נעזער. ער האָט דאַן שוין אויך אָנגעצייגט דעם פאקט, אַז ניט אַלע נעזער זיינען גלייך, אַז עס זיינען דאָ קורצע נעזער, לאַנגע נעזער, קרומע נעזער, שפּיציגע נעזער און פּעררויסענע נעזער.

אַ ביסעל שפּעטער האָט אַ בעוואוסטער אידישער עגיפּטאָלאָג ענטדעקט אַ שטיין אין בראַנזוויל, אויף וועלכען עס איז געווען אויסגעקריצט מיט היעראָגליפען די פאָלגענדע אינטערעסאַנטע געשיכטע:

ווען די מענשען זיינען נאָך אויף אַלע פיער געקראָכען און האָבען אין די וועלדער אונטער געדיכטע צווייגען געלעבט, איז די נאָז ביי זיי געשטאנען מיט די לעכלעך ארויף... זיי האָבען אָבער פּראָגרעסירט: זיי זיינען פון וואלד ארויס, האָבען זיך אויסגעגלייכט, פּעררויסען די נעזער און, ניט האָבענדיג נאָך קיינע רעגענשירמס, האָט עס זיי כסדר אריינגערעגענט אין די נעזער... ענדליך האָט די נאַטור זיי איבערגעדרעהט די נעזער און די מענשהייט איז גענעזען געוואָרען.

דאָס זיינען אַלץ היסטאָרישע פאקטען,

אָבער וואָס איז די נאָז? וועלכע פונקציאָנען האָט זי? צו וואָס דארף מען זי?

אויף דעם זיינען פאראַן חילוקי דעות.

איינער וויל האָבען, אז די נאָז איז ענטשטאנען כדי מען זאָל קריגען דעם „קאטער" און פאָנפען...

א צווייטער טענה'ט, אז די נאָז איז בעשאפען געוואָרען בלויז צו שמעקען טאבאק...

א דריטער מאכט געוואלדען, אז די נאָז איז אונז געגעבען, כדי מען זאָל זי איבעראָל ארייננשטעקען.

א פיערטער טענה'ט ווידער, אז די נאָז איז אונז געגעבען געוואָרען, כדי צו האָבען אין איהר פליעגען... און נאָך און נאָך.

מיר אָבער זיינען מיט זיי אלע ניט איינשטימיג. מיר האלטען, אז די נאָז איז גאָר בעשאפען געוואָרען כדי עס זאָל זיין פאר וואָס צו פיהרען!...

אז אונזער טהעאָריע איז די ריכטיגסטע בעווייזט אם בעסטען טאקע די אידישע נאָז אליין. וועלכעס פאָלק קען מען אזוי פיהרען פאר דער נאָז ווי דאָס אידישע?... און וועמעס נאָז איז אזוי ענט־וויקעלט און אזוי גרויס ווי די אידישע? דאָס צייגט דייטליך ווי פיהרען און נאָז געהען האנד אין האנד... דער איד האָט א גרויסע נאָז, פיהרט מען איהם כסדר פאר איהר!...

טו וואָס־זשע קענען מיר פון דעם לערנען?

אבי נעזער — קיין פיהרער וועלען שוין זיכער ניט אויספעהלען!...

יצחק בן־מאיר

דער קוש

א קוש איז אלט ווי די קולטור־געשיכטע. אדם הראשון האָט זיך נאָך געקושט מיט חוה'קען אין גן־עדן (וואָרום ווי לעגט זיך דאָס אויפ'ן שכל זיצען אין אזא פּארק און זיך ניט קושען?). יעקב איז געווען דער ערשטער וואָס האָט א קוש געטהאָן א מיידעל און ס'איז פערצייכענט געוואָרען אין דער ביבעל.

שלמה המלך איז שוין געווען ערפאהרען אין דער מלאכה. אלס גרויסער פּאָעט האָט ער דעם קוש פעראייביגט מיט זיין בעריהמטען „ישקני"...

גרויסע געלעהרטע בעווייזען, אז זינט עס איז ענטשטאַנען דער פּוידער און שמינק האָבען זיך מענשען אויסגעלערנט קושען אין די פּיסקלעך...

קארל מארקס האָט דעם קוש וויסענשאפטליך בעגרינדעט און אָנגעוויזען זיין עקאָנאָמיש־סאָציאַלע לאַגע. א קוש, ווי אלע פּראָדוקטען פון מארק, ווערט געשאַצט אין געלד.

וואָס מעהר געלד א מאַן פערדיענט — אלץ מעהר איז ער בערעכטיגט צו קריגען דיעזען טהייער־פּערקויפטען ארטיקעל. נור ניט־מארקסיסטישע פּרויען קושען זיך גלאַט אין דער וועלט אריין.

די גרעסטע ליעבהאבער פון קושען זיינען די פּאָעטען — ווייל זיי זיינען אויך די גרעסטע קבצנים...

קושען קושט מען זיך איבעראל, אין אלע פּלעצער און צו אלע צייטען:

אויפ'ן סטופּ, אין פראָנט־רום, ביים פענסטער, אין קיך, ביים אויוועז, אין פּארק, אויפ'ן רוף, אין טהעאטער צווישען די אקטען, אין קאר, אין קאָורט און אויך אויף עלים איילענד.

צייט — ווען מען כאַפּט אריין.

ווי צו כאַפּען א קאַר

אויב איהר דאַרפט ערגעץ פאָהרען און קומען שנעל צום בעשטימטען פּלאַץ, געהט צו א קאָרנער וואו עס געהט א קאַר, און וואַרט.

אין א 40 מינוט אַרום, אויב עס וועט אָנקומען א קאַר, טהוט א מאַך מיט דער האַנד, וועט דער מאָטאָרמאַן סטאָפּען. עס פּאַסירט אַמאָל נאַטירליך, אַז דער מאָטאָרמאַן בעמערקט אייך ניט און לויפט פאַרביי. דאַן זאָלט איהר זיך ניט פוילען און נאָכלויפען. ס'איז א גוטער עקסערסייז.

ווען איהר לויפט אָב א פּאָר בלאָק, און איהר פיהלט, אַז דער אָטהעם ווערט אייך צו קורץ, און די קאַר איז שוין צו ווייט — דאַן געהט צו צום קאָרנער און וואַרט אויף א צווייטע קאַר. א כלל זאָלט איהר האָבען: נור ניט געגאַנגען צוריק!

ווען די צווייטע קאַר קומט אָן, דוקא א לעדיגע, טהוט ווידער א מאַך מיט'ן האַנד, און שטעלט זיך אַזוי נאָהענט צו די טרעקס ווי נור מעגליך. דאָס מאָל איז קיין פראַגע ניט, אַז דער קאָנדוקטאָר וועט אייך בעמערקען. אי וואָס ער פליהט דורך ווי א טייפעל און לאָזט אייך פון הינטען נאָכלויפען, איז דאָס א בעווייז, אַז איהר זייט ניט געשטאַנען אויפ'ן ריכטיגען קאָרנער. נור, ווי געזאָגט, צוריק זאָלט איהר ניט געהן. א כלל — איז א כלל!

איצט פערגעסט וואָס עס איז געוועזן, און וואַרט ווייטער. אָבוואַרטנעדיג אַזוי א 52 מינוט, וועט איהר פון דערווייטענס זעהען אָנקומען א קאַר. ווען זי וועט קומען נאָהענט צו אייך, וועט איהר בעמערקען, ווי מענשען הענגען אויף פּעטליעס, שטעהען אויף די פּלאַטפאָרמעס, אויף די טרעפּ, האַלטען זיך אָן אָן דעכעל א. ז. וו. אָן אויסגערוהטער, א פרישער זאָלט איהר זיך גלייך א לאָז טהון אויף דער קאַר. דאָס מאָל זאָלט איהר שוין ניט וואַרטען ביז זי וועט סטאָפּען. כאַפּט זיך אַרויף דערווייל מיט איין פוס און מיט א

האנד גיט זיך אַ כאַפּ אָן אָן הענטעל פון קאַר. אויב דאָס הענטעל איז פערנומען, דאַן כאַפּט אָן די האַנד וואָס האַלט דאָס הענטעל. מענשען זיינען אומעטום מענשען, אפילו אין קאַר. מען וועט אייך ניט לאָזען פאַלען. נעוועהר מיינד, עס וועלען זיך געפינען אַ פּאָר פריינדליכע הענד, וואָס וועלען אייך אונטערכאַפּען.

איצט, אַז איהר שטעהט שוין מיט איין פוס אויפ׳ן קאַר, אונ־טערגעהאַלטען פון פריינדליכע הענד, איז שוין אייער לאַגע, נאָך אַלעמען, גאָר ניט אַזוי שלעכט. איצט וואַרט אָב אויף אַ פּאַסענדע געלעגענהייט אַרויפצוכאַפּען דעם צווייטען פוס. און אַזעלכע געלעגענהייטען מאַכען זיך געננג.

אָבפאָהרענדיג זיך אַזוי אויף איין פוס עטליכע בלאָק, קען פּאַסירען אָט וואָס: אַ איד, אויך אַ פּרישער, אָן אויסגערוהטער פון וואַרטען אויף אַ קאַר, גיט אַ שפּרונג אַרויף גלייך אויף אייער פוס (דאָס הייסט, נאַטירליך, אויף דעם פוס, וואָס פאָהרט), און מיט אַ האַנד גיט ער אייך אַ פּאַק ביי אַ לאַץ. אַמאָל ווערט אייער לאַגע דאַדורך פערבעסערט: ערשטענס זייט איהר איצט מיט דעם פוס, וואָס פאָהרט שוין, זיכערער ווי פריהער (ווייל דער נייער פּאַסאַזשיר האַלט איהם צו), און צווייטענס, האָט איהר איצט אַ גוטע געלעגענ־הייט אַרויפצוכאַפּען דעם צווייטען פוס. עס קען אָבער אויך פּאַסי־רען, אַז איהר האָט גראָד אויף דעם פוס, וואָס פאָהרט, אַ היהנער־אויג, דאַן איז אייער לאַגע שוין ניט גאַנץ אַנגענעהם, און עס קען פיהרען צו אַ פערצווייפעלטען קאַמפּף מיט זעהר טראַגישע רעזולטאַטען.

עס איז קלאָר ווי דער טאָג, אַז אַזוי פאָהרען ווייטער קענט איהר ניט. איינער פון אייך מוז אַרונטער. יעדענפאַלס איז אייך בעסער פון איהם: איהר ווערט דאָ אָנגעהאַלטען פון פריינד־ליכע הענד, וועהרענד ער האַלט זיך בלויז אָן אייער לאַץ. דער חסרון איז נור וואָס איהר האָט אַ היהנער־אויג. איהר מוזט אַלזאָ איינמאָל פאַר אַלע מאָל אַרויסראַטעווען אייער פוס. צו דעם איז דאָ נור איין מיטעל: וואַרט אָב ביז די קאַר קירעוועט זיך אַריין אין אַ זייטיגער גאַס און טרייסעלט אויף און מישט אויס די פּאַסאַזשי־רען, דעמאָלט, נאַטירליך, איז דער מאַן וואָס פּרעסט אייער היהנער־

אויג, דער ערשטער קרבן. ביים ערשטען טרייסעל גליטשט זיך זיין פוס ארונטער פון אייער היהנער־אויג און טאקע פון דער קאר אויך. דאָ אָבער קען ערשט טרעפען דאָס ערגסטע: אזוי ווי איהר זייט די גאַנצע צייט געווען ביי איהם אין האנד — שלעפּט ער אייך מיט און איהר בלייבט ביידע ליעגען אויף די רעלסען. אָבער אויך איצט איז אייער לאגע בעסער ווי זיינע, ווייל לויט אלע וואהרשיינליכ־קייטען דארפט איהר ליעגען אויף איהם. פון דעסטוועגען לאַנג ליעגען אויף די טרעקס איז ניט ראטהזאם, די קאר וועט אויף אייך ניט ווארטען, איהר מוזט איהר קעטשען, רייסט זיך ארוים פון זיינע הענד און לאָזט זיך גלייך לויפען נאָך איהר.

ווי געזאָגט אויבען, איז נאָכלויפען א קאר א גוטער עקסערסייז. קענט איהר קעטשען די קאר איז אודאי גוט, אויב ניט, געהט שוין צו די פּאָר בלאָקס און איהר זייט אין דער היים.

ספריה עממית במונטריאל
יידישע פאלקס ביבליאטעק
מאָנטרעאל
JEWISH PUBLIC LIBRARY

ווי אויסצוגליטשען זיך

ווען איהר געהט אין גאס און איהר ווילט **ניט אנדערש** ווי אויסגליטשען זיך, טראכט ניט פיעל, בעראטה זיך מיט קיינעם ניט, נור געהט גלייך ביז איהר קומט אין אזא פלאץ, וואו די בלאָטע איז טיעף און שיטער...

דאן מאכט ניט קיין גרויסע שהיות — גיט זיך באלד א שטרעק אוים אין דער בלאָטע ווי א לאקס!...

אויב איהר קענט אויספיהרען פאלען מיט׳ן פנים אראָב, איז אודאי גוט, ס׳קוקט אוים שעהנער... אויב ניט — מאכט אויך ניט אוים... איהר מעגט פאלען מיט׳ז פלייצע אראָב... בעסער ווי גאָר־ניט!

עס פערשטעהט זיך, אז אין דעם טאָג, ווען איהר דענקט זיך אויסצוגליטשען, מוזט איהר זיך אָנטהון שעהן, אויב א נייעם אנצוג איז נאָך בעסער. אויב איהר האָט ניט קיין נייעם אנצוג, איז כאָטש א נייעם אויבערראָק...

בשעת איהר ליעגט שוין און איהר וויקט זיך אין דער בלאָטע און איהר כאפט זיך אז איהר זייט נאָך ניט אין גאנצען אויס־געשמירט מיט׳ן ערשטען פאל — זאָרגט זיך ניט: אויפהויבענדיג זיך וועט איהר זיך אויפ׳ס ניי אויסגליטשען און דעמאָלט וועט איהר שוין דערקאָנטשען דאָס איבריגע...

עס איז זעלבסטפערשטענדליך, אז זייטיגע פארבייגעהער וועלען זיך אָבשטעלען און זיך קאטשען פון געלעכטער, מאכט זיך פון זיי קיין צימעס ניט און לאכט אויך מיט זיי... זייט א ספאָרט!...

דאן דארפט איהר זיך אָנשפארען אויף ביידע הענד און זיך לאנגזאם, לאנגזאם אויפהויבען...

ווען איהר שטעהט שוין צוריק אויף אייערע פיס, גיט באלד א קוק וואו איהר זייט געלעגען, וועט איהר דאָרט גאָר ניט דערזעהן, אויסער א זאך, וואָס וועט זיין מעהר אָדער וועניגער עהנליך צו

אייער קאַפּעלוש ליעגענדיג דוקא מיט'ן „מויל" אַרויף — לאָזט איהם ניט ליעגען, הויבט איהם אויף מיט צוויי פינגער און בעקוקט איהם מיט'ן רעכטען אויג. מיט'ן לינקען — קוקט גאָר ניט. ס'איז אומזיסט! סיי־ווי־סיי איז דאָס אויג פעסט פערקלעבט מיט בלאָטע...

חוזק'ס אייניקעל

ווי צו כאַפּען א היטעל

ווען איהר געהט אין גאַס און דער ווינד כאַפּט אַרונטער פון אייער קאָפּ דאָס היטעל און נעהמט עס אויסקייקלען אין בלאָטע, ווערט ניט אין כעס, בורטשעט ניט, לויפט עס גלייך כאַפּען.

נאָכלויפענדיג, זאָלט איהר זעהן ניט אַריבערצולויפען דאָס היטעל, ווייל אָפט פּאַסירט, אַז דאָס היטעל בלייבט הינטער־שטעליג, בשעת איהר פליהט ווי אַ משוגענער פאָראויס.

און ווען דאָס היטעל קייקעלט זיך אין מיטען גאַס צווישען די קאַר־טרעקס, לויפט גלייך מיט די טרעקס; ווען איהר זעהט, אַז אַ קאַר קומט אָן — שרעקט זיך ניט; די רעדער פון קאַר וועלען סיי־ווי אַריבערפאָהרען אייער היטעל... אויב די קאַר טהוט דאָס ניט, נעהמט זיך ניט צום הארצען און לויפט ווייטער נאָך, ביז אַ מילך־וואָגען וועט אָנקומען און וועט טהון דאָס, וואָס די קאַר האָט נ י ט געטהאָן...

און ווען אייער היטעל דרעהט זיך ארוים פון די רעדער פון מילך־וואָגען, זאָלט איהר אַלץ דעם קוראַזש ניט פערליערען און ווייטער נאָכיאָגען דאָס היטעל, ביז עס וועט אָנקומען מיט רעש און געפּילדער אַ פייער־אינדזשין, אַ שווערער, לאַנגער וואָגען און איהר וועט צוקוקען מיט אייערע אייגענע אויגען, ווי די גרויסע, שווערע רעדער פון אינדזשין קנעטען איין אייער היטעל אין בלאָטע... דאַן לויפט באַלד צו, הויבט עס שנעל אויף, ווישט עס אַרום מיט די אַרבעל פון אייער נייעם אויבעררּאָק, טהוט עס אָן צוריק, קוקט זיך ניט אום, כדי ניט צו זעהען, ווי מענשען לאַכען פון אייך, און מיט אַ פרעהליכען שמייכעל אויף די ליפּען געהט זיך אייער וועג ביז — איהר וועט דערזעהן אַ העט סטאָר. דאָ געהט אריין און קויפט זיך אַ נייעם הוט...

משה נאדיר

טשוועקעס און זייער שייכות צום יודענטהום

איידער אונזער געדאנקענצוג הויבט זיך אָן צו בעוועגען מיט זיין געוועהנליכער שנעלקייט פון 33 מייל א שטונדע, און איידער עס נעהמען, בדרך משל, ארויסשיסען פון אונזער גייסטיגען קוימען די קנוילען רויך און פונקען, ווילען מיר אייך אויפמערקזאם מאכען אויף א זאך, וואָס איז בעקאַנט אין דער מאַטעמאַטיק אלס „אקסיאָם“.

וואָס איז אַן אַקסיאָם?

מיר דענקען, אַז מיר קענען עס אַם בעסטען אילוסטרירען דורך א משל.

ווען איהר וואוינט, צום ביישפּיעל, אין סאָפּאָלק סטריט, און ארבייטען ארבייט איהר דער רוח ווייסט וואו — וועט איהר, אום צו קומען אין שאפּ, מוזען ענטוועדער געהן צופוס אָדער פאָהרען — דאָס איז אַן אַקסיאָם.

און איצט, אַז מיר ווייסען שוין וואָס אַן אַקסיאָם איז, ווילען מיר אייך זאָגען, אַז דער שייכות פון טשוועקעס צום יודענטהום, איז אַן אַקסיאָם פון ריינסטען סאָרט.

וואָס זיינען טשוועקעס און וואָס זיינען אידען?

טשוועקעס זיינען ניט קיין גאָלד, ניט קיין זילבער, ניט קיין גלאָז, ניט קיין האָלץ — נור טשעוועקעס. די זעלבע זאַך מיט אידען.

אידען זיינען ניט קיין פאָלק, ניט קיין נאַציע, ניט קיין מאַסע, ניט קיין ראַסע, ניט קיין קלאַסע, ניט קיין טערקען, ניט קיין טאָטערען — נור אידען.

צו וואָס דאַרף מען טשוועקעס, צו וואָס דאַרף מען אידען?

טשוועקעס דאַרף מען צום צוזאַמענהאַלטען האָלץ מיט האָלץ, קלאָץ מיט קלאָץ און בוידעם מיט פּאָליצע.

די זעלבע זאַך מיט אידען.

פון וואַנען נעהמען זיך טשוועקעס, פון וואַנען נעהמען זיך אידען?

טשוועקעס קומען ניט פון זיך אַליין, טשוועקעס וואַקסען ניט, טשוועקעס בליהען ניט, טשוועקעס קעלבען זיך ניט, און פון דעסט־וועגען מעגען מיר זיך ווינשען צו האָבען די גוטע יאהרען מיט אייך אינאיינעם, וויפיעל טשוועקעס עס זיינען דאָ איבעריגע...

די זעלבע זאַך מיט אידען.

— וואָס טהוסטו מיט'ן טשוואָק?

— איך גיעה איהם אַרויסוואַרפען. ער איז אַן איבריגער, מען קען זיך נאָך פערטשעפּען אָן איהם.

— וואָס טהוסטו מיט דיין אידען?

— איך גיעה איהם ארויסשיקען. עפּעס איז ער מיר צו שפּיציג.

אַ טשוואָק, מיינע העררען, דאַרף האָבען אַ קאָפּ, אַז ניט איז ער קיין טשוואָק ניט.

אַ איד מוז האָבען אַ קאָפּ, אַז ניט האָט ער ניט מיט וואָס צו ליעגען אין דר'ערד און גראָבען פּעטרישקע.

יעדער טשוואָק קריעגט אזא קלאַפּ ווי ער פערדיענט.

יעדער איד קריגט אזא קלאַפּ ווי אַן אנדערער פערדיענט, און ס'רוב נאָך אַ פ י ע ל ב ע ס ע ר ע ן...

וואָס געהער זיך אָן איין טשוואָק מיט'ן צווייטען? גאָר ניט מיט גאָר ניט. דיך קלאַפּט מען — זאָל מען קלאַפּען. צו וואָס דען ביזטו אַ טשוואָק?

די זעלבע זאַך, מיינע העררען, איז מיט אידען.

וועלכע טשוועקעס ווערען אַם מייסטען געזוכט?

די מיט פלאַכע קעפּלעך, אָדער מיט געגילדעטע. מיט די לעצטע בעשלאָגט מען דאָס זיץ־פּלאַץ פון אַ ביינקעל, וועהרענד מיט די ערשטע בענוצט מען זיך דאָרטען וואו מען האָט מורא אז אַ טשוואָק מיט אַ קאָפּ וועט ברענגען אַ „שפּאַלטונג“...

און די זעלבע זאַך מיט אידען.

טשוועקעס טהיילען זיך אין זעקס סאָרטען: גרויסע, מיטעל־מעסיגע, קליינע, קליינינקע, פּיטשינקע און פּיטשינאַטקעלעך...

אידען — אויך דאָס זעלבע.

וואָס רופט מען אין דער מאָדערנער וויסענשאַפט „דער גרויסער טשוואָק“?

דעם נאָרד־פּאָל. און וואָרום? ווייל אין האַרץ פון דעם זעלבען הערשט אייביגע קעלטען מאָנאָטאָניע.

ווער איז היינט ביי אונז דער „גרויסער איד“?

דער וואָס האָט דעם נאָרדפּאָל אין האַרצען און אין וועמעס נשמה עס איז בלויז פאַראַן איין איינציגער טאָן — „איך“.

אמאָל האָט מען געזאָגט: אַלעס איז טשוועקמעסיג אין דער נאַטור, און היינט קען מען זאָגען: אַלעס איז יודענמעסיג אין דעם זאָגענאַנטען „טעראַראַריזמוס“, וואָס איז ביי אונז געוואָרען די צווייטע נאַטור.

און (דאָ ענדיגען מיר שוין) ווי עס טעראַראַמעוועט זיך, אזוי ט־־עלט עס זיך.

דאַנקע!

משה נאַדיר

הויזען

הויזען איז אַן אַרטיקעל, אָהן וועלכען דאָס מאַנסבילטהום קען זיך היינטיגע צייטען ניט בעגעהן. עס בעשטעהט פון צוויי אַזעלכע לייוועגטענע רעהרען, אין וועלכע מען שטופּט אַריין די פיס און מען לאָזט זיי דאָרטען ביז איבער'ן טאָג. מאַנכע נעהמען זיי זאָגאַר מיט מיט זיך אין בעט. אין די אַמאָליגע, פּרימיטיווע צייטען, ווען די אידישע קולטור האָט נאָך ניט געהאַט פערשפּרייט איהרע דופּ־טענדע צווייגען, פלעגען די אינגלעך טראָגען דעם דאָזיגען בגד מיט אַ שפּאַלט פון הינטען. געטהאָן איז עס געוואָרען מיט אַ שכל: ווענטילאַציע.

היינט־צו־טאָג קומט פאַר אַ געוואַלדיגע, ראַדיקאַלע ענדערונג אין דיעזען פאַך — אַ דאַנק דעם פערלאַנג צו זיין, וואָס מען רופט אין דער פילאָזאָפיע — אַ גאַנצעס, אָהן שפּאַלטונגען...

דיעזע אינדוסטריע, ווי מיר האָבען שוין גערארפט האָבען געזאָגט פריהער, איז שטאַרק פערשפּרייט איבער אַלע יענקישע שטעדטלעך און פאַרמס, און אַרבייטען אַרבייטען דערביי אָם מייסטען אויסגעשטודירטע אינזשינערען און שיפּס־קאַפּיטענע...

עס איז אַ גוטער פאַך, אָבער ליידער פאָדערט זיך דערצו אַ גרויסע קענטניס און העכערע מאַטהעמאַטיק, אָרניטהאָלאָגיע, קרע־טיניזם און אַנדערע „ספעריערע" וויסענשאַפטען. דער לעהר־קורס דויערט אונגעפעהר זעכציג יאָהר מיט אַ חודש.

דער לייכטסטער וועג צו קומען צו דיעזען טרייד, איז צו הרג'ענען אַ מענשען, אָדער הייראַטען מיט אַ רייכער בתולה, אָדער אירגענד וועלכער אַנדער וועג וואָס פיהרט צום ציעל.

עס איז ווערטה אַ קוואָדער צו בעמערקען אַז דער פאַך איז אַ זעהר עדעלער און פעראַנטוואָרטליכער, און בלויז די וואָס זיינען געבענשט פון נאַטור מיט אַלע גייסטיגע פעהיגקייטען — קענען מאַכען אַן ערפאָלג. דערפאַר אָבער איז די אַרבייט אַליין אַ זעהר

געזונטע ; די אָנגעשטעלטע געפינען זיך אימער אויף דער פרישער לופט, אומרינגעלט מיט סאָסנאָווע בוימער... מערקווירדיג איז דאָס, וואָס אין יעדער זאַגענאַנטער „הויזען־לאַבאָראַטאָריע“ געפינט זיך אַ מענש וועמעס איינציגע אויפגאַבע עס איז ארומצוגעהן און שפּריצען „אָ־דע־קאָלאָן“ אויף די געזיכטער פון די ארבייטער.

אין די געוועהנליכע „הויזען־לאַבאָראַטאָריעס“ איז די ארבייט איינגעטהיילט אין וואָס מען רופט : „סעקציעס“. דאָס ווערט געטהאָן מיט דער אבזיכט, אז די ארבייטער זאָלען חלילה ניט „פּאַר־מישאַיעט“ ווערען, און אויף אזא אופן מאַכען אַ טעות אין דער צוזאַמענשטעלונג פון די בעזונדערע טהיילען, צוליעב וואָס עס וואָלט נאַטירליך געקענט ארויסקומען די שרעקליכסטע קאַטאַסטראָפע וואָס אַ מענשליכע פאַנטאַזיע קען זיך פאָרשטעלען.

פאַר דעם בעסטען פאַך רעכענט זיך דאָס אָננעהען פון די קנעפּלעך. דאַן קומען די „פּליי מאַכערס“ — ד. ה. די וואָס מאַכען די „פּליים“, דאַן די „סוירטשערס“ — ד. ה. די וואָס „סוירטשען“, דאַן די „טאַפּ־קלאַפּערס“ — ד. ה. די וואָס קלאַפּען די „טאַפּס“, דאַן די אָפּרייטארס און פינישערינס.

די לעצטע צוויי האָבען געוועהנליך חתונה איינע מיט די אנדערע, און פון דעם קומען ארויס די „ראָף־ריידערס“ מיט וועלכע אמעריקא האָט זיך אזוי בעריהמט געמאַכט אין דער שלאַכט נעבען סאַנטיאַגאָ...

געמאַכט ווערען די זאַגענאַנטע הויזען מייסטענטהיילס פון דער בעקאַנטער באָמבוז־פּלאַנצע — וואָס וואַקסט אויף די פידזשי־אינזלען... אָבער מאַנכעס מאָל ווערען זיי פאַבריצירט פון פיינעם „רייז פּאַפּיער“, אָדער פון אירגענד וועלכע אנדערע זאַך...

פאַראַן אַ ג ר ו י ס ע צוקונפט פאַר דעם דאָזיגען פאַך אין אמעריקא !

יוסף טונקעל

וויא זיך צו גרימירען

דאָס וואָרט „גרים" שטאַמט וואהרשיינליך פון דאָס וואָרט „קרים"; דאָס הייסט, פערקרימען זיך.

די קונסט פון פערקרימען זיך, אָדער, ווי מען רופט עס, גרימי־רען זיך, צופאַלט אויף צוויי טהייל.

די ערשטע טהייל, און אויך די שווערסטע, בעשטעהט אין פערשמירען דאָס פּנים אַזוי, אַז מען זאָל לחלוטין פערלירען דעם צלם אלהים.

דערצו דיענען פערשיעדענע מיטלען, ווי: סאַזשע, חזיר־שמאַלץ, קויהל, דזשעגעכץ, קאַלך, פּוטער, מעהל א. ז. וו. דיעזע אַלע מאַטעריאַלען ווערען איינציגווייז און אָפּטמאָל טאַקע אַלע צוזאַמען פונאַנדערגעשמירט אויפ'ן פּנים מיט אַ פלעדערוויש, מיט די פינגער און אין דוחק — מיט'ן ארבעל...

יעצט קומט די צווייטע העלפט קונסט און דאָס איז: — צו בעשאַפען פון דאָס פערשמירטע פּנים אַ נייעם מין סאָרט געשטאַלט וועלכעס זאָל אַמוזירען דאָס פּובליקום...

די מיטלען דערצו זיינען, ווי געוועהנליך: בערד, וואָנסעס, אַ הויקער, אַ בראָדעוועקע, אַ קאַפּאָטע, אַ מונדיר און אַ נאָז. נאַטירליך, אום צו געברויכען דאָס אַלעס, מוז מען האָבען טאַלאַנט און אָריגי־נעלע איינפעלע.

אָט למשל, פיעלע פון אונזערע שוישפּיעלער און כאָריסטען טשעפּען צו וואָנסעס גראַדע פּונקט אויף דער לינקער באַק אונטער'ן לינקען אויג. ניט אַלע אָבער קענען האָבען אַזעלכע זשעניאַלע איינפעלע...

איינע פון די וויכטיגסטע ראָלען אויף דער אידישער ביהנע שפּיעלט די נאָז. אַ נאָז מוז מען ארויסשטעלען דעם פּובליקום וואָס אַ גרעסערע!...

דער הויקער אויף דער ביהנע שפּיעלט אויך אַ וויכטיגע ראָלע. וואָס העכער דער הויקער איז, אַלץ העכער איז דער טאַלאַנט...

אַ נאָך מעהר בעדייטענדע ראָלע שפּיעלט די באָרד. די באָרד אויף דער ביהנע איז אַזוי וויכטיג, דאָס מאַנכע שוישפּיעלער און כאָריסטען קומען אַרויף אויפ'ן סטיידזש כמעט אימער ניט געגאָלט און מיט פאַרטיגע בערד...

אייער טאַלאַנט קען צופעליגערווייזע בעשאַפען און ענטדעקען עפּעס אַן אויסנאַהם משונה־ווילד־שפּיציג בערדיל, און איהר ברויכט שוין גאָר ניט צו שפּיעלען, דאָס בערדעל וועט שוין פאַר אייך שפּיעלען... די טיעפסטע פּסיכאָלאָגישע מאָמענטען וועט עס פאַר אייך אַרויסברענגען. דערצו פון דער טעכנישער זייט בעדאַרפט איהר זעהן, אַז די באָרד זאָל זיך שאַרף אָבטהיילען פון פּנים מיט אַ שאַרפען ברעג. בכלל דאַרף מען זעהן, אַז יעטווידער פאַרב אויפ'ן פּנים זאָל זיך שאַרף אָבטהיילען און אונטערשיידען פון דער צווייטער. באָרד און וואָנסעס ווערען געוועהנליך צוגעקלעבט מיט קליי אָדער ניכטערען שפּייעכטס. עס איז אויך גוטיג מיטצונעהמען מיט זיך אַביסעלע קליי אין קעשענע בשעת'ן שפּיעלען, מחמת עס טרעפט גאַנץ אָפט אַז די באָרד און וואָנסען פאַלען אַרונטער, דאַן קלעבט מען זיי צו צוריק און מען שפּיעלט ווייטער...

דער שטערען דאַרף שטענדיג זיין געפאַרבט, און ווען איהר ווייסט ניט ביז וואַנען צו פאַרבען, טאָ טהוט זייט מוחל אָן אייער היטעל און פאַרבט פּונקט ביז'ן ברעג פון אייער דאַשעק, נאָכדעם, ווען איהר וועט אייער היטעל אַרונטערנעהמען, וועט עס אייך צוגעבען דעם זיבעטען חן.

אצונד קומען מיר צו דער גרינגסטער טהייל פון גרים און דאָס איז דער „אויסדרוק". ווען איהר ווילט, למשל, אַז אייער געזיכט זאָל האָבען דעם און דעם געוויסען אויסדרוק אָדער כאַראַקטער, דאַן ערדייכט איהר עס דורך דער זעלבער קונסט פון גרימירען זיך.

צום ביישפּיעל, איהר ווילט שפּיעלען „נתן החכם" און איהר ווילד אויסדריקען חוצפּה און ווילדקייט, דאַן מוזט איהר די וואָנסעס אַרונטערנעהמען; פּערקעהרט אָבער, ווען איהר געהט שפּיעלען „יענקעל שאַבשאָוויטש" און איהר ווילט אויסדריקען דענקונגס־

קראַפט און מאַרטירערטהום, דאַן מוזט איהר די אונטערשטע ליפּ דיקער מאַכען... דיעזער געזיכטסצוג דריקט אויס געדאַנקען און מאַרטירערטהום.

ל י ע ב ע און ר ח מ נ ו ת ווערט אויסגעדריקט, ווען איהר שמירט אייער פּאַרוק מיט פּוטער און טהיילט איהם פונאַנדער אין מיטען מיט אַ שרינט.

אַ גענעראַל אויפ'ן סטיידזש ברויך ניט קיין ספּעציעלען גרים; ער קען עס שפּיעלען מיט דעם זעלבען גרים פון אַ שדכן, נור למען השם ניט פערגעסען אָנטהאָן אַ מונדיר מיט אַ סאַבליע פון הינטען.

גרויסקייט, גאוה און פּעסימיזם ווערט אויסגעדריקט מיט אַ בראָדעווקע אויפ'ן לינקען אויער.

מיט דער זעלבער בראָדעווקע ווערט אויך אויסגעדריקט חן, לייטזעליגקייט און אונשולד. עס ווענדט זיך נור וואו די בראָדעווקע געפינט זיך.

מאַנכע שוישפּיעלער בייטען זעלטען זייער גרים. אַזוי, צום ביישפּיעל, שפּיעלען זיי דעם „גרינעם בכור“, „האַמלעט“ און „אַליפורנוס“ מיט דעם זעלבען גרים.

דאָס זיינען שוין גאָר גרויסע טאַלענטען!...

יצחק בן־מאיר

וויא צו הונגערן

דאָס טהעמא פאר אונזער היינטיגען לעקטשור איז — ווי אזוי צו הונגערן.

אין פלוג קען זיך אויסדרוכטען, אז די פראגע איז א גאנץ איינ־פאכע און אפשר אויך אן אלטע: ס'איז ניטאָ וואָס צו עסען, הונגערט מען. אָבער טאקע נור אין פלוג קען זיך דאָס אויסדרוכטען, אין דער אמת'ן אָבער פאָדערט זיך דערצו אן אונגעהויערע ליידענ־שאפט, אן אייזערנער ווילען, א גוואלדיגער טאלענט און א רייכע פאנטאזיע.

דער תלמוד הקדוש ברענגט ערגעץ א מעשה פון איינעם א זעהר געניאלען הונגער־ליידער, רבי צדוק.

אָט דער דאָזיגער ר' צדוק, ווערט דאָרטען דערצעהלט, האָט געווידמעט גאנצע פיערציג יאהר פון זיין נאָבעלען לעבען צו דיעזען ספעציעלען צווייג פון דער מאָדערנסטער פון אלע מאָדערנע וויסענ־שאפטען.

מען קען זאָגען מיט א ריינעם געוויסען, אז וואָס דארווין איז געוועזען פאר דעם דארוויניזמוס, איז ר' צדוק געוועזען פאר דעם צדוקיזמוס...

איצט, קינדערלעך, וועלען מיר אייך בעטען אויף א וויילע צומאכען די אויגען און זיך פאָרשטעלען דאָס פאָלגענדע בילד:

שבת־צונאכט. פאר'ן חורבן בית ראשון. די בעריהמטע שטאדט ירושלים, דער פאריז פון אָריענט, האָט ערוואכט פון איהר הייליגער שבת־רוה. די לאנגע און שמאָלע גאסען פון ירושלים, בעציערט מיט פאלמען־בוימער פוןביידע זייטען זיינען בעגאָסען מיט א גרינליך־זילבערנעם שימער פון לבנה־ און שטערען־ליכט.

ניט אכטענדיג אויף די אונצעהליגע מחנות פון טיטוס'עס חיל, וועלכעס בעלאגערט די טויערען פון גאָט'ס סוב־רעזידענץ, ירושלים, פיהלט זיך דאָך א מערקווירדיגע רוהיגקייט צווישען פאָלק, וועלכעס

זיצט דאָ און דאָרט אין די קאָפּעס רויכערנדיג די לאַנגע ליולקעס. ווי א גאָלדענע סטענגע וועלכע איז אַרויפגעוואָרפען געוואָרען אין דער הויך און געבליעבען דאָרט הענגען אין דער אונזיכטבארקייט — שיינען די לייכטזייילען וואָס שלאָגען אַרויס פון די אָפענע טהירען פון די קראָמען.

און מאַכען מיר צו די אויגען און קוקען זיך נעהנטער צו, וואָס זעהען מיר?

ניט ווייט פון דעם שטאָלצען בארג לבנון שטעהט א סוכה געמאַכט פון אָפּעלסין־שאָלעכץ און געדעקט מיט א דאַך פון שוואַרץ־גלאַנציגע באָקסערען.

שטיל איז אַלץ אַרום.

ווען איהר זאָלט אָנשטרענגען אייער אויער וועט איהר הערען דאָס שמינקלען פון אַן אויסגעהענדער הבדלה אין דער האַנד פון א מענשען.

מאַכען מיר נאָך פעסטער צו די אויגען און קוקען זיך צו נאָך נעהענטער, כאַפּען מיר שוין דעמזעלביגען מענשען אויפ'ן וועג צום בית המדרש.

ווייסט איהר ווער דער דאָזיגער מענש איז? — דאָס איז אונזער ר' צדוק, דער מענש וועמעס העלדענטהאַט האָט אַריינ־געשטעלט אַן אונשטערבליכע פייג אין דער געשיכטע פון אונזער יודאאיקאַ.

אָבער לאָמיר זיך פערקירעווען צוריק: ווי אזוי צו הונגערען!

אָט דאָס איז אייגענטליך אויף וואָס מיר ווילען זיך אָבשטעט־לען אביסעל לענגער. דער געלעהרטער דאָקטאָר פאַוסט זאָגט: עס איז ניט קיין קונץ צו פאַסטען דעמאָלט ווען עס הונגערט ניט. דאָס קען יעדער. א קונץ איז צו פאַסטען דעמאָלט ווען איהר פיהלט א ברענונג אין די קישקעס, א געזאָלצענקייט אין מויל, א טרייסלונג אין די פּיס, א ציטערניש אין די ריפּען און א חלשות אין הארצען.

דעמאָלט איז די צייט.

די ערשטע זאַך וואָס איהר האָט צו טהאָן איז, אַריינרופען צוויי איירישע ערלים זיי זאָלען אייננציהען דעם „פּאַס" פון אייערע תחתונים — אזוי ווייט ווי עס געהט אונטער די אומשטענדען.

דאַן בינדט זיך ארום דעם קאָפּ מיט א נאַסען האַנדטוך, געהט ארויס אין האָל, זעצט זיך ארויף אויפ׳ן פּאַרענצע פון די טרעפּ און גליטשט זיך ארונטער.

מיר נעהמען נאַטירליך אָן, אז איהר זיינט פּראַקטיש געגוג צו האָבען ביי זיך אין נאָטיץ־ביכעל פערצייכענט די אדרעסען פון אלע ניו יאָרקער רעסטאָראַנען.

אלעס וואָס איהר האָט איצט צו טהאָן, איז לויפען פון איין רעסטאָראַן צום צווייטען, א שמעק טהאָן דורכ׳ן שליסעל־לאָך און א מאַך טהאָן: אח! און ענטלויפען.

ווען איהר זייט פערטיג מיט׳ן לעצטען רעסטאָראַן, געהט צוריק אהיים, לעגט זיך אוועק אין בעט און הייסט אייער מיסעס זי זאָל אייך ברענגען האַמסונ׳ס „הונגער“... און איהר וועט זיין ערשטוינט צו זעהן מיט וועלכער געניאַליטעט איהר זייט אימשטאַנדע נאָכצו־אהמען דאָס דאָזיגע מייסטער־ווערק.

אזוי וועט איהר ליגען פינף טעג מיט פינף נעכט, דאָס ביכעל צוגעקוועטשט צו אייער ריינער ברוסט, מאַכענדיג אלע ווײַלע „אה!“ אָדער „עה!“, לויט נאָך אייער געשמאַק...

דערנאָך, אויב גאָט וועט אייך שענקען געזונד, וועט איהר אוועקגעהן צום מצבה־שלעגער און בעשטעלען אויף נעכסטע וואָך א מצבה מיט א גאָלדענעם עפּיטאַף:

„דאָ ליעגט דער נאָבעלער צדוק׳יסט,
דער מענש פון הויט און ביין...
דאָ ליעגט זיין גוף, זיין זעעלע דאָך
איז גלייך אין הימעל אריין....“

תכריכים און אנדערע זאַכען זיינען קלייניגקייטען, איבער וועלכע עס לוינט זיך ניט פיעל אָבצושטעלען. דארין פערלאָזען מיר זיך שוין אויף אייער גוטען געשמאַק. די הויפּט־זאַך איז: בעשליסט און ט ה ו ט.... און „וואו ס׳איז פאַראַן א וועג איז פאַראַן א ווענעלע!“

יעקב יוסף

מעדיצינישע כללים

נארט קיינמאָל ניט אָב אייער דאָקטאָר. ווען איהר שיקט איהם רופען, האַלט פאר איהם גרייט דעם דאָלאַר.

עסען מוז מען זעהר פאָרזיכטיג, איבערהויפט אין די שענקען, וואו מען גיט צום אָנבייסען צו א גלאָז ביער. פערגעסט ניט אז מען קוקט אייך נאָך, וויפיעל איהר עסט.

אויב איהר ליידט פון „קאַלטע פיס" ביינאכט, פרופט זיך גט'ן מיט'ן ווייב. עס העלפט אמאָל.

עסט ניט צופיעל ביים איבערבייסען, וועלכער ווערט אייך צוגעגעבען צום צימער. איהר וועט זיכער קיין אריכת ימים אויף דער וואוינונג ניט האָבען.

עסט קיינמאָל ניט קיין וואורשט, אויב איהר ווילט ניט, אז גע'פגר'טע פערד זאָלען אייך קומען צו חלום.

אום זומער מוזט איהר אָפט בייטען וועש. אויב איהר האָט ניט קיין אייגענע, געהט אין א פּאָבליק באד און נעהמט פרעמדע.

קוקט זיך וואָס ווענינער צו, וואָס אייער ווייב טהוט אין אייער קעסטניק'ם צימער. דאָס קען שלעכט ווירקען אויף אייערע נערוועז.

ווערט ניט אויפגערעגט און געברויכט ניט קיין גראָבע אויס־דריקע, ווען איהר ווילט עפענען א קעסטעלע סארדינס. סארדין־קעסטעלעך זיינען ניט קיין פעראיין־מיטינגען, וועלכע מוזען זיך עפענען און שליסען מיט רוסישע „מי שברך'ס".

ווען איהר קויפט כינין, האָט לחלוטין קיין מורא ניט, אז דער אפּטהעקער וועט אייך אָנשטאָט דעם געבען מאָרפין און וועט אייך פער'סם'ען. געדענקט דערביי, אז מאָרפין קאָסט פיעל טהייערער פון כינין, און זייט זיכער, אז דער אפּאָטהעקער וועט קיין טעות ניט מאכען.

קצבים דארפען קיינמאָל ניט האָבען קיין „לעבער־קראנקהייט".

אין פאַל זיי קענען דעם לעבער ניט פערקויפען, זאָלען זיי איהם אװעקגעבען דעם הונד.

װען איהר שטעקט אָן אייער פריינד מיט א געפעהרליכער קראַנקהייט, נעהמט עס זיך ניט צו שטאַרק צום הארצען. גליקליך איז דער, װאָס קען געבען און דאַרף ביי יענעם ניט נעהמען!

משה נאַדיר

וויא צו וואַקסען

ווי הויך זאָל א מענש וואקסען? ווען זאָל ער אָנהויבען און ווען אויפהערען?

ווי הויך זאָל א מענש וואקסען? דערוויף איז לייכט צו ענט־פערען — ביז אונטער דעם קאָפּעלוש! מענשען וואָס וואקסען ארויס פון זייער אייגענעם קאפּעליוש זיינען על פּי רוב אוננאָרמאַל, אויפ־גערייצט און בייז. דאָס קען מען אם בעסטען בעמערקען, ווען מען זאָל טרייען זיי איינשניידען אין אַן אויער אָדער אָבבייסען א נאָז. אזעלכע מענשען ווערען שרעקליך אויפגערעגט פון אזעלכע זאכען און מאנכעס מאָל קענט איהר פון זיי כאַפּען א פּאטש אויך. די אלטע גריכען האָבען געדענקט, אז א מענש דאַרף ניט זיין מעהר ווי מיטעל־הויך.

אָבער אויך אין מיטעל־הויכקייט איז פאראַן דרייערליי קלאַסען: קליין מיטעל־הויך, מיטעל מיטעל־הויך און הויך מיטעל־הויך.

צום ערשטען קלאָס בעלאַנגען די וואָס זיינען קליין דערפאַר וואָס אנדערע זיינען העכער פון זיי; צום צווייטען קלאָס בעלאַנגען די וואָס זיינען מיטעלמעסיג דערפאַר וואָס אנדערע זיינען קלענער פון זיי, און צום דריטען קלאָס בעלאַנגען די וואָס זיינען הויך דערפאַר וואָס אַנדערע זיינען מיטעלמעסיגער פון זיי.

דער כלל איז: וואקסט ניט צו הויך! וואקסט ניט צו שנעל! וואקסט ביסלעכווייז! וואקסט מיט א סיסטעם! צוויי אינטשעס יעדען טאָג (חוץ שבת און געזעצליכע ימים־טובים) איז גענוג פאַר א נאָרמאַלען מענשען. און אזוי גיך ווי איהר האָט דערגרייכט א געוויסען פּונקט, וואָס איהר קענט שוין בשום אופן ניט געהן העכער — בלייבט שטעהן. געהט ניט ווייטער. גיט אַן אַנדערען א טשענס!...

ווען א מענש זאָל אָנהויבען וואקסען און ווען אויפהערען? —

נאָך אונזער מיינונג דאַרף א מענש אָנהויבען וואַקסען א פּאָר יאָהר איידער ער ווערט געבוירען, ווייל דעמאָלט האָט ער געוועהנליך מעהר צייט זיך אָבצוגעבען מיט דער דאָזיגער ארבייט און אחוץ דעם וועט מען איהם שפּעטער ניט קענען אויפוואַרפען, אז ער איז געוואַקסען „דורך קינסטליכע מיטעל“, וואָס דאָס איז א גרויסע בושה.

נאָך בעסער איז איהר זאָלט לאָזען אייער טאַטען וואַקסען פאַר אייך. אלעס וואָס אייך וועט דאַן איבערבלייבען צו טהאָן, איז זיצען מיט פערלעגטע הענד און קוקען ווי דער טאַטע וואַקסט.

דאָס איז א לייכטע ארבייט און פאָדערט ניט קיין שום אָנשטרענגונג. אין דער צייט וואָס דער טאַטע וואַקסט, קענט איהר דערווייל שפּיעלען א פּאָוקער, געהן אין מואווינג־פּיקטשורס, פערברענגען זיך אין די פּאַריזער שאַנטאַנען, אין ניו יאָרקער טשייני־טאַון אָדער אין אַן אַנדער ניצליכען אַנשטאַלט...

אויב איהר קענט זיך ניט העלפען און מוזט שוין אליין וואַקסען — טהוט עס ביינאַכט, ווען קיינער זעהט ניט און זייט פאָרזיכטיג ניט אויפצוּוועקען אייערע שכנים. לאָזט אראָב די פאָרהאַנגען, פערריגעלט די טהיר, לעשט אויס דעם לאָמפּ און וואַקסט — שטילערהייד !....

משה נאַדיר

וויא צו זיין שעהן

אליין בין איך זעהר א שעהנער מענש — א רעגעלע דאל! איהר זאָלט א קוק טהאָן אויף מיין פנים וואָלט איהר גע'חלש'ט. היינט האָב איך א נאָז — איז דאָס א זעלטענהייט צווישען נעזער. מיינע אויגען — איהר האָט אמאָל געזעהן מיינע אויגען? ניין? דאַן האָט איהר קיין שעהנע אויגען ניט געזעהן! דיאמאַנטען! — וואָס רייד איך דיאמאַנטען? בריליאַנטען! וואָס רייד איך בריליאַנטען? — שטערען — לבנות — זונען!... פון מיינ'ס א קליין בליקעלע מיט'ן לינקען אויג האָבען זיך אמאָל ביי צוויי פראַנצויזישע גאָווערנאַנטקעס אָנגעכאַפּט די קינדער־ווענעלעך — ביידע קינדער זיינען נעבעך פערברענט געוואָרען!

אחוץ א נאָז מיט צוויי אויגען האָב איך נאָך אויך א קאָפּ (דוכט זיך מיט לאָקען!), איין צונג און צוויי אויערען — קורץ און גוט, איך בין א קראַסאַוועץ!

ווי אזוי זשע האָט זיך דאָס אלץ גענומען צו מיר?

וועל, איך מוז אייך זאָגען דעם גאַנצען אמת, אז איך בין ג ע ב ו י ר ע ן געוואָרען א שעהנער — און אָט דאָ ליעגט דער גאַנצער סוד! געבוירען ווערען שעהן איז אָבער ניט קיין לייכטע זאַך. אַך, פריינדע, ווען איהר זאָלט וויסען ווי שווער און ביטער איך האָב געהאָרעוועט אויף געבוירען צו ווערען שעהן!

בייטאָג פלעג איך ליגען מיט'ן פנים קעגען דער זון, בכדי צו קריגען א געזונדע, ברוינליכע פארב, און ביינאַכט פלעג איך זיצען קעגען דער לבנה און זיך לאָזען אָבבלייכען די נאָז מיט'ן שטערען...

זומער פלעג איך אַרומשפּאַצירען אין די גערטנער און זיך פיטערען מיט פאָזעמקעס, בכדי צו קריגען רויטע ליפּען, און ווינטער פלעג איך קייען שנעע, בכדי צו קריגען ווייסע צייהנער.

און אזוי האָב איך געהאָרעוועט, ווי איך האָב אייך שוין

געזאָגט, שווער און ביטער, ביז וואַנעט איך בין געבוירען געוואָרען א שעהנער.

פּראָפּאָרציאָן פון דער פיגור.

די פיגור פון א מיידעל, עלטער ווי 18 יאָהר, דאַרף זיין אַקוראַט עלף מאָל אזוי גרויס, ווי דער רעכטער פוס. דער קאָפּ (צוזאַמען מיט'ן „נאָרד פּאָל") דאַרף זיין וועניגסטענס צוויי מאָל אזוי גרויס ווי די פּלייצעס, און די לינקע האַנד דאַרף זיך נאָכשלעפּען אויף דער ערד.

די פינגער פון די פיס דאַרפען זיין גלייך צו די פינגער פון די הענד, אוןביידע טאָרען ניט זיין לענגער ווי א „יאַרד" מיט דריי פערטעל.

אָט דאָס איז אין קורצע ווערטער — פּראָפּאָרציע!

סודות פון שעהנקייט.

אויב איהר האָט א פּנים פון אסתר המלכה, זיינט איהר א שעהנע, און אַלע בחורים וועלען אייך ליעב האָבען, און אויב איהר שרייבט ליעדלעך, וועט אייך אָנקומען ניט שווער זיי אָבצודרוקען. אויב אָבער איהר האָט א פּנים ווי ושתי, אָדער ווי מיין מוהמע רישע, ווען זי פאָהרט אויפ'ן יריד — דאַן זייט איהר א מיאוס'קייט און א פּאַסקודסטווע, און די גלייכסטע זאַך וואָס איהר קענט טהאָן איז — בעגעהן זעלבסמאָרד!

יעקב יוסף

וויא זיך נוהג צו זיין אום זומער

ווי צו אַרבייטען.

צום אַלעם ערשטען אַרבייט ניט. ראַקעפעלער אַרבייט אויך ניט. אויב עס איז אייך לאַנגווייליג אַרומצוגעהן ליידיג, סטרייקט! אָבער — אום הימעל׳ס ווילען! — היט זיך פאַר אויפרעגונגען! דאָס איז שעדליך אין די היצען. קריכט ניט אונטער די פּאָליציייסקע שטעקענס, רייסט זיך ניט איין מיט די סטרייק־ברעכער, פערלאַנגט ניט קיין סטרייק־בענעפיט, מאַהנט ניט קיין חשבונות ביי אייערע פיהרער. דאָס איז זעהר שעדליך. סקעבט ניט! דאָס איז צו אויפרעגענד. אויב איהר ווילט שוין יא אַ סקעב טהאָן, לעגט עס אָב אויף ווינטער...

ווי זיך צו האַלטען קיהל.

די הויפּט־זאַך איז אין די הייסע זומער טעג: פרישע לופט און האַלטען פריש דעם קערפּער. זייט וואָס מעהר אין פאַרק: — מענער אין די אונטערשטע העמדער, פרויען — מיט אַרויסגעוואָרפענע ברוסטען, קינדער — מיט די פּופּקעס אין דרויסען. ליגט אויף די טראָטואַרען צווישען די אַש־קאַסטענס און מיסט־קאַסטענס, אונ־טערגעבעט מיט וואַרימע מאַנטלען און באַנאַנאַ־שאָלעכטס.

ווי צו שלאָפען אין די היצען.

שלאָפען זאָלט איהר נור אויף די דעכער. אויב איהר קענט מיט זיך אַהין מיטנעהמען די וואַנצען און די באָרדערס, טהוט עס. צער

בעלי חיים איז א מדה טובה, אפילו אום זומער און עס קיהלט אייער געוויסען. זאָלען אַלע שלאָפען מיט אייך אויפ'ן „רוף“. אויב אין גאנצען נאקעט איז נאָך בעסער. עסט זיך ניט אָב דאָס הארץ, ווען א פרעמדער פוס פערקריכט אין אייער הייליגען פאמיליען־געלעגער.

ווי אזוי ניט צו שלאָפען אין די היצען.

שלאָפט ניט אויף דער לינקער זייט, עס קען נאָך פערשאטען אייער הארץ.

שלאָפט ניט אויף דער רעכטער זייט, עס איז שעדליך פאר אייערע לונגען.

שלאָפט ניט אויפ'ן בויך, דאָס מאכט אייך כמעט אונמעגליך צו אָטהעמען.

שלאָפט ניט זיצענדיג אויף א שטוהל, ווייל אייער קערפער וועט זיך געפינען אין אַן אוננאטירליכער לאגע און איהר וועט ניט קענען שלאָפען ווי געהעריג.

שלאָפט ניט שטעהענדיג, ווייל איהר קענט נאָך אומפאלען און ברעכען האלז און נאקען.

שלאָפט ניט אין פארק, עס וועט זיך אייך זיכער חלום'ען א פאָליסמאַן.

שלאָפט ניט אויפ'ן פייער־עסקייפ, דאָס קען נאָך שטערען א גנב אריינצוקריכען אין הויז דורכ'ן פענסטער.

שלאָפט ניט אויפ'ן רוף: אַן עראָפליין קען נאָך ארונטערפאלען אויף אייך.

שלאָפט גאָרניט!....

סקיצען, מעשה׳לעך,
סצענקעס און בילדלעך.

ג. ל.

קאַרבאַל

הײמי ציבולקין, דער אַרבעל־„װאָרפער“ פון הויט־דרײסער׳ס שאַפּ, אַ לאַנגער בחור, מיט לאַנגע, דאַרע הענד, מיט אַ האַלז װי בײ אַ זשיראַף, מיט אַ ברוסט װאָס האָט שטאַרק חשק געהאַט אַרײַנצוקריכען אין די פּלײצעס, מיט אַ נאָז װאָס האָט זיך מיט׳ן שפּיץ אָהן אױפהער געצװיגען זיך צו צוקושען מיט די ליפּען, און מיט אַ שמאָל קלײן קעפּעל, װאָס האָט זיך תּמ׳עװאַטע געשאָקעלט אונטער דער לאַסט פון 12 לאַנגע ברײטע הערעלעך און אַ ריעזיגען פּליך — הײמי ציבולקין איז איצטער אױסער זיך. און אױסער זיך איז ער צוליעב אַ בריװעל פון זײן אַלטער „מיסעס“, װעלכען זײן נײע „מיסעס“ האָט איהם נור־װאָס איבערגעגעבען און פון דעם בריװעל, מוזען מיר מודה זײן, האָט אַזאַ מענש װי הײמי ציבולקין געקענט װערען אױסער זיך, װײל געלײענט האָט זיך דאָס בריװעל אָט־אַזױ:

„הײמי! איך האָב דיך נעכטען װידער געזעהן זיך אַרומ־שלעפּען אין סעװענטה סטריט פּאַרק מיט יענער גאַנז, צו װעלכער אַן אַנשטענדיגער מענש װאָלט זיך געמוזט מיאוס׳ען זיך צוצוריהרען. איך גיב דיר, אַלזאָ, די לעצטע װאָרנונג: אױב דו װעסט ניט סטאָפּען דײנע מאָנקי־ביזנעס מיט יענעם זעקעל בײנער, װעסטו זיך אױס־ריכטען אַ פּינסטערען, װיסטען סוף. שױן זײט װאָכען שטעהט בײ מיר אָנגעגרײט אַ פּלעשעל קאַרבאָל און דאָס פּלעשעל קאַרבאָל װעל איך אױסגיסען אױף דײן צורה, װען איך װעל דיך נאָך אַמאָל זעהן מיט איהר. געדענק, הײמי! דו שפּיעלסט זיך מיט פּײער!

דײן עװיג ליעבענדע

ח נ ה ק װ א ס מ א ן.“

אָט־דאָס איז געװען דאָס בריװעל, װאָס האָט אַרױסגעבראַכט פון די כּלים אונזער הײמי ציבולקין, דעם אַרבעל־„װאָרפער“, פון

הויטשינדער׳ס שאַפּ. און אַט דאָס זעלבע בריוועל האָט עס ענדליך געטריבען ציבולקינ׳ען צום אַדוואָקאַט הויטשינדער.

הויטשינדער האָט איבערגעלייענט דאָס שרעקליכע בריוועל, האָט עס לאַנגזאַם צונויפגעלעגט און עס קאַלט צוריקגעקעהרט ציבולקין׳ען.

אַ שוידער איז איבער ציבולקין׳ס קערפּער דורכגעלאָפען.

— נו? — האָט ער געפרעגט מעהר טויט ווי לעבעדיג.

— צרות! — האָט געענטפערט הויטשינדער — זי וועט אָבגיסען. זיכער ווי דער טאָג: זי וועט אָבגיסען.

— נו? — האָט זיך שוין געטרייסעלט פאַר שרעק ציבולקין.

— נו־נו! — האָט ווייטער געצויגען הויטשינדער — וואָס פערשטעהט איהר ניט? קאַרבאָל — ברענט עס. אויגען זיינען אַן איידעלע מאַטעריע. און אַז קאַרבאָל טרעפט אין די אויגען, ווערט מען בלינד, און אַז מען ווערט בלינד... פאַרבייגעהענדיג: וואָס איז אייער בעשעפטיגונג?

— סליוו־וואַרפער.

— סליוו־וואַרפען קען מען ניט אָהן אויגען?

— גאָט איז מיט אייך! וואָס רעדט איהר? — האָט אַזש אַ רעווע געטהאָן פאַר שרעק ציבולקין.

— צרות! — האָט ווידער אַ בורטשע געטהאָן הויטשינדער

— איבריגענס, ווען מיר נאָך זעהן... ווער איז זי, אָט די חנה קוואַסמאַן? אַ מיידעל, אַ ווייבעל? יונג, אַלט? אָרים, רייך?

— אַן אַלמנה, האַלט אַ באָרדינג־הויז, פערמאָגט אַ פּאָר טויזענד דאָלאַר.

— הם... — האָט זיך פערטראַכט הויטשינדער — גיט מיר איהר אַדרעס, איך וועל זיך זעהן מיט איהר... וואָס הייסט, גלאַט נעהמען און אויסברענען אַ מענשען די אויגען! נאָ, סער! דאָס געהט ניט ביי אונז אין אַמעריקאַ!

*

הויטשינדער׳ען איז איינגעפאַלען אַליין צו בעזוכען חנה קוואַס־מאַן. ער האָט געהאַט זיין פּלאַן דערביי.

געהענדיג צו איהר, האָט ער מיט אַן אָנגעכמורעטען שטערען און מיט צונויפגעקריצטע צייהן געמורמעלט צו זיך אַליין:

— אהא... מיט קארבאָל ווילט איהר עס אַ מענשען אָבגיסען, מאדאם קוואסמאן? פאַר אַ קאַליקע איהם מאַכען? גוט! דעם עלעקטריק טשער פערזוכען האָט זיך אייך פערגלוסט? נעהמען אַ לעבעדיגען סליוו־וואָרפער און איהם אויסברענען די אויגען! פאַר אזא זאַך!... אָבער — צוריק גערעדט, וואָס: פאַר אזא זאַך?... עס וועט זיך געפינען אַן אדוואָקאטעל און וועט נעהמען דערצעהלען: אַן אונגליקליכע אלמנה, נעבעך... פערפיהרט געוואָרען פון אַ לומפּ... געוואָלט רעטען איהר עהרע... זי צו בעפרייען איז אזוי לייכט ווי אַ האָר פון דער מילך ארויסצונעהמען... און צוויי טויזענד דאָלאַר פערמאָגט זי... עך, הויטשינדער, הויטשינדער! וואָס דען, צו דיר וועט אָנקומען עפּעס אַ לייטישע „קיים“! מיט ציבולקין׳ען וועסטו, ברודער, ניט ווייט פערפאָהרען. אַ קבצן, אַ האָלאָדריגע. וועט דיר אריינקוועטשען אַ צעהנערעל, וועט ער מיינען, אַז ער האָט דיך גליקליך געמאכט. און דעם אמת געזאָגט, אזא מאָרדע ווי זיינע איז קיין צעהנערעל אויך ניט ווערטה.

הויטשינדער האָט זיך פּלוצלינג אָבגעשטעלט אין מיטען גאס, ווי ער וואָלט פּאראליזירט געוואָרען פון זיין אייגענעם נייעם געדאנק. און ווען ער האָט ווייטער גענומען געהן, האָבען שוין זיינע געדאנקען גענומען גאָר אַ נייע ווענדונג און ער האָט געמורמעלט:

— און אזא מיאוס׳קייט פערדרעהט עס דעם קאָפּ אַנשטענדיגע, אָרימע, וויסטע אלמנות! פערפיהרט, אוועקוואַרפען און — רוף מיך קנאַקניסעל! ניין, ברודער, אזעלכע זאכען געהט ניט ביי אונז אין אמעריקא. מיט קיין צעהנערעל, ברודער, וועסטו אונז ניט קויפען. זוך דיר אַ צווייטען נאַר. הויטשינדער, ברודער, איז אימער אויף דער גערעכטער זייט. אַ וויסטע אלמנה מיט צוויי טויזענד דאָלאַר, אַז זי ברענט אימיצען אויס די אויגען, איז אַ געשמאַקערער ביסען ווי עפּעס אַ ציבולקין... יעס, סער!

*

אין חנה קוואסמאן׳ס וואוינונג האָט הויטשינדער׳ן בעגעגענט

א דיקע, הויכע פרוי פון א יאָהר 40, מיט א בייזען געזיכט און ענערגישע בעוועגונגען.

— וואָס דאַרפט איהר? — איז געווען איהר בייזער ענטפער אויף זיין זיסער בעגריסונג.

הויטשינדער האָט זיך פאַרגעשטעלט און בעמערקט מיט א כיטרען שמייכעלע:

— הייסט עס, מיר ווילען איהם אויספאַרען די אויגען?

— וואָסערע אויגען? וואָס פּלוידערט איהר, מיסטער? — האָט אָבגעהאַקט ווי מיט א האַק די אַלמנה.

— נו, נו! — האָט זי אונטערגעמונטערט הויטשינדער — שעהמט זיך ניט, עס טרעפט זיך.

— אָבער וואָס האָט איהר זיך אָנגעבונדען? מען טאָר שוין גאָר קיין שפּאַס ניט מאַכען?

— הייסט עס, איהר דענקט גאָר ניט איהם אָבצוגיסען מיט קאַרבאָל?

— קיין מאָל אין זינען ניט געהאַט.

ביי הויטשינדער'ן איז ביי דיעזע ווערטער דאָס האַרץ פער־קיהלט געוואָרען אין דער ברוסט. אָט האָסטו דיר, אַלע פּלענער זיך צופלויגען! ער האָט בעשלאָסען צו קעמפּפען ביז'ן לעצטען.

— און וואָרום זאָלט איהר איהם טאַקע ניט אָבגיסען מיט קאַרבאָל? — האָט ער פאַרזיכטיג אָנגעהויבען — וואָס־זשע מיינט איהר, זיי פערדיענען עס ניט די לומפּען?

— נו, גיסט, אז איהר ווילט! — האָט געענטפערט די אלמנה

— גיסען! און ווער וועט געהן אין פריזאָן דערפאַר, איך, צי איהר?

— אָה, נאַרישקייטען! — איז שוין הויטשינדער געוואָרען מוטהיגער — יעדע פרוי גיסט היינטיגע צייטען אָב איהר געליעב־טען מיט קאַרבאָל און ביים געריכט ווערען זיי אַלע בעפרייט.

— געהט שוין, געהט! — האָט ניט געגלויבט די אלמנה.

— גערעכטיגקייט, מיסעס! — האָט הויטשינדער אויפגע־הויבען שטרענג א פינגער — די גערעכטיגקייט בעשיצט תמיד דעם שוואַכען.

— כאַ־כאַ־כאַ! — האָט פּלוצלינג גענומען לאַכען ווי א

משוגע׳נע מרס. קוואסמאַן — איך בין, הייסט עס, די שוואַכע! אוי, מיסטער, וואוהין זייט איהר פערפאָהרען? איך קען דאָך מיין ציבולקין׳ען צורייסען ווי אַ לעמעשקע. איין געשריי און ער דרעהט זיך צונויף אַזוי, אַז מען זעהט איהם מעהר ניט אַרוים. איהר קענט מיך ניט, מיסטער, אַז איך ווער אין כעס, איז — היט זיך די ביינער!

הויטשינדער איז געוואָרען אונגעדולדיג.

— וואָס טויג מיר די אַלע מעשיות? — האָט ער געזאָגט — נאָך אייער מיינונג איז ער דער שוואַכער, און נאָכ׳ן געזעץ נאָך זיינט איהר די שוואַכערע. איהר בעלאַנגט צום שוואַכען מין און דעריבער קענט איהר ניט ענטגעגענשטעהן זיינע פערלאַנגען און פאָדערונגען. ער איז דאָך אַ מאַן און איהר — ניט מעהר ווי אַ שוואַכע פרוי.

— וואָס אמת, איז אמת — האָט צוגעגעבען מאַדאַם קוואַסמאַן און איז פּלוצלינג רויט געוואָרען.

— אָה, איך פערשטעה, איך פערשטעה! — האָט אונטער־געכאַפּט הויטשינדער — און איהר קענט זיך פערשפּאָרען די מיה ווייטער צו ערקלעהרען. איך רעספּעקטיר אייער געפיהל פון צניעות... ער, ער איז שולדיג אין אַלעס. און ער, דער לומפּ, וואָגט נאָך איצטער נאָכצולויפען נאָך אַן אַנדער פרוי.

מאַדאַם קוואַסמאַן׳ס אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען מיט אַ בייזען פייערעל.

— פאָלגט מיך, גיסט איהם אָב מיט קאַרבאָל — האָט זיך ווי געבעטען ביי איהר הויטשינדער.

— אָבער דער עלעקטריק טשער? — האָט שוואַך פּראָטעס־טירדט די אלמנה.

— אָה, האָט ניט קיין מורא! — האָט זי דער אַדוואָקאַט אַלץ ניט אָבגעלאָזט. — מיט אַן אַדוואָקאַט ווי איך קענט איהר זיך אַלעס פערגינען. למשל, איך גיב זיך אַ שטעל אַוועק פאַר די ריכטער און גיב אַ זאָג אָט־אַזוי: מיינע הערען געשוואָרענע, איהר מוזט בעפרייען אָט די פרוי, וואָס איז נאָך כמעט אַ קינד. אין וואָס בעשטעהט דען איהר זינד? אין דעם, וואָס זי האָט געליעבט. אָט

דאָס קינד, אָט דאָס נאַטור־קינד, וואָס קען כמעט קיין אַנדער וואָרט ניט אַרויסגעבען, אויסער „איך ליעב!“ און ער, דער... דער... וועל, איך וויל איהם ניט זידלען... ער איז געקומען און האָט ביי איהר געראַובט אַלעס: איהר יוגענד, איהר שעהנקייט, איהר האַרץ, איהר לעבען. ער האָט אַלעס ביי איהר צוגענומען און האָט זי אַריינגע־שליידערט אין אָבגרונד פון פינסטערניס און פערצווייפלונג.

— אָה, דער לומפּ, דער לומפּ! — האָט אַ כליפּע געטהאָן די אַלמנה, געריהרט פון דעם אַדוואָקאַט'ס ווערטער.

— שלאָגט ניט איבער — האָט זי צוריקגעהאַלטען הויט־שינדער — לאָזט ענדיגען... און ווייטער וועל איך זאָגען: איז דען איהר גאַנץ לעבען ניט בעשטאַנען פון ליידען און נור פון ליידען? האָט זי דען איהר גאַנץ לעבען ניט געביינקט נאָך אַ מאַן וועלכען זי זאָל מיט ליעבע אַוועקגעבען איהר לייב צוזאַמען מיט דער נשמה?

— אמת, אמת — האָט שוין איצט ביטער געוויינט די אַלמנה.

— און ענדליך — האָט ווייטער פאָרטגעזעצט זיין רעדע פאַר די ניט־עקזיסטירענדע ריכטער דער אַדוואָקאַט — און ענדליך האָט זי דעם מאַן געפונען. ענדליך האָט אויך פאַר איהר געגומען שיינען די זון און זינגען די פויגעל. זי איז שוין ניט קיין יונג מיידעלע, איהר האַרץ האָט, ווי עס שיינט, זיך שוין גאָר אָבגעוועהנט צו ליעבען. און פּלוצלינג — עס שטראַהלט פאַר איהר די זון. און געשטראַהלט האָט די זון פון די אויגען פון דעם געליעבטען מאַן און בעגאָסען האָט די זון מיט איהרע שטראַהלען איהר גאַנצע נשמה און האָט געגאָסען פרייד אין די פערבאָרגענסטע ווינקעלעך פון איהר האַרצען. זי האָט געגלויבט אין איהם און איז אויפגעשטאַנען תחית המתים. ווייסט איהר, הערען געשוואָרענע, וואָס עס הייסט פאַר אַ טויטען מענשען לעבעדיג צו ווערען?

מאַדאַם קוואַסמאַן האָט שוין איצט ניט געקענט אָבכאַפּען דעם אָטהעם פאַר געוויין. אָבער הויטשינדער האָט זיך ניט געקימערט וועגען איהר און האָט פאָרטגעזעצט:

— איהר פערשטעהט עס, הערען געשוואָרענע, איהר ריכטער פון געזעלשאַפטליכען געוויסען! און פּלוצלינג — האָט ער זי פערלאָזט!

— ער האָט זי פערלאָזט — האָט וויעדערהאָלט שטיל, קוים וואָס מען האָט געהערט, הויטשינדער אין דער צייט, ווען מאַדאַם קוואַסמאַן האָט שוין געהאַלטען ביי היסטעריקע.

— איין מינוטקעלע, מאַדאַם קוואַסמאַן, איין מינוטקעלע! לאָזט ענדיגען! שטערט ניט! אַלזאָ, איך רייד ווייטער: ער האָט זי פערלאָזען און האָט זי, די ליעבענדע, די יעניגע, וועלכע האָט איהם אַלעס אוועקגעגעבען, אריינגעשליידערט אין אזא אָברונד, דער איינציגער געדאַנק וועגען וועלכען פערגליווערט דאָס בלוט אין די אָדערען. ער האָט זי אריינגעשליידערט אין אַן אָבגרונד, פון וועלכען זי האָט זיך מיט די שרעקליכסטע ליידען קוים ארויסגע־דראַפּעט, אום צו לעבען מיט איהם און צו שטאַרבען אונטער די וואַרימע שטראַהלען פון זיינע אויגען... לאָזט, לאָזט!... נאָך איין מינוטקעלע, מאַדאַם קוואַסמאַן!... איך בין שוין צו ענדע... אַלזאָ: ער האָט זי אוועקגעוואָרפען ווי אַ שמוציגע שמאַטע, ווי אַ שטיק בלאָטע, וואָס מען האָט על פּי טעות אויפגעהויבען פון דער ערד. און זיינע שטראַהלענדע אויגען לאַשצען איצטער אַן אַנדערע... מאַדאַם קוואַסמאַן, וואַרט, איך האָב נאָך ניט געענדיגט! מאַדאַם קוואַס....

אָבער מאַדאַם קוואַסמאַן איז שוין אין הויז ניט געוועזן. זי האָט געכאַפּט עפּעס אַ פלאַש מיט עפּעס אַ פליסיגקייט און איז מיט איהר אין איין סעקונדע פערשוואונדען.

— אָט איצטער וועט ציבולקין האָבען זיין עהרליך אויסקור־מעניש און איך וועל קריגען אַ פעטע „קיים" — האָט צופריעדען געזאָגט צו זיך אַליין הויטשינדער און איז אוועק צוריק אין זיין אָפּיס.

*

אין אַ האַלבע שטונדע ארום איז אין הויטשינדער'ס אָפּיס אריינגעפאַלען ציבולקין, פון וועלכען עס האָט זיך זעהר שטאַרק געפיהלט דער ריח פון קעראָסין.

— טאַקע אָבגעגאָסען! — האָט ער אויסגעשריען מיט פרייד — פון קאָפּ ביז די פיס. פון אַ גרויסער, פולער פלאַש גלייך פליוך

אין פּנים אריין. א גליק, וואָס זי האָט א טעות געהאַט: אנשטאַט די פלאַש מיט קאַרבאָל האָט זי געכאַפּט די פלאַש מיט קעראָסין. און באַלד טאַקע חרטה געקראָגען! שלום געוואָרען... שוין....

און שוין גרייטענדיג זיך אוועקצוגעהן, האָט נאָך ציבולקין צוגעגעבען:

— יא, שיער ניט פערגעסען פאַר גרויס פרייד... מאַדאַם קוואַסמאַן לאָזט אייך גריסען און לאָזט אייך מודיע זיין, אז פאַר אייערע רייד דאָרט וועט זי אייך אָבגיסען מיט קאַרבאָל... אונבע־דינגט... נישקשה, זאָגט זי, זי ווייס שוין איצטער, אז פאַר אזעלכע זאַכען געהט מען ניט אויפ'ן עלעקטריק טשער... גוד־באַי!

ביי הוויטשינדערען איז מיט איין מאָל פאַר שרעק אָבגע־שטאָרבען דאָס הארץ.

א. ל. באראָן

דער הונד פון דער רעדאַקציע

(נאָך אַ גע׳גנב׳עטען סיוזשעט)

ווען דער בעוואוסטער פּאָעט, מיסטער קראָכמאַל, איז אריינגעקומען אין רעדאַקציע פון „נעכטיגען טאָג“, האָט איהם דער רעדאַקטאָר, מיסטער פּאָטייטאָשאָלעכץ, אויפגענומען מיט גרויס בעגייסטערונג.

— איהר וועט מיר געפעליגסט ענטשולדיגען אויף איינינגע מינוטען. — האָט פּאָטייטאָשאָלעכץ מיט אַ העפליכען שמייכעל זיך געבעטען ביים פּאָעט און ער איז צוגעגאַנגען צו אַ צווייטען לאַנג-האָרעדיגען שרייבער, וואָס איז געזעסען אין אַ ווינקעל, מיט אַ רחמנות-פּנים און מיט אַן אראָבגעלאָזטען קאָפּ וואָס האָט צוליעב די מורא׳דיגע לאַנגע האָר אויסגעזעהען ווי אַ „דאָסטער“, מיט וועלכען מען שטויבט אָב מעבעל.

— אבער ווארום דענקט איהר, אז מיין ערצעהלונג, „פערוועלקטע לאָקען“ טויג ניט? — האָט דער לאַנג-האָריגער און רחמנות-פּנים׳דיגער שרייבער געפאָדערט פון רעדאַקטאָר.

— איך !... — האָט זיך דער רעדאַקטאָר אָבגערופען — גאָט איז מיט אייך! איך האָב נעכטען אַ גאַנצע נאַכט זיך געקריעגט וועגען דעם מיט מיין געהילפס-רעדאַקטאָר, מיסטער לעקיך, אבער ער האָט זיך איינגעשפּארט ווי אַן אָקס: ניין און ניין!

— ווי וואָלט געווען, — האָט זיך דער יונגער מאַן מיט׳ן רחמנות-פּנים געווענדעט צו פּאָטייטאָשאָלעכץ׳ן מיט כמעט אַ וויינענדע שטימע — ווי וואָלט געווען, ווען איך זעה זיך מיט מיסטער לעקיך אליין וועגען דעם?... ער איז דאָך ניט קיין גזלן!...

— אַך, נאָך ערגער, אַ רעגעלער מערדער און צייטענווייז נאָך אַ סוואָלאָטש דערצו! מען זאָל אַזוי בעהאַנדלען יונגע שרייבער! נור — פּרובירט...

אז דער לאַנג-האָריגער און רחמנות-פּנים׳דיגער שרייבער, דער

מחבר פון „פערוועלקטע לאָקען“ איז אַרוים, האָט זיך דער רעדאַק־טאָר געווענדעט צום בעוואוסטען פּאָעט, מיסטער קראָכמאַל:

— איהר וועט מיר ענטשולדיגען, וואָס איך האָב אייך געלאָזט וואַרטען, איהר זייט מסתמא געקומען נאָך אַן ענטפער. איהר ווילט דאָך קריגען אייער אַוואַנס, די פינף און ניינציג סענט פאַר אייער געדיכט?

— געוויס.

— הם... וועגען דעם מוזט איהר זיך אָבער זעהן מיט מיין אַסיסטענט, מיט מיסטער לעקיך. ע ר האָט צו שאַפען איבער דעם.

— דענקט איהר, אַז ער וועט מיר ניט ענטזאַגען?

— ווער ווייסט איהם, דעם גזלן! ווען איהר שטעהט צו איהם צו, קענט איהר פיליכט פועל'ן, איך זאָג אייך אָבער פריהער, אַז ער איז אַ מערדער, דער מיסטער לעקיך...

מיסטער לעקיך'ס צימער איז געווען קליין, דונקעל, שמוציג און פערצויגען מיט פּאַאוטינע.

ער אליין איז געווען אַ קליינינקער, דאַרינקער מענשעלע, מיט קאַלטע וואַסערדיגע אויגען, מיט אַ שטימע פון אַ אידענע, וואָס דאַרף באַלד געלעגען ווערען.

ווען מיסטער קראָכמאַל איז אַריין אין צימער, האָט ער ווידער דאָרט געפונען דעם פריהערדיגען בחור מיט די שרעקליך לאַנגע האָר מיט'ן רחמנות־פּנים זיצענדיג נעבען מיסטער לעקיך און טרייסלענ־דיג זיך ווי אַ בלאַט פון יעדען קלאַפּ אָן טיש וואָס מיסטער לעקיך האָט דערלאַנגט מיט זיין דאַרינקען קולאַק.

— וואָס מיר פּאַטייטאַשאַלעכץ, ווען מיר פּאַטייטאַשאַלעכץ!

— האָט זיך מיסטער לעקיך געקאָכט — איך בין דער באָס... אייערע ליעדער טויגען אויף ניינציג כפּרות!

— אָבער וואָרום? געוואַלד, וואָרום?

— גאָר פּראָסט, דאָס זיינען גאָר קיין ליעדער ניט, דאָס איז געהאַקטע קרויט! באָטשווינע איז דאָס!

— למשל... ציינט מיר אָן וואו?...

מר. לעקיך האָט אַ כאַפּ געטהאָן אַ שטיקעל צונויפגעקוועטשטע פּאַפּיער און גענומען לעזען:

„צו איהרע פיס האָב איך געבראַכט
די טרוימען פון מיין הארצען,
כ׳האָב איהר געזאָגט: אָ, גלויב אין זיי.“

— — — — — — — — — — —

— נו, איז וואָס געפעלט אייך דאָ ניט? — האָט זיך צו איהם דער דיכטער געווענדעט, ווי א פער׳משפט׳ער.

— וואָס הייסט, וואָס געפעלט מיר דאָ ניט? דאָס איז דאָך קוואטש. „צו איהרע פיס“... כאַ־כאַ־כאַ! „צו איהרע פיס“, — איהר מעגט זיך שעהמען מיט אזוינע ליעדער. ווען איך בין אויף אייער פלאַץ, וואָלט איך איינגענומען געז... אויף מיין עהרענ־וואָרט! אזא גרויסער בחור שרייבט עס אזעלכע פלוידערייען... וואָס דענקט איהר, וואָס, איך בין פּאָטייטאָשאָלעכץ! שנעל, ווארפט זיך שוין ארויס און פערמאַכט די טהיר... איך לייד פון ראָמאַטעס.

ווען דער לאַנג־האָריגער, צוזאמענגעבראָכען פון שאנדע איז ארויס, האָט זיך מיסטער לעקיך געווענדעט צום בעריהמטען פּאָעט קראָכמאַל:

— און וואָס ווילט איהר?

— א גוטען מאָרגען, מר. לעקיך! איך... איך בין דאָס קראָכ־מאַל... איך וויל מיינע פינף און נייצניג סענט, דעם אוואַנס... מר. פּאָטייטאָשאָלעכץ האָט געהייסען!...

מר לעקיך האָט אויף איהם א קוק געטהאָן מיט שפּיזען אין זיינע פערגאָסענע אויגעלעך.

— עס איז נאָך ניט געדרוקט און איהר קענט קיין סענט ניט קריגען!

— איך מוז עס אָבער האָבען... עס איז ביי מיר א לעבענס־פראַגע... און מר. פּאָטייטאָשאָלעכץ האָט געהייסען געבען..

— א מאָדנער מענש איז דער פּאָטייטאָשאָלעכץ. ס׳איז איהם גרינג צו זאָגען: גיב!... וואָס הייסט א י ה ר דארפט האָבען? און א י ך דארף ניט האָבען?... ווער דארף דאָס נ י ט האָבען?

ה י י נ ט דאַרפט איהר אַן „אוואַנס“ אויף אייער ליעד, און מ אָ ר ג ע ן... וועט זיך איך נאָך פערוועלען מיין ווייב אויך...

— דאָס איז אַן אנדער זאַך, מר. לעקיך...

— אַך, רעדט ניט צו מיר... איך קען אייער חברה! ס'איז אַ מאָדנע וועלט היינט געוואָרען! פע... פוי... וואָס דענקט איהר, כ'ווייס ניט, אַז ס'איז יעצט געוואָרען אַ הפקר אויף די זאַכען?...

— איהר זייט אַ גרויסער פערד! — האָט קראָכמאַל אַ געשריי געטהאָן און איז ארויס פון צימער.

מר. לעקיך איז געבליעבען אליין אַ צושראָקענער און גענומען מיט אַ טאַש־טיכעל ווישען זיינע אויגען.

עס זיינען אוועק אַ פּאָר מינוט און ער האָט זיך קוים איינ־געהאַלטען פון וויינען.

*

— נו, וואָס? — האָט פּאַטייטאַשאַלעכץ אַ פרעג געטהאָן, ווען קראָכמאַל איז צו איהם וויעדער אריין — געפּועל'ט?

— ווייס איך וואָס!

— טאַקע ניט? אזא גזלן איז דאָס? — איז שוין פּאַטייטאַ־שאַלעכץ ארויס פון געדולד.

— וואָס רעדט איהר, אַ חוץ דעם וואָס ער איז אזא קאַרגער הונד, איז ער נאָך אַ גרויסער פערד, אַ גראָביאַן!...

— אָבער וואָס האָט ער אייך געזאָגט?

— היינט, זאָגט ער, בעטסטו געלד, און מאָרגען וועסטו בעטען מיין ווייב...

— וואָס הייסט? — האָט זיך פּאַטייטאַשאַלעכץ אָבגערופען אַ צוקאָכטער — וואָס הייסט, אזא מערזאַוועץ! האָט איהר איהם געזאָגט, אַז איהר דאַרפט עס נויטיג?!

— אַלץ הייסט געזאָגט!

— אַך, ווען איך וועל שוין פּטור ווערען פון דעם עזעל, וועל איך פּשוט די אויגען עפּענען.

— איך פערשטעה, אַז איהר מוזט אויך האָבען פון איהם קאַלטס און וואַרימס.

— וואָס רעדט איהר, וואָס רעדט איהר, מר. קראָכמאַל! דער

מאן לעגט מיך אין דער ערד אריין. א מענש זאָל אזוי שלעכט בעהאנדלען שרייבער, קאָלעגען!

זיי זיינען א ווײלע געבליבען זיצען.

— מר. פּאַטייטאָשאָלעכץ! — האָט זיך מיט א געבעט־שטימע געווענדעט צו איהם דער פּאָעט קראָכמאַל — טהוט מיר א פּערזענליכע טובה... מיין ווייב געהט צו קינד מיט א צווילינג... איך מוז זי אָבפיהרען אין האָספּיטאַל... טהוט מיר א טובה און שרייבט מיר אָן א פּאָר ווערטער צו דעם ראַזבויניק, אז איהר הייסט אז ער זאָל עס טהאָן פאר אייך פּערזענליך!...

— מיט פערגעניגען! — האָט פּאַטייטאָשאָלעכץ זיך אָבגערופען.

— איך וועל אייך זעהר און זעהר דאנקבאר זיין דערפאר. — האָט קראָכמאַל אויסגערופען און איז אוועק צום צווייטען רעדאקטאָר.

ווען קראָכמאַל איז אריין אין מר. לעקיך'ס צימער, האָט ער דאָרטען ווידער געטראָפען עפּעס אָן איבערגעשראָקענעם יונגען מאַן, אויף וועלכען דער רעדאקטאָר מר. לעקיך האָט זיך געקאָכט:

— וואָס איז דאָס פאר היסטאָרישע ראָמאַנען? ווער דאַרף זיי?! וואָס, פּאַטייטאָשאָלעכץ! וואָס איז מיר אייער פּאַטייטאָ־שאָלעכץ! פּאַטייטאָשאָלעכץ איז מיר ניט קיין בעל־דעה... היסטאָרישע ראָמאַנען גאָר... פון מתושלח'ס צייטען! — כא־כא־כא! — איהר האָט דען עפּעס א בעגריף פון יענער עפּאָכע?! כא־כא־כא — גוד־באַי! גוד־באַי! געהט זיך געזונטערהייט!...

און ווענדענדיג זיך צו מר. קראָכמאַל, האָט ער ווילד אויס־גערופען:

— אהא, איהר זייט שוין ווידער דאָ!

— איך האָב צו אייך א פּאָר ווערטער פון מר. פּאַטייטאָ־שאָלעכץ, — האָט קראָכמאַל געזאָגט, בייסענדיג די אונטערשטע ליפּ פאר כעס.

מר. לעקיך האָט ארויסגעריסען דאָס צעטעלע פון זיינע הענד, א שנעלען בליק געטהאָן אויף דעם און האָט עס אריינגעוואָרפען אין ווייסט־באַסקעט.

— ניטאָ, ניטאָ! — האָט ער זיך צושריען — אויף צו געבען געלד בין איך אַ באַלעבאָס!...

— וואָ—ס? — האָט קראָכמאַל אויסגערופען, ציטערענדיג מיט'ן גאַנצען קערפּער פון אויפרעגונג — אַ באַלעבאָס זייט איהר? איהר זייט אַ קאַניבאַל, אַ מערדער, אַ סוואָלאָטש, אַ מערזאַוועץ זייט איהר, ניט קיין באַלעבאָס!...

אַליין ניט וויסענדיג וואָרום און ווי אַזוי, האָט מר. לעקיך צוריק אויפגעהויבען דאָס צעטעלע פון ווייסט־באַסקעט און איז עס נאָך אַמאָל דורכגעלאָפען מיט זיינע וואַסערדיגע אויגען און האָט מיט אַ צובראָכענער שטימע, אין וועלכער עס האָט געקלונגען ווי חרטה און שאַנד, געזאָגט:

— געהט אַריין אין אָפיס... נאַט אייך מיין קאַרד... איהר וועט קריגען...

מר. קראָכמאַל האָט אַ כאַפּ געטהאָן די קאַרד, און אַרויסגעהענדיג האָט ער געשריען מיט נצחון:

— איהר זייט אַ גרויסער חזיר, איהר האָט ניט קיין ברעקעל געפיהל פון אַ מענשען! איהר זייט אַ מערזאַוועץ!..

*

געהענדיג צוריק, איז מר. קראָכמאַל אַריין צו מר. פּאַטייטאָ־שאָלעבץ, האָט איהם שטאַרק געדריקט די האַנד און הערצליך בעדאַנקט פאַר דער טובה.

— איך בין זעהר צופריערען! — האָט פּאַטייטאָשאָלעבץ אויסגערופען מיט בעגייסטערונג — זעהר צופריעדען וואָס איהר האָט געקראָגען. גוד־באַי, מר. קראָכמאַל, גוד־באַי!

ווען קראָכמאַל איז אַוועק, האָט מר. פּאַטייטאָשאָלעבץ אַריינ־גערופען מיסטער לעקיך צו זיך אין אָפיס.

— וואָס איז דאָס עפּעס פאַר אַוואַנסען, מר. לעקיך? — האָט ער זיך צושריען — מיט וואָס פאַר אַ רעכט האָט איהר זיך צו־וואָרפען מיט מיינע געלדער? איך האָב אייך אַוועקגעזעצט אין אָפיס און צאָהל אייך זעקס דאָלאַר אַ וואָך, אַז איהר זאָלט זיין דער הונד פון דער רעדאַקציע. אָבער אנשטאט אָבצורייסען אַ הויז אַן

אונגעווינשטען גאַסט, לעקט איהר זיך גאָר צו צו איהם !... אַלזאָ, געדענקט, מר. לעקיך, נאָך אַמאָל זאָל עס ניט פּאַסירען, איהר הערט ?

— ענטשולדיגט, — האָט מר. לעקיך, אַ טויט־בלאַסער און ציטערנדיג מיט יעדען אבר, זיך געבעטען — פון היינט און ווייטער וועל איך זיך שוין מיט זיי בעגעהען אביסעל שטרענגער. איך האָב בעגאַנגען אַ גרויסע עולה, ענטשולדיגט !...

א. ל. באראָן

דעמבענע סטרונעס

(אַ פּאַראָדיע)

שלעכטע צינגער האָבען פערשפּרייט אַ בייזען קלאַנג וועגען מיר איבער'ן שטאדט, נעמליך: אַז איך געה ווערען אַ רעדאקטאָר...

דער בריעפטרעגער איז גלייך אָהן כחות געבליבען שלעפענדיג די באַנדלעך פּאָעזיע, פּראָזא, איין־אַקטיגע דראַמאַס און „בריעף אין רעדאַקציע".

אַלע יונגע דיכטער האָבען מיך אָנגעהויבען צו טריטען מיט קאַפּע און קייק און מיט פּאַפּיראָסלעך.

די שרייבער פון לאַנגע ערצעהלונגען האָבען אָנגעהויבען „אָנ־ערקענען מיין טאַלאַנט" און רעדען מיט'ן חניפות'דיגען טאָן פון אַ קרעמער צו זיינע קונים. איין זונטאַג בין איך געווען איינגעלאַדען צו פינף דינערס פון פינף „ניט אנערקענטע טאַלענטע". און בין איך געקומען צו אַ מיטינג פון פעראיין „יונגע ליטעראַטען", האָט מען מיך גלייך ערוועהלט אַלס טשערמאַן, און יעדער יונגער ליטעראַט איז געשטאַנען אין נעכסט צו דערלאַנגען מיר אַ גלאָז וואַסער. און בין איך געגאַנגען אין סטריט, זיינען שטענדיג נאָך מיר נאָכגעגאַנגען עטליכע ליטעראַרישע לצים.

פערשטעהט זיך, אַז קיין רוה האָב איך שוין ניט געהאַט, ניט ביי'טאָג און ניט ביינאַכט.

ס'איז געווען נאָך גאַנץ פריה, איך בין ערשט געקומען פון אַ „טערקישע באָד", איך עפען אויף די טהיר פון מיין צימער — עס זיצט אַ יונגער מאַן מיט אַ רויטען פּנים און מיט אַ פּאָר בלוי־גלעזערנע אויגען.

— איך בין געקומען אייך פאָרלעזען אַ ליעד, הערר רעדאַקטאָר — בעגעגענט ער מיך.

— אזוי פריה! — שריי איך אוים — זייט איהר משוגע צי חסר דעה?

— איך האָב עס ערשט היינטיגע נאכט אָנגעשריבען אין קאָפּע.

— אָבער... איך קען אייך איצט ניט אויסהערען! — ענטפער איך אזוי מיט כעס.

— איהר מוזט, הערר רעדאקטאָר!...

זיין וויינענדיגער קול און טאקע זיינע שמייכלענדע ווערטער „רע־דאק־טאָר" האָבען מיך ווייכער געמאכט און איך האָב איהם געהייסען לעזען.

דער יונגערמאן האָט ארויסגעשלעפּט א קוויטיג טיכעל און האָט אָבגעווישט דאָס פּנים, פון וועלכען טייכען שוויים האָבען זיך געגאָסען, און גענומען לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטארקער ווי דעמבעס געוועזען,
איצט פליהען ארום אין דער נאכט מיינע טויבען און זוכען א מאמען..."

איך האָב קוים אָבגעפּאכט דעם אָטהעם פון די לאנגע שורות זיינע.

— יונגער מאן! — האָב איך אויסגעשריען — געהט אהיים! איהר זייט א גרויסער טאלאנט!

— איהר מיינט עס ערנסט? — האָט ער געכאפּט מיט זיינע צוויי רויטע און דיקע ליפּען קושען מיינע הענד.

— ערנסט, ערנסט, נור טשעפּעט זיך אָב!

— אָבער הערט זיך צו נאָך א מאָל! — האָט זיך דער יונגער מאן געבעטען און גאָרניט ווארטענדיג גענומען לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטארקער געוועזען ווי דעמבעס..."

דערפיהלענדיג, אז איך וועל זיך שוין פון דעם קערל ניט אָב־טשעפּען, האָב איך א כאפּ געטהאָן מיין ראָק, און אין דער צייט

וואָס ער איז געווען אַזוי פערטיעפט אין דעקלאַמירען, האָב איך זיך אַראָבגע׳גנב׳עט פון די שטיגען.

דער חברה־מאַן האָט עס קענטיג דערשפּירט, ווייל גלייך האָב איך דערהערט אַ געלאַף פון די שטיגען. אין אַ מינוט אַרום — ער איז שוין ווידער נעבען מיר.

— איהר האָט דאָך ניט אויסגעהערט דאָס גאַנצע ליעד... — האָט ער זיך געקליאַגעט, און ניט וואַרטענדיג ביז איך זאָל אָבציהען דעם אָטהעם, האָט ער גענומען לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער געוועזען ווי דעמבעס...“

דערזעהענדיג, אַז ער איז שוין ווידער בעגייסטערט, האָב איך זיך אַריינגעכאַפּט אין האָל, פערשלאָסען די טהיר און אַרויף אין הויז.

אַ מיעדער האָב איך זיך אָוועקגעלעגט אויפ׳ן זאָפאַ און גענומען לעזען אַ בוך. אינוועניג געפין איך עפּעס אַ פערשריעבענע שטיקעל פּאַפּיער. איך נעהם לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער געוועזען ווי דעמבעס...“

דער חברה־מאַן האָט עס וואהרשיינליך מיר איבערגעלאָזען אַ קאָפּיע.

שטאַרק נערוועז און אויפגערעגט האָב איך צוריסען די ליעד אין שטיקער און זיך גענומען לעזען דאָס בוך.

אין אַ פּאָר מינוט אַרום קומט אַריין מיין ווייב.

— איך האָב פאַר דיר געבראַכט אַ בריעף — זאָגט זי.

איך נעהם צו דעם בריעף, עפען איהם אויף און נעהם לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער ווי דעמבעס“—

— צום טייפעל! — שריי איך אויס ניט מיט מיין קול — וואָס איז דאָס פאַר אַן אָנשיקענים אויף מיין קאָפּ! — געוואַלד, וואו אַנטלויפט מען? וואו טהוט מען זיך אַהין?!!

ווילד ווי א חיה האָב איך דעם בריעף צוריסען און זיך פער־שוואָרען מעהר ניט צו לעזען קיין זאך דעם גאנצען טאָג.

מיין ווייב קוקט מיך אָן ווי א משוגענעם און לויפט ארוים פון מיין צימער א צושראָקענע.

איך בלייב א וויילע אליין, קום צו זיך. מיינע געדאנקען ווערען רוהיג. איך ליעג און טראכט. ביסלעכווייז נעהם איך דרעמ־לען און ווער אנשלאָפען.

כ־כ־כ! כ־כ־כ! כר־כר־כר... עס עפענט זיך די טהיר... עס קומט אריין דער פּאָעט... זיין פּנים פלאמט... ער האלט אין האנד א בלאנקען רעוואָלווער — פּיף־פּאף... פּיף־פּאף... דאָס גאנצע צימער ווערט פול מיט רויך... ער ווארפט אוועק דעם רעוואָלווער... כאפּט מיך אָן פאר׳ן גאָרגעל, שטעלט ארויף א פוס אויף מיין בויך און הויבט אָן לעזען:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטארקער ווי דעמבעס..."

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

— געוואלד! — שריי איך — איך וויל ניט הערען... איך וויל ניט... איך — איך־ך!

דער פּאָעט ווערט אין כעס... גיט זיך א וואָרף איבער מיר... ער ווערגט מיך... ר—ר—! כ־כ־כ־כררר...

אז איך האָב זיך אויפגעכאפּט איז נעבען מיר געשטאנען מיין ווייב מיט א גלאָז וואסער אין האנד און געשריען:

— וואָס איז דער מעהר מיט דיר, וואָס?

— איך וויל ניט הערען... איך וויל ניט... הערען! — שריי איך אין איין קול.

— וואָ—אָס? וואָס ווילסטו ניט? — —שרייט אוים מיין פרוי טוידט־בלאס...

איך דערצעהל מיין ווייב די גאנצע געשיכטע. זי מאכט פון דעם א געלעכטער און זאָגט:

— א יונגער מאן איז דאָ נור וואָס געוועזן. ער האָט מיר געבראכט א באקס קענדי און געבעטען, אז ווען דו וועסט אויפשטעהן פון שלאָף, זאָל איך דיר גלייך איבערלעזען דאָס דאָזיגע צעטעלע:

„די סטרונעס אין הארצען ביי מיר זיינען שטאַרקער ווי דעמבעס..."

— גוואַלד !... גוואַלד !... וואָס וויל מען פון מיר האָבען ! גוואַלד !... גוואַלד !...

און אזוי שרייענדיג בין איך צוגעלאָפען צום פענסטער און האָב זיך אַרונטערגעוואָרפען אויפ'ן טראָטואַר..

*

פון דעמאָלט אָן פיהרט מיך מיין ווייב אַרום אויף אַ וועגעלע, אָבער איך האָב ניט קיין חרטה אויף מיין געוואַגטען שריט. פון דעם פּאָעט מיט די דעמבענע סטרונעס בין איך פּטור געוואָרען.

ח. גאָטעספעלד

פערזארגט די בנים

איך אליין בין מיר א שוואכינקער, א קלייבינקער, א גאָר־ניט; אָט הויבט זיך ביי מיר אָן דאָס קעפּעל און אָט ענדיגען זיך שוין ביי מיר די פיסלעך — פון דעסטוועגען פערמאָג איך מיר מיין אייגענס א זעקס קינדער, און אלע געראָטענע, אלע זיהן, אלע בנים, יונגעו מיט פיסקעס, מיט קייערס, מיט א גוי'שען אפּעטיט; אז זיי נעהמען זיך צו א קוילעטש, איז וועה צו דעם קוילעטש'עס יאָהרען! זיי צופלעכטען איהם און צודרעהען איהם אזוי, אז עס בלייבט ניט פון איהם קיין שריד ופליט. און טאָמער חס וחלילה איך קען זיי אזוי פיעל ברויט ניט ליפערען, זיינען זיי בערייט מ י ך א ל י י ן איינצושלינגען — און זיי זיינען עס בכח, די חברה!

איך, א קליין טאטעלע, און זיי, קיין עין הרע, קיין בייז אויג, בנים מיט קייערס, מיט אן אפּעטיט — איז טאקע סכנות נפשות.

ויהי היום, טרעפט זיך א מעשה: א אידענע קלאפּט ביי מיר אין דער טהיר.

— קאָם אין! — צושריי איך זיך און דערשרעק זיך, ווייל ווער האָט עס ביי מיר צו קלאפּען? מיינע ביזנעס?

און א אידענע לאָזט זיך אריין.

— גוט נאָבענט!

— גוט יאָהר!

— איהר זיינט דאָס דער טאטע פון דעם יונג וואָס האָט אויסגעקלאפּט א „ווינדאָו“ אין מיין סטאָר? — פרעגט די אידענע.

איך טהו א צעהל איבער מיינע בנים: איינס, צוויי, דריי, פיער, פינף פיסקעס — עס פעהלט איינער.

— יא, איך בין עס אודאי דער טאטע פון יענעם בחור — טהו איך מיר א שטעל פאָר.

— נו, וועט איהר אזוי גוט זיין בעצאָהלען פאר דער „ווינדאָו“, אלא ניט, קריגט איהר איהם ניט צוריק.

— וואָס, מיין בחור איז ביי אייך ? — פרעג איך מלא שמחה.

— יעס — זאָגט זי — מיין מאַן האָט איהם געכאַפּט און ער האלט איהם.

— לאַנג לעבען זאָל אייער מאַן דערפאַר — זאָג איך איהר.

— אָבער איהר וועט מוזען בעצאָהלען פאַר דער ווינדאָו — מאַכט זי — אלא ניט, וועט איהר ניט קריגען צוריק אייער בחור — סטראשעט מיך ווייטער די אידענע.

— דאַצרייט ! — שאָקעל איך מיט'ן קאָפּ.

די אידענע איז פערשוואונדען און שפּעטער מיט א פּאָר שטונדען לאָזט זיך צו מיר אריין א הויכער איד — פון די הויכע אידען.

— איהר זיינט דאָס דער טאַטע, דאָס טאַטעלע פון דעם באָמער, וואָס האָט אויסגעקלאַפּט די „ווינדאָו“ פון מיין סטאָר ?

— יעס, איך ! — שטעל איך מיך פאָר.

— איך מאַך אייך בעקאַנט — זאָגט ער — אז איהר דאַרפט מיר בעצאָהלען פאַר דער „ווינדאָו“ !

— אז איך דאַרף אייך בעצאָהלען פאַר דער „ווינדאָו“ — ברום איך איהם נאָך.

— און אויב איהר וועט ניט בעצאָהלען, קריגט איהר ניט צוריק אייער בחור.

— און אויב איך וועל ניט בעצאָהלען, קריג איך ניט צוריק מיין בחור — זאָג איך איהם נאָך.

— מיסטער — שרייט אויף מיר דער איד — איהר מאַכט גאָר חוזק ?

— חלילה, איך מיין ערנסט — זאָג איך.

— אָבער פאַרוואָס בעצאָהלט איהר ניט ? — פרעגט דער איד שוין ווייכער.

— איך — זאָג איך — אז איך צאָהל ניט, פאַלט מיר אָב א שטיק געזונד.

— טו פאַר וואָס־זשע צאָהלט איהר ניט ? — פרעגט דער איד.

— פאַר וואָס־זשע צאָהל איך ניט ? — פרעג איך איהם.

— פאַר וואָס ? — שרייט דער איד.

— פאַר וואָס צאָהל איך ניט דעם גראָסערי מאַן ? פאַר וואָס צאָהל איך ניט דעם בוטשער ? — פרעג איך.

— פאַר וואָס ? — שרייט דער איד.

— און פאַר וואָס צאָהל איך ניט דעם לענדלאָרד ? — פרעג איך ווייטער.

— פאַר וואָס ? — בייזערט זיך דער איד.

— און פאַר וואָס צאָהל איך ניט דעם אַגענט פון דער זינגער־מאשין ? — פרעג איך.

— פאַר וואָס ? — געוואַלדעוועט דער איד.

— עס איז אַ גאָט׳ס רחמנות אויף דעם אַגענט — זאָג איך — יענער איז שוין געוועזן צוועלף מאָל מאָהנען און פאַר וואָס צאָהל איך איהם ניט, פאַר וואָס ?

— פאַר וואָס ? ! — קלאַפּט דער איד שוין אין טיש.

— און פאַר וואָס צאָהל איך איך ניט פאַר דער „ווינדאָו“ ?— זאָג איך — אייער ווייב איז ביי מיר געוועזן איין מאָל און איהר זייט שוין דאָ צום צווייטען מאָל.

— אדרבא, פאַר וואָס ? — וויל דער איד מיך באַלד דורס זיין.

— נו, זייט אַ חכם און טרעפט פאַר וואָס ? — זאָג איך.

— מיסטער, איהר האָט ניט געטראָפען קיין יאָלד, מיט מיר שפּאַסט מען ניט, אויב איהר וועט ניט צאָהלען, האַלט איך אייער בחור פאַר אַ משכון.

— דאַצרייט ! — זאָג איך איהם נאָך.

דער הויכער איד איז אַוועק און איך האָב מיך גענומען פיהלען גאָר דאָסיג ! שוין, דאַנקען גאָט, פערזאָרגט איין זוהן. — סעמי, דזשייקי, איזי, היימי ! — האָב איך מיך געווענדעט צו מיינע איבעריגע בנים — נעהמט שטיינער און לאָזט זיך ארויס אויס־האַקען פענסטער !...

ח. גאָטעספעלד

איך אדער דער דאלאַר!

(אַ מאָנאָלאָג געהאַלטען אין אַן אויפגערעגטער שטימונג)

איך, אָדער דער דאָלאר? — אָט דאָס איז די פראגע!
ווער איז עס דאָס אזעלכער, דער פאסקודניאק, דער דאָלאר?
איז ער א איד, איז ער א מאנספארשוין, איז ער א טאטע פון קינדער, איז ער א סקוירט אָפרייטאר?

איך, אָדער דער דאָלאר?

ווער איז ער דאָס, דער פאסקודניאק, וואָס האט די חוצפה צו פערגלייכען זיך מיט מיר, דעם יחסן, ר' טרייטעל'ס זוהן, ר' משה'ס אייניקעל, פעסי'ס מאַן און יונה'לע דעם סקוירט־אָפרייטאר?

איך, אָדער דער דאָלאר?

אָט דאָס איז די פראגע, וואָס האָט זיך אָנגעזועצט אויף מיר און וויל ניט אָבטרעטען. אָט, אדרבא, לאָמיר זעהען אויף א ציקאוועסט:

בין איך ר' טרייטעל'ס זוהן, אָדער ניט?
יא, איך בין ר' טרייטעל'ס זוהן.
בין איך דער מאנספארשוין אָדער ניט?
יא, איך בין דער מאספארשוין.
בין איך אפשר ניט יונה'לע דער סקוירט־אָפרייטאר?
יא, איך בין יונה'לע דער סקוירט־אָפרייטאר. איך און ניט קיין אנדערער!
בין איך פעסי'ס מאַן, אָדער איז דער דאָלאר פעסי'ס מאַן?
יא, איך בין פעסי'ס מאַן!
היינט בלייבט דאָך אלץ די קשיא: ווער איז מעהר יחסן, איך אָדער דער דאָלאר?

אַז איך קום אהיים צו מיין פעסי'ן אָהן דעם פאסקודניאק, אָהן דעם דאָלאר אין קעשענע, איז כאָטש שריי: אני יונה, אני פעסי'ס מאַן, אני, איך האָב חתונה געהאַט מיט פעסי'ן — זי דערקענט

מיך ניט, זי עפענט אויף מיר א פּיסקעל, אַז איך וועל אוים מאַנס־פּאַרשוין, אוים א י ך, אוים ר׳ טרייטעל׳ס זוהן, אוים יונה׳לע דער סקוירט אַפּריטאַר, אוים פּעסי׳ס מאַן.

— יונה, — זאָגט זי — (איך היים שוין דאמאלס יונה, ניט יונה׳לע) — אַז מען איז א קליינער פּערדיענער, דאַרף מען ניט פּעראונגליקען א ווייב מיט קינדער.

סטייטש (וויל איך שרייען, נור איך האָב קיין מוטה ניט) — ווער איז דאַרין מעהר שולדיג ווי דו? איך מיט מיין אייגענעם רצון וואָלט נאָך היינט געווען א לייטישער באַי מיט באַיעם גלייך, נור דו האָסט מיך דערצו איבערגערעדט:

— יונה׳לע (דאמאלס האָב איך געהייסען יונה׳לע, ניט יונה), צו וואָס דאַרפען מיר זיך לאַנג ארומשלעפּען?

— יונה׳לע, לאָמיר בעסער האָבען אַן אייגענע היים!

— יונה׳לע, עס איז מיר שוין נמאס צו וואוינען ביי דער מיסעס!

— יונה׳לע, לאָמיר שוין געהן חתונה האָבען!

— יונה׳לע, מיר וועלען זיך לעבען ווי די טויבען.

— יונה׳לע, עס וועט אונז זיין אַזוי גוט!...

— יונה׳לע, דו וועסט שוין זעהען...

און איצט? זי האָט מיך גור אריינגעכאַפּט אין זאַק אריין, האָט מיט מיר חתונה געהאַט און געהאַט א קינד, צוויי, דריי, פיער אהא, זי פערלייקענט מיך שוין!

ברענג איך אהיים די „פּיידע“, איז הרי טוב, האָט מען פאַר מיר דרך ארץ. דעם טאָג איז: אני, יונה׳לע, אני, טרייטעל׳ס זוהן, אני, פּעסי׳ס מאַן; אָבער דעם צווייטען טאָג, ווען דער פּאַסקוד־ניאַק, דער דאָלאַר, געהט איבער פון מיין רשות אין פּעסי׳ס רשות אריין, ווער איך אוים יונה׳לע, אוים פּעסי׳ס מאַן.

איך אָדער דער דאָלאַר? בין איך פּעסי׳ס מאַן, אָדער ביזטו, דאָלאַר, פּעסי׳ס מאַן?

אויב דו דאָלאַר, ביזט פּעסי׳ס מאַן, מהכיא תיתי, איך לאָז זי דיר צו מיט קנין און מנין, „אתה מלך“, זיי דו פּעסי׳ס מאַן! פּיהר דו די מלוכה!

אויב אָבער דו גלייכסט ניט מיין רויטע אידענע און דו ווילסט ניט ליידען פון איהר פּה הקדוש, דאַן לאָז מיך געוועלטיגען, דאַן לאָז מיך זיין פּעסי׳ס מאַן!

אז איך זאָל פון איהר ליידען, אויסשטעהן געברענטע צרות, און דו זאָלסט ערשט זיין פּעסי׳ס מאַן — דאָס וועל איך ניט דולדען!

איך אָדער דו?...

אָט דאָס מוז איינמאָל פאר אלע מאָל געסעטעלט ווערען!...

איך, אָדער דער דאָלאר!

יצחק רייז

דער נאַקעטער קעניג

(פריי נאָך ה. ק. אַנדערסען)

אַמאָל איז געווען אַ קעניג. און דער דאָזיגער קעניג האָט ניט אין זינען געהאַט ניט דאָס לאַנד און ניט דאָס פאָלק — נור זיך אַליין. און מעהר ווי אַלצדינג האָט ער ליעב געהאַט שעהנע מלבושים פון זיידענס און גאָלד און פורפור און אַטלעס.

איינמאָל אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען האָבען זיך אין קעניג׳ס פאַלאַץ געמאָלדען צוויי יונגען און זיי האָבען אַזוי געזאָגט: אדוני קעניג! מיר קומען פון זעהר אַ ווייטען לאַנד דיר צו ווייזען אונזער קונסט. מיר זיינען וועבער. און די געוואַנד, וואָס מיר וועלען וועבען פאַר דעם קעניג, וועלען פערבלענדען דיינע קעניגליכע אויגען מיט דער שעהנהייט פון זייערע פאַרבען. און דערצו האָבען זיי נאָך אַ מעלה, וואָס זיי זיינען אונזיכטבאַר פאַר יעדען מענשען, וואָס איז ניט געטריי צו זיין אמט, אָדער וואָס פאַסט זיך ניט פאַר דער שטעלע, וועלכע ער פערנעהמט.

דעם קעניג זיינען די רייד פון די צוויי יונגען געפעלען געוואָרען און ער האָט ביי זיך אַזוי געטראַכט: איצט וועל איך האָבען אַ געלעגענהייט צו וויסען ווער פון מיינע מיניסטאָרען און הויף־לייט איז מיר ניט געטריי און ווער עס פאַסט זיך ניט פאַר זיין שטעלע.

מען האָט באַלד געבראַכט גרויסע שפּולען מיט גאָלד־פאָדים און זילבער־פאָדים און טהייערע זיידענס, וועלכע די וועבער האָבען בעהאַלטען און זיך גלייך געשטעלט צו דער אַרבייט, דרעהענדיג דאָס ראָד פון אַ לעדיגען וועב־שטוהל.

צוויי טעג מיט צוויי נעכט האָבען די וועבער געאַרבייט אויף דעם לעדיגען וועב־שטוהל, שניידענדיג מיט די שערען אין דער לופט און בלומרשט איבעררייסענדיג דעם פאָדים מיט די פינגער...

אויפ׳ן דריטען טאָג האָט דער קעניג זיך געקליבען צו געהען אויף אַ פאַראַד און ער האָט דאַרום אריינגעשיקט איינעם פון זיינע מיניסטאָרען צו זעהען, ווי די וועבער האַלטען מיט זיין מאַנטעל.

אַז דער מיניסטער איז אַריינגעקומען איז ער געוואָרען איבער־ראַשט צו זעהען די צוויי יונגען אַרבייטענדיג ביי אַ לעדיגען וועב־שטוהל.

— זאָל עס זיין, אַז איך בין ניט געטריי מיין אַמט ? — האָט געטראַכט דער מיניסטער.

אין דער ווײַלע האָבען די צוויי שווינדלער כלומרשט געמאַכט אַ בעוועגונג ווי זיי וואָלטען פאַנאַנדערגעשפּרייט אויף דער ערד אַ לאַנגע שטיק געוואַנד און שמייכלענדיג האָבען זיי איהם געפרעגט, ווי עס געפעלט איהם, און ער האָט געענטפערט : „גרויסאַרטיג !" אַזעלכע פאַרבען און אַזאַ איידעלען געוועב האָט ער נאָך ניט געזעהן זינט ער לעבט !

אַז ער האָט דאָס דערצעהלט דעם קעניג, איז ער געוואָרען זעהר דערפרעהט. איצט, האָט ער געטראַכט, וועלען איהם אַלע קעניגע און קייזאָרים מקנא זיין צוליעב דעם טהייערען מאַנטעל. בכדי אָבער אויסצופּרופען די איבריגע הויף־לייט, צי זיי פּאַסען זיך פאַר זייערע שטעלען, האָט ער זיי איינעם נאָכ'ן אַנדערען אַריינגעשיקט אין דעם וועב־קאַמער בעטראַכטען זיין נייעם מאַנטעל. אָבער אַזוי ווי יעדער איינער איז געווען קלוג גענוג ניט אַרויסצוציהען אויף זיך קיין חשד, האָט יעדער צוגעגעבען אַז דער מאַנטעל איז אַ זעלטענהייט צווישען מאַנטלען.

אַז עס איז אונטערגעקומען די צייט, ווען דער קעניג האָט זיך בעדאַרפט אויספּוצען אין זיינע שעהנסטע קליידער פאַר'ן פּאַראַד, איז ער אַריין אין קאַמער צו די צוויי וועבער־יונגען און... ער איז געוואָרען איבערראַשט צו זעהען, ווי זיי אַרבייטען ביי אַ לעדיגען וועב־שטוהל.

„קיינער דאַרף ניט וויסען, אַז איך פּאַס ניט פאַר מיין שטעלע !" האָט זיך דער קעניג באַלד איבערלעגט. און אַז די צוויי שווינדלער האָבען געמאַכט אַ בעוועגונג ווי זיי וואָלטען פאַנאַנדערגעוואָרפען אַ לאַנגען שטיק געוואַנד, האָט עס דער קעניג כלומרשט בעטאַפּט מיט די פינגער און בעוואונדערט די אויסטערלישע פאַרבען, וואָס האָבען, ווי ער האָט אַליין געזאָגט, פערכאַפּט דאָס אויג.

דאַרויף האָט זיך אָבגערופען איינער פון די צוויי יונגען :

— אויב דעם קעניג געפעהלט, זאָל ער זיך אויסטהאָן אַלע זיינע קליידער און מיר וועלען איהם אָנטהאָן אין דעם נייעם מאַנטעל, אין וועלכען ער זאָל געהן צום פּאַראַד.

דער קעניג האָט איינגעשטימט.

באַלד איז ער געשטאַנען גאַנץ נאַקעט פאַר די צוויי שווינדלער, וועלכע האָבען זיך כלומר'שט בעשעפטיגט מיט אויפהענגען דעם מאַנטעל אויף דעם קעניג'ס ווייסע אַקסלען.

— נו, ווי געפעלט דיר דעם קעניג'ס נייער מאַנטעל? — האָט געפרעגט איין בירגער דעם צווייטען, זעהענדיג דעם נאַקעטען קעניג רייטענדיג פּאַראויס אין פּאַראַד.

— דאָס איז שוין איינמאָל אַ מאַנטעל! — האָט דער אַנדערער אויסגערופען מיט בעגייסטערונג — טאַקע נור אַ קעניג קען זיך פערגינען אַזא מלבוש!

— איהר זיינט עפּעס אַ מבין אויף די פאַרבען? — האָט אַ דריטער בירגער זיך אַריינגעמישט...

— עס פערכאַפּט די אויגען! — האָט אַריינגעוואָרפען אַ פיערטער.

— אַ רעגענבויגען קען ניט זיין שעהנער! — האָט אונטער־געהאָלפען אַ פינפטער.

— זעה נור דעם נאַקעטען מאַן! — האָט זיך אין ערגעץ דער־הערט דאָס קול פון אַ קינד...

און אַלע האָבען מיט אַמאָל אַראָבגעלאָזען די קעפּ און זיך ערשעהמט...

משה נאדיר.

אז גאט וויל

און אָנגעהויבען האָט ער אזוי:
אנטקעגען דעם וואָס איהר זאָגט „בטחון“!
א מענש, הערט איהר, טאָר קיינמאָל ניט אראָבפאלען ביי זיך, ניט זינדיגען מיט די רייד... נור מקבל זיין אלצדינג באהבה... וואָרים קיין שום׳ מענש ווייסט ניט וואָס דער מאָרגענדיגער טאָג וועט ברענגען... אָט גאָר דעמאָלט, ווען די נויט איז שוין אם גרעסטען, ווען דער חלף ליעגט שוין אויפ׳ן האלז, קען זיך מיט אמאָל א דרעה טהון דאָס רעדעל — און... ווי איך׳ל אייך באלד געבען א משל.

מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט ביי אונז אין שטעדטעל געוואוינט א יונג און א מיידעל. ער, בערעל, איז געווען אַן אָרעם־בחור, א יתום, אָהן פריינד און אָהן א גואל, האָט ער געגעסען קעסט ביי אָרימע בעלי־בתים... צוגעהונגערט א ביסעל... און בסך־הכל איז ער געווען א בלאָסער, א חלוש...

קוים, קוים א ווינטעל איז ער אומגעפאלען.

זי — זיין שפּעטערדיגע אשה חאנצע — איז אויך געווען א יתומה, אָהן א טאַטען, און דערצו נאָך א קרומע אויף א פוס.

געדיענט האָט זי ערגעץ ביי ר׳ יאָסעלע שענקער — א איד א „האבון“, מיט א שעהנעם פּנים, נור א מיאוס׳ען הארץ... זאָל איהם גאָט ניט שטראָפען... און וואָס דאָס מיידעל האָט פערדיענט, האָט זי אוועקגעגעבען דער מוטער — געננוג צו דערהאַלטען די נשמה.

אז די צייט איז געקומען און דאָס מזל האָט צונויפגעפּאָרט „שקר מיט שלים־מזל“ — בערלען מיט חאנצען הייסט דאָס — מילא, איז מען דאָך אידישע קינדער — מאַכט מען חתונה כדת משה וישראל.

קלעזמער האָבען געשפּיעלט אומזיסט, ר׳ יאָסעלע שענקער האָט צושטייער געגעבען א פלעשעל משקה... נור קיין יויך איז ניט געווען — אפילו ניט קיין פּראָסטע... און חלות אויך ניט. אנשטאט

דעם האָט מען געקויפט צוויי זעמעל צו קאָפּיקעס... אבי מקיים צו זיין די סעודת מצוה...

נו, קען שוין געמאָלט זיין א גרעסערע אָרעמקייט, א גרעסערע שפלות, ווי די דאָזיגע?... פון דעסטוועגען, אז גאָט וויל...

עס איז ניט געווען קיין צוויי יאהר נאָך זייער חתונה, איז מיר אויסגעקומען צו זיין אין אָדעס.

און וואָס טויג עס אייך? איך זאָל אזוי דערלעבען צו זעהען נחת ביי אונזערע קינדער און איהר ביי אייערע, ווי איך האָב זיי אליין, מיט מיינע אייגענע אויגען, געזעהען אויף איינע פון די פּאַראַדנע גאַסען געהענדיג — — — איבער די הייזער...

יעקב יוסף.

א סצענע אין געריכט

דער אנגעקלאָגטער איז א איד א פעדלער. מען האָט געגען איהם ארויסגעקראָגען א „דזשאָדזשמענט“. דער אַדוואָקאַט פון דעם צווייטען צד האָט איהם אַרויסגערופען אין קאָורט, אום אויסצוגעפינען, וואָס ער פערמאָגט און פון וואָס מען קען ביי איהם אויפמאָהנען דעם חוב.

לאָיער: דו יו ספיק אינגליש?

איד: ניט מעהר זאָלען מיינע שונאים און ניט־פערגינער לעבען, רבונו של עולם!

לאָיער: פערהייראַט?

איד: וואָס־זשע, עס פּאַסט מיר נאָך ניט? שוין, דאַכט זיך, ראוי.

לאָיער: האָט איהר קינדער?

איד: אַי, זיינט איהר, זאָלט איהר מיר קיין פאַראיבעל ניט האָבען, א חכם! שור — קינדער!

לאָיער: וואו וואָהנט איהר?

איד: איהר דאַרפט עס נויטיג וויסען?

לאָיער: ענטפערט, ווען מען פרעגט אייך!

איד: זעה נור! באַלד צינדט ער זיך אָן! וואו איך וואוין? ביי מיין טאָכטער, זאָל לעבען, וואוין איך.

לאָיער: איהר מיינט, אַז די טאָכטער וואָהנט ביי אייך.

איד: העי, מיסטער, זאָל זיך אייך נור ניט חלומ'ען!

לאָיער: שרייט ניט אויף מיר און שפייט מיר ניט אין פּנים! דאָס גאַנצע פּנים פערשפּיגען.

איד: וואָס דען? איהר קענט, דאַכט זיך, א טויטען אין כעס מאַכען. געהערט אַן איינפאַל: אפשר! גא סער! גאָר אפשר!

לאָיער: נו־נו! זאָל שוין זיין גענוג! וואָס טהוט איהר?

איד: וואָס איך טהו? איך דאַווען, איך עס, איך...

לאָיער: מאַכט זיך ניט פאַר קיין תם! איך פרעג, פון וואָס מאַכט איהר א לעבען.

איד: עה, ווען איך מאַך אַ לעבען!

לאַיער: טאַ פון וואָס לעבט איהר?

איד: אדרבה, איהר זיינט דאָך עפּעס אַ לאַיער, זאָגט איהר, פון וואָס לעבט מען.

לאַיער: פערדיענען אייערע קינדער?

איד: איהר מוזט עס טאַקע נויטיג וויסען? און אָהן דעם וועט איהר זיך ניט קענען „בעדרעהן"?

לאַיער: איך ראַטה אייך בעסער צו ענטפערן.

איד: מילא!... זיי פערדיענען... צרות פערדיענען זיי!... נו, וואָס האָט איהר גע׳פּועל׳ט?

לאַיער: האָט איהר ציערונג?

איד: אַ נאַז־באַנד.

לאַיער: האָט איהר געלד אין באַנק?

איד: אַז ראָטהשילד האָט, איז דען ניט אַלץ איינס?

לאַיער: קען מען טאַקע ביי אייך גאָר ניט נעהמען?

איד: איהר מיינט אָט אַזוי נעהמט מען און מען נעהמט?

לאַיער: וויפיעל איז ווערטה אייער מעבעל?

איד: וואָס דאַרפט איהר זיך נאַריש מאַכען און פרעגען פרייזען, איהר וועט דען קויפען?

לאַיער (אין כעס): איהר וועט ענטפערן ווי אַ מענש?

איד: וויא — וואָס?

לאַיער (רויט פאַר רציחה): איהר וועט סטאַפּען צי ניין?

איד: זעהט נאָר, איך בעט אייך, מען טאָר שוין גאָר קיין וואָרט ניט פרעגען.

לאַיער: געהט, געהט שוין! וואָרים איך׳ל...

איד: אַ חכם! און מאָרגען וועט ער מיך ווידער שלעפּען אהער...

לאַיער (שפּרינגט אויף און נעהמט זיך אַרויסלויפען): צו אַל־די שוואַרצע יאָהר!

איד (לויפט איהם נאָך): מיסטער, מיסטער! (און ווען דער לאַיער קוקט זיך אום, פערנייגט ער זיך און זאָגט איהם:) גוד באַי! גוד באַי!

אין קאמפיין צייט

צווישען קאמפיין־פערד

(אין שטהל, נאך אַ אָפּען־עיר מיטינג.)

ערשטער פערד: דרעמעלסט שוין?

צווייטער פערד (פאַרשקעט): נאָך ניט.

ערשטער פערד: דעם וויפיעלטען האָבען מיר היינט?

צווייטער פערד: דעם פיערטען.

ערשטער פערד: און ווען וואוט מען?

צווייטער פערד: דעם אכטען.

ערשטער פערד: אַ כאָלעריע זאָל זיי כאַפּען, די קוואַטשערס, די ליידאַקעס — ביז דעם אכטען דאַרפען מיר נאָך זיי שלעפען!

צווייטער פערד: וועמען שלעפּסט דו?

ערשטער פערד: די דעמאָקראַטען. און דו?

צווייטער פערד: די סאָציאַליסטען!

ערשטער פערד: מילא, דער שלעפּען, ווי דער שלעפען, אבער דאָס אָבשטעהן די לאַנגע אָבענדען און אויסהערען זייערע קוואַטש — דאָס לעגט מיך אין דר׳ערד אריין.

צווייטער פערד: איך בעט דיך, ברודערקע, דערמאָן מיר ניט זייערע דרשות, וואָרים דאָס מאַכט מיך זעהר פעסימיסטיש. זאָג מיר בעסער, פאַר וועמען וואוטסט דו?

ערשטער פערד: איך? תמיד פאַר דער קאָרעטע!

דריטער פערד (וועלכער שלעפט פועלי ציון טראָקס, מיט אַ בייל אויפ׳ן קאָפּ, וואָס זעהט אויס ווי אַ מגן דוד, קומט צו און כאַפּט זיך אַ הונגעריגער צום רעשט האָבער, וואָס איז נאָך פערבליבען אין אַ ווינקעל. מורמעלט, עסענדיג): פון וואָס רעדען עס אידען, מיין איך פערד?

ערשטער פערד: נו, ווי געפעלט אייך דער שלאַק?

צווייטער פערד (קוקענדיג בייז אויפ׳ן גאסט): וואָס גערהט עס דיך אָן? — דו, ארץ־ישראל׳ניק, דו שלעפּ סכך, לולבים און הושענות — דאטס אלל! און מיש זיך ניט אריין אין אַמעריקאַ־נישע ביזנעס!

אַ ראַץ (לויפט פלוצלונג פערביי די קאַרעטע): האָט ניט אימיצער פון אייך אַ שטיקעלע חלב׳נע ליכט?

אַלע צוזאַמען: אוועק דו שרץ איינער! מען רעדט דאָך עפּעס וועגען וויכטיגע ענינים!

דער שטאַהל־באָק (גיט יעדען פון זיי אַ שטויס אין הינטען און זאָגט): וואָס ווייסט איהר פון פּאָליטיק? לאָזט מיך רעדען!

דער ראַץ: ציגען־באָבקעס זיינען עפּעס געשמאַק?

דער באָק (ניט קוקענדיג אויפ׳ן ראַץ): איהר ווייסט דען פּאַר וואָס מען וואוט?

די פערד (מיט אַ הירזשע פון פּראָטעסט): ווער, צום שוואַרץ יאהר, האָט דיך געבראַכט? דו ביזט דאָך גאָר קיין סיטיזען ניט!

דער באָק: איך בין אַ רוסישער רעוואָלוציאָנער.

די פערד (ערשטוינט און איבערצייגט): אויב אזוי, איז שוין רעכט.

דער ראַץ: פערד בלייבען פערד! (אנטלויפט).

צווישען וואוטערס.

(אונטערגעהערט אויף אַן ס. פּ. מיטינג אין קלינטאָן האָלל)

— ווער איז אַ גרעסערער סאָציאַליסט, קאַרל מאַרקס אָדער אונזער קאַנדידאַט?

— ס׳אַ פראַגע! געוויס אונזער קאַנדידאַט.

— פון וואַנען איז עס געדרונגען?

— ס׳הייסט פון וואַנען? ווען קאַרל מאַרקס וואָלט געווען אַ גרעסערער סאָציאַליסט, וואָלט מען דאָך בעסער איהם ארויסגעשטעלט פּאַר קאָנגרעסמען אין ניינטען דיסטריקט!

— א מאָל איז עס גאָר קיין ראיה ניט: אלס סאָציאַליסט, קען טאַקע זיין, אז מאַרקס איז געווען א גרעסערער, אָבער אין א קאַמפּיין דאַרף מען א פּאָליטיקער, און אלס פּאָליטיקער — ווי קומט קאָלר מאַרקס צו אונזער קאַנדידאַט?

צווישען סאָציאַליסטען.

ערשטער: פאַר וועמען וואוט איהר, פאַר די ס. פּ. אָדער ס. ל. פּ.?

צווייטער: איך בין ניט קיין ס. ל. פּ.־מאַן.

ערשטער: וועט איהר, הייסט עס, וואוטען פאַר די ס. פּ.?

צווייטער: ניין.

ערשטער: ארויסגעמופט אין בראָנקס אָדער בראָנזוויל?

צווייטער: אויך ניט. פאַר די לעצטע 25 יאָהר וואוין איך אין הענרי סטריט.

ערשטער: איהר האָט זיך ניט רעדזשיסטרירט?

צווייטער: איך האָב נאָך ניט ארויסגענומען די ע ר ש ט ע סיטיזען־פּייפּערס.

נעדולד

(אַ סצענקע ביי אַן אויגען־דאָקטאָר)

— אלזאָ, דאָקטאָר, ווען וועט איהר פאַרטיג האָבען מיינע ברילען?

— אייערע ברילען וועלען זיין פאַרטיג דיענסטאַג ארום דריי אוהר.

— וועלען זיי זיין שטאַרק?

— יא, מאַדאַם.

— די בעסטע געשליפענע גלעזער?

— יא, מאַדאַם.

— דיענסטאַג ארום דריי אוהר, זאָגט איהר?

— יא, מאַדאַם.

— איהר וועט מיר צוגעבען אַ באַקסעל?

— געוויס, מאַדאַם.

— די פריהעריגע זיינען ניט געווען גוט גענוג.

— די וועלען שוין זיין אָלל־ראַיט, מאַדאַם.

— קען דאָס ניט פאַרטיג ווערען דיענסטאַג מיטאָג?

— ניין, מאַדאַם.

— האָב איך אייך געזאָגט, אַז איך וויל ניט קיין פריימס?

— יא, מאַדאַם.

— איהר זאָלט מיר געבען די בעסטע סאָרט גלעזער.

— אָלל־ראַיט, מאַדאַם.

— מאַכט זיי גוט און שטאַרק.

— גוט און שטאַרק, מאַדאַם.

— וועלל, אַ גוטען טאָג.

— אַ גוטען טאָג, מאַדאַם.

זי געהט צו צו דער טהיר און קעהרט זיך אום צוריק:

— ווען, האָט איהר געזאָגט, וועלען זיי פערטיג ווערען?

— דיענסטאַג, דריי אוהר, מאַדאַם.

— דיענסטאג, דריי אוהר?

— יא, מאדאם.

— זעהט, אז איך זאָל ניט דיסאפּאינטעט ווערען.

— זייט רוהיג, מאדאם.

— א גוטען טאָג.

— א גוטען טאָג.

ווען די דאמע האָט פערמאכט די טהיר פון יענער זייט, איז דער דאָקטאָר געפאלען חלשות...

רינאַלדאָ.

אַ מעשה מיט אַ מאָראַל

עס איז געווען פאַרנאַכט. אין איינע פון די ניו יאָרקער רעדאַקציעס איז אַריינגעקומען אַ אינגעל פון אַ יאהר 17 און געבעטען זעהן דעם רעדאַקטאָר.

דעם אינגעל'ס פנים איז געווען בלאַס און אָבגעצעהרט, ווי ביי איינעם וואָס האָט אַ לאַנגע צייט ניט געשלאָפען. אין זיין רעכטער האנד האָט ער געהאַלטען אַ צונויפגעוויקעלטען בויגען פאַפּיער, און מיט דער צווייטער האָט ער נערוועז געצופּט דעם קראַגען — ווי עפּעס וואָלט איהם געקוועטשט.

— קען איך זעהן דעם רעדאַקטאָר ? — האָט ער געפרעגט נאָך אַמאָל ביי דעם מענשען וואָס איז געזעסען ביים פענסטעריל און אָנגענומען אַדווערטייזמענטס.

—דער רעדאַקטאָר איז אויפ'ן ערשטען פלאָר ! — האָט איהם דער מאַן אָנגעוויזען — געהט אַרויף וועט איהר איהם זעהן.

מיט לאַנגזאַמע נערוועזע טריט איז דאָס אינגעל אַרויפגעגאַנגען אויבען.

— וואָס קען איך טהון פאַר אייך ? — האָט געפרעגט דער רעדאַקטאָר מיט אַ שטרענגען פּריצישען טאָן, זעהענדיג ווי דאָס אינגעל שטעהט פאַר איהם מיט דעם היטעל אין האַנד.

— איך... איך האָב אייך געבראַכט אַ ליעד...

— אַ ליעד ? דער רעדאַקטאָר האָט איהם אָבגעמאָסטען פון אויבען ביז אַראָב, און ענדליך אַ זאָג געטהאָן, מעהר אויס רחמנות ווי יושר :

— אנו, בעווייזט וואָס איהר האָט...

דער יונגערמאַן האָט איהם דערלאַנגט דעם כתב.

דער רעדאַקטאָר האָט אָנגעזאָטעלט די ברילען, דורכגעלאָפען מיט די אויגען איבער די ערשטע עטליכע שורות און ענדליך צוריק־געגעבען דעם מאַנוסקריפּט צו דעם אינגעל מיט דער קאַלטבלוטיגער בעמערקונג :

— יונגערמאַן, פערברענט עס אויפ'ן פייער, ס'איז גלאַט גראַם־שטראַם!

דער בלאַסער יונג איז געוואָרען נאָך בלאַסער, א ווײַלע האָט ער נאָכגעדענקט, דאַן האָט ער ארויסגעשטאַמעלט:

— מיין טאַטע איז דער אַגענט פון אייער צייטונג אין פּיטס־בורג.

— אויב אזוי, — האָט געזאָגט דער רעדאַקטאָר מיט א פריינדליכען שמייכעל — גיט אהער... נאָך אַלעמען איז עס ניט קיין שלעכטע זאַך... ס'וועט אריין אין נעקסטען נומער.

מאָראַל: דער אמת'ער טאַלענט מוז האָבען א צייטונגס־אַגענט פאַר א טאַטען...

עקב יוסף.

דעם פעדלער'ס בעסטער קונה

— אַט דער איירישער לענדלאָרד איז דיין בעסטער קונה?
— פששש... אַלץ הייסט אַ קונה!
— אָבער ווי קומסטו צו איהם?
— אַ מעשה אַ גאַנצע דערביי.
— למשל?
— ער האָט מיך אמאָל געלאָזט ארעסטירען.
— נו?
— נו, בין איך אָבגעזעסען צוויי טעג אין „חדר" און בעצאָהלט 5 דאָלאר שטראָף.
— איך פערשטעה ניט.
— טאָ וואַרט... איך בין געקומען צו איהם נאָך אמאָל.
— און דאָס מאָל?
— און דאָס מאָל האָט ער מיך אראָבגעוואָרפען פון אַלע שטיגען.
— טאָ וואָס האָסטו געטהאָן?
— וואָס זאָל איך טהון? איך בין געקומען נאָך אמאָל.
— און...
— ער האָט מיר צובראָכען הענד און פיס.
— אָר־וואַ!
— דריי וואָכען בין איך נאָכדעם אָבגעלעגען אין האָספּיטאַל, און זייט דעמאָלט האָב איך גענומען שפּייען מיט בלוט.
— נו?
— נו, נו! זייט דעמאָלט קויפט ער שוין!
— בעסער געוואָרען, הייסט עס?
— שייך צו זאָגען! דער בעסטער קונה!
— נאָך גוט אַזוי!
— וואָס דען מיינסטו?! גאָט פערלאָזט ניט!

יעקב יוסף.

אין גרענד סטריטער פאסט־אפיס

ביים פענסטער, וואו מען פערקויפט סטעמפס (מארקעס) שטעהט אן עלטערע פרוי, א „גרינע" און דער קלערק מוז צו איהר רעדען אידיש. הינטער איהר שטעהען מענשען אין א לאנגער רייהע.

— הכלל, וואס ווילט איהר? — פרעגט דער קלערק.

— וועה איז מיר, קוים זיך דערשטופט! גאר זיך ניט צו דערשלאגען! ווי ערב יום כפור, להבדיל, צו די כפרות.

— הכלל, וואס ווילט איהר?

— זאל איך אזוי וויסען פון בייז. מיין טאכטער האט מיר געטאלקעוועט און געטאלקעוועט, איך האב זיך גע'חזר'ט און גע'חזר'ט, און געקומען צו עפעס — פערגעסען ווי אן טויט.

— איהר וועט אמאל זאגען וואס איהר ווילט?

— זעה נאר, איך בעט דיך, ווי ער האט עס קיין צייט ניט!... וואס איך וויל? סטעמפס וויל איך.

— וויפיעל? זאגט שנעלער! מענשען שטעהען הינטער אייך...

— איהר דארפט מיך ניט דערמאנען. ווען איהר וואלט דא שטעהן, וואלט איהר שוין געוואוסט ווי מען שלאגט דיר, מיינע שונאים, אב די זייטען.

— נו, שנעלער, וויפיעל סטעמפס?

—ווארט!... יא, דאכט זיך אזוי האט מיין טאכטער געזאגט: צוויי דריי־סענטיגע, דריי צוויי־סענטיגע, דריי... ווייסט איהר גאר וואס? וועגט מיר בעסער אב דאס פעקעל און זאגט אליין, וויפיעל דארף מען אויף דעם סטעמפס...

— 14 סענט.

— 14 סענט! אט וועל איך זיך באלד צעלויפען און אייך אוועקלעגען 14 סענט פאר אזא קליין פעקעלע!

— הערט, מיסעס, איהר האלט אב אפשר הונדערט מענשען.

— נישקשה, איך האָב אויך געוואָרט.

— נו, ווילט איהר די סטעמפּס?

— איך ווייס אַליין ניט... וואָס־זשע זאָגט איהר? טאָקע 14 סענט?

— מיסיס, איהר וועט סטאָפּען, צי ניין?

— זעה נור, ווי מען טאָר שוין קיין וואָרט ניט אויסרעדען! עס ברענט אויף איהם די הויט! וואָס־זשע, איהר ארבייט פון שטיק?

— איהר נעהמט די סטעמפּס?

— גלאַט נעהמען! ווער ווייס, צי איך דאַרף?

— טאָ נעהמט ניט!

— און אפשר דאַרף איך?

— מיס—ס—סיס! —

— שאַ, שאַ! איך געה שוין!

— און די סטעמפּס?

— ווייס איך... איך וועל בעסער פריהער פרעגען מיין טאָכ־טער... וואָס איז, מאָרגען וועט שוין די קראָם זיין פערשפּאַרט?...

ווי צו ווערען א סיטיזען

(אַ סצענע)

די קאָרט־הויז איז געפּאַקט מיט אידען. מען רעדט, מען שרייט, מען דינגט זיך, מען חזר'ט די פראַגען און אנטוואָרטען, ביליגע לאָיערלעך, 5 סענטיגע פּאָליטישענדלעך און גלאַט שווינדלער שאַ־כער־מאַכערען אין די ווינקעלעך. אן אָפּיסער, א רויטער, א געזונ־דער איירישמען, דרעהט דעם קלאָב אין לופטען און גיט אלע מאָל א שפּיי ארוים א שטראָמעלע טשיו־טאָבעקאָ.

מיסטער קאַרפּאַנטשיק, א איד מיט א רויט אויג און דאָס אנ־דערע פערדעקט מיט א שווארצער בעלמע, שטעהט דער ערשטער אין ליין.

ענדליך רופט דער קלוירק אוים: „מיסטער פּנחס קאַראַפּאַנ־טשיק!“ אונזער צוקינפטיגער וואוטער כאַפּט זיך ראַפּטאָם צו צו דער באַר און די פראַגען הויבען זיך אָן. דער קלערק פרעגט:

— ווער עלעקטעט דעם' פּרעזידענט?

— די פּיפּעל דורך עלעקטריק.

— ביסט פערהייראַט?

— הא? פערהייראַט!

— ביזט א פּאָליגאַמיסט?

— יעס.

— א פּאָליגאַמיסט?

— שור!

— וויפיעל ווייבער האָסטו?

— וויפיעל ווייבער? וואָס הייסט — איינע!

— וויפיעל שטאַאַטען זיינען דאָ אין די יונייטעד סטייטס?

— 46.

— —רעכען זיי אוים.

— אָלל־ראַיט: ברוקלין, בראָנזוויל, ניו יאָרק, באָסטאָן, יאָנ־קערס, ניו־לאַטס —

— גענוג — גענוג!
— צו וואָס דאַרפסטו ווערען אַ סיטיזען?
— כ׳דאַרף האָבען לייסענס צו פּעדלען מיט פיש....
— בעלאַנגסטו צו סאָסייעטים וואָס זיינען פיינדליך צו דער רעגיערונג?
— צו סאָסייעטים? ס׳אַ שאלה! צו חברה תהילים, אנשי ש״ס, בית המדרש הגדול.
— —וואָס, זיי זיינען אַנאַרכיסטען?
— וואָס?
— זייט איהר אַן אַנאַרכיסט?
— איך? זאָל גאָט אויסהיטען! איך בין פון קיעווער גובערניע.
— ווי לאַנג זייט איהר אין לאַנד?
— אין עלים איילאַנד וויים מען. טהוט אַ פרעג.
— מיר קענען אייך די פּייפּערס ניט געבען. מיר מוזען וויסען גענוי, ווי לאַנג איהר זייט אין לאַנד. האָט איהר עדות?
— עדות? צו וואָס? איהר גלויבט מיר ניט?
— ווער איז דער פּרעזידענט?
— דער פּרעזידענט?
— יע.
— פון אונזער שוהל?
— ניין, פון אַמעריקאַ.
— איך קען אַ פרעג טהאָן. (לאָזט זיך אַוועקגעהן און קעהרט זיך באַלד אום צוריק):
— ווען דער פּרעזידענט איז, פרעגט איהר? דאַכט זיך, אַז הוירסט.
דער קלערק (מיט אַ שמייכעל): — ניט געטראָפען, מיסטער.
— רוזוועלט.
— ווידער ניט געטראָפען.
— ברייען.
— אַלץ ניט געטראָפען.
— אויב אַזוי, מוז איך טאַקי אַ פרעג טהאָן.... איהר׳ט צו־וואַרטען אַ ביסעל? איך קום באַלד צוריק...

משה נאַדיר.

גערעטעוועט

ס'איז געווען זומער און עטליכע מיטארבייטער פון „טעגליכען שיסער" זיינען ארויסגעפאָהרען צום ים זיך אָברוהען פון דער שווערער בלאָף־ארבייט.

אָבגעבאָדען זיך אין ים, אָנגעגעסען זיך מיט כל־טוב, איז דער רעדאקציאָנס־פּאָעט אריין אין התלהבות און גענומען מאכען חנ'דלעך צום ים.

— טראַלאַטאַ—טאַ־טאַ ! — האָט ער ווי א קאַטשקע נאָכגעשנאָבעלט דאָס רוישען פון ים...

— קיץ־קיץ ! קיץ־קיץ ! — האָט דער אַלטער ראָמאַנען־שרייבער, א בעקאנטער בעל־עבירה־ניק, פערבעסערט דעם פּאָעט, מיינענדיג, אז דאָס קיצעלט ער זיינע א בעקאַנטע מיידעל אונטער די פּאכוועס.

— א־קאָ־טאַ ! א־קאָ־טאַ ! — האָט דער פּעליטאָניסט פערבעסערט דעם ראָמאַניסט...

— קאָ־פּי, קאָ־פּי, קאָ־פּי ! — האָט ענדליך דער רעדאקטאָר זיך אריינגעמישט און איבערגעגעבען אין מענשליכער שפּראך דאָס רוישען פון גרויסען, פון פרייען, פון אונענדליכען ים...

אזוי האָבען זיי זיך פערבראכט א שטיקעל צייט, זיך האמפּערנדיג איבער דער שפּראך פון די וועללען.

מיט אמאָל האָט זיך דערהערט א הערצרייסענדער געשריי פון א מענשליכען הארץ : „ראַטעוועט !"

— דוכט זיך, אז אימיצער שרייט. — האָט געזאָגט דער רעדאקטאָר.

— דוכט זיך, אז ס'איז א מענש ! — האָט געזאָגט דער פּאָעט און זיך אויסגעווישט די ברילען...

— ס'איז אדם א מענש... — האָט געשמייכעלט דער פּעליטאָניסט — ער לערנט זיך שטארבען !...

— ראַטעוועט ! — האָט זיך ווידער געהערט א פערצווייפעלטער קול.

— טאָמער וואָלט מען אַ טראַכט געטהאָן וועגען רופען אימי־צען ? — האָט דער פּאָעט געפרעגט.

— ווייס איך וואָס ! ס׳איז שוין סאַי ווי סאַי צו שפּעט ! — האָט געזאָגט דער רעדאַקטאָר...

— הוררא פאַר דער לעמעשקע ! — האָט אויסגערופען דער פעליטאָניסט.

און אַז דער מענש, וואָס האָט זיך געטרונקען, האָט געזעהען מיט וועמען ער האָט צו טהון, האָט ער אַ טראַכט געטהאָן אַ ווײַלע און אויסגערופען :

— איך וויל זיך סובסקרייבען אויפ׳ן „טעגליכען שיסער !“

אין אַ מינוט ארום איז דער רעדאַקטאָר געווען אין ים, מיט די שיף, מיט אַלעמען, און געשלעפּט דעם טרינקענדען מענש צום ברעג מיט אַלע כחות...

ווי אלט זייט איהר?

ביי א פראצעס אין א היגען געריכט איז פארגעקומען פאל־גענדער דיאלאג צווישען דעם אדוואקאט און זיין קליענטין:

— ווי אלט זייט איהר, מאדאם?

— ווער, איך אליין?

— יעס.

— איך בין גאר ניט אלט...

— ענטשולדיגט... איך מיין, וויפיעל יאהרען זיינט איהר שוין פאראיבער?

— איך בין ניט פאראיבער די יאהרען... נור די יאהרען זיינען מיך פאראיבער!...

— ריכטיג. אבער וויפיעל יאהרען זיינען אייך שוין פאר־איבער?

— אלע..

— אבער וויפיעל זיינען די אלע געווען?

— ווענינגער ווי א פולע...

— דהיינו, וואס רופט איהר ווענינגער ווי א פולע?...

— א ביסעל מעהר ווי גאר ווענינ...

— אבער, מאדאם, איהר מוזט ענטפערן אויף מיין פראגע — איך וויל וויסען, ווי אלט איהר זיינט!

— ווי אלט איך זאל ניט זיין, בין איך נאך אלץ אינגער פון אייער ווייב.

— אבער, מאדאם, בערוהיגט זיך! דא איז ניט די פראגע פון מיין ווייב. זאגט קלאר און דייטליך, ווי אלט זיינט איהר.

— איך בין ניט פיעל עלטער פון אייער טאכטער...

— אבער, מאדאם, איך זעה ניט איין, ווארום איהר ענטזאגט זיך צו ענטפערן אויף דער פראגע — האט זיך דער אדוואקאט „געקלאניעט" ביי איהר — איך אויף אייער ארט וואלט גליך אויס־געזאגט ווי אלט איך בין!

— יא, אבער קיינער וועט אייך ניט פרעגען ווי אלט איהר

זיינט, וואָרים די גאַנצע וועלט ווייסט, אַז איהר זיינט אַלט גענוג צו פערשטעהען, אַז אַ „ליידי" שטעלט מען ניט אַזעלכע פראַגען — אָט האָט איהר אייך און גאָר !...

און דער אַדוואָקאַט האָט געמוזט איבערגעהן צו אַנדערע פראַגען.

* * *

משה נאַדיר.

די לענדלאָרדס נעבאַך

דאָס האָט פּאַסירט אין בראָנזוויל.

די נאַכט איז געווען אַ פינסטערע, און אויף די לעדיגע לאָטס, ניט ווייט פון סוטער עווענױ, האָט זיך אַרומגעדרעהט אַ פערדעכטי־גער פּאַרשױן. דאָס פּנים איז ביי איהם געווען פערשטעלט מיט אַ שוואַרצער מאַסקע, די אויגען וואָס האָבען אַרויסגעקוקט פון די לעכער האָבען געלויכטען ווי צוויי לאַמטערנעס אויף דעם מאַסט־בוים פון אַ שיף ווען זי איז אין שטורם...

שטיל ווי אַ שאָטען האָט ער זיך אַרומגעדרעהט און געלויערט אויף זיין קרבן...

ענדליך האָט זיך בעוויזען אַ איד. רוהיג, ניט וויסענדיג וואָס איהם ערוואַרטעט, געהט זיך דער איד. אין דער לינקער האַנד האַלט אַ שקאַרמוצעל מיט ראָזשינקעלעך, מיט וועלכע ער דער־כאַפּט זיך אַלע ווײַלע דאָס האַרץ.

דער גנב האָט געגעבען אַ שפּרונג אַרויס פון זיין בעהעלטעניש און אָנשטעלענדיג אַ רעוואָלווער געגען דעם אידענ׳ס דערשראָקענע נאָז האָט ער איהם געגעבען אַ בעפעהל: דאָס געלד אָדער דאָס לעבען!

דעם אידען איז נעבעך געבליבען שטעהן אַ ראָזשינקעלע אין האַלז, דערהערענדיג אַזעלכע דבורים, וואָס ער הערט ניט אפילו פון זיין ווייב.

— איך בין אַ קראַנקער מענש! —בעט ער זיך ביי דעם גנב— איך לייד אויף „האַרמאַטעס“ און איך טאָר זיך ניט איבערשרעקען!

— גיב דאָס געלד, דו אַזוינער און אַזוינער! — בייזערט זיך דער גנב — און האַלט ניט קיין רעדעס.

— איך האָב אַ שווער און שוויגער! — בעט זיך ווייטער דער איד.

— גיב דאָס געלד, אָדער ביזט אַ טויטער! — האַלט זיך דער גנב ביי זיינעם.

— איך האָב עלף קינדער... און איך וואָלט געקענט האָבען נאָך מעהר!

— געלד אָדער דאָס לעבען! — קריצט דער גנב מיט די צייהן.

— איך בין א לענדלאָרד פון עטליכע הייזער... — האָט דער איד געפרופט דאָס לעצטע מיטעל.

— און וואו האָסטו דיינע הייזער? — האָט דער גנב געפרעגט שוין אביסעל מילדער.

— דאָ היע, אין בראָנזוויל!

— אויב אזוי, — האָט דער גנב געזאָגט מיט א שווערען זיפץ, ארויסנעהמענדיג פון פאקעט די לעצטע פאָר סענט — טאָ נא־דיר אויף וועטשערע און געה אהיים.

משה נאַדיר.

ערגער ווי געשטאָרבען

אָנגעלעהנט אָן דער פּאַרענצע פון דער וויליאַמסבורג בריק איז געשטאַנען אַ מענש און געקוקט אויף די רוישענדע כוואַליעס. זיין פּנים אין געווען בלאַס ווי קרייד און די הענד אָבגעלאָזען, ווי ביי איינעם וואָס האָט בעגאַנגען אַ שווערען פערברעכען.

מיט אַ טאָג צוריק — אַ שוידער געהט דורך זיין לייב ביי דעם דאָזיגען געדאַנק — האָט ער ערמאָרדעט זיין פאטער. ווי שרעקליך דאָס איז!

איצט מוז ער ריינוואַשען דאָס בלוט פון זיינע הענד.

„איך מוז זיך נוקם זיין אָן מיין אייגענעם לעבען!“ מורמעלט ער, און שוין פערקאַשערט ער די הויזען און וויל שפּרינגען...

אָבער פּלוצלונג דערפיהלט ער אַ האַנד אויף זיינע פּלייצעס און ער הערט אַ קול וואָס זאָגט: „ניט שפּרינגען, ר' איד!“

— לאָזט מיך! — רייסט זיך דער מענש מיט אַלע כחות — איך מוז זיך דערטרינקען... איך בין אַ מערדער, איך האָב דער־הרג'עט דעם טאַטען!

— אויב אַזוי, — זאָגט דער פרעמדער —האָב איך פאַר אייך אַן ערגערע שטראָף ווי טרינקען זיך —איך וועל זיך גט'ן מיט מיין ווייב און איהר הייראַט זי...

משה נאַדיר.

דער העלד

א מאָל איז געווען א וואָרים, און דער דאָזיגער וואָרים איז ווי אַלע ווערים געווען א „טיעפער גריבלער“ און א געוואַלדיגער סקעפּטיקער.

— מענשען געהען אויף די פיס, — פלעגט ער זיך בעקלאָגען פאַר די עלטערע ווערים — דערפאַר ווייל זיי זיינען צו פויל צו קריכען אויף די בייכער. דאָס איז א סימן, אז די וועלט ווערט שוואַך און אָבגעלעבט.

— די מענשען טראָגען לעדערנע פאַדעשוועס, דערפאַר ווייל זיי האָבען מורא מיר זאָלען זיי ניט בייסען! — פלעגט ער זיך אַן אנדערס מאָל בעריהמען פאַר זיינע מיסט־בערגעל לאַנדסלייט און בעקאַנטע.

איינמאָל, בעת דער וואָרים איז אויסגעקראָכען מיט זיין כלה, איז ער געוואָרען איבערראַשט צו זעהען א ריעזיגע מאַשין מיט צוויי פלאַקערדיגע „אויגען“ פאַרבייפליהען פאַזע וואַלד, וואו עס איז געלעגען דאָס בלעטעל אונטער וועלכען ער האָט געוואוינט.

— האַלט! — האָט דער וואָרים אויסגעשריען און זיך צונויפ־געצויגען פאַר שרעק אין א טונקעלער בעהעלטעניש.

און אז דער לאָקאָמאָטיוו איז געווען פערשוואונדען, איז ער אַרויסגעקראָכען פון זיין בעהעלטעניש און זיך אַרומקוקענדיג צי מען זעהט ניט ערגעץ נאָך די „פּאַרע“ פון לאָקאָמאָטיוו, האָט ער אויסגערופען שטאָלץ:

— פייגלינג! ער איז אנטלאָפען פון מיר!

רינאַלדאָ.

דער פּראָפעסאָר

מיט דעם צילינדער־קאַפּעליוש אויף דער פּאַטילניצע און מיט דער נאָז געגען הימעל, האָט דער פּראָפעסאָר שפּאַציערט אין פּאַרק, ווען ער האָט דערזעהן אַרום זיך אַ רעדעל פון מענשען.

— עפּעס איז דער מעהר מיט מיר! — האָט דער פּראָפעסאָר, וועלכער איז זיך געווען בעוואוסט פון זיין צוטראָגענקייט, געזאָגט צו אַ פּאָליסמאַן — דענקט איהר, אַז דאָס פּנים איז ביי מיר אויס־געשמירט?

— אָבער צו וואָס טראָגט איהר דאָס שטיק רויהע פליישׁ אוינטער׳ן אָרעם?

— אָ, דו ליעבער גאָט! — האָט זיך דער פּראָפעסאָר געכאַפּט — דאָס הארץ האָט מיר אָבער געזאָגט, אַז עס וועט עפּעס פּאַסירען! מיין ווייב האָט מיך געבעטען איך זאָל אוועקלעגען איהר נייעם העט אויפ׳ן בעט, אריינלעגען דאָס שטיק פליישׁ אין אויווען און ארויסנעהמען די בייבי מיט׳ן קערידזשעל פאַר אַ שפּאַציער...

— איהר האָט דאָך ניט אריינגעלעגט דאָס קינד אין אויווען? — האָט דער אָרדנונגס־היטער געפרעגט.

— ע פּ ע ס האָב איך אריינגעלעגט, — האָט געענטפערט דער פּראָפעסאָר קאַלטבלוטיג — אָבער איך געדענק ניט, צי דאָס איז געווען די בייבי אָדער דאָס קערידזשעל!

— שנעל! לאָמיר לויפען! — האָט געזאָגט דער פּאָליסמאַן, אָננעהמענדיג דעם פּראָפעסאָר פאַר׳ן האנד.

צוהיצט און אָהן אָטהעם זיינען זיי נאָך צוואַנציג מינוט לויפען אָנגעקומען אין דעם פּראָפעסאָר׳ס הויז.

— וואָס מאַכט אייער בייבי? — איז געווען די ערשטע פראַגע וואָס דער פערסאָפּעטער פּאָליסמאַן האָט געפרעגט ביי דער פּראָ־פעסאָרשע, וועלכע איז אַנטקעגענגעקומען אויף די טרעפּ.

— די בייבי איז אָלל ראַיט! — האָט געענטפערט דעם פּראָ־פעסאָר׳ס ווייב מיט אַ שמייכעל — נור דער הוט האָט זיך אין גאַנצען אָבגעבראָטען.

רינאַלדאָ.

איינער פאַר אַלע

אַלאַד ראַשי, אַ יונגער און לעבענסלוסטיגער טערק, האָט פערבראַכט אַ לאַנגע צייט אין אונזער ניו יאָרק.

געקומען איז ער אַהערצו מיט דעם צוועק זיך צו בעקענען מיט'ן „ציוויליזירטען" לעבען פון די אַמעריקאַנער און אויך צו נאַשען פון אונזער קולטור.

ער איז געווען אַ גרויסער מענש, דער אַלאַד ראַשי, און זיין העכסטע אויפגאַבע איז געווען צו געפינען וועגען און מיטלען ווי אַזוי אויפצוקלערען זיין אָרים פאָלק, די טערקען, וועמען די גליהענדע מזרח־זון האָט, ווי ער האָט געדענקט, בלינד געמאַכט פאַר די גרויסע אמת'ען פון אַ ציוויליזירטער געזעלשאַפט.

אַלס אַ מענש פון דער סעמיטישער ראַסע, האָט זיך אַלאַד ראַשי גיך בעקאַנט מיט פיעלע אידישע סאָציאַליסטען, געגאַנגען צו זייערע מיטינגען און לעקטשורס, געלעזען זייערע אידישע צייטונגען (ענגליש איז איהם געווען שווער זיך אויסצולערנען!), צוגעהערט זיך צו די סטאָמפּ־רעדעס אין עלעקשאָן־צייט און אַלס פאָלקאָמענער ראַדיקאַל און אָנגעפּיקעוועט מיט פּרינציפּען, ווי אַ מילגרוים מיט קערליך, האָט ער אין עטליכע יאָהר שפּעטער זיך אומגעקעהרט אין דעם לאַנד פון זיינע פעטער.

און אַלאַד ראַשי האָט זיך גענומען פערשפּרייטען ליכטיגקייט צווישען די מאַסען.

די ערשטע זאַך האָט ער זיך איינגעשאַפט אַ האַרעם פון עטליכע און זעכציג יונגע, אָריענטאַלישע מיידלעך, און געטריי צו די פּרינציפּען פון דער סאָציאַליסטישער לעהרע, האָט ער אויף דער טהיר פון יעדען בעזונדערען שלאָפצימער אויפגעהאַנגען אַ שילד מיט דער פאָלגענדער מאָטאָ:

„איינער פאַר אַלע און אַלע פאַר איינעם".

אַנאָנימוס.

ראַטעוועט!

— אַ־נו, ליזעטשקע, שפּרינג אַריין אין וואַסער!

— באַלד, מאַמעניו.

און דאָס מיידעל איז אַריינגעשפּרונגען.

— אוי, ווי גוט, מאַמעלע! איך וועל באַלד אָוועקשווימען ווייט, ווייט... זעהסט, מאַמעלע, ווי ווייט איך בין שוין?...

— אוי, מאַמע, ראַטעווע, איך טרענק זיך!... געוואַלד, ראַ—טע—וועט!...

— ווי גאָט איז אייך ליעב, יונגערמאַן! מיין טאָכטער טרענקט זיך!... מיין איינציג קינד... ראַטעוועט זי!...

— איין ווייל‏ינקע, פרייליין!... האַלט זיך! — האַלט זיך אויפ'ן וואַסער! — איך שווים צו אייך! — אָט אַזוי... אָט אַזוי... האַלט זיך אָן אָן מיר פעסט! — און איצט צום ברעג!

— אַך, ווי דאַנקבאַר איך בין אייך, יונגערמאַן, וואָס איהר האָט געראַטעוועט מיין איינציגע טאָכטער! מיט וואָס זאָל איך אייך אָבדאַנקען? יא, איך וועל ערלויבען מיין טאָכטער, זי זאָל מיט אייך הייראַטהען דערפאַר!...

— ענטשולדיגט, מאַדאַם, איך בין פערהייראַטה... עס טהוט מיר לייד, איך האָב אַ פרוי... אַ שאָד, אַזאַ געלעגענהייט!...

— אַך, דער רוח זאָל עס נעהמען!... ליזעטשקע, שפּרינג צוריק אין וואַסער!...

בוכץ! — דאָס מיידעל איז צוריק אַריינגעשפּרונגען.

— אוי, ווי גוט! — אַ פערגעניגען! זעה נור, מאַמעניו, ווי איך שווים! — דאָ איז טיעף... ב־ר־ר־ר... עס ווערט מיר קאַלט!... ראַטעוועט! ראַ־טע־וועט! איך טרענק זיך!... ראַ־טע־וועט!...

— ווי גאָט איז אייך ליעב, יונגערמאַן, מיין טאָכטער, מיין איינציגע טאָכטער טרענקט זיך!... ראַטעוועט!...

— באַלד, באַלד האַלט זיך, האַלט זיך, פרייליין, איך שווים צו אייך!... אָט אַזוי, אָט אַזוי!... האַלט זיך פעסט אָן מיר!...

— אַך, ווי זאָל איך אייך אָבדאַנקען, יונגערמאַן ?... ליזעטשקע, פייגעלע מיינס !... אויב דו ווילסט, קענסטו הייראַטהען דעם יונגען הערר, אַלס צייכען פון דאַנקבאַרקייט...

— ענטשולדיגט, איך בין פערהייראַטה...

— צום טייוועל !... ליזעטשקע, אין וואַסער אריין צוריק !... בוכץ !

— אי־אי־אי ! מאַמע ! איך טרענק זיך !...

— איין ווייליגקע, פריילין, האַלט זיך אויפ׳ן וואַסער !... איך רעטע אייך... שרעקט אייך ניט, מוטער !

— ענטשולדיגט, יונגערמאַן, זיינט איהר פערהייראַטה ?

— יא, פערהייראַטה.

— געהט געזונטערהייד, מיין טאָכטער וועט זיך אַליין רעטען !

רינאַלדאָ

און ער האָט געקושט

ס׳איז געווען אַרום צוועלף אַ זייגער ביינאַכט. ביי די פּאַטשעטשעס אין פראָנט־רום איז געזעסן דאָס יונגע פּאָרעל און האָבן זיך געקושט.

שנעל, שנעל, מערדעריש שנעל איז צוגעגאַנגען דער קוש־פּראָצעס. אומקלאַמערט אין זיינע פעסטע אָרעמס האָט ער געהאַלטען זיין קוש־געגענשטאַנד. זיין היטעל איז געלעגען אויף דר׳ערד, זיין קראַגען איז געווען צוקנייטשט און דיברילען זיינען געלעגען צובראָכען נעבען זיינע פיס. טראָפּענס שווייס האָבן זיך געגאָסען פון זיין פּנים, אָבער ער איז געווען אַ העלדישער יונג און ער האָט געטהאָן זיין פפליכט אַזוי געטריי ווי ער האָט געקענט.

ער האָט געקושט!

אַ שעה נאָך אַ שעה איז פערגאַנגען און דער יונגערמאַן האָט נאָך אַלץ געקושט. די ליפּען האָבן איהם שרעקליך וועה געטהאָן, אין האַלז איז איהם געווען טרוקען, אָבער ער האָט געטהאָן זיין ארבייט אַזוי גוט ווי ער האָט געקענט.

ער האָט געקושט!

אַ זייגער דריי פּאַרטאָג איז ער געוואָרען אויסגעמאַטערט, די קרעפטען האָבן איהם אָנגעהויבען פערלאָזען, — אָבער דאָך האָט ער ניט אָבגעטרעטען פון זיין פּאָסטען... ווי אַן אויסגעמאַטערטער, פערשלאָפענער פייערמאַן האָט ער געטהאָן זיין ארבייט, פּינקטליך, אָבער מעכאַניש...

ער האָט געקושט!

ענדליך האָט ער געפּיהלט אַז ער פּאַלט אַוועק. די אויגען האָבן זיך איהם פערצויגען אין אַ נעבעל, די ליפּען זיינען ביי איהם געוואָרען צושפּאָלטען אויף עטליכע טהיילען און דער קאָפּ איז ביי איהם געווען ווי אין אַ טשאַד...

— איך מוז זיך אָברוהען אַ ווייַלע, אויף אָבצוכאַפּען דעם אָטהעם.... — האָט דער יונגערמאַן געשעפּטשעט צו זיין געליעבטע

מיט די לעצטע כחות פון זיינע צושפּאָלטענע ליפּען.

דאָ האָט די געליעבטע אויסגעבראָכען אין א גרויס געוויין:

— דו ביזט א פאלשער, — האָט זי געכליפּעט — דו האָסט מיך מעהר ניט ליעב! דו האָסט מיך מעהר ניט ליעב!...

כפל-שמונה׳דיגע ליגענס

י. סטיינסאפיר.

דער ליגען איז דער בעסטער אמת

ביי דעם פריץ שמעניצקי איז געווען א באלל. עס זיינען זיך צוזאמענגעפאהרען פריצים פון גאנץ פוילען, און מען האט זיך משמח געווען ביז שפעט אין דער נאכט. ויהי כטוב לב שמעניצקי ביין, ווען דער פריץ שמעניצקי מיט זיינע פריינד זיינען געווען פער־שנאשקעט, רופט זיך אב דער בעל הבית צו זיינע געסט:

— פאנאוויע! לאמיר זיך שפיעלען אין ליגען־זאגען. לאמיר איינלעגען יעדער צו הונדערט רובעל, און ווער עס וועט זאגען דעם גרעסטען ליגען, זאל קריגען די גאנצע סומע. יא, נאך א זאך: אויב אימיצער פון אונז איז ניט קיין מאדים אין ליגען זאגען, קען א פריינד, אדער זיינער א בעקאנטער זאגען פאר איהם א ליגען. קורץ, דער גרעסטער ליגנער קריגט די איינגעלייגטע הונדערט רובעלדיגע.

די פריצים איז דער „ספארט" געפעלען, און מען האט גלייך ערוועהלט א פארזיצענדען, ביי וועמען מען האט איינגעלעגט די מזומנים.

דער אבמאך איז געווען, אז ווען איינער וועט האבען אבגעזאגט זיין ליגען, זאל מען עס נעהמען צום אבשטימען. ווען אלע וועלען שטימען „טא ניע פראוודא!" (דאס איז ניט אמת) איז דער ליגען א געראטענער, און דער ערצעהלער געווינט דאס געלד. ווען אבער איינעגע אדער אפילו איינער וועט זאגען „טא מאזשע ביטש" (דאס איז מעגליך), דאן האט דער ליגען־זאגער פערשפיעלט.

דעם ערשטען האט מען מכבד געווען פאן שמעניצקי, דעם בעל־שמחה אליין.

— ביי מיר אין סאד — פאנגט אן דער פאן זיין געשיכטע — איז אמאל געוואקסען אן עפעל, איז ער געווען אזוי גרויס, אז ער האט זיך ניט געקענט האלטען אויפ'ן בוים און איז אראבגעפאלען. האב איך צונויפגערופען אלע פאראבקעס מען זאל איהם ארויס־טראגען פון סאד, האבען זיי איהם אבער ניט געקענט ריהרען פון ארט, אזוי גרויס איז געווען דער עפעל. האט מען געבראכט פון

גאַנצען הויף די פערד, זיי צוגעשפּאַנט צום עפּעל — אָבער ניט פון אָרט. איך האָב געזעהן, אַז עס איז שלעכט, בין איך אַוועק אין וואַרשאַ, געבראַכט אַן אינזשעניר, ער האָט ביי מיר אין גאָרטען אויסגעבויט אַן אייזענבאַהן, און מיט דער הילפע פון אַ לאָקאָמאָטיוו האָט מען דעם עפּעל קוים מיט צרות אַרויסגעשלעפּט...

דאַכט זיך אַ גאַנץ גלאַטער ליגען, האַ?

— טאָ מאָזשע ביטש! — האָבען אָבער אַלע פּריצים אויסגע־רופען מיט איין שטימע. און פּאַן שמעניצקי האָט פערשפּיעלט.

— דער צווייטער קומט פּאַן פּאָקאַרסקי — האָט דער פּאָרזי־צענדער אַנאָנסירט, און פּאַן פּאָקאַרסקי האָט אָנגעפאַנגען:

— פּאַנאָוויע! הערט וואָס איך וועל אייך דערצעהלען: ביי מיר אין גאָרטען איז געוואַקסען אַן אוגעראָק (קיוקאָמבער), איז ער געוועזען אַזוי גרויס, אַז ווען איך האָב איהם געוואָלט צושניידען, איז אַריינגעפאַלען דאָס מעסער אינוועניג און איך האָב עס ניט געקענט דערלאַנגען. איך האָב גלייך אַרונטערגעשיקט אַ פּאַרעבאָק אין אוגע־ראָק נאָכ'ן מעסער. אין 6 שטונדען אַרום איז ער צוריקגעקומען און דערצעהלט, אַז דאָס מעסער האָט ער נ י ט געפונען, נור וואָס דען? — ער האָט דאָרטען געטראָפען אַ רייטער אויף אַ פערד, וועלכער זוכט זיין זשערעבעץ דריי נעכט און טעג און קען איהם ניט געפינען.

— היינט ווי קענסטו פון מיר ערוואַרטען, פּאַן, — האָט דער פּאַרעבאָק זיך אָבגערופען — אַז איך זאָל געפינען דאָרט אַ מעסער?!...

פּאַן פּאָקאַרסקי איז געוועזען זיכער, אַז זיין ליגען איז דער ריכטיגסטער און ער קריגט שוין דעם פּעקעל אַסיגנאַציעס. אָבער, ניין!

— טאָ מאָזשע ביטש! — האָבען אַלע פּריצים אויסגערופען: מען וויל ניט געבען קיין טשאַנס צו געווינען.

— פּאַן פּאָקאַרסקי האָט פערשפּיעלט. נעקסט קומט פּאַן זאַבלאָצקי, — האָט דער טשערמאַן אַנאָנסירט.

— פּאַנאָוויע! — האָט פּאַן זאַבלאָצקי גענומען דאָס וואָרט, — איך וועל אייך יעצט עפּעס דערצעהלען וואָס איהר וועט מוזען

צוגעבען, אז עס איז א ליגען. ביי מיר האָט מען אמאָל געקאָכט א טאָפּ זופּ, איז ער געווען אזוי גרויס, אז ווען מען האָט געדארפט ארונטערנעהמען דעם שוים פון טעפּעל, האָט מען געדארפט אויס־האקען דעם גרעסטען בוים פון וואלד און מאכען דערפון א קאָך־לעפעל. איז אָבער דער לעפעל געווען צו קליין. שייך קליין, פּשוט גאָרניט! מען האָט געמוזט ארויף אויפ׳ן טעפּעל מיט א פּאראכאָד, מען איז געפאָהרען איבער די זופּ און געשוימט דעם שוים...

נו, דארף מען שוין, דאכט זיך, א גרעסערען ליגען? — אָבער די פּריצים שרייען: „טאָ מאָזשע ביטש" — און כאָטש שיסט זיי אין די קעפּ!...

— איצט קומט פּאַן ראזומניצקי, — האָט דער פּאָרזיצענדער אויסגערופען.

— פּאנאָוויע! — הויבט אָן ראזומניצקי — אזוי ווי איך האָב ניט וואָס צו דערצעהלען, און מיר האָבען דאָך אָבגעמאכט אז א צווייטער קען אויך דערצעהלען, וועל איך הייסען מיין קוטשער, אז ער זאָל ברענגען מיין פאקטאָר, לייזערען. דער לייזער איז א קלוגער זשידיק. אז ער וועט עפּעס דערצעהלען, וועט שוין זיין וואָס צו הערען.

די פּריצים האָבען איינגעשטימט, און ווי א פייל פון בויגען איז שוין דער קוטשער געפלויגען נאָך לייזער׳ן. געבראכט לייזער׳ן אין פּאלאץ, האָט איהם פּאַן ראזומניצקי דערצעהלט וועגען וואָס דאָ האנדעלט זיך, און זאָגט צו ענדע: „איצט, לייזער, אויב דו וועסט פאר מיר געווינען דעם פּרייז, קריגסטו פון מיר דעם מאיאָנטעק וואָס דו האלטסט יעצט אויף דריי יאָהר אָהן א גראָשען געלד און נאָך א פּאָר הונדערט במזומן."

דערהערט די געשיכטע, ווענדעט זיך לייזער צום פּריץ: „וועלמאָזשני פּאַן דזשידזשיץ, איך פערהאָף, אז איך וועל די זאך דורכפיהרען. איך וועל דערצעהלען א געשיכטע, וואָס אלע וועלען מוזען שרייען „ניע פּראוודא". איך פערלאנג אָבער פון אייך, פּאַן, א גאראנטיע אז די פּריצים זאָלען מיך ניט צורייסען ווי א הערינג."

דער פּריץ האָט גאראנטירט.

— פּאנאָוויע! — האָט זיך דאן לייזער געווענדעט צו די

פּערזאָמעלטע פּריצים — איך וועל אייער צייט ניט פֿערנעהמען מיט באָבע מעשיות. איך וועל דאָס מאַכען קורץ.

„אייער גאָט יעזוס איז געווען א ממזר."

ווי געביסען פון שלאַנגען זיינען אַלע פּריצים אויפגעשפּרונגען:

„טאָ ניע פּראַוודאַ! טאָ ניע פּראַוודאַ!" האָבען זיי געדונערט אין איין קול.

* * *

ראַזומניצקי האָט געוואונען דעם פּרייז.

* * *

„פּשאַקרעוו, לייזער", — האָט זיך דער פּריץ נאָכדעם געווענדעט צום אידען — ווי האָסטו עס געוואַגט ריזיקירען צו זאָגען אַזאַ ליגען! ווען איך וואָלט דיך ניט בעשיצט, וואָלטען דאָך דיך די אויפגערעגטע פּאַניעס צוריסען אין שטיקער!

— איך וועל דיר זאָגען, וועלמאָזשני פּאַן! — האָט זיך לייזער פערענטפערט — איך האָב געהערט, אז די דריי פּריצים פאַר מיר האָבען געזאָגט אַזעלכע גרויסע ליגענס און האָבען גאָר ניט געקענט אויפטהאָן, האָב איך זיך געכאַפּט פאַר'ן אמת. דער אמת איז דער בעסטער ליגען...

געשפּיעלט פּינאָקעל אין הימעל

לעצטען ראש השנה, ווען מיין גאַנצע פאַמיליע איז אוועק אין שוהל, האָב איך זיך געפיהלט זעהר לאַנגווייליג אליין אין הויז. בין איך זיך מישב, איך'ל גאָר שפּיעלען אַ פּינאָקעל. האָב איך אָבער ניט געהאַט מיט וועמען. אַלע מיינע בעקאַנטע זיינען אוועק אין די שוהלען. עס איז ניט געבליבען קיין לעבעדיגער מענש אין די הייזער. וואָס דאַרפט איהר מעהר, אפילו גענאָסע ביק, וואָס איז אַ פּייער־דיגער אַנאַרכיסט, סאָציאַליסט, אַרבייטער רינג מעמבער און, ס'פערשטעהט זיך, גלויבט ניט אין גאָט, איז אויך אוועק אין שוהל, וואָס זיין אַרבייטער רינג ברענטש האָט איינגעפיקסט אויף ימים נוראים. ס'אַמעריקאַ!

דאָך, שפּיעלען אַ פּינאָקעל מוז מען, בין איך אַרויף אויפ'ן הימעל. (ווי, זאָלט איהר ניט פרעגען. דאָס איז אַ סאָרט „פּעטען" וואָס איך וועל אייך ניט אויסזאָגען, ווייל איך וויל ניט אַז אַ ליאַדע ווער זאָל וויסען דעם סוד פון אַרויפגעהן אין הימעל...) קורץ, איך בין אַרויף אין הימעל און איך שפּיעל שוין אַ פּינאָקעל מיט די מלאכים. מאָלט אייך, אַז אַזוי שפּיעלען פּינאָקעל ווי איך קען, קענען די הימעלשע איינוואוינער ניט, און וואו נאָר זיי האָבען געהאַט אַ גרייצער, אָדער אַ פּעניע, האָב איך עס ביי זיי אָבגעוואונען.

מיר האָבען זיך אַזוי אָבגעשפּיעלט ביז נאַכט. ביינאַכט דאַרף מען דאָך האָבען אַ האָטעל. זיינען אָבער צוליעב דעם געוואַלדיגען ראש השנה יריד, און אום צו זעהן דעם פייט צווישען דעם שטן און דעם מלאך מליץ, זיך אָנגעלאָפען אַזוי פיעל געסט, אַז אַלע האָטעלס און אַלע באָרדינג־הייזער זיינען געווען איבערגעפּאַקט, וואָס טהוט מען? — שלעכט! האָב איך אָנגעהויבען געהן אַהיים. צוגעקומען צום לאָך פון הימעל, דורך וועלכע איך בין אַרויף, אָבער ווייס איך וואָס? — עס איז אַהין גאָר ניט צוצוקומען! מיליאָנען מאָל מיליאָנען תפילות שטופּען זיך און שטויסען זיך און דראַפּען

זיך דורכ׳ן לאָך אַרויף צום כסא הכבוד. עס איז ניט געבליבען קיין פּלאַץ אַ שפּילקע אַראָבצואוואַרפען.

אָבער מיינער האָט זיך ניט פערלאָרען: איך האָב גלייך אַרויסגענומען מיין מעסערעל פון וועסט־פּאַקעט און האָב אויסגע־שניטען אַן אנדער לאָך אין הימעל, האָב אָנגעבונדען אַ לאַנגען שטריק אָן אַ דאָרטיגען בוים און האָב זיך אַזוי פּאַוואָליטשקע אַרונטערגעלאָזען... ערשט אין מיטען וועג, איך טהו אַ קוק — דער שטריק איז צו קורץ!... מיין שכל איז מיר ווידער געקומען צו הילף: איך האָב גלייך אָבגעשניטען דעם עק שטריק וואָס איז צוגע־בונדען געווען צום הימעל, האָב עס צוגעבונדען צום עק וואָס איך האָב געהאַלטען אין האנד, און האָב זיך ווידער געלאָזען אַרונטער.

ווען איך בין געקומען אַזוי אַרום אַ 5 טויזענד פוס פון דער ערד, אהא — דער שטריק איז ווידער קורץ!

נו, דאָס מאָל האָב איך שוין ניט געוואָלט געהן שטוקעווען דעם שטריק: אין גאַנצען פינף טויזענד פוס פון דער ערד — בין איך אַראָבגעשפּרונגען — גלייך אין טייך. מיינט איהר אפשר אז איך האָב זיך אָבגעשלאָגען אָדער איינגענעצט? — חלילה! — עס איז געווען פּונקט נאָך תשליך־צייט. ניו יאָרקער עולם האָט נאָר וואָס געהאַט אַריינגעוואָרפען די עבירות אין וואַסער... און איהר ווייסט דאָך ניו יאָרקער עבירות: אַזוינע ווייכע, פעטע, גראָבע און פרישע, ערשט בעגאַנגענע, אז דער ריווער האָט געזשאַלעוועט זיי צו פער־שלינגען... און זיי זיינען זיך געלעגען אויפ׳ן וואַסער ווי אַ דיקע קאָלדרע. קורץ, איך בין אַרויפגעפאַלען ווי אויף אַ פּוכאָווע פּערענע, און —

ווילט איהר אפשר מאַכען אַ פּינאַקעל?

אוי, אַ פּינאַקעל, אַ פּינאַקעל, אין הימעל אַריין איז כדאי צו פליהען צו מאַכען אַ פּינאַקעל!...

אַ געשיכטליכער פאַקט און אַ מעשה מיט אַ ציעג

— איך וועל דיר עפּעס דערצעהלען.

— אָבער אמת?

— געוויס. ווי דו ווייסט, איז דער ווינטער פון יאָהר 1812, וועהרענד דער רוסיש־פראַנצויזישער קריעג, געווען זעהר אַ קאַלטער. די גרויזאַמסטע פרעסט האָבען זיך געביטען מיט די שרעקליכסטע שנעע־שטורמס. ווען אַזאַ ווינטער וואָלט ביי היינטיגע צייטען פּאַסירט אין ניו יאָרק, וואָלטען אַלע טעגליכע צייטונגען געוואָרען שטיקלעך אייז... איך, אַלס פּאָסטאַוושטשיק פון ציצית פאַר די אידישע סאָלדאַטען אין דער רוסישער אַרמעע, בעקום אין אַ פריה־מאָרגען אַ בריעף פונ'ם פעלד־מאַרשאַל, אַז ער וויל מיך זעהן. און דאָ איז דאָס גאַנצע שטעדטעל בעדעקט מיט שנעע, ממש איבער די דעכער. היים איך דעם גוי איינשפּאַנען דעם שליטען און מיר פאָהרען. און עס פאָהרט זיך אַזוי איבער דעם ווייכען, גלאַנציגען שנעע, אַז עס איז אַ מחיה. פּלוצים — טררראאאאךךךךך! ! צובראָכען אַן אַקס!... ווי אַזוי? גאָר פּשוט. פאָהרענדיג האָבען מיר מיט'ן שליטען פערטשעפּעט דעם שפּיץ פונ'ם קלויסטער — און ניט פון אָרט! איז דאָך גענוג, האַ? ניין, ברעכט זיך נאָך איין דער דאַך, און מיר שיטען זיך אריין אין קלויסטער. אַ גוואַלד, אַ מהומה... אַלע „דאַוונער" לאָזען זיך לויפען. איינער וואַרפט אום אַ ברענעדיגע ליכט און עס ווערט אַ פייער. אין אַ שטונדע מיט אַ פערטעל איז שוין פונ'ם שטעדטעל קיין זכר ניט געבליבען. און מחמת דער גרויסער היץ, איז דער גאַנצער שנעע צושמאָלצען געוואָרען און איך בין אַוועק אין טייך זיך באָדען.

— מען קען ניט זאָגען, וואָס אמת איז אמת, אַ ציקאַווע געשיכטע. אצונד הער אויס מיין מעשה: געווען איז דאָס אום סכות. זיצען מיר אַזוי אין סוכה און עסען. מיין טאַטע האָט אַ

טבע, אַז מ׳דערלאַנגט דעם צימעס, ריהרט ער זיך אפילו ניט צו צו איהם. נאָר וואָס־זשע דען? — דער מארך־ביין. זיין בעסטער פערגעניגען איז צו שמאָטשקען דעם מארך־ביין, וואָס די מאמע לעגט אריין אין צימעס. און מיר, קונדסים, כאַפּען דערווייל די בעבלעך פון זיין טעלער. מיט אמאָל דערזעהען מיר, ווי עפּעס בעוועגט זיך אויפ׳ן טאַטענ׳ס טעלער. און ווער, מיינסטו, איז דאָס געווען? וועסט ניט טרעפען. די מעשה איז אַזוי געווען: אונזער ציעג האָט זיך פערגלוסט צו מאַכען אַ שפּאַציער איבער׳ן דאך פון אונזער שטוב, האָט זי נעבעך פערבלאָנדזשעט אויף אונזער סוכה, און אָט ליעגט זי אויסגעצויגען, ווי אַ פּריצ׳טע אויפ׳ן טאַטענ׳ס טעלער און דריגעט מיט די פּיסלעך. מיין טאַטע, זאָל לעבען, האָט דערווייל, דרעמלענדיג, אַרויסגעלאָזט דעם ביין פון האַנד. אַ דאגה: נישטאָ דער ביין, — כאַפּט ער אַ פּיסעל פון דער ציעג און קייט, כראָמשקעט און דרעמעלט. פאַרטיג געוואָרען מיט איין פּיסעל, נעהמט ער זיך צום צווייטען, צום דריטען און צום פיערטען. ווען די ציעג האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו „מעקען“, האָט זיך מיין טאַטע אויפגעכאַפּט, און דערזעהענדיג דעם חורבן, האָט ער זיך אַביסעל אַזוי ווי פערשעהמט. שנעל האָט ער אויפגעהויבען פון דער ערד דעם מארך־ביין, האָט איהם צוהאַקט אויף פיער שטיקלעך, האָט די שטיקלעך ביינער צוגעקלעפּט צו די אָבגעגריי־זשעטע פּיסלעך פון דער ציעג, האָט דערביי עפּעס געזאָגט אַ פּסוק און די ציעג איז אַרונטערגעשפּרונגען פון טעלער און איז אַוועק אַ טענצעל אויף אַלע פיער פּיסלעך, אָט פּונקט ווי עס וואָלט גאָר ניט געווען!...

צווישען געלעדרטע

— הער אומיסטען אַ געשיכטע, וואָס מיט מיר האָט זיך פּאַסירט.

אין דעם דריטען זיעבעטעל פונ׳ם פערגאַנגענעם יאָהרהונדערט האָבען מיר, אַ חברה געלעהרטע, צווישען וועלכע עס האָבען זיך אויך געפונען מארקאָ פּאָלאָ, בנימין השלישי און פּראָפעסאָר יאָקום־בעמבע, פאָרגענומען אַ רייזע איבער דער וועלט. אונזער פּלאַן איז געווען ארומצורייזען דעם ערד־קוגעל, פונ׳ם איסט־ריווער ביז׳ן ירדן און פון דער גנילאָפּיאַטעווקע ביז׳ן שטילען אָקעאַן. אַ שיף האָבען מיר געהאַט איינע פון די בעסטע, מיט אַ גאַנץ גרויסען קוימען, און אונזער רייזע איז געווען אַ זעלטענע. 7 יאָהר האָבען מיר אַזוי ארומגעשפּאַציערט איבער פערשיעדענע ימים.

נור איינמאָל, פערלאָזענדיג די עלעפאַנטען־אינזלען אינ׳ם גרינעם מעער, האָט אונז געפּאַקט אַ גרויסער שטורם, אַלע אינ־סטרומענטען און אויך דער קאָמפּאַס זיינען פערלאָרען געגאַנגען און מיר האָבען ניט געוואוסט אויף וועלכען גראַד מיר געפינען זיך. אַזוי האָבען מיר ארומגעבלאָנקעט 25 וואָכען. איך פון צופיעל „גאָר נישט טהאָן“, האָב איך ארויפגעקלעטערט אויפ׳ן ראַנד פון קוימען און גענומען בעאָבאַכטען, טאָמער וועל איך דערזעהן אַ שטיקעל ישוב.

13 טעג בין איך אָבגעזעסען אויפ׳ן קוימען, ניט פערזוכענדיג אפילו קיין טראָפּען שאַמפּאַניער. אויפ׳ן 20סטען טאָג האָב איך דערזעהן אַ דונקעלען פלעק. „לאַנד! לאַנד!“ האָב איך אויסגע־שריען, און פון גרויס שמחה בין איך אריינגעפאַלען אין קוימען. ווען מיר זיינען שפּעטער צוגעקומען צום ברעג, האָט מען געמוזט איבערקעהרען די שיף און איך בין ארויסגעפאַלען אויף דער ערד.

— אהאַ! דערפאַר ביזטו אַזוי אויסגעשמירט!

ביי די רויטע אידעלעך

— הערשעלע! וואָס עפּעס אזוי פערשטויבט? ערשט פונ׳ם וועג, הפּנים?

— געוויס. געוועזן ביי די רויטע אידלעך, פון יענער זייט סמבטיון.

— געהט שוין, געהט!

— אָט האָסטו מיין עהרענוואָרט — איז שוין גוט?

— אויב אזוי איז עפּעס אנדערש. מען זאָגט דאָך אָבער, אז עס וואַרפט מיט שטיינער; ס׳איז גאָר אונמעגליך צוצוקומען אהין?

— ניט פאַר מיר. ערשטענס, בין אין א איד פון רוסלאנד, האָב איך שוין פאר א שטיין קיין מורא ניט. צווייטענס, א איד א חכם — אז מ׳זעהט פליהען א שטיין, רוקט מען זיך אָב אָן א זייט, און דריטענס, צו וואָס זיינען לופט־שיפען בעשאַפען געוואָרען?

— אהא, איצטער פערשטעה איך שוין. ווי־זשע זעהען זיי אויס, אונזערע ברידערלעך?

— ברידערלעך? יעדער אידליק פון 5 ביז 6 פלאַר די הויך. גלית הפלישתי איז געוועזן א הונד געגען זיי. מ׳קען זאָגען: א לאנד פון לויטער „גדולים“. איינער האָט מיך איינגעלאַדען צו זיך אויף א וועטשערע, האָט ער מיך אין זיין וועסטען־טאַש געבראַכט צו טראָגען אהיים.

— מסתמא געמאַכט א פרי־רייד, אָנגעצונדען די עלעקטריק?

— וואָס׳אר עלעקטריק — שמעקטריק? אז צוויי אידעלעך קומען זיך צוזאַמען ווערט ליכטיג אין שטוב, — זיי זיינען דאָך רויטע.

— אזוי! נו, און פּרנסה האָבען זיי?

— דאָס וואָרט איז גאָר אין זייער לעקסיקאָן ניטאָ.

— וואָס הייסט?

— פּשוט. צו וואָס דאַרף מען פּרנסה, ווען ביי יעדען אין גאָרטען וואַקסען אויף די בוימער פאַרטיגע בולקעס?

— און פוטער?

— אפילו די בהמות זיינען דאָרט קלוג. די גאַנצע נאַכט קאַטשען זיי זיך פון די בערג און אין דער פריה, אנשטאט מילך, מעלקט מען פוטער.

— און אז איך וויל א שטיקעל פלייש?

— לויפען ארום אין די גאַסען געבראָטענע אָקסען. יעדער האָט אויף זיך א הכשר פון א בעוואוסטען רב. א מעסער שטעקט אין דער זייט פון יעדען אָקס, שנייד דיר אָב דאָס בעסטע שטיק און דאָס איבריגע וואַרף אוועק פאַר די הינט.

— און א שטיינער, נאַפשיקלאַד, איך האָב ליעב הערינג?

— אין די טייכען שווימען ארום מיליאָנען מארינירטע הערינג אָהן ביינער. כאַטש נעהם און שלינג זיי.

— האָבען זיי דאָרטען צייטונגען?

— הערסט, חכם! טאַקע דערפאַר לעבען זיי דאָך אייביג, ווייל ס׳איז ניטאָ! איינער, א ליץ האָט דאָרטען אמאָל געוואָלט ווערען רעדאַקטאָר, האָבען זיי איהם משלח געווען און צום אנדענ־קען פון דער פרעהליכער פאַסירונג, רופען זיי דעם גרעסטען טייך פון לאַנד נאָך דעם רעדאַקטאָר: סמבטיון.

— וואונדער איבער וואונדער! ווי לאַנג וואוינען זיי דאָרט?

— פון באַלד נאָכ׳ן חורבן בית שלישי. אן אלטיטשקער האָט מיר דערצעהלט, אז ער איז נח׳ס אן איידעם.

— וואָאָאָס??!!

— איך בין אויך אזוי קלוג ווי דו. ער האָט מיר אָבער געוויזען אן אָבגעהאַקטען פינגער וועלכען ער האָט פערלוירען ביים בויען די תבה. היינט גענה, גלויב ניט! זיין ווייבעל האָט ער מיר אויך פאָרגעשטעלט. נאָך גאָר א יונגעטשקע. געוועזן — האָט ער מיר דערצעהלט — די ערשטע כאָריסטין ביי מרים׳ען אין כאָר ביים אריבערגעהן דעם ים־סוף און „אויסגעכאַפּט" האָט ער זי אין א יום־כפור־טאָג אין איינעם פון די ירושלים׳ער גערטנער.

— עפעס א ניש־קשה׳דיג ווייבעל?

— נישט־קשה. אָבער פאָרט א אידענע. וועהרענד זי האָט

מיר געצייגט איהרע קליידער, האָבען דערווייל אין הויף די ווייסע־חברה'ניקעס מיר קאַליע געמאַכט מיין לופט־באַלון.

— וואָס־זשע האָט איהר געטהאָן ?

— אַ פראגע. אונטער אַ שטיין האָב איך פיינט צו ליעגען, אָבער אויבען... האָב איך זיך אַרויפגעכאַפּט אויף איינעם פון די שטיינער, וועלכען דער סמבטיון וואַרפט אַרויס און... אָט בין איך דאָ !

אַ מערקווירדיגע רייזע

— מילא, חכמות אָן אַ זייט. איך וועל דיר בעסער דערצעהלען אָן ערנסטע זאַך. פאַריגען זומער האָב איך מיין וועקיישאָן פערבראַכט אין די קעטסקילס. חוץ קאָרט׳ן שפּיעלען און לשון־הרע, וואָס טהוט מען נאָך אין די לאַנגע טעג? נעהמען מיר זיך איינמאָל צונויף אַ קאָמפּאַניע צו געהן זוכען נעסטען פון אָדלערס. ארויפגעקלעטערט אויף אַ הויכען באַרג, דערזעהען מיר אַ גרויסע לאָך, כמעט ווי אַ בעדרום אין אַ טענעמענט־הויז, און אין לאָך ליעגען צוויי אָדלערס, יעדער פון זיי איז גרויס ווי אַ קריעגסשיף, און שפּיעלען זיך מיט זייערע קליינע אָדלערלעך. דער „ער“ האָט הפּנים געמיינט, אַז מיר ווילען רויבען זיינע יורשים, גיט ער זיך אַ כאַפּ הענדום־פּענדום, נעהמט מיך אָן פאַר׳ן גארטעל און ס׳האָט אזוי פיעל געדויערט וויפיעל איך רעד מיט דיר, איך שטעה שוין אויפ׳ן באַרג אררט. דאָס איז דער באַרג וואו נח האָט זיך נאָכ׳ן מבול אָבגעשטעלט מיט דער תבה. וואָלסטו זעהען וואָס זאכען עס טהוט זיך דאָרט! טהייערע קיכען־געשיר פון עכטען ווארשעווער זילבער, מעבעל, געמאַכט פון די בעסטע אמעריקאנער פאַבריקאַנטען, אפילו אַ בילד געמאָהלען פון דעם גרויסען ראַפאַעל. נאָר געה שלעפּ זיך מיט זיי. אַ פּאָאר קלייניגקייטען האָב איך יאָ גענומען, דהיינו: אָן אתרוג־פּושקע, דאָס קידוש־גלעזעל, פון וועלכען נח האָט זיך פערשנאָשקעט ארויסקומענדיג פון תבה, זיין טלית און תפילין און זיין יארמולקע. אויך גוט, טראַכט איך מיר, עס וועט צונוץ קומען פאַר׳ן אידישען מוזעאום אין בראָנזוויל. אָבער ווי אזוי נח האָט דאָרט געוואוינט — אסור אויב איך פערשטעה: אזאַ שרעקליכע קעלט, אַז די ווערטער פריהרען אין מויל. מיין בעל־עגלה מיט׳ן אָדלערשען בליק האָט עס פערשטאַנען און אין זעקס סעקונדען זיינען מיר שוין געווען אויפ׳ן באַרג וועזואוויוס. אָנגעוואַרעמט זיך די הענד ביין סאַמע „קראַטער“, פליהען מיר ווייטער. טראַג־זשע מיך, אָדלערשער קאָפּ, אהין, פון וואַנען דו האָסט מיך גענומען! —

ניין! דורכגעפלויגען איבער ניו יאָרק, לאָזט ער מיך איבער אויף דעם שפּיץ פון דער זינגער־בילדינג און אליין — געה זוך איהם. וואָס טהוט מען? נעהם איך דעם שטעקען מיט'ן פלאַג פון דער בילדינג, מאַך מיר אַ „פּאַראַשיוט" און... וואָס זאָל איך זאָגען אַ ליגען? איך בין ניט אַרונטער אויף דער ערד, נור אריין אין אַ פענסטער פון אַ וואָל סטריטער באַנק. אַך, וואָס געלד דאָרט האָט זיך געפונען, מאַמעלעך מיינע! איך בין בטבע גאָר אַן אָרענטלי־כער, אָבער געה בלייב עהרליך, ווען דער יצר הרע שטורכעט דיך פון הינטען: „נעהם, נאַרעלע, נעהם. דו ביזט ניט דער איינציגער!" איך האָב פּאַוואָלינקע אויפגעבראָכען אַ סייף און ארויסגענומען $2.50 אויף אַ טיקעט און בין צוריק אַוועק אין די קאָנטרי.

עקשנות

ע ר ש ט ע ר: — איך בין אמאָל געווען א גרויסער סוחר. איינ־מאָל בין איך געגאַנגען מיט א שטאָל אָקסען פון דריי־הונדערט אין צאָהל קיין וויען אויף דעם מארק, און ווי איך בין געקומען קיין פלאָריסדאָרף (א סטאנציע אונטער וויען), זאָגט מען מיר, אז איך זאָל ניט אריינגעהן מיט די אָקסען קיין וויען, ווייל עס הערט זיך אין וויען די אָקסען־קראנקהייט „פיה־זייכע" (א חולאת וואָס אז די בהמה שטעקט זיך פון איהר אָן, מוז מען זי תיכף שיסען). איך האָב איעדען געהערט ווי די קאַץ און מיך איינגע'עקשנ'ט און דוקא אריין מיט די אָקסען קיין וויען. אלע דריי־הונדערט אָקסען האָט מען מיר אויסגעשאָסען און איך האָב מיינס אויסגעפיהרט.

צ ו ו י י ט ע ר: — אויף מיר עקשנות! מיין אידענע האָט צו מיר אמאָל אום ווינטער, אין א זעהר ברענענדיגען פראָסט, געזאָגט: „יאנקעל, געהסט אין מארק, נעהם מיט דעם פעלץ." נור ווייל זי האָט מיר געהייסען נעהמען דעם פעלץ האָב איך, איהר אויף להכעיס, איהם ניט גענומען. איך בין געשטאַנען אין מארק, די נאָז, איין אויער און צוויי פינגער זיינען מיר אָבגעפראָרען געוואָרען און איך האָב מיין ווייב געוויזען אז איך האָב אויס־געפיהרט.

ד ר י ט ע ר: — וואָס האקט איהר מיר א טשייניק מיט אייערע עקשנות? הערט! איך קום אמאָל אריין צו א דענטיסט און זאָג איהם: „פליעז, נעהמט מיר ארויס א צאָהן, ער טהוט מיר זעהר וועה." „וועלכער צאָהן?" פרעגט ער מיך. „וואָס הייסט וועלכער? איהר זיינט דאָך עפּעס א דענטיסט, דארפט איהר אליין וויסען וועלכער, אויף וואָס דען האָט איהר אויסשטודירט דאָקטאָר?" דער דענטיסט האָט מיר געריסען איין צאָהן נאָכ'ן אנדערען, און איך האָב איהם ניט געוואָלט אויסזאָגען וועלכער ס'איז, ביז אויפ'ן לעצט האָט ער געפּאַקט דעם צאָהן וואָס האָט מיר וועה געטהאָן, און איך האָב איהם געוויזען וואָס עקשנות הייסט.

איהם קומט דאָס זייגערעל

צוויי אינגלעך, געהענדיג, האָבען געפונען אַ זייגערעל. איינער האָט געזאָגט, אַז דאָס זייגערעל געהערט צו איהם, און דער צווייטער האָט געזאָגט, אַז — צו איהם. איז געבליבען צווישען זיי, ווער עס וועט זאָגען דעם גרעסטען ליגען, דעם קומט דאָס זייגערעל.

ע ר ש ט ע ר א י נ ג ע ל: מיין טאַטענס אַטאָמאָביל איז אַזוי גרויס, אַז ווען מיר מופען אריבער זומער אין קאָונטרי, נעהמט מיין טאַטע דאָס הויז פון 4 פלאָר וואָס מיר האָבען אין די בראָנקס און שטעלט עס אריין אין אַטאָמאָביל און מופט עס אריבער אין קאָונטרי, און אין אַטאָמאָביל איז נאָך דאָ פלאַץ פאר 500 מענשען צו זיצען.

צ ו ו י י ט ע ר א י נ ג ע ל: ביי מיין טאַטען אויף דער פארם וואקסט אַזאַ גרויסע קאָפּ קרויט, אַז בשעת עס איז פאָרגעקומען דער אמעריקאנער בריגער־קריעג, זיינען מיט אַ גרויסען שטורם־ווינד געקומען צו אונז צופליהען צוויי הונדערט סאָלדאַטען, האָט זיי דער זיידע ביינאַכט אַלע צוגעדעקט מיט אַ בלאַט פון קרויט.

דארויף האָבען זיך ביידע אינגלעך גענומען שפּארען, אַז זיין ליגען איז דער גרעסטער. זיינען זיי געגאַנגען פרעגען דעם גלח, ער זאָל ענטשיידען וועמעס ליגען עס איז גרעסער.

ד ע ר ג ל ח, אויסהערענדיג זיי, האָט זיי אָנגעפאַנגען צו מוסר'ן: ניט שעהן פון אייך, קינדער, איהר זאָלט אייך אריינלאָזען אין אַזעלכע ליגענס. אָט קוקט מיך אָן, איך בין אַן אַלטער מאַן פון 65 יאָהר, מיט אַ גרויען קאָפּ, און איך האָב נאָך אין מיין לעבען קיין ליגען ניט געזאָגט.

„דזשייק", רופט זיך אָב איין אינגעל צום צווייטען, „גיב דעם גלח דאָס זייגערעל!"

פערשיעדענע ליגענס

גבורות.

— הער אוים וואָס מיט מיר האָט פּאַסירט לעצטע וואָך. געהענדיג אַזוי אויף בראָדוויי זוכען ארבייט, האָב איך דערזעהען ווי מען שלעפּט ארויף אַ גרויסע סייף פון אַזוי ארום פופציג טויזענד פונט אויפ'ן צעהנטען פלאָר. פּלוצלינג האָבען זיך די שטריק איבערגעריסען און די סייף איז גלייך געפאַלען אויף מיר. איך בין ניט געווען פויל און גלייך ארויסגעקראָכען פון אונטער'ן סייף און דערלאַנגענדיג מיט מיין רעכטען פויסט אַזאַ שטויס דעם סייף אַז ער איז צושאָטען געוואָרען אויף פּיצלעך בין איך מיר אַוועק אהיים, ווי ניט מיך מיינט מען עס.

— דאָס איז גאָר! הער בעסער וואָס מיט מיר האָט געטראָפען: איך געה אויף דער בויערי פון דער ארבייט, ערשט איך זעה מיינער אַן אַלטער פריינד געהט אויף דער צווייטער זייט גאַס. האָב איך אַ געשריי געטהאָן צו איהם, ער זאָל צו מיר אריבערקומען. אַזוי ווי ער האָט זיך געלאָזט אריבערגעהן די גאַס, איז אָנגעלאָפען אַ קאַר און האָט איהם איבערגעפאָהרען, אָבהאַקענדיג דעם קאָפּ פון די פּלייצעס. איך האָב גלייך געכאַפּט זיין קאָפּ מיט'ן קערפּער און זיי אריינגעטראָגען אין אַ שניידער־סטאָר, און ווי נור מען האָט צוגענעהט זיין קאָפּ צו די פּלייצעס און צוגעפּרעסט, האָט ער מיר געדאַנקט און איז זיך אַוועק אהיים אַ גליקליכער.

איך און מיין ברודער.

איך און מיין ברודער זיינען אַמאָל געגאַנגען אין לאָנדאָן אין דער גרויסער שוהל הערען דעם חזן ראש חדש בענשען. איך געדענק גלייך עס וואָלט היינט געשעהן. עס איז געווען דער צווייטער טאָג ר"ה. פערבייגעהענדיג אַ גרויסען טייך, האָט זיך אויפגעכאַפּט

א שרעקליכער ווינד און האָט אריבערגעטראָגען א גרויסען מיהל־שטיין פון יענער זייט טייך. די לאָך פונ׳ם שטיין איז ארויף גלייך אויף מיין קאָפּ, א מערכה, איך בין געגאַנגען אין א קאַשקעט מיט א גרויסען דאַשעק, ווען ניט וואָלט דער שטיין מיר מיין נאָז אָבגע־האַקט. איך האָב אנדערש ניט געקענט אראָבנעהמען דעם שטיין, ביז איך האָב ניט אויסגעטהאָן דעם קאַשקעט.

מיין ברודער האָט דעמאָלט געטראָגען א שטרויענעם הוט. דערזעהענדיג דעם גרויסען שטורם־ווינד, האָט ער שנעל ארונטער־געכאַפּט דעם ראָבער פון ארום דעם הוט און באלד צוגעבונדען צום קנעפּעל. דאָס האָט אָבער אויך ניט געהאָלפען. דער ווינד האָט א ציה אויס געגעבען דעם ראָבער, און דער הוט האָט זיך געצויגען אויף דעם ים טויזענדער מיילען ווייט. מיר האָבען געוואַרט ביז אויף דער נאַכט, אז מען זאָל מעגען מיט א מעסער אָבשניידען דעם ראָבער פונ׳ם קנעפּעל. ווען מיר זיינען שפּעטער מיט דריי יאָהר געקומען קיין אמעריקאַ, און איך בין געגאַנגען מיט מיין ברודער אין סענטראַל פּארק אָנקוקען די חיות, ויבוא המן! דער הוט פליהט מיט׳ן ראָבער און פאַלט פּונקט מיין ברודער אויפ׳ן קאָפּ.

וועגען באַנק הייזער.

— **מיין זיידע דערצעהלט : ווען ער איז געווען אין בערלין, האָט** ער געזעהן א באַנק־הויז, איז עס געווען 95 שטאָק הויך און א הונ־דערט־טויזענד פוס לאַנג. דאָס קאָנטאָ־בוך (אזוי רופט מען דאָס אויף דייטש) איז געווען אזוי גרויס, אז פון „דעביט“ ביז׳ן „קרעדיט“ זיינען געלעגען רעלסען און דער בוכהאַלטער פלעגט מוזען צופאָהרען מיט דער באַהן איינצושרייבען די ציפער פון איין זייט בוך צום צווייטען זייט.

— אויך מיר א וואונדער! מיין זיידע האָט געזעהן אין א בערלינער באַנק ווי עס זיינען געשטאַנען 25 טויזענד מאַן ארויס־געשטעלט די צינגער און געקלעפּט מאַרקעס אויף בריעף. אזא גרויסע קאָרעספּאָנדענץ איז דאָרט געווען.

— עט, דאָס איז גאָר ניט ! מיין זיידע איז אַליין געווען אַ בוכ־האַלטער אין אַ גרויסער בערלינער באַנק, דערצעהלט ער : אַז דער דירעקטאָר פון דער באַנק האָט פעראָרדענט מען זאָל שרייבען די זיבענס אָהן די פאַסקעלעך (אין יוראָפּ, ווי בעוואוסט, קרייציגט מען איבער דעם 7 מיט אַ פאַסיקעל), וועט מען עקאָנאָמיזירען טינט; און די עקאָנאָמיע האָט ארייגעבראַכט אין איין יאהר פינף מיליאָן מארק.

אַ מעשה מיט אַ דועל.

דער פריץ פון דעם דאָרף, פון וואנען איך קום (בערעזענע הייסט עס), האָט זיך אמאָל שטארק צוקריעגט מיט דעם פריץ פון דעם צווייטען דאָרף — סאָסנאָוויץ. דער סאָסנאָוויצער פריץ האָט שרעקליך מיאוס בעליידיגט מיין פריץ, ס'הייסט דעם בערעזענער, האָט איהם מיין פריץ ארויסגערופען אויף אַ דועל מיט שווערדען.

דער פלאַץ פון דעם דועל איז געווען אונטער אונזער בערעזע־נאָווער קרעטשמע, ווינטער איז עס געווען, אַ פראָסט האָט דעמאָלט געברענט פחדים'דיג. קענסט פערשטעהן וואָס פאַר אַ מין פראָסט ס'איז געווען, אַז דער פריץ מיינער האָט מיט זיין שווערד, בשעת דועל, געגעבען אַ האַק דעם סאָסנאָוויצער פריץ אין האלז, האָט ער איהם מיט'ן ערשטען האַק אָבגעהאַקט דעם קאָפּ. דער פראָסט איז אָבער געווען אזוי שטארק, אַז דער קאָפּ איז ניט גליך אַראָב און איז צוגעפראָרען געוואָרען צום קערפּער. ערשט ווען נאָכ'ן דועל זיינען די פריצים אריינגעגאנגען צו אונז אין קרעטשמע עפּעס טרינקען, האָט זיך אין מיטען טרינקען דער בערעזענער פריץ שטארק דערהיצט, און דאָס אייז האָט אָנגעהויבען טאָפּיען, איז איהם ערשט אין קרעטשמע דער קאָפּ ארונטער.

וועגען הונגעריגע.

— אז עס קומט צו רייד פון הונגער, וועל איך אייך דערצעהלען וואָס מיט מיר האָט פּאַסירט:

איך בין אמאָל געפאָהרען אויפ'ן טייך מיט א שיפעל. איך בין אזוי הונגעריג געווען, אז איך האָב מורא געהאט איך זאָל זיך אליין ניט אויפעסען. וואָס טהוט מען? בין איך געפאַלען אויף א פּלאַן: איך האָב געכאַפּט עטליכע שפּענדלעך און ארומגעלעגט ארום ברעג און זיי אָנגעצונדען. דער טייך האָט געגעבען א זיד אויף, און איך האָב מיך גוט אָנגעגעסען מיט פריש־געקאָכטע פיש.

— עט, דאָס איז ביי דיר א מציאה! איך בין אמאָל געווען ביי מיין טאַטען אין וואסער־מיהל און מיר האָבען אויך געוואָלט שטאַרק עסען. דאָ ליעגט פרישע, לעבעדיגע פיש, נור עס איז ניטאָ אין וואָס צו קאָכען. איך האָב אָנגעהויבען זוכען א כלי — ניטאָ. דערווייל דערזעה איך א שטיק וואקס — געכאַפּט און געמאַכט א פענדעל און אָבגעקאָכט די פיש און מיר...

— חכם, ווי אזוי קען מען קאָכען אין א וואקסענע כלי?

— פערד־קאָפּ! מיר האָבען געמאַכט אזא גרויס פייער, אז דאָס וואקס האָט קיין צייט ניט געהאט זיך צוצושמעלצען.

שוהלען צו שוהלען ניט גלייך.

— איך בין אמאָל געווען אין פּאַריז אין א שוהל, איז די שוהל דאָרט געווען אזוי גרויס, אז ווען מען האָט גערופען א מזרח־בעל־הבית ער זאָל עולה לתורה זיין האָט געדויערט צוויי שטונדען ביז ער איז געקומען פון זיין „שטאָדט" צום באַלעמער, — אי דאָס איז ער געפאָהרען די צוויי שעה אויף א פערד.

— עט, דאָס איז גאָרניט. אויך מיר א שוהל! כ'האָב געזעהן אמאָל א שוהל אין בערלין, שטעהען דאָרטען צוויי באַהנען פון ביידע זייטען בעלעמער, וואָס ברענגען די עליה'ניקעס צופיהרען פון זייערע „שטעדט" צו דער תורה און פיהרען זיי נאכהער צוריק אָב

צו זייערע ערטער. א חוץ דעם מוזען נאָך די באהנען אויפ׳ן וועג זיך אָבשטעלען ארויפצונעהמען קוילען און וואסער פאר די לאָקאָ־מאָטיוועז. נור דאָס איז אלץ בלאָטע. דער עיקר איז, אז ראש השנה בעת מען בלאָזט שופר אויפ׳ן בעלעמער, איז די וואָס זיצען אין פאַליש דערהערען דעם קול שופר ערשט ארום חנוכה־צייט.

אלץ הייסט א ברונען!

— אין שמאָלעוויץ איז דאָ אַ ברונען, איז ער אזוי טיעף, אז עס לויפען אין איהם 7 מינים וואסערען...

— פששש, פאראדע... אויך מיר א ברונען! ביי אונז אין שמעלעוויץ, זעהסטו, איז אויך דאָ א ברונען, האָט די שמש׳טע ערב־פסח אראָבגעלאָזען אין דעם דאָזיגען ברונען אויף א שפאגאטעל א צעהנדליג הערינג אום זיי אויסצוואווייקען אויף פסח, איז אָבער ווען די הערינג האָבען זיך אָנגעווייקט מיט וואסער, זיינען זיי געוואָרען אזוי שווער, אז זיי האָבען מיטגעשלעפט די שמש׳טע אין ברונען אריין. דאָס איז געווען ערב פסח. דער ברונען איז אָבער געווען אזוי טיעף, אז דעם פליוסק פון דער שמש׳טעס פאל האָט מען ערשט דערהערט הושענא רבה...

געוואוינהייט.

— וואונדער איבער וואונדער! וואָס געוואוינהייט קען אויפ־טהאָן! איך קען איינעם וועלכער האָט זיך צוגעוועהנט צו שפרינגען. דעם ערשטען טאָג פלעגט ער שפרינגען פון איין טרעפעל, דעם צווייטען — פון צוויי טרעפלעך, דעם דריטען — פון דריי, א. ז. וו. יעצט שפרינגט ער ארונטער פון א צוועלף־פלאָריגע געביידע און — גאָר ניט.

— ס׳איז טאקע גאָר ניט. מיינער א בעקאנטער האָט זיך צוגעוועהנט יעדען טאָג צו טרינקען א טראָפּען סם, געמישט מיט

מילך, איצט האָט ער עס אזוי ווייט געבראַכט, אז ער טרינקט אוים א גאַנצען גלאָז סם אָהן מילך, און עס אַרט איהם נים.

— זעהסטו, און מיך אַרט עס יא. וואָס פאַר א נסים דערצעהל־סטו, הא? מיין לאַנדסמאַן'ס א שוואָגער האָט ערפונדען א מאַשינקע, אז מען לעגט אריין אין איין זייט א לעבעדיקע קוה מיט א זעקעל מעהל, געהט פון דער אנדערער זייט ארוים פאַרטיגע קרעפּלעך.

— אָווא, א טהייערע מציאה! מיינס א גליעד־געשוועסטער־קינד האָט אויסגעטראַכט א פּעטען, טאַקע אויך דיזעלבע, נור אביסעל אנדערש, דהיינו: אז די קרעפּלעך געפעלען נים, לעגט מען זיי אריין צוריק אין מאַשינקע, געהט ארוים פון דער אנדערער זייט א זעקעל מעהל און די לעבעדיגע קוה נאָך מיט א קעלבער דערצו.

וועגען מצה־מאַשינען און שכורים.

בערקע: נו, זעהט מען זיך דאָס אָן מיט קונצען אויף דער וועלט.

שמערקע: וואָס האָסטו אזוינס געזעהען?

בערקע: איך האָב געזעהן א מאַשין, וואָס אז מען האָט אריינגעלעגט אין איהר א שטיק טייג, איז ארויסגעקומען א געבאַקטע מצה.

שמערקע: דאָס איז בלאָטע!

בערקע: ווייסטו פון א גרעסערען וואונדער?

שמערקע: אויב איך ווייס? איך האָב געזעהן א מאַשין וואו מען האָט אריינגעלעגט באַנדלעך ווייגטרויבען אין איין זייט און פון דער אנדערער זייט זיינען געשטאַנען „פּאַטרול וועגען" און מען האָט געשלעפּט שכור'ע גוים אין סטיישאַן־הויז!...

די פרויען=וועלט

די פרויען־וועלט

גלייכווערטלעך און אפאָריזמען וועגען פרויען.

פאר שעהנע פרויען איז זעהר נאריש צו זיין קלוג.

*

קיין מלאך איז ניט אזוי בלאָנד, ווי מאנכע פרויען פארבען זיך.

*

דער מאַן וואָס איז געבוירען צו רעגיערען זאָל אויסמיידען פרויען.

*

עס זיינען פאראַן פרויען, וואָס קענען אפילו ניט די קונסט פון ארומגעהן לעדיג.

*

פיעלע שאָטענדיגע טהאטען פון א פרוי ווערען פערדעקט מיט א זוניגען שמייכעל.

*

ליעבע איז פון יענע לוקסוס־ארטיקלען אָהן וועלכע דער מענש קען זיך ניט בעגעהן.

*

אלצדינג קענט איהר איבערצייגען א פרוי, חוץ אז אירגענד וועלכע זאך איז אנדערש ווי זי דענקט.

*

עס איז זעהר לייכט צו ערקלערען זיך אין ליעבע. שווער איז נור נאכהער די ערקלערונג קלאָר צו מאכען...

*

די גרעסטע, זשעניאלסטע, ריעזיגסטע נארישקייטען זיינען קאַרליקעס אין פערגלייך מיט מאנכע פרויען...

*

דער טייפעל איז קיינמאָל ניט אזוי שווארץ, ווי די פרוי מאָהלט איהם אין דער צייט, וואָס ער איז איהר געוואָרען אונטריי.

„וואָרום האָט איהר ניט חתונה?“ האָט א מיידעל געפרעגט ביי אן עלטערען בחור.

„ווייל דאָס גט'ן זיך קאָסט צו טהייער,“ האָט דער ציניקער געענטפערט.

*

א מאַן וואָס הייראַטה א מיאוס'ע אָדער עלטערע פרוי צוליעב איהר געלד בעטראַכט זיינע קושען אלס א מין אונגערעכטע און געצוואונגענע צינזען אויף זיין פערמעגען.

*

וואָרום איז עס, וואָס די מאַהלער שטעלען אימער פאָר די מלאכים אלס בלאָנדע, ועהרענד אין ווירקליכען לעבען זעהען מיר אז די בלאָנדע זיינען מייסטענס אַקטריסעס און כאָריסטקעס?...

*

אין ליעבעס־ווערטערבוך ווערט דאָס וואָרט „הארץ“ אָפט פער־ביטען אויף דעם וואָרט „ערד“. ווען א געליעבטע זאָגט, למשל: „דו וועסט ביי מיר ליעגען טיעף אין הארצען“ — מיינט זי געוועהנ־ליך: „וועסט ביי מיר ליעגען טיעף אין דר'ערד!...“

*

א פרוי קען פיעלעס פערנעהמען, אָבער וועניג פערגעבען.

*

די שעהנסטע שפּראַך פון דער פרוי איז איהר שטילשווייגען.

*

אויב איהר ווילט צופריעדענשטעלען אייערע ווייבליכע געסט, מוזט איהר פאַר אלעמען צייגען, אז איהר זיינט ניט צופריעדען מיט אייער פרוי...

*

אז א מאַנסביל געפינט היינטיגע צייטען אויס, אז א פרוי איז שעהן, ווייל ער פאַר דעם „געפינען“ א שכר השבת אבדה — אין דער פאָרם פון א גוטען נדן.

*

די הויפּט־אורזאַכע וואָרום פרויען קענען ניט זיין קיין נאָהענטע פריינדינס איינע מיט די אנדערע, איז ווייל זיי זיינען צו אָפענ־הערציג.

מען קען ליעב האָבען א מיידעל אי פאַר איהר צניעות איז פאַר איהר חוצפה.

*

עס איז לייכטער פאַר א פרוי צו זיין נאַריש און ניט זיין שעהן, ווי צו זיין שעהן און ניט זיין נאַריש.

*

פיעלע מיידלעך, וואָס לעגען די יונגע לייט אין דר׳ערד, געפינען זיך נאכהער שימלענדיג אויף די פּאָליצעס.

*

אום צו מאַכען פרויען־געסט פיהלען ווי ביי זיך אין דער היים — מוזט איהר זיי איינלאַדען זיך א ביסעל צו שילטען...

*

מענער און, להבדיל, הינט שעצען אַם בעסטען די זאַכען, וועלכע זיי קריעגען דורך א לאַנגען בעטען זיך...

*

אַז דו געהסט צו א פרוי, נעהם מיט א בייטש און — א באַקס קענדי.

*

די מייסטע מענער הייראַטהען אוים לאַנגווייליע און די מייסטע פרויען הייראַטהען אוים נייגיעריגקייט...

*

דער איינציגער אונטערשיעד צווישען א קאַפּריז און א פרוי איז דאָס, וואָס די פרוי דויערט לענגער...

*

צו שטאַרבען פאַר א פרוי איז אָפטמאָל א קלענערע העלדיש־קייט ווי צו לעבען מיט איהר!...

*

א פרוי איז קיינמאָל ניט אַליין מיט זיך, וואָרים יעמאָלט ווען זי איז אַליין, איז זי אַן אַנדערע...

*

אוועקגעבען א קעניגרייך פאַר א פערד איז געווים א נאַריש־קייט; אבער אוועקגעבען א קעניגרייך צו א פרוי איז אַן אונגליק!

— ווי שעהן איז די פרוי! — האָט גאָט אויסגערופען ענטציקט פון חוה'ן, וועלכע ער האָט ערשט געהאַט אויסגעשניטען פון אדם'ס ריפּ.

— אָבער זי טהוט וועה! — האָט נעבעך געקרעכצט אדם און זיך געהאַלטען פאַר דער זייט.

*

מען זאָגט, אז די שלאַנג, וועלכע האָט אָנגערעדט אדם'ען צו עסען עפּעל, איז געוועזען אָנגעשטעלט פון א געוויסע פירמע וואָס פערקויפט פּעטענט־מעדיצינס...

*

מאַנכע פרויען זיינען געגליכען צו יונגע פּאָטייטאָס (קארטאָ־פעל) — פּשוט'ע מענשען ליעבען זיי אם בעסטען אין די העמדלעך.

*

דער קאָרסעט איז א זעלטענער מיטעל אויף צו האַלטען דעם טייפעל געפאַנגען אַרום דער פרוי'ס האַרצען.

*

די פרוי — דאָס איז דער „קאָמפּאָט" פון לעבען. לאָז זי דאַרום איבער אויף דער סאַמע ענדע!

*

דער פרוי'ס נשמה איז א פויגעלע וואָס פליהט קיינמאָל ניט אַראָב דעם „דאַך" פון איהר וואוינונג — דאָס הייסט איהר קאַפּעליוש!

*

— לעג זיך, אדם, איך וועל פון דיר מאַכען א מענש! — אזוי האָט גאָט געזאָגט צו אדם'ן בשעת ער איז איהם געגאַנגען מאַכען די געוויסע אָפּעראַציע.

— כאַ־כאַ־כאַ! פון מיר א מענש! האָט זיך אדם צולאַכט מיט אזא הויכען געלעכטער, אז ער איז אזש געבליבען אָהן א זייט,

האָב ניט חתונה און דו וועסט חרטה האָבען ; האָב יא חתונה און דו וועסט חרטה האָבען דארויף וואָס דו האָסט קיין געלעגענהייט חרטה צו האָבען...

*

ליעבע איז א זאך וואָס איז נ י ט...

*

א פרוי וואָס וויל עסען די יאָדרע מוז — לאָזען דעם מאַן קנאַקען די נוס !

*

די פרוי איז א פּראָבלעמע וואָס לעזט זיך אויף אין א רעטעניש.

*

פיעלע מאַנסבילען שעצען מעהר אין דער פרוי אַן אָפענע ברוסט, ווי אַן אָפען הארץ.

*

קיין וואונדער וואָס דער פרוי'ס געדאַנקען זיינען ריינער ווי דעם מאַן'ס — זי בייט זיי דאָך אזוי אָפט !...

*

פיעלע פרויען קענען ג ע פ י נ ע ן דעם ריכטיגען וועג אין לעבען, אָבער זעהר ווייניג קענען אויף איהם ג ע ה ע ן...

*

די פרוי אורטהיילט אזוי לייכט און פערשטעהט אזוי שווער...

*

איבערראַשען א פרוי מיט א ליעבעס־ערקלערונג, הייסט איבערראַשען א זונענשטראַהל מיט א שפּיעגעל...

*

איין איינציגער ליעבעס־שטראַהל מאַכט אָפט ליכטיגער דאָס הארץ פון א פרוי ווי די גאַנצע זון...

*

די ערציהונג וואָס היינטיגע פרויען גיבען זייערע טעכטער בעשטעהט פון גוטע לעהרען מיט שלעכטע אילוסטראַציעס...

*

אין ים פון לעבען פּאַסירט אָפט, אז די פרוי לויפט נאָך אַן איינציגער כוואַליע אנשטאַט צו שעפּען פון די קומענדע...

פיעלע פרויען, וועלכע קענען די גוטהערציגע נאַטורען פון זייערע מענער, פאַלען בכיון אין זומפּ, בכדי צו געבען זייערע מענער א געלעגענהייט זיי אויפצוהויבען.

*

א פרוי איז אזא מין סאָרט וויטץ, וואָס מאַכט אונז אָפּט לאַכען מיט טרערען...

*

ליעבע איז א פעראייניגונג פון צוויי נשמות פאַר דעם נוצען פון א דריטער.

*

פאַראַנען דרייערליי פרויען אויף דער וועלט — שלעכטע פרויען, ערגערע פרויען און נאָך ערגערע...

*

דער בעכער פול מיט דעם שטאַרקסטען ויין מאַכט אָפטמאָל ניט אזוי שכור ווי די מיידעלשע האנד, וועלכע האַלט דעם בעכער!

*

די פרוי קען זיך צו אלעס צוגעוועהנען! פאַראַנען צווישען זיי אזעלכע, וואָס קענען אָבלעבען זייערע יאָהרען מיט איין מאַן.

*

אן אונאַנשטענדיגע מיידעל איז א מיידעל וואָס האָט ניט געהאַט קיין געלעגענהייט צו זיין אַנשטענדיג, און פערקעהרט...

*

מאַנכע פרויען בעהאַנדלען זייער אונשולד, ווי א קליין קינד בעהאַנדעלט א פּויק, וועלכע דער פאַטער האָט איהם געקויפט — ער פּויקט אין איהר אָהן אָן אויפהער, ביז וואַנען זי ווערט צובראָכען.

*

די פרוי איז א לייטער, דורך וועלכע דעם מאַנ'ס נשמה קען ענטוועדער ארויפקלעטערען צום הימעל אָדער ארונטערקלעטערען אין דער העלע...

*

„די גאַנצע וועלט ליעבט א פערליעבטען" — איז שוין עפּעס א חידוש וואָס פערהייראַטהע מענשען האָבען אזא ביטערען האַס צו דער גאַנצער וועלט?...

מען דענקט, אז בעת די וועלט וועט האלטען אין אונטערגעהן, וועט זי מוזען אויסווארטען א ווײלע, ביז וואנען די פרויען וועלען זיך אנטהאן די קארסעטען.

*

א מאן איז אזוי הויך ווי ער דענקט; א פרוי — אזוי הויך ווי זי ליעבט.

*

דאס וויכטיגסטע אין א פרוי׳ס בריעף איז געוועהנליך אין דער ערשטער אדער אין דער לעצטער שורה.

*

אז א פרוי ווארפט א שטיין אין גארטען אריין, קענען איהם צעהן מאנסבילען ניט געפינען.

*

די מייסטע זאכען, וועלכע פרויען ווייסען ניט, איז ווערטה צו לערנען זיך אויסווענינ!...

*

מענער געהערען דער עפענטליכקייט, ווען זיי שטייגען; פרויען — ווען זיי פאלען!

*

זאגט א פרוי, אז זי קוקט אויס פונקט ווי אייער פריינדין, און זי וועט אייך בלייבען א שונא אויפ׳ן לעבען.

*

צווישען צוויי אלטע צרות וועט א פרוי אימער אויסקלייבען א דריטע — אבי א נ י י ע.

*

די ליעבע פון דאס רוב פרויען איז בלינד ביז וואנען עס קומט צום דיימאנד־רינג...

*

מיידלעך האט מען ליעב פאר דאס וואס זיי זיינען; מענער— פאר דאס וואס זיי ק ע נ ע ן!

*

אויב די פרויען זיינען אוננאטירליך — איז דאס ניט מעהר

ווי נאַטירליך; אויב מענער זיינען נאַטירליך — איז דאָס, אין בעסטען פאַל, אומנאַטירליך!

*

די צניעות פון מאַנכע פרויען איז אזוי בולט ווי די פינסטערניס פון מצרים: מען קען עס אָנטאַפּען מיט די הענד.

*

דאָס הארץ פון א פרוי איז א גאָלדענער בעכער, אין וועלכען עס פינקעלט דער אלטער וויין פון איהר מוטער חוה׳ס גן־עדן־ליעבע.

*

ביי א מאַן טרעפט אז ער גיט אמאָל צו, אז ער האָט בעגאַנגען אַן עולה — א פרוי קען העכסטענס צוגעבען, אז איהר האָט א טעות...

*

דאָס ערגסטע וואָס א מאַן דאַרף אָפט אראָבשלינגען פון זיין יונגער ווייבעל זיינען — די מאכלים וואָס זי קאָכט...

*

די הערצער פון פיעלע שעהנע פרויען זיינען געגליכען צו פיינע באָנבאָנס — קליינע, אָפטמאָל שלעכטע צוקערקעס און פערוויקעלט אין א מאַסע טהייערען שטאָף...

*

„ער פיהרט זיין כלה צו דער חופה", איז איינע פון יענע אלטע שפּראַך־פעהלערען, וועלכע זיינען איינגעוואָרצעלט אין דעם בלוט פון די מאַנסבילען. אייגענטליך דאַרף עס הייסען: „ער לאָזט זיך פיהרען פון זיין כלה צו דער חופה!"

*

געפיהלען זיינען ווייבליך; געדאַנקען — מענליך.

*

זאָגט א מיידעל אז זי איז א מלאך און זי וועט זיך באַלד צוטשעפּען א פּאָר פליגעל...

*

א פרוי איז געגליכען צו דער לבנה: ביידע וואַרפען זייער העלסטען שיין אין די דונקעלסטע פּלעצער.

פאראן אײן סוד, וועלכען פרויען קענען האלטען בעסער ווי מענער און דאס איז — דער סוד פון זייער עלטער...

*

צו פערטרויען דיין הארץ צו א פרוי, איז פונקט אזוי זיכער, ווי צו בעהאלטען א דימענט אויף דעם ראד פון א וואסער־מיהל.

*

פאראן פרויען, וואס זיינען אייפערזיכטיג אויף זייער אייגענעם ווידער־קול... און דאס איז די אורזאכע ווארום זיי רעדען אהן אן אויפהער...

*

ס'איז א גרויסע נארישקייט פון די מענער צו דענקען, אז די פרויען זיינען נאריש, אין דער צייט וואס די פרויען דענקען דאס־זעלבען וועגען זיי...

*

ווייזט אונז א מאן וואס קען ווירקליך הערשען איבער זיין פרוי, און מיר וועלען זיך... פאזיטיוו ענטזאגען צו געהן מיט איהם דורך א וואלד.

*

ליעבע אויפ'ן ערשטען בליק איז ווי דער ערשטער שנעע געגען דער זון: עס גלאנצט העל און צוגעהט שנעל.

*

א פרוי וואס האט בלויז איין חסרון, האט צוויי חסרונות. דער צווייטער חסרון איז דאס, וואס זי האט בלויז איין חסרון.

*

די פרוי איז אן אייביגע רעטעניש — ניט צום לעזען און ניט צום אויפגעבען...

*

די פרוי איז פון יענע גרויסע אונערווארטעטע ערשיינונגען, וועלכע פאסירען פון צייט צו צייט...

*

די פערצווייפלונג פון דער האפנונג, די האפנונג פון דער פערצווייפלונג — אט דאס איז די פרוי...

פרויען זיינען די קאָמישעביילאַגע צום לעבען — זעהר אינ־טערעסאַנט פאַר קלוגע קינדער און דערוואַקסענע נאַראָנים...

*

דאָס רוב פרויען הויבען זיך ניט אויף צו די אידעאַלען, נור זיי וואַרטען אַז די אידעאַלען זאָלען זיך אראָבלאָזען צו זיי...

*

א פערהייראטהע פרוי איז געגליכען צו אַן אָפענעם סוד —ביידע זיינען ניט אינטערעסאַנט.

*

די פרוי איז דאָס שעהנסטע ווערק, וואָס איז ווען עס איז ארויסגעגעבען געוואָרען. די אויפלאַגע איז א געוואַלדיג־גרויסע, און ביי די יעצטיגע ביליגע פרעמיום־פרייזען איז ווירקליך ניטאָ קיין אורזאַכע וואָרום א יונגער מאַן זאָל זיך ניט בעזאָרגען וועניג־סטענס מיט א י י ן קאָפּיע...

*

זעהר שעהנע און זעהר מיאוס'ע פרויען זאָלט איהר לויבען פאַר זייער קלוגשאַפט, מיטעלמעסיגע — פאַר זייער שעהנקייט.

*

פּונקט ווי עס איז פאַראַן שעהנע בלומען, וועלכע שמעקען ניט, פּונקט אַזוי זיינען פאַראַן שעהנע פרויען, וועלכע זיינען ניט ליע־בענסווירדיג...

*

עס זיינען דאָ פיעלע פרויען, וועלכע נאָכדעם ווי זיי האָבען אָבגעגעבען זייער קערפּער צום טייפעל, גיבען אָב זייער נשמה צו גאָט...

*

עס איז נאָך אַלעמען א גרויסער חידוש, וואָרום חוה האָט אָנגענומען אַזוי שנעל אדם'ס ליעבעס־ערקלערונג, וויסענדיג, אַז זי איז די איינציגע אויפ'ן מאַרק !...

*

אויב א מאַן פיהלט אַזוי ווי צו שטאַרבען פאַר א געווויסער מיידעל, איז די בעסטע זאַך ער זאָל מיט איהר חתונה האָבען.

א פרוי וואָס לאַכט כלומר'שט פון דער ליעבע, איז ווי א מענש וואָס געהט אין וואלד אין מיטען נאַכט און פייפט זיך א ליעד, אום צו פערטרייבען זיינע שרעקליכע געדאַנקען...

*

א שלעכטע פרוי איז א קאָנסטיטוציאָנעלע מאָנארכיע; א גוטע טאָכטער — א ברוטאַלע רעפּובליק.

*

א מאַן, וואָס שטאַרבט שפּעטער פון זיין פרוי, איז זיכער צו האָבען דאָס לעצטע וואָרט...

*

א מאַן געווינט זיין ערפאָלג ארבייטענדיג; א פרוי — שמייכלענדיג.

*

קיין ערגערע זאַך ווי א מאַן איז ניטאָ אויף דער וועלט, — אויסער ווען א פרוי האָט צוויי מענער.

*

קליינע בלויע בלומען, גרויסע בלויע פרויען־אויגען — ביידע זאָגען זיי דאָס זעלבע: „פערגעס מיך ניט!"

*

ווי א טראָפּען מילך אויף א פעלד פון שנעע, אזוי איז א שנור פּערל ארום דעם האלז פון א שעהנער פרוי.

*

מאַנכע מיידלעך שעהמען זיך — ניט דערפאַר, ווייל זיי שעהמען זיך, נור דערפאַר וואָס זיי שעהמען זיך, זיך ניט צו שעהמען.

*

„גיט מיר א האַנד!" — האָט זיך א יונגערמאַן געבעטען ביי א מיידעל.

„און אויף מיר פרעגט ער גאָר ניט!" האָט געטראַכט דער פוס און האָט איהם דערלאַנגט א בריק...

אין א הויז, וואו עס זיינען פאַראַן דריי פרויען, זיינען צוויי אבסאָלוט איבריג, און איינע — גלאַט צופיעל...

*

א בחור זוכט א פרוי, אום אויסצומיידען די איינזאַמקייט; א מאַן זוכט די איינזאַמקייט אום אויסצואויייכען די פרוי.

*

פיעלע „בלינדע ליעבעס" זיינען ווי די בלינדע בעטלערס — אנו, פרובט זיי אריינרוקען א פאַלשע מטבע, וועלען זיי אייך אויס־זעצען די צייהן...

*

א מאַן וואָס האָט פיער ווייבער, וואָלט דריי אוועקגעגעבען דעם טייוועל, אבי ער זאָל ביי איהם צונעהמען די פיערטע.

*

א י י ן פרוי אין דער קאָונטרי איז בעסער ווי צ ע ה ן פרויען אין דער היים...

*

פיעלע פרויען זיינען אזוי ווי דאָקטוירים — זיי נעהמען געלד און מאַכען קראַנק...

*

די ערגסטע טייוואָלים זיינען די „בלאָנדע מלאכים" מיט בלויע אויגען און בלוטיגע ליפּעלעך...

*

פיעלע חתנים זיינען אזוי צופריעדען מיט זייערע שידוכים, אז זיי וואָלטען באַדאַי אוועקגעגעבען די כ ל ו ת פאַר שדכנות־געלד...

*

א מאַן, וואָס וויל האָבען ערפאָלג ביי פרויען, מוז רעדען מיט'ן ה א ר ץ, ווייל דאַן איז ער זיכער צו רעדען אזוי פיעל נאַרשיקייטען, אז אפילו די קליגסטע פרוי וועט ווערען ענטציקט פון איהם....

*

מאַנכע פרויען זיינען אזוי ווי די ווינד־פעהנדלעך — זיי דרעהען זיך א סך און טהוען גאָר ניט.

אין אלגעמיין איז די פרוי א פאראדאקס — זי לעגט זיך ניט אויפ'ן שכל...

*

א פרוי איז א צרה אין טעגליכע פארטזעצונגען...

*

ליעבע שטארבט קיינמאל ניט פון הונגער, אבער זעהר אפט פון אונפערדייאונג...

*

פיעלע פרויען קאקעטירען דערמיט וואס זיי זיינען ניט קיין קאקעטקעס...

*

איין ווייבערשער סוד מאכט אן א גרעסערען טומעל ווי צעהן מענערשע ביקסען.

*

זאמעלט צונויף עטליכע פרויען אויף איין פלאץ און עס וועט ווערען א פראסט.

*

שמאלע טאליעס און שמאלע געדאנקען זיינען שטארק פערברייטעט היינטיגע צייטען...

*

געטהיילטע פריידען זיינען דאפעלטע פריידען, און געטהיילטע פרויען זיינען האלבע צרות...

*

מיר ווייסען קיינמאל ניט וואס די פרוי וויל ניט, ביז וואנען מיר האבען ניט אויסגעהערט אלסדינגג וואס זי האט צו זאגען...

*

די פרוי איז בעשאפען געווארען פון דעם מאנ'ס זייט, און ניט אומזיסט בענקט זי אזוי נאך איהר געבורטס־פלאץ...

*

דארט וואו דער מאן איז א שטארק שטיקעל פראזא איז די פרוי א שוואך שטיקעל פאעזיע...

ליעבע איז א ברען־גלאָז. ביידע מוזען געהאַלטען ווערען אין איין פּונקט אום זיי זאָלען קענען בעשאַפען א זוניגען פייער...

*

די פאַנטאַזיע פון א פרוי איז ווי אן אַלט מיליטעריש פערד, ענטוועדער עס קריכט אָדער עס שפּרינגט פון די אַלאָבּליעס...

*

דער געדאַנק פון א פרוי געהט ניט העכער פון א קלייד, אויסער ווען זי דענקט פון א העט...

*

א מיידעל איז געגליכען צו א פעסטונג — מיט דעם אונטער־שיעד, וואָס א פעסטונג מוז מען נעהמען מיט געוואַלט און א מיידעל — ניט...

*

אויף צווייערליי וועגען קען זיך די פרוי דערהויבען איבער דעם מאַן — דורך דער ליעבע און דורך דער תליה...

*

א פרוי וועט גיכער געפינען הונדערט תירוצים, איידער פער־ליערַען איין אויג — פון די שפּיזלעך מיט וועלכע זי שטריקט א זאָק.

*

אז מען זאָגט אויף צוויי מענשען אז זיי ליעבען זיך — הייסט דאָס, אז יעדער פון זיי ליעבט זיך אַליין...

*

אויף וויפיעל די פרויען זיינען עגאָאיסטיש, קען מען זעהן דערפון וואָס אָבוואָהל חוה האָט געטהיילט מיט אדם'ען דעם עפּעל, האָט זי דאָך געטהאָן דעם ערשטען ביס.

*

א פרוי'ס הארץ איז ווי גלאָז. אויב דו ווילסט דאָרטען איינ־קריצען דיין בילד — מוזטו עס טהון מיט א דימענט...

*

פּלאַטאָנישע ליעבע! ענטוועדער עס איז ליעבע און ניט פּלאַטאָניש, אָדער עס איז פּלאַטאָניש און ניט קיין ליעבע...

די מייסטע פרויען זיינען געגליכען צו א קאסטאמער־פעדלער — ביידע פערלאנגען מעהר ווי עס קומט זיי...

*

פון אדם׳ס ריפ האט גאט בעשאפען חוה׳ן. דאס ערקלערט שוין פאר וואס פיעלע פרויען האבען א טבע אייך ארייצוקריכען אין דער זיבעטער ריפ...

*

פיעלע מענער בעהאנדלען זייערע פרויען ווי א גוטען קארפעט — זיי קלאפען זיי דורך פון צייט צו צייט...

*

א פרוי האט ניט אזוי מורא פאר׳ן מלאך המות ווי פאר דעם געדאנק, אז זי וועט ניט קענען הערען וואס איהרע שכנים וועלען זאגען וועגען איהרע תכריכים...

*

מאנכע פרויען זיינען אזוי פארזיכטיג, אז איידער זיי געהען זיך טרינקען, טהוען זיי זיך פריהער אן ווארימע וועש.

*

א פרוי איז ניט נור קיין מלאך ניט, נור א סך, א סך **ע ר ג ע ר**.

*

די איינציגע צייט, ווען א פרוי ליידעט און שווייגט, **איז** ווען זי איז... הייזעריג.

*

די מוזיק ביי דער חופה דערמאנט שטענדיג אן דער מוזיק ביי סאלדאטען, ווען זיי געהען אוועק אין מלחמה...

*

דארטען וואו עס הויבט זיך אן דער מאן — הערט זיך אויף דער מ ע נ ש...

*

ווען די בעריהמעריי פון די מענער וואלט זיין אמת, דאן וואלט זיין זעהר שווער צו געפינען א מיידעל אהן א געבראכענעם הארץ...

*

מענער מאכען געזעצע, פרויען — מאכען געזעצמאכערס...

א יונגע פרוי איז ווי אן אלטער פערד — ביידע פערדרעהען דעם קאָפּ...

*

א פרוי איז א קאָמעדיע, וועלכע מוז גענומען ווערען ע ר נ ס ט.

*

די לאָגיק פון א פרוי ליעגט אין איהרע נארישע ארגומענטען...

*

דער פרויען־האַס איז געוועהנליך ניט מעהר ווי אן איבער־געקעהרטע ליעבע...

*

זעהר וועניג פרויען נעהמען אָן די האנד פון א מאַן — ווען זי איז לעדיג...

*

דער פרוי'ס ליעבע איז א פייער, וועלכעס שפּייזט זיך אויף זיך זעלבסט...

*

די מייסטע פרויען ווערען גרוי — ניט פון אלטקייט, נור פון זאָרג ט אָ מ ע ר וועלען זיי גרוי ווערען...

*

יעדע פרוי איז אונגערעכט אזוי לאנג ווי זי וויינט ניט, קוים אָבער הויבט זי אָן וויינען, דאַן — איז זי שוין גערעכט...

*

מיט דער ארורה קסאנטיפּא פאַר א ווייב איז ניט קיין וואונדער וואָס סאָקראַטעס איז געוואָרען א פילאָזאָף!...

*

וועלכע איז א בעסערע פרוי — די וואָס איז די בעסטע צווישען די ערגסטע, אָדער די וואָס איז די ערגסטע צווישען די בעסטע?...

*

ווען די פרויען וואָלטען זיין געצוואונגען צו בעהאלטען זייער שעהנקייט, וואָלטען זיי עס אזוי „בעהאלטען", אז אפילו א ב ל י נ ד ע ר זאָל עס קענען געפינען...

מאנכע פרויען בענוצען זייער אונשולד אויף דעם זעלבען אופן ווי א קאץ בענוצט איהרע לאפקעס — אויף אויסצודראפען יענעם די אויגען...

*

א פרוי שרייבט איהרע געדאנקען מיט די אויגען...

*

אויב פרויען זיינען שלעכטע פּערפאסער — זיינען זיי אָבער דערפאר גוטע קריטיקער.

*

אלעס וואָס איז נעטהיג צו מאכען א פּאארעל זיך ליעבען, איז — זיי צושיידען איינס פון דאָס אנדערע.

*

מען דארף ניט זיין קיין גרויסער הומאָריסט, אום צו מאכען לאכען א פרוי — וואָס איז געבענשט פון דער נאטור מיט שעהנע ציינער.

*

א פרוי וואָס ווערט ניט רעגיערט פון איהר מאן איז ניט ז י ז ע ל ב ס ט, און אויך ניט ע מ י צ ע ר א נ ד ע ר ס — זי איז גאָר ניט!

*

אויב א שעהנע פרוי רעדט פון דער שעהנקייט פון איהר פריינדין, דאן זייט זיכער, אז זי דענקט, אז זי איז נאָך פיעל, פיעל שעהנער...

*

אמאָליגע צייטען פלעגט די יונגפרויענשאפט בעטראכט ווערען אלס א סוד; היינט ווערט עס בעטראכט אלס אן אָפענע פּראָבלעמע.

*

„ווי שעהן און ווי פריש איהר קוקט אויס!" האָט דער פריינד פון דעם נור־וואָס פערשטאָרבענעם געזאָגט צו זיין אלמנה.

„דאָס איז גאָר ניט," האָט זי געענטפערט מיט א קאָקעטען שמייכעל, „איהר וועט מיך מעגען אָנקוקען מאָרגען — אין שווארצען."

עס איז אויך פאַראַן אַ דריטער געשלעכט צווישען מענשען — און צו דעם דאָזיגען געשלעכט געהערען די מיאוס׳ע פרויען.

*

אַ פרוי׳ס נקמה איז גלייך צו אַ בעטלער — זי קלאַפּט אין אַלע טהירען...

*

די פרוי איז דער אָנהויב פון דער וועלט און דער סוף פון איהר מאַן.

*

איין פרוי קען פרעגען מעהר קשיות, ווי צעהן חכמים קענען ענטפערן...

*

פרויען האָבען פיינט די שלאַנג, ניט אויס געוועהנליכע שנאה, נור אויס אייפערזוכט!

*

וואָס דער מאַן זוכט אין דער ליעבע — איז די פרוי; וואָס די פרוי זוכט אין דעם מאַן איז — די ליעבע.

*

מאַנכע פרויען זיינען אַזוי ווי „גוטע־אידען":ביידע קענען נעהמען אומזיסטע געלד און... ניט לאַכען.

*

די אויגען זיינען די פענסטער פון אַ פרוי׳ס האַרץ, די ברעמען — די זיידענע גאַרדינען...

*

אַ פרוי׳ס לופט־שלעסער געדויערן לענגער ווי דעם מאַן׳ס — מחמת זיי האָבען אַלס פונדאַמענט די אייזערנע געדולד.

*

אויף אַלע איהרע בעהויפּטונגען האָט די פרוי איין־און־איינציגען אַרגומענט: „ווייל אַזוי!" און וואָס „ווייל אַזוי"? — „ווייל אַזוי!"

הלואי וואָלט אדם געווען געשטאָרבען מיט אלע ריפּען !...

*

א פרוי׳ס צונג איז נור דריי אינטשעס לאנג, אָבער ער קען הרג׳ענען א מאן פון זעקס פוס הויך...

*

אויף דער פראגע : וואָס איז נויטיג אום צו געווינען די ליעבע פון א פרוי, האָט א פילאָזאָף געענטפערט : „געלעגענהייט".

*

דאָס, וואָס פרויען רעדען א סך, ארט אונז ניט. אָבער דאָס, וואָס זיי קוקען א סך, דאָס פעראומערט אונז דאָס לעבען !

*

די פרויען, וואָס ווארפען זיך ארום דעם מאנ׳ס האלז, וועלען באלד ארונטערפאלען אונטער זיינע פיס...

*

א פרוי, וואָס האָט ניט געזעהן איהר ליעבען מאן א גאנצען טאָג, האלט דיעזען טאָג פאר פערלוירען ; פאר׳ן מאן איז עס אָבער געווען דאָס גרעסטע געווינס.

*

די קליגסטע פרוי איז די, וואָס דו וועסט זעהן מיט א טאָג שפּעטער...

*

די אורזאכע ווארום מיר ליעבען די פרויען — זיינען די פרויען אליין.

*

די ליעבע איז א קאלט פייער, א טרוקענער רעגען און א ברענענדיגער שנעע...

*

אויב דיין פרוי רופט דיך אָן מיט׳ן שבת׳דיגען נאָמען — כאפּ זיך פאר דער קעשענע !...

*

אויב א פרוי זאָגט דיר צו ארויסצוהעלפען אין דער פּרנסה, לערן זיך אוים א גוטע מלאכה און... פערלאָז זיך אויף גאָט...

עס איז נאַריש פון אַ יונגעמאַן צו גען צו אַ מיידעל אין הויז, ווען ער ווייסט, אַז זי וועט סיי ווי סיי קומען צו איהם...

*

אַ שעהנע פרוי דאַרף יעדען טאָג קוקען 4 מאָל אין שפּיגעלע, איין מאָל זיך צוליעב, אַ צווייטען מאָל זיך צוליעב און די איבריגע מאָל אויך זיך צוליעב.

*

אַ פרוי ברענגט מעהר אוים מיט'ן לעפעל, ווייפיעל אַ מאַן ברענגט אריין מיט'ן שעפעל...

*

עס זיינען ניט פאַראַן אויף דער וועלט קיין מיאוס'ע פרויען. עס זיינען בלויז פאַראַן פרויען, וואָס וו י י ס ע ן ניט ווי אויס־צוזעהן שעהן...

*

אַ פרוי איז געפעהרליך ניט מיט דער שעהנקייט וועלכע זי ציינט, נור מיט דער שעהנקייט (אָדער מיאוסקייט) וועלכע זי בעהאַלט.

*

דאָס גליק און דאָס אונגליק פון דער שעהנער פרוי: זי קען פונקט אַזוי לייכט זינקען אין טיעפסטען אַבגרונד ווי זי קען שטייגען צו דער העכסטער שטופע.

*

אַ שעהנע פרוי, ניט אין גאַנצען געקליידעט, קעהרט זיך „מיט שרעק" אָב פון אייך, כדי איהר זאָלט בעסער קענען בעוואונ־דערן איהר נאַקעטע שעהנקייט.

*

זאָג בלויז איין מאָל אַ פרוי אַז זי איז שעהן, וועט עס איהר שוין דער טייפעל איבער'חזר'ן צעהן מאָל.

*

ביי מענער איז בילדונג אַ וויכטיגע זאַך; ביי פרויען איז אַ קלייד נאָך וויכטיגער.

מענער זאָגען װעגען די פרויען, וואָס זיי ווילען; פרויען טהוען מיט די מענער, וואָס זיי ווילען.

*

וואָס גלויבט איין א פרוי אם לייכטעסטען? — דאָס איהר ליעבט זי. וואָס גלויבט זי אייך אם שווערסטען? — דאָס זי איז אלט.

*

ווען איהר ערקלעהרט זיך א פרוי אין ליעבע און זי איז דערביי שטארק בייז, איז א סימן אז איהר זייט שוין גאָר נאָהענט צום ציעל. אז זי שווייגט, איז א בעוויז, אז זי וויל נאָך הערען. אז זי וויינט, איז א סימן אז זי וויל ווערען געטרייסט. און אז זי לאכט — איז ביטער!...

*

הייראטה איז אן ערנסטע זאך, אז מען וואָלט בעדארפט כאָטש א גאנץ לעבען נאָכדענקען, אויב מען זאָל עס טהאָן.

*

חוה האָט געמאכט, אז אדם זאָל ארויסגעטריבען ווערען פונ'ם גן עדן, כדי ער זאָל זוכען דעם גן־עדן אין איהר.

*

דאָס הארץ ביי א פרוי איז ווארם אזוי לאנג ווי זי ליעבט און די האָר בלאָנד — אזוי לאנג... ווי זי פארבט זיי...

*

ווען דער מלאך המות האָט געזאָגט אדם'ען: געה פונ'ם גן־עדן, איז ער געלאָפען צופריעדען. ווען ער האָט אָבער דערזעהן, אז חוה געהט מיט איהם מיט, ערשט דאמאלס איז איהם קלאָר געוואָרען די גרויזאמקייט פון גאָט'ס צאָרן.

*

מענער ליעבען אָפט, נור וועניג; פרויען ליעבען פיעל, נור זעלטען.

*

דיעזע, וואָס רעדען תמיד גוטס פון די פרויען, קענען זיי ניט גענוג; דיעזע, וואָס רעדען תמיד שלעכטס פון זיי, קענען זיי גאָר ניט.

יערע פרוי ליעבט א צווייטע פרוי — אין שפיעגעל...

*

פרויען זיינען קיינמאָל ניט אַזוי שטארק, ווי ווען זיי בעוואפנען זיך מיט זייער שוואכקייט.

*

חתונה איז א מין לאָטעריע, וואו מענער שטעלען איין זייער פרייהייט און פרויען זייער גליק.

*

פרויען און מוזיק ווערען פערקויפט אָהן א דאַטום.

*

א פרוי ווערט אייך זאָגען דעם אמת, וויפיעל א צווייטע פרוי איז אלט.

*

א פרוי ווערט אייך גיכער רעדען שלעכטס אויף זיך אליין, איידער גוטעס אויף אן אנדער פרוי.

*

א מיידעל פון זעכצעהן יאהר נ ע ה מ ט זיך איבער; א מיידעל פון דרייסיג יאהר — ג י ט זיך איבער.

*

א פרוי שטאַרבט צוויי מאָל: דעם טאָג ווען זי הערט אויף צו לעבען, און דעם טאָג, ווען זי הערט אויף צו געפעלען.

*

א קוש פון א מוטער (דאָס הייסט יענעמס מוטער, און איבער־הויפט אויב זי איז נאָך דערצו יונג און שעהן) — איז זעהר אנגענעהם.

*

פרויען זיינען די „נערוועו" פון דער מענשהייט...

*

די פרוי איז דער שבת קודש פון׳ם מאַן.

*

א קרומער מאַן און א קרום ווייב זיינען א גלייכע פּאָר.

*

אז א מאַן זאָגט אז ער האָט א ווייב, מיינט דאָס אז א ווייב האָט א י ה ם.

דאָס בעסטע מיטעל געגען ליעבע איז ג ע ג ע ן ־ ליעבע.

*

די פרוי איז דער קלענסטער גאָרניט אין גרעסטען פאָרמאַט...

*

אַ פרוי וואָס איז ניט אַ ביסעל משוגע — איז ניט נאָרמאַל...

*

אז אַ פרוי פעהלט אוים אַ תירוץ, פערליערט זי זיך אויך ניט — זי פאַלט אין חלשות...

*

דער שטח צווישען אַ פרוי'ס „יא" און „ניין" איז אַזוי שמאָל, אז אַ נאָדעל קען אהין ניט אריין.

*

שעהנקייט איז דאָס ערשטע מיט וואָס די נאַטור האָט בעשאָנ־קען די פרוי, און דאָס ערשטע, וואָס די נאַטור נעהמט ביי איהר צוריק אוועק.

*

די מאָדערנע פרויען זיינען ווי די מאָדערנע זייגערס — זיי שלאָגען סיי ווען מען ד א ר ף און סיי ווען מען דארף נ י ט...

*

די פרוי איז אַ בריליאַנטענער ארטיקעל — פאַר די בריליאַנ־טען־הענדלער...

*

אויב די פרויען זיינען די בעסערע העלפט פון דער מענשהייט, דאַן איז די ערגערע העלפט נאָך ניט בעשאַפען געוואָרען.

פֿאָלקס־הומאָר

אידישע וויצען

מגלה געווען דעם קץ.

א מגיד האָט אמאָל פונאנדערגעקלעפּט א מודעה, אז ער וועט שבת אין זיין דרשה מגלה זיין דעם קץ (ווען משיח וועט קומען).

עס פערשטעהט זיך, אז דער בית־המדרש איז געווען געפּאקט. ווער איז עס ניט קיין בעלן צו וויסען ווען משיח וועט קומען? — דער מגיד איז ארויף אויף דער בימע און האָט אָנגעפאנגען:

— רבותי, משיח וועט קומען בשנת תר"ם, ווען אָבער ער וועט ניט קומען אין תר"ם, וועט ער קומען אין תרר"ם, און אויב ער וועט ניט קומען אין תרר"ם, וועט ער קומען אין תררר"ם; און אויב ניט אין תררר"ם, וועט ער קומען זיכער אין תרררר"ם און ווען ניט אין תרררר"ם — האָט דער מגיד גענומען זאָגען, וועט ער שוין פאַר זיכער קומען אין תם־תרררר"ם, תם־תאם־טעראראם־טאם, טערירירי־ראם־טאם... תם־טארא־ראם, טאָם־טאָט־טאָם־טאם...

גאָר ניט קיין פערד.

א מגיד איז אמאָל געקומען אין א קליין שטעדטעל און האָט דאָרטען געהאלטען די פאָלגענדע דרשה: „הערט אויס, רבותי! מיר, אידען, זיינען אזוי ווי פערד: ווען א פערד געהט ווען מען הייסט איהם געהן, איז ער א גוטער פערד; ווען מען דאַרף א פערד אונטערשמייסען, אז ער זאָל געהן, איז ער נאָך נישקשה פון א פערד; אָבער,רבותי, א פערד וואָס איהם העלפט קיין שמייסען אויך ניט — איז שוין גאָר קיין פערד ניט, רבותי. דער נמשל איז: ווען איינער שטעהט אויף אין דער פריה און לויפט אין שוהל אריין דאווגען, איז ער א גוטער פערד, רבותי; ווען איינער שטעהט אויף און עסט פריהער אָב און געהט נ אָ כ ד ע ם דאווגען, איז ער נישקשה פון א פערד, רבותי. אָבער, ווען איינער שטעהט אויף און פרעסט זיך אָן מיט טריפה, רחמנא לצלן, און געהט גאָר ניט דאווגען — דער איז שוין גאָר קיין פערד ניט, רבותי!"...

וואָרום דער רבי איז פרעהליך.

אַ חסיד איז געזעסען ביין רבי'נס טיש און צוגעקוקט, ווי דער רבי עסט. פּלוצים האָט דער חסיד בעמערקט, ווי דער רבי ווערט זעהר אומעדיג. אין אַ פּאָר מינוט ארום ווערט דער רבי ווידער זעהר פרעהליך.

— רבי, — גיט איהם דער חסיד אַ פרעג, — וואָס זייט איהר עפּעס אין עטליכע מינוטען צייט געוואָרען אי אומעדיג, אי פרעה־ליך? —און דער רבי האָט געענטפערט: — איך בין געווען איצט אין גן עדן, און ס'האָט זיך צו מיר מיין טאַטע בעוויזען, און ער האָט אויסגעזעהן זעהר קראַנק און שוואַך. דאָס האָט מיך אומעטיג געמאַכט. נור באַלד האָט זיך צו מיר מיין מוטער בעוויזען און האָט מיר איינגערוימט אַ סוד, אַז דער איז גאָר ניט געווען מיין טאַטע — און דאָס האָט מיך פרעהליך געמאַכט — פערשטעהסט?...

דער זעקסטער חומש.

אַ פּרעזידענט פון אַ ניו יאָרקער שוהל, ראַיענדיג זיך אין ספרים־אַלמער רעדט צו זיך: אַ מאָדנע זאַך, ערשט נעכטען געקויפט אַ סעט חומשים און שוין איז פערלאָרען געוואָרען דער זעקסטער חומש. אודאי דעם שמש'ס ארבייט...

געהובעלט און דאָך ניט געהובעלט.

בויענדיג אַ באָד אין אַ קליין שטעדטעל, האָט צווישען די בעלי בתים אויסגעבראָכען אַ מחלוקה ווי אַזוי צו מאַכען די פּאָד־לאָגע. אייניגע האָבען געוואָלט אַז די פּאָדלאָגע זאָל זיין געהובעלט און די אַנדערע — ניט געהובעלט. די ערשטע האָבען גע'טענה'ט, אַז עס וועט ניט זיין געהובעלט, וועט מען זיך צושטעכען די פיס; די צווייטע האָבען גע'טענה'ט, אַז עס וועט זיין גלאַט געהובעלט,

ווען מען זיך אויסגליטשען. איז מען געגאנגען צום רב. דער רב האָט צופריעדען געשטעלטביידע צדדים: ער האָט גע׳פסק׳ענט, אז מען זאָל טאקע די ברעטער פון דער פּאָדלאָגע אָבהובלעווען, נאָר מען זאָל לעגען מיט דער געהובעלטער זייט אראָב...

די שיקסע איז בילכער.

אין א אידיש־ענגלישער צייטונג פון דער וועסט איז געווען אָבגעדרוקט דער פאָלגענדער „פערלאנגט״ פון א אידיש־דייטשען טעמפּעל: —

„פערלאנגט א גוטען ראבי און א שיקסע. דער ראבי מוז קענען האלטען א פריידיג און די שיקסע מוז קענען אָרויסהעלפען דעם אָרגעל־מאַן. מיט׳ן ראבי האָבען מיר נאָך צייט אכט טאָג, נור די שיקסע מוזען מיר נאָך האָבען אויף דעם קומענדען פרייטאג אבענד, ווייל דער אָרגעל־מאַן מוז מיט איהר מקבל שבת זיין.״

בצלם אלקים.

אלדד: מיר אידען זיינען בעשאפען געוואָרען בצלם אלקים.

מידד: האָסטו א ראיה פון דער תורה?

אלדד: געווים, געווים, עס שטעהט בפירוש אין דער תורה: ד״ אל ארך אפים — גאָט האָט א לאנגען נאָז.

מוהל און מוחל.

א חזן, מוהל ומסדר קדושין האָט זיך געטשעפּעט צו אן אשת־איש, האָט זי איהם געזאָגט: שעהמט זיך, אזא הייליגער מאַן, און...

האָט ער איהר געענטפערט: היינטיגע צייטען לעזט מען ניט חזן מוהל ומסדר קדושין, נור: חזן מוחל מסדר קדושין...

אַן איינפאַל פון א „ראַבאַי“.

— הערר ראַבאַי, ערשט פינף מאָנאַט נאָך מיין האָכצייט, אונד מיין פרוי האָט מיר שוין איין קינד געבאָרען. דאס איז דאָך שרעקליך.

— יונגער מאַן, דאס ערשטע מאָל פערצייהען זי איהר, ווען זי אָבער שפּעטער מיט 5 מאָנאַטען ווייעדער איין קינד געבירט, דאַן מוסען זי זי גט׳ן.

די ריכטיגע סמנים.

א יונגער מאַן איז אריינגעפאַלען אין א „היין־הער־פּלעט“, און האָט זיך אויפגעכאַפּט איידער „חברה קדישא“ האָט אוספּעיעט איהם „טהאָן זיין רעכט“.

— וואָס זאָגט איהר, איך בין געווען טויט! — האָט ער אויס־געראָפען צו זיינע פריינד פערוואונדערט — געהט שוין, געהט! ווי האָב איך געקענט זיין טויט, אז מיר האָט זיך געגלוסט עסען און עס איז מיר געווען קאַלט אין די פיס?

— וואָס איז דאָס פאַר א משל? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ס׳הייסט, איך האָב דאָך געוואוסט, אז איינס פון די ביידע: בין איך אין גן־עדן, וואָלט דאָך מיר ניט געהונגערט, און, אויב איך געפין זיך אין גיהנום — וואָלט דאָך מיר ניט געווען קאַלט אין די פיס!...

חזן קופּער׳ס וויצען.

מען האָט אמאָל געפרעגט ביי חזן קופּער, ווי קומט עס, וואָס אין אמעריקא זיינען פאַראַן אזוי פיעל חזנים? האָט ער גע־ענטפערט:

„מיט די אידען איז אימער אזוי געווען: אז משה רבינו איז געווען אין מצרים, האָט איהם גאָט געשיקט צו פרעה׳ן, האָט משה

געֶ'טענה'ט: כבד פה אנכי.... איך קען ניט רעדען. קוים אָבער זיינען אידען אריבער דעם ים, איז באלד — אז ישיר משה... דאָס־זעלבע איז אין אמעריקא....

* * *

חברה לויפער האָבען אמאָל אריינגעטריבען א הונד אין שוהל. דער כלב האָט זיך דערשראָקען און האָט אָנגעהויבען בילען אויפ'ן קול.

— ער שניידט זיך אויף א חזן — האָט א בעל־הבית א זאָג געטהאָן צו חזן קופער.

— ניין, דערוויילע שרייט ער ערשט ווי א בעל־הבית — האָט קופער גליך געענטפערט.

* * *

מען האָט אַמאָל קופער'ן אויך געפרעגט, ווי קומט עס וואָס פאר ימים־נוראים יאווען זיך חזנים וויפיעל פלעקער אין וואלד?

האָט ער געענטפערט: „ווייל עס שטעהט אין פסוק: — אז ירננו כל עצי יער — דאן זינגען אלע פלעקער..."

איהר עצה געבער.

א אידענע וויינט אויפ'ן קול: — זוהנעלע מיינער, קדיש'ל מיינער, חכם מיינער, בעל־יועץ מיינער! —

— ווי אלט איז ער געווען? — האָט דוואָשע, א צווייטע אידענע, איהר א פרעג געטהאָן.

— זיעבען מאָנאַט, א וועהטאָג דער מאמען!...

פאָר תקיעות.

(אָ דרשה געהאַלטען פון אַן אַמעריקאַנער גבאי אום ראש השנה)

„לײדיעס און דזשענטעלמען, סיסטערס ענד בראָדהערס! היינט האָבען מיר א טאָג, ווען מען רעוויזט עוריבאָדי'ס סינס מן

השמים. דהערפאָר, מאַי דיער פרענדס, מוזען מיר חרטה׳האָבען אויף עוורי בעד דיד ענד עוורי בעד וואָרד, אויב מיר ווילען ניט געהן „טו העלל". דהערפאָר, איידער מיר געהען בלאָזען דעם האָרן, זאָלען מיר אָבקלינגען דהי הארט בעפאָר גאָד אלמייטי, ער זאָל אונז געבען זיין גוט בלעסינג און פראָספּעריטי פאָר ניו־יעיר. אַי עם דאָון, דזשענטעלמען, גאָ אהעד — בלאָו!...."

נאָך גרעסער פון חזן.

פּ י י ט ע ל: דו הערסט, טרייטעל, האָט דאָס אונזער חזן אוועקגעלייגט אַ מוסף, ממש סכנות נפשות. ווען ער האָט אַ געשריי געטהאָן הנני העני ממעש, האָבען די פענסטער פון שוהל אָנגעהויבען ציטערען.

ט ר י י ט ע ל: איך וועל דיר דערצעהלען אַ גרעסערען וואונדער און ניט דוקא פון קיין חזן: ביי אונז האָט אַ ׳פּראָצענטניק, וואָס פלעגט האַלטען פרעמדע געלד אויף פּראָצענט, אַ געשריי געטהאָן „הנני העני", האָט זיך די גאַנצע שטעדטעל אַ טרייסעל געטהאָן, ניט נור די פענסטער פון שוהל.

„ביי מ י י ן חזן? — אַ נאָו!"

אַ חזן פון אַ מעדיסאָן עוועניו שוהל האָט נאָך כל נדרי געוואָלט נעהמען די קאַר צו פאָהרען אהיים. אז זיינע שוהל־מעמבערס זאָלען ניט זעהען, אז ער פאָהרט אום יום כפור, האָט ער אָבגעוואַרט ביז אַלע זיינען זיך צוגאַנגען פון שוהל און, אום צו זיין גאָר זיכער, האָט ער גענומען אַ דריטע עוועניו קאַר.

דער קאָנדוקטאָר געהט פערביי איינציגע מאָל: „פעיר, פּליעז!" — „פעיר פּליעז!" און דער חזן זיצט מיט׳ן ניקעל אין האַנד, אָבער צו איהם געהט דער קאָנדוקטאָר ניט צו.

— ב׳ סטייטש — פרעגט דער חזן מיט פערוואונדערונג — מיין ניקעל איז קיין געלד ניט ?

— ביין מ י י ן חאזען נעהם איך ניט קיין קאר־פעיר ! — האָט דער קאָנדוקטאָר געענטפערט.

ער „פּאַסט".

א קאָרטען־שפּיעלער, וואָס איז אָבגעזעסען א גאַנצע נאַכט ביי א פּאָוקער־גיים, איז געקומען אין שוהל דאַוונען. עס איז געווען שבת, און מען האָט איהם מכבד געווען מיט אַן עליה. אין דער צייט וואָס דער בעל־קריאה האָט געלייענט די פּרשה, איז ער שטע־הענדיג איינגעשלאָפען. ווען דער גבאי האָט איהם אויפגעוועקט צו מאכען די צווייטע ברכה, האָט ער האַלב פערשלאָפען ארויסגע־רעדט :

— איך פּאַס, איך פּאַס !

יתרו׳ס נעמען.

— פאַר וואָס האָט יתרו געהאַט זיעבען נעמען ?

— ווייל ער האָט געהאַט זיעבען טעכטער.

— טוּ איז וואָס ?

— האָט ער דאָך, פערשטעהט זיך, נאָך יעדער טאָכטער׳ס חתונה באַנקראָטירט און געגעבען זיך אַן אנדער נאָמען.

גאָט׳ס רצון.

א פּרוש, וועלכער איז ניט געווען עטליכע יאָהר אין דער היים, האָט איין מאָל א בריעף ערהאַלטען, אַז זיין פרוי האָט א קינד גע־האַט. אויף דער פראַגע, ווי איז דאָס מעגליך ? האָט ער געענט־

פערט, אז יעצט זעהט ער, אז וואָס די תורה הקדושה זאָגט איז אמת. די גמרא זאָגט: „בזמן שבני ישראל עושים רצון הקב"ה מלאכתם נעשה על ידי אחרים..." (אין דער צייט, ווען די אידען טהוען דעם ווילען פון גאָט, דאַן ווערט זייער ארבייט געטהאָן דורך אנדערע).

וואָרום ער עסט יום כפור.

ר ב: סטייטש, ווי אזוי ערלויבט זיך אַ איד צו עסען אום יום כפור?

ב ע ל ע ב ר ה: רבי, און ווי איז דער דין, ווען איך בין אַ חולה? מעג איך עסען אום יום כפור?

ר ב: אַ חולה?... עס ווענדט זיך, וואָס פאַר אַ חולה!...

ב ע ל ע ב ר ה: נו, ווען איך בין, למשל, אַ חולה מסוכן, מעג איך עסען אָדער ניט?

ר ב: אַ חולה מסוכן איז עפּעס אנדערש! אַ חולה מסוכן מעג נעווים עסען. איהר זייט דאָך אָבער ניט קיין חולה מסוכן!...

ב ע ל ע ב ר ה: אזוי?.... הייסט דאָך עס, עסען מעג איך... נאָר אייך ארט מעהר נישט, וואָס איך בין ניט קיין חולה מסוכן, רחמנא לצלן!... שעהמען מעגט איהר זיך, רבי, אין אייער וויטען האלז אריין! אַ רב זאָל ניט פערגינען אַ אידען דאָס שטיקעל געזונד!...

ער פערשטעהט ניט קיין לשון קודש.

צו אַ בעל־עגלה איז אמאָל געקומען אַ בריעף פון דער היים, אז זיין פאָטער איז נפטר געוואָרען. לויפט ער שנעל אריין צו זיין ברודער, אויך אַ בעל־עגלה, און זאָגט איהם:

— בעריל, דער טאַטע איז נפטר געוואָרען!

— נו, איז וואָס — ענטפערט דער צווייטער — נפטר פיפטער, אבי ער איז גאָט צו דאנקען געזונד.

פאַר וואָס מען טאָר ניט.

ב ר ו ך: זאָג מיר, פאַר וואָס טאָר מען ניט קוקען ווען די כהנים דוכענען?

ז ר ח: ווייל ווען זיי דוכענען, רוהט אויף זיי די שכינה.

ב ר ו ך: נו, טאַ איז וואָס־זשע?

ז ר ח: איז אז דו וועסט קוקען, וועסטו דאָך זעהען, אז דאָס איז אַ ליגען.

אַליין הייסט אַן עולה.

אַן אָרימאַן האָט אַמאָל אויסגעגאָסען זיין ביטער הארץ פאַר באַראָן ראָטהשילד. דער באַראָן האָט מיטלייד בעקומען און האָט דעם אָרימאַן געגעבען 500 מארק. אין אַ יאָהר ארום איז דער אָרי־מאַן געקומען און האָט ווידער געקראָגען 500 מארק. אזוי זיינען אוועק עטליכע יאָהר.

איינמאָל קומט דער אָרימאַן „קאָלעקטען" די 500 מארק, ערשט דער באַראָן גיט איהם ניט מעהר ווי 200 מארק.

— סטייטש! — האָט דער אָרימאַן פראָטעסטירט — איהר פּלעגט דאָך מיר אימער געבען 500 מארק!

— דעם יאָהר — האָט דער באַראָן זיך פערענטפערט — קען איך ניט געבען קיין 500 מארק. מיינער אַ זוהן איז אנטלאָפען מיט אַן אקטריסע און האָט אויסגעבראכט אויף איהר אַן אייגענס מיט געלד.

— אייער זוהן — האָט דער אָרימאַן זיך געבייזערט — מוז זיין דער גרעסטער הולטאַי, וואָס די וועלט האָט ווען געזעהן: צו נעהמען מ י י ן געלד און עס אויסברענגען אויף אקטריצעס!.....

זוכט אַ תכלית פאַר זיין זוהן.

אַ ישוב׳ניק האָט אמאָל געבראַכט זיינעם אַ זוהן, אַ געזונדען באַרוויסען בחור, צום בעריהמטען העברעאישען פּאָעט ביאַליק און האָט געזאָגט:

— דאָ האָט איהר מיין זוהן מיט פופציג רובעל. איך גיב איהם אייך אַוועק אויף דריי יאהר אין דער לעהרע. איך וויל אַז איהר זאָלט פון איהם מאַכען אַ משורר ווי איהר זייט. מען זאָגט אַז איהר זייט אַ גוטער בעל מלאכה. איצט גיט מיר אַרויס אַ קוויטאַנציע און זייט מיר געזונד...

שטאַרק פערמאַטערט.

ע ר ש ט ע ר: אוי, איך האָב היינט געהאַט אַ שווערען טאָג אַרבייט! איך האָב געמיינט, אַז איך וועל עס ניט אויסהאַלטען.

צ ו ו י י ט ע ר: וואָס האָסטו אַזוינס געטהאָן?

ע ר ש ט ע ר: איך האָב אַליין בעדאַרפט אויסשטעלען אַ טשעק....

אַלץ הייסט רייך!

— ר׳ משה, איז דאָס אמת, וואָס מען זאָגט, אַז אונזער לאַנדסמאַן, זעליג, איז דאָ רייך געוואָרען?

— אַלץ הייסט רייך! קענסט זיך פאָרשטעלען, אַז ס׳געהט ניט אַוועק דער טאָג, ער זאָל ניט איבערפאָהרען מיט זיין אויטאָמאָביל דריי מענשען....

זיין ערשטע פּראָבע.

אַ רייכער גראָבער יונג האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען, איז צו איהם געקומען דער רב און איהם געראַטהען, ער זאָל איינטהיילען זיין פערמעגען אויף פערשיעדענע צדקות.

— איך וויים ניט, ווי אַזוי — האָט דער שטאַרבענדער געזאָגט — פערשטעהט איהר, רבי, דאָס שטאַרב איך צום ערשטען מאָל.

יודיציום און אָפּיציום.

פון דעם בעריהמטען לץ סאפיר דערצעהלט מען, אז בעת איינער פון זיינע קוואטיראנטען האָט געוואָלט זיך ארויסקלייבען פון זיין (סאפיר'ס) וואוינונג אין מיטען חודש, ניט האָבענדיג בעצאָהלט די דירה־געלד, איז ער געוואָרען שטארק אויפגערעגט און געסטראשעט איהם צו ארעסטירען. „סיידען", האָט ער געזאָגט, „דו קענסט מיר איבערגעבען די מעלדונג אין איין און איינציגען וואָרט."

דער קווארטיראנט האָט געכאפּט א בלייפעדער און אויפגעשריעבען:

„יודיציום" (יוד, איך ציה אוים).

דארויף האָט סאפיר געענטפערט אויך מיט איין וואָרט:

„אָפּיציום! (אָה, פּיה, ציה אוים!)

איז טינט מאכען א מלאכה?

אן אָקאָלאָדאָטשני נאדזיראטעל האָט געוואָלט ארויסטרייבען א אידען פון קיעוו. האָט אָבער דער איד גע'טענה'ט: סטייטש, ער איז א בעל־מלאכה, און דאָס גיט איהם וואָהן־רעכט. פיהרט מען דעם אידען צום גובערנאטאָר, וואו ער ווידערהאָלט די זעלבע טענה, אז ער איז א בעל־מלאכה און דעריבער מעג ער וואָהנען אין קיעוו.

— וואָס איז אייער מלאכה? — פרעגט איהם שטרענג דער גובערנאטאָר.

— איך מאך טינט, וואשע פּרעוואָסכאָדיטעלסטווא.

— טינט מאכען — בייזערט זיך דער גובערנאטאָר — דאָס קען איך דאָך אויך!

— וואָס־זשע מיינט איהר — ענטפערט דער איד — מעגט איהר טאקע אויך וואָהנען אין קיעוו.

ער טהוט ניט קיין ביזנעס אום שבת.

ק ל מ ן: פוי, אַ איד מיט אַ באָרד פערקויפט קליידער און טהוט אום שבת ביזנעס.

ז ל מ ן: רב איד, אַ סוט פון 25 דאָלאַר פערקויף איך פאַר 7, הייסט עס ביי אייך ביזנעס?

לעבט פון תעניתים.

א י ט ש ע: זאָג מיר, איך בעט דיך, ווי קען דער רב ביי אייך אין שטעדטעל לעבען פון אַזעלכע קליינע שכירות?

פ י ט ש ע: ער וואָלט שוין לאַנג טאַקע פון הונגער געשטאָר־בען, ווען ער וואָלט ניט פאַסטען זעקס טעג אין וואָך.

שטאַרבען אין ניסן.

פערגאַנגענעם פורים נאָך דער מגילה האָט אַ שמש אין אַ קליין שטעדטעל דערלאַנגט אַ קלאַפּ אין טיש און אויסגערופען: „אַלע בעלי־בתים וואָס ווילען שטאַרבען אין חודש ניסן, האָבען היינט צייט קראַנק צו ווערען!...“

אַ ריכטיגער חשבון.

ב ע ר י ל: שעהמען מעגסטו זיך, שמעריל, ווי טרינקסט עס אַ איד אַזוי פיעל שנאַפּס?!

ש מ ע ר י ל: פערשטעהסטו מיך, בעריל, איך האַלט עס פאַר אַ סגולה צו פרנסה, ווייל „שמעריל מצליח“ איז בגמטריא „יין שרף“.

ב ע ר י ל: ווי איז דאָס מעגליך? „שמעריל מצליח“ בע־טרעפט 888 און „יין שרף“ איז דאָך אין גאַנצען 650, פעהלט דאָך נאָך אויס?

ש מ ע ר י ל: איז טאַקע ריכטיג, גיסט מען צו נאָך אַביסעל „יין שרף“.

איינס - צוויי.

ס'איז געווען יום־כפור. אַלע אידען פון שטעדטעל זיינען געווען פערזאַמעלט אין שוהל ביים דאַווגען, נור איינער האָט געפעהלט, בענטשיק בעל־עגלה.

ערשט פאַר־נאַכט איז ער געקומען צו געהן, א סקלאַדנער, מיט דראָבנע טריט און מיט א רוהיגען געמיטה.

— דו, בענטשיק! — רופט איהם צו דער רב, — וואו איז עס א איר געווען דעם גאַנצען טאָג? סטייטש, יום הקדוש!

— געווען — מאַכט בענטשיק אויף א גראָב קול — בין איך אין דער היים, ביי מיין קאָבילע... וואָס דאַרף איך זיך דאָ יאָגען, הא? אז דאַרפען דאַרף איך נור האָבען נאָך א שקאַפּקע, איז איינס־צוויי גיב איך איהם א בעט... און האָדיע!

תשובה כהלכה.

יונגמאַן: ביטע, זייט אַזוי גוט און ערקלעהרט מיר, ווארום די האָר אויף אייער קאָפּ זיינען וויים און אייער באָרד איז נאָך שווארץ?

אלטמאַן: וואָס פערשטעהט איהר דאָ ניט? מיין באָרד איז דאָך איננער פון מיין קאָפּ מיט א יאָהר צוואַנציג...

געזידעלט נאָכ'ן אלף בית.

א ראש ישיבה האָט אמאָל גע'מוסר'ט זיינע תלמידים, אָנפאַנגענדיג מיט'ן א' און ענדיגענדיג מיט'ן ת':

„אָרימע בחורים! גנבים, דלפנים, הינט וואָס'יר זיינט! חזירים, טריפ'ניאַקעס, יונגאַטשעס, כלומרשט לערט'יר מרש"א? נארישע סאַמאָוואָלצעס, עפּעל־פרעסערס, ציגאַרען קענט'יר רויכערען! שעהנע תלמידים!..."

דער דאָקטאָר האָט פערשריעבען.

א נגיד האָט גענומען אן אורח אויף שבת. בעמערקט דער נגיד, ווי דער אורח לעגט אריין א זילבערנעם לעפעל אין קעשענע. אין א שעה ארום — ווידער א לעפעל. פרעגט דער נגיד:

— ר׳ איד, וואָס האָט איהר אריינגעלעגט צוויי לעפעל אין אייער קעשענע?

ענטפערט דער אורח:

— כ׳בין געווען נעכטען ביים דאָקטאָר, האָט ער מיר פערשריעבען אלע שעה אן עס־לעפעל.

דעם דיענער׳ס טעות.

א איד און א גלח זיינען אמאָל פערפאָהרען אין א האָטעל. פאר׳ן שלאָפען האָט דער איד אָנגעזאָגט דעם בעדיענער, אז מאָרגען זאָל ער איהם אויפוועקען זעהר פריה. ער מוז אָבפאָהרען מיט׳ן ערשטען באהן.

פון גרויס איילעניש אָבער האָט דער איד אָנגעטהאָן דעם גלח׳ס ברייטע קאפאָטע.

זיצענדיג אין וואגאָן און בעטראכטענדיג דעם גלח׳ס ברייטע קאפאָטע, האָט דער איד צו זיך אליין געזאָגט:

— מאָדנע אידיאָטען זיינען דאָס די האָטעל־בעדיענטע: אז מען הייסט זיי מ י ך אויפוועקען, וועקען זיי גאָר אויף דעם גלח...

ווייל דער רב האָט אויסגערופען.

א טרעגער איז געקומען אום יום כפור אין שול מיט א שטיק ברויט אין האנד.

— ווי קומט עס, וואָס דו עסט אום יום כפור? — האָבען די אידען ביי איהם געפרעגט.

— ווייל דער רב האָט אויסגערופען, אז די וואָס טראָגען מעגען עסען. און אזוי ווי איך בין א טרעגער, מעג איך דאָך אויך עסען.

גאָט׳ס וואונדער.

א אידישער מוליער, וועלכער איז אהיים געקומען פון אמע־ריקא, האָט דערצעהלט פערשיעדענע נסים פון דער אמעריקאנישער בוי־טעכניק.

— טאקע אמת, רב זלמן, אז ביי אייך דאָרטען זיינען פאראַן מויערען, וואָס גרייכען ביז די וואָלקענס? — האָט מען איהם געפרעגט.

— ביז די וואָלקענס! — האָט ר׳ זלמן זיי איבערגעקרימט מיט גרינג־שעצונג — אָט האָב איך אליין געארבייט ביי א מויער, וואָס איז געווען אזוי הויך, אז צוקומענדיג צום העכסטען שטאָק, האָב איך זיך געמוזט לעגען אויף דעם בויך, כדי די לבנה זאָל קענען אריבערשווימען איבער מיין רוקען.

טאַקע, ווי קען דאָס זיין?

צוויי חסידים פון פערשיעדענע רביים האָבען זיך בעגעגענט אין אן אכסניה און האָבען זיך צושמועסט מכח זייערע רביים.

— מיין רבי, — מאכט איינער — פליהט יעדען ביינאכט ארויף אין הימעל.

— פון וואנען ווייסטו?

— וואָס הייסט? ער האָט מיר אליין געזאָגט.

— אפשר זאָגט ער א ליגען?

— שייגעץ איינער, — האָט דער ערשטער אויסגעשריגען — א מענש וואָס פליהט אין הימעל אריין וועט זאָגען א ליגען?

ער איז ניט קיין גרינער.

מען האָט אמאָל געכאפט שמעיה גוט־יום־טוב־ביטער עסענדיג אום אסתר תענית, האָט ער זיך פערענטפערט, אז ער האלט מיט

המן׳ס צד, איז בכן וויל ער ניט פאַסטען. אויף מאָרגען אָבער, פורים, האָט ער גאַנץ ניש־קשה׳דיג אריינגעטרונקען, טאַקע גאָר אויפ׳ן פורים׳דיגען שטייגער, און זיך גענומען צו די המן־טאַשען.

— היתכן? — האָט מען איהם געפרעגט — איהר זייט דאָך עפּעס פון המן׳ס צד?

— אמת, נעכטען בין איך טאַקע געווען פון המן׳ס צד, נור הערענדיג צוויי מאָל לייענען די מגילה, האָב איך געביטען מיין מיינונג און בין איבערגעגאַנגען אויף מרדכי׳ס צד.

ווענען ליעבע און פאמיליען־לעבען

אַ משל.

די ליעבע איז אַ שוועבעלע
פון אויבען ביז אראָב,
קוים ריהרט זי זיך אָן פייער אָן —
פערלירט זי באלד דעם קאָפּ.

די ליעבע איז אַ סיגארעט,
וואָס גיט נור צו קוראזש, —
קוים רויכערט זי זיך אָבער אויס,
פערבלייבט אביסעל אש...

אַ טרייסט.

מרס. פּאָרפּאָלק: דער איינציגער וואָלקען, וואָס פערדונקעלט מיין גליק, איז דער געדאנק, אז איך וועל אמאָל בלייבען אַן אלמנה.

מר. פּאָרפּאָלק: האָב קיין יסורים ניט, נחת מיינע, אזוי לאַנג ווי איך וועל לעבען, וועט אזא זאַך ניט געשעהן.

אַלעס אין איינעם — ניטאָ ביי קיינעם.

„הערט איהר, שרה'לע" — האָט זיך געקלאָגט אַן אלמנה — „אז ס'איז ניטא קיין מזל העלפט קיין זאַך. ווען דער אלטער האָט געלעבט, האָבען מיר זיך געפלאגט פאר אַ סענט, און יעצט, אז מיר האָבען בעקומען אויסגעצאָהלט דאָס פערזיכערונגס געלד פון די לאָדזשען און קאָמפּאניעס, וואו ער האָט בעלאנגט — ליגט ער אין דער ערד."

עס טהוט איהם באנג.

די פרוי: אָ, מיין טהייערער, אונזער האָכצייטס־רייזע איז געוועזן גרויסארטיג!

דער מאַן: דאָס זיינען געוועזן די גליקליכסטע טעג פון מיין לעבען, מיין ליעבינקע!

די פרוי: עס טהוט מיר נור באנג אויף איין זאך: איך וועל פיעלייכט שוין קיין מאָל ניט האָבען די געלעגענהייט דורכצו־מאַכען אזא רייזע נאָך אמאָל!

נור אַ דאָקטאָר.

א שדכן רעדט אַ מיידעל א שדוך. ער שלאָגט איהר פאָר א לאָיער — וויל זי ניט; א בוק־קיפּער — טויג ניט; א דיכטער — אודאי ניט; אַן אינשורענס־אגענט — אויך ניט. נור א דאָקטאָר וויל זי.

דער שדכן פרעגט איהר: „וואָס עפּעס גראדע א דאָקטאָר?"

— „איך בין ניט פאר אייך געדאַכט א קראנקע. אוי, קוים וואָס איך זשיפּע!" — האָט זי געענדיגט מיט א טיעפען זיפץ.

צווישען מאַהלער.

— און די מיסט אויפ'ן לאַנדשאַפט האָסטו געמאָהלען פון דער נאַטור?

— ניין, פון קאָפּ.

פערהייראַטה, אָבער...

„דאָס פּאָרעל דאָרט זעהט אויס צו זיין זעהר גליקליך, זיינען זיי פערהייראַטה?"

— יא, אָבער ניט איינס צו דאָס אנדערע.

זיין ווייב׳ס „ראָק“.

ב ר ו ך : וואָס קוקסטו אויס אזוי שלעכט? האָסט דאָך ערשט ניט לאַנג געהייראַטה און ביזט געווען צופריעדען מיט׳ן שידוך, טאָ ווי קומט עס?

ז ר ח : שטעל זיך פאָר אז איך האָב אויסגעפונען נאָך דער חתונה אז מיין ווייב האָט... אַ ראָק. נו, קען איך בעסער אויסזעהן?

ב ר ו ך : וואָס רעדסטו! איך האָב זי דאָך ערשט ניט לאַנג בעגעגענט און זי זעהט אויס געזונד, שעהן און פרעהליך.

ז ר ח : נו, אָט דאָס קומט דאָך טאַקע פון דעם ראָק: רק זי פרעסט, רק זי זויפט, רק זי ספענדט געלד אויף פערשידענע מאָדעס. איז אַ וואונדער וואָס איך זעה אויס אזוי שלעכט?...

און ער טהוט זיינס.

ד א מ ע (צו אַ יונגען פראַנט, וועלכער האָט זי פערפאָלגט מיט זיינע נאַרישע קאָמפּלימענטען): אָט.... נאָט איך מיין רו־קען, רעדט צו איהם.

פ ר א נ ט (מיט׳ן זעלבען טאָן וואָס פריהער): אך, ס׳ארא שעהנער רוקען ביי איך איז, מאַדאַם!

זי וויל באַלד.

מ ר. ק אָ ר ן : איהר וואָלט בעדאַרפט זיין מיין ווייב, שוין אויס דער אורזאַכע אליין, וואָס נאָך מיין טויט וועט איהר בלייבען אַ רייכע אלמנה.

מ י ס ס ו ו י י ץ : יאָ, ווען איך זאָל וויסען, אז דאָס וועט געשעהן באַלד....

ער דאַרף די מאַשינקע.

א דאָקטאָר איז גערופען געוואָרען צו א קראַנקע פרוי. נאָכדעם ווי ער האָט זי בעטראַכט, האָט ער איהר אַרונטערגעלעגט דעם טערמאָמעטער אונטער׳ן צונג און האָט איהר געהייסען צומאַכען דאָס מויל.

דער מאַן, וועלכער איז געשטאַנען דערביי און האָט געזעהן ווי זיין ווייב האַלט דאָס מויל א 60 סעקונדען, האָט אויסגערופען מיט בעגייסטערונג:

— אוי, דאָקטאָר קרוין, וויפיעל ווילט איהר פאַר דער מאַשינקע?

אַן ענטשולדיגונג.

פרוי (צום מאַן): פוי, אונפערשעהמטער הולטאַי! נעכטען האָב איך ערשט צוגענומען א נייע דיענסט, און היינט געהסטו דיך שוין מיט איהר קושען אין דער פינסטער!

מאַן: פאַרדאָן, איך האָב געמיינט, דאָס איז נאָך די אַלטע דיענסט...

ער — אויך.

ראובן לויפט א פערסאָפעטער אין גאַס און שמעון בעגעגענט איהם.

— וואו לויפסטו דאָס אזוי?

— צום דאָקטאָר. עפּעס געפעלט מיר ניט מיין אידענע.

— אויב אזוי, לויף איך מיט. מיין אידענע געפעלט מיר אויך ניט.

די עברה אויף איהר קאָפּ.

מ א ן: וואָס! פופציג דאָלאַר האָסטו בעצאָהלט פאַר דער העט? דאָס איז דאָך אַ שרעקליכע עברה!

ו ו י י ב: עס מאַכט ניט אויס; איך נעהם דיעזע עברה אויף מיין קאָפּ....

צוויי בוימער.

יונגע אלמנה: אונטער דעם עפּעל בוים האָט ער זיך מיר אין ליעבע ערקלעהרט.

א שכנה: און אויף דעם באַרען־בוים האָט ער זיך אויפ־געהאַנגען...

נאָך דעם באָל.

פרוי: משוגע ביזטו, מיינע שונאים!! גיסט דער פרוי פאַר אַ העט־טשעק אַ גאַנצען דאָלאַר!? — אַ „ניקעל" איז גענוג!

מאן: לאָז מיך אָב מיט דיינע עצות! זעה נור, בעסער, וואָס פאַר אַן אויבערראָק זי האָט מיר דערפאַר געגעבען!...

ביידע גע'פּטר'ט.

אַ מאַן בעזוכט אַ משוגעים־הויז און פרעגט דעם אויפזועהער:

— ווער איז אָט דער משוגע'נער?

— דיעזער מאַן האָט געליעבט אַ פרוי 10 יאָהר און דריי טעג פאַר דער חתונה האָט זי געהייראַטה מיט אַן אַנדערען.

— און ווער איז אָט יענער משוגע'נער?

— דאָס איז דאָס טאַקע דער מאַן מיט וועמען זי האָט געהייראַטה.

זוכט די רפואה פאַר דער מכה.

קאָסטאָמער: ווילט איהר אזוי גוט זיין און מיר געבען א שטיקעל פלייש פאַר מיין אונטערגעשלאָגענעם אויג?

בוטשער: אייער אויג איז דאָך גאָר ניט אונטערגעשלאָגען!

קאָסטאָמער: דערווייל נאָך ניט, אָבער איך בין אין הויז שוין ניט געוועזן פאַר די לעצטע דריי טעג, און יעצט גיה איך אהיים צו מיין פרוי...

אַ גליקליכער צאָהן.

דאָס ווייב (קומענדיג אהיים פון דענטיסט): גאָט צו דאנקען, מיין מאַן — פטור געוואָרען פון בייזען צאָהן.

דער מאַן: גליקליכער צאָהן! דו ביזט שוין פטור געוואָרען פון איהר גרויסען מויל.

זיין ווייב פערראונגליקט — וויל ער אַ גט.

אין א קאַליפאָרניער געריכט איז לעצטענס פאָרגעקומען א זעהר אינטערעסאנטע „קייס“. א פארמער איז געקומען אָנקלאָגען זיין פרוי אויף א גט.

— אויף וועלכען גרונד? — האָט איהם דער ריכטער געפרעגט.

— יור האָנאָר! — האָט דער פארמער אויסגעשריען — ווען איך האָב מיט איהר געהייראטה מיט צעהן יאָהר צוריק, איז זי געוועזן שטום. ניט לאנג צוריק אָבער האָט מיט איהר פאסירט אן „עקסידענט“, — זי איז ארונטערגעפאַלען פון בוידים, און זייט דאן האָט זי אָנגעהויבען רעדען...

אַ בעל תכלית.

א יונגער מאַן קומט אריין אין א פאָרניטשור סטאָר און פרעגט דעם בעל־הבית: „מיסטער, וויפיעל וועט איהר רעכענען פאַר צוועלף בייבי־קערידזשעס (קינדער־וועגעלעך)?“

דער סטאָר־קיפּער גלאָצט אויס אַ פּאָר אויגען און פרעגט:
„נאָך וואָס דאַרפט איהר עפּעס האָבען צוועלף בייבי־קערידזשעס?“
דער יונגער מאַן ענטפערט:

— ערשט נעכטען געוואָרען אַ חודש נאָך דער חתונה, האָט מיר שוין מיין פרוי געבאָרען אַ שעהן מיידעלע. איז וואָס דאַרף איך אַלע חודש האָבען אַ קלאָפּאָט צו קויפען אַ קערידזש? אמעהר וועל איך קויפען אַ טוצענד, וועט זיין גענוג אויפ׳ן גאַנצען יאָהר.

זיין ווייב איז אַ געלינקטע.

דאָקטאָר: האַלאָ, מיסטער פאַנטאָפּעל, וואָס איז ביי אייך עפּעס פערבונדען די רעכטע באַק?

מיסטער פּאַנטאָפּעל: פערשטעהט איהר מיך, מיין ווייב איז אַ „געלינקטע“, ניט פאַר מיר געדאַכט...

זיך מודה געווען.

ווייב: נו, זאָג אַליין, וואָס וואָלסטו איצט געווען, ווען איך וואָלט דיר ניט געגעבען קיין נדן?

מאַן: אַ בחור.

ביזנעס.

חוה: איך האָב נעכטען געכאַפּט מיין מאַן, ווי ער האָט געקושט דאָס דיענסט־מיידעל; דאָס האָט איהם אָבער געקאָסט טהייער. אין דער זעלבער רגע האָט ער מיר געמוזט געהן קויפען אַ דרעס.

לאה: און דאָס דיענסט־מיידעל האָסטו ארויסגעטריבען?

חוה: נאָך ניט, איך וויל זיך פריהער אביסעל בעקליידען.

שבועות און די פרויען.

מ א ן (צו דער פרוי): שבועות איז טאקע דער בעסטער יום טוב. אַ קליינינקייט, בעת מתן תורה זיינען מיר דאָך געווען אָבגעשיידט פון אייך גאַנצע דריי מעת־לעת!

פ ר ו י: אַ בייזע שמחה אויף אייערע קעפּ. ווען מיר זאָלען דאָרט געווען זיין, וואָלט מען אייך אַזאַ פּעקעל ניט ארייננגעשפּארט.

פרוי און דיענסט.

פ ר ו י (צו דער דיענסט): מיין מאַן איז אַוועק היינט אַזוי בייז פון היינטיגען דינער, וואָס דו האָסט געקאָכט, אַז ער האָט מיר אפילו קיין איין קוש ניט געגעבען פאַר זיין אַוועקגעהן.

ד י ע נ ס ט: גאָר פאַר'ן דינער? געהט, עס קען ניט זיין! הלמאי האָט ער מיך געקושט!

אויך אַן ערקלעהרונג.

מ ו ט ע ר: דזשעני, פאַר וואָס האָסטו זיך גאָר ניט גע־וועהרט, ווען דער שאַרלאַטאַן האָט דיך געהאַלטען אין איין קושען?

ט אָ כ ט ע ר: איך בין געווען טשיקאַווע צו זעהן ווי לאַנג עס וועט דויערען זיין חוצפה...

טרעפט וואָס זי איז געגאַנגען טהאָן.

י ו נ ג ע ר מ א ן: איהר ווייסט, אז זינט איך קען אייך, האָב איך אייך נאָך קיינמאָל ניט געזעהן אין אַ ווייסען קלייד.

מ י י ד ע ל: וואָס איז דען, אייך געפעלט אַ וויים קלייד?

י ו נ ג ע ר מ א ן: ניין, ניט גראַדע דאָס; נור ווען איך זעה אַ מיידעל אין אַ ווייס קלייד, ווילט זיך מיר איהר אַ קוש טהאָן.

מ י י ד ע ל: ווילט איהר זיין אַזוי פריינדליך און מיר ענט־שולדיגען אויף 10־15 מינוטען?

א פערזעסענע מיידעל.

דער פאַפּיער ־ פאַבריקאַנט רופט זי: אַן אַלטע שמאַטע.
דער בוימייסטער — אַן אַלטע חורבה.
דער עסיג־מאַכער — אַ פערזויערט פּנים.
דער טהעאַטער־מענעדזשער — אַן אַלטע באָריסטקע.
דער סטאָליאַר — אַ פעררראָסטעטער טשוואָק.
דער באָטאַניקער — אַ פערוועלקטע רויז.
דער שלאָסער — אַ פערזשאווערטער שלאָס.
דער באַרבער — אַ טשערבאַטע בריטווע.
דער עקספּרעסמאַן — אַן אַלטע שקאַפע.
דער דיכטער — דאָס אויסגעזונגענע ליעד.
דער רעדאַקטאָר — אַן אַלטער אַרטיקעל.
דער באַנקיער — אַן אָבגעריבענע מטבע.
דער שניידער — אַן אָבגעטראָגען מלבוש.
דער גאַרבער — אַן אַלטע פעל.
דער שוסטער — אַן אַלטע כאָלאָווע.
דער זייגער־מאַכער — אַן אָבגעקראָכען ציפער־בלעטעל.
דער שמיעד — אַן אַלטער בלאָז־זאַק.
דער בוכהאַלטער — אַן אָבגעריבענער נול.
דער אַגראָנאָם — אַ פּרוכטלאָזער באָדען.
דער ריכטיגער נאָמען איז: אַ „צער בעל החיים“.

אויף איהר געזאָגט געוואָרען.

מיסים האָלמאַן: אַ ניכפּה מעג קומען אויף מיין מאַן כאָטש היינטיגען טאָג.

מיסים וואָלמאַן: וואָס האָט איהר צו אייער מאַן?

מיסים האָלמאַן: ער בעהאַנדעלט מיך ווי אַ דיענסט־מיידעל.

מיסים וואָלמאַן: אוי, ווען מיין מאַן וואָלט מיך בע־האַנדעלט, ווי ער בעהאַנדעלט מיין דיענסט־מיידעל... איך וואָלט געווען די גליקליכסטע אין דער וועלט!

קינדער וויצען

אַבגענאַרט די מאַמע.

ב ע נ ע ל ע (לויפט אריין אין פראָנט רום, שרייט אויס): אוי, מאַמע, אַ מאַן איז אריין אין קיך און קושט זיך מיט דער דיענסט. (די מוטער לויפט אריין אין קיך, בענעלע לויפט איהר נאָך. אויפ'ן שוועל שטעלט ער זיך אָב און רייצט זיך מיט דער מוטער:) עה, עה, איך האָב דיך אָבגענאַרט; עס איז ניט קיין מ אַ ן, עס איז גאָר דער ט אַ ט ע!...

העפליכקייט.

אַ פאָטער האָט געלערענט זיין קינד גוטע זיטען, ווי צום ביישפיעל, ווען ער וועט פאָהרען אין אַ קאַר און אַ ליידי וועט שטעהן בעפאָר איהם, זאָל ער זיך אויפשטעלען און אָפערען דער ליידי דעם סיט.

איינמאָל, ווען דאָס קינד איז געפאָהרען מיט דעם פאָטער אין אַ געפּאַקטער קאַר מיט מענשען, איז דעם קינד אויסגעקומען צו זיצען ביים פאָטער אויפ'ן שויס. ווען אַ ליידי איז אריינגעקומען און איז געבליבען שטעהן נעבען איהם, איז דאָס קינד העפליך אויפגע־שטאַנען און האָט געזאָגט צו דער ליידי: „ביטע, פערנעהמט מיין פּלאַץ".

ער האָט מעהר טאַטעס.

ק י נ ד: די קינדער האָבען זיך מיט מיר גערייצט; זיי האָבען געזאָגט, אַז איך האָב ניט קיין טאַטען.

מ ו ט ע ר: וואָס־זשע האָסטו זיי געענטפערט?

ק י נ ד: איך האָב מעהר טאַטעס פון אייך...

אַ תלמיד חכם.

לעהרער: ווי לאַנג האָט געדויערט דער דרייסיג־יעהריגער קריעג?

תלמיד: איך ווייס ניט.

לעהרער: ווי אַלט איז דיין צוועלף־יעהריגער ברודער?

תלמיד: צוועלף יאָהר.

לעהרער: נו, זאָג־זשע מיר איצט, וויפיעל האָט געדויערט דער 30־יעהריגער קריעג?

תלמיד: צוועלף יאָהר.

קען ניט אַבדינגען.

פערבייגעהענדיג אַ סקול האָט אַ מאַן געטראָפען אַ קליינעם באַי ביים סקול וויינענדיג. אויף די פראַגע וואָס וויינסטו? האָט דער באַי געענטפערט, אַז דער טיטשער האָט איהם ארויסגעשיקט פון סקול דערפאַר, ווייל ער האָט ניט געוואוסט וויפיעל 2 מאָל 2 איז.

דער מאַן האָט איהם געהייסען אריינגעהן אין סקול און זאָגען דעם טיטשער, אַז 2 מאָל 2 איז 4.

— יא, זאָגט דער באַי וויינענדיג, איך האָב איהם שוין געזאָגט 5, און ער וויל נאָך ניט.

ער געהט עס דערצעהלען דער מאַמען.

אַ פאָטער בעגעגענט זיין קליינעם זוהן קומענדיג פון חדר.

— בעני, — זאָגט דער פאָטער צו איהם — דו ביזט היינט רייכער געוואָרען מיט אַ ברודעריל.

— איך געה דאָס אָנזאָגען דער מאַמען! — האָט בעני אויס־געשריען — אוי, וועט זי זיך פרעהען!

געבענשט לעמאָן.

א אינגעל קומט אריין אין שטוב זעהר א פערשוויצטער. דער טאטע פרעגט איהם:

— זאָג נור, סעמקע, וואו ביזטו דאָס געווען, וואָס דו שוויצסט אזוי?

—אין שוהל! — ענטפערט דער קליינער סעמקע.

— גיב מיר א סימן — זאָגט דער טאַטע.

— א סימן, א סימן... איך האָב געבענשט לעמאָן...

וואָס איהר מאַמע טהוט.

גרינער רבי (צו אן אמעריקאניזירטע מיידעלע): וואָס דארף א פרומע אידישע טאָכטער טהון, איידער זי געהט שלאָפען?

מיידעלע (שווייגט).

רבי: נו, און וואָס טהוט דיין מאַמע, איידער זי לעגט זיך אין בעט אריין?

מיידעלע: אָ, מיין מאַמע? זי נעהמט ארויס די צייהן פון מויל און לעגט זיי אריין אין א גלאָז.

ניגערשע בלוט.

סעמקעלע איז געקומען פון סקול מיט די ביכער אין גאַנצען פערפאַטשקעט.

— אָ, דו קונדס איינער, וואו האָסטו דאָס געמאַכט א תכלית פון די ביכער? — האָט די מאַמע זיך געבייזערט.

סעמקעלע: ניט מיין שולד, מאַמע, לעבען מיר איז געזעסען א ניגער־באָי, האָט ער זיך איינגעשניטען א פינגער און זיין בלוט האָט אראָבגעקאַפּעט אויף די ביכער...

א קינד ווייס ניט קיין חכמות.

דזשעני: אוי־וואַ! אַ פראָסט אַ ביסעל!... איך קלאַפּ אַזש מיט די ציינער פאַר קעלט...

קליינער דזשעקעל: וואָס דאַרפסט איהר קלאַפּען מיט די ציינער, טאַנטע, איהר נעהמט זיי בעסער ארויס פון מויל.

וואַרום ער גלייכט דעם קאָזין.

פאָטער (צום קינד): סעמעלע, וועמען גלייכסטו בעסער, מיך אָדער דעם קאָזין?

סעמעלע: דעם קאָזין בעסער.

פאָטער: וואַרום?

סעמעלע: אַז דו קומסט אהיים, הייסט מיר די מאַמע זיצען אין הויז, און אַז דער קאָזין קומט, גיט מיר די מאַמע אַ פּעני און הייסט מיר געהן זיך שפּיעלען אין סטריט...

אַ מגפה אין שטאָדט.

אַ רבי האָט אמאָל געלערענט מיט אַ אינגעל ותמת שרה.

רבי: ותמת איז געשטאָרבען.

תלמיד: וואָס איך הער! ותמת איז געשטאָרבען.

רבי: משומד, דער טייטש איז געשטאָרבען.

תלמיד: אוי, וועה איז צו מיר, משומד דער טייטש איז אויך געשטאָרבען?

רבי: דו פּושע־ישראל איינער, שרה איז דאָך געשטאָרבען.

תלמיד: אַ מגפה מוז זיין ביי אייך אין שטאָדט. אַלע שטאַרבען: ותמת איז געשטאָרבען, דער טייטש איז געשטאָרבען, און שרה איז אויך געשטאָרבען?...

רויכערען און קיצור ימים.

ז י י ד ע : סעמי, איך האָב דיר שוין פופציג מאָל געזאָגט, אז דו זאָלסט אויפהערען רויכערען.

ס ע מ י : פאר וואָס עפּעס ?

ז י י ד ע : ווייל רויכערען פערקירצט דעם מענשענ׳ס לעבען.

ס ע מ י : זיידע, דו רויכערסט דאָך אויך.

ז י י ד ע : הערסטו ! איך בין יעצט 84 יאָהר אַלט, און ווען איך זאָל ניט געווען רויכערען וואָלט איך שוין יעצט אַלט געווען אפשר הונדערט און צוואנציג.

פון ערשטען חורבן.

מ ל מ ד (צו א נייעם תלמיד) : ווער איז געווען גדליהו ?

ת ל מ י ד : דאָס קען איך ניט וויסען. איך לערען ביי אייך ערשט פון חורבן בית שני. מיין ברודער לערנט ביי אייך פון דוד המלך׳ס צייטען, פרעגט איהם.

דער „פּ“ אין „קרח“.

מ ל מ ד (שרייט מיט כעס צום תלמיד) : זאָג־זשע, שייגעץ, צו וואָס דארף מען דעם „פּ“ אין קרח ?...

ת ל מ י ד (פערוואונדערט) : אין קרח איז דאָך קיין „פּ“ ניטאָ.

מ ל מ ד (דרעהט מיט׳ן גראָבען פינגער) : צוםביישפּיעל ס׳איז יע פאראן א „פּ“ אין קרח.

ת ל מ י ד (נאָך מעהר פערוואונדערט) : צו וואָס דארף מען איהם ?

מ ל מ ד (מיט כעס) : זאָג איך אויך דאָס זעלבע, צו וואָס דארף מען דעם „פּ“ אין קרח ? ? ?

וואו איז דאָס צווייטע פּופּיקעל?

מ ו ט ע ר : איך האָב איבערגעלאָזט צוויי פּופּיקלעך און יעצט געפין איך נור איינעם!

ד ז ש י י ק י : א יך... איך.... איך בין ניט שולדיג, מאמא, אין אייז־באקס איז געווען פינסטער, האָב איך דעם צווייטען ניט געזעהען.

אַלגעמיינע וויצען

און זיי האָבען געוואָרט...

ד ר א מ א ט ו ר ג (צו די שווישפּיעלער) : קינדער, וועט מיין שטיק ביי דער ערשטער אויפפיהרונג זיין אַ סוקסעס, בין איך אייך מכבד אין רעסטאָראַנט מיט אַ סאָפּער; ווען די פּיעסע פאַלט דורך, חלילה, לאַד איך אייך איין נאָר אין קאַפע־הויז.

נאָכ׳ן שפּיעלען האָט דער דראַמאַטורג אונגעדולדיג ערוואַרטעט די אַקטיאָרען אין רעסטאָראַנט, און זיי, דאַגעגען, האָבען נעבעך געוואַרט אויף איהם אין קאַפע־הויז...

ער וויל רעאַליזם.

מ ע נ ע ד ז ש ע ר : מאַדאַם, מיט אַזאַ שפּיעלען וועט איהר ווייט ניט קאָנען געהן!

א ק ט ר י ס ע (דערשראָקען) : וואָס איז! בין איך אפשר שלעכט געשטאָרבען, האַ? איהר האָט דאָך אַזוי געהייסען.

מ ע נ ע ד ז ש ע ר : ניין, דאָס שטאַרבען בין איך אייך מוחל — נאָר דאָס אויפשטעהן איז מיר ניט געפעלען....

שמועסען הינטער טהעאַטער קוליסען.

א ק ט י אָ ר : קענט איהר מיר ניט זאָגען, הערר רעזשיסער, דעם רעפּערטואַר פון קומענדער וואָך?

ר ע ז ש י ס ע ר : צו וואָס דאַרפט איהר עס אַזוי נויטיג וויסען?

א ק ט י אָ ר : איך מוז געננוי וויסען, וועלכע ג אַ ר ד ער אָ ב איך מעג יעצט פערזעצען...

מזל טוב!

צוויי חברים, נאָך אַ ניט זעהן זיך פון צוואַנציג יאָהר, האָבען זיך צוזאַמענגעטראָפען אין אַמעריקאַ. זאָגט דער גרינער (וועלכער איז טויבלעך): נאָך אַלץ אַ בחור?

ג ע ל ע ר: חלילה, שוין חתונה געהאַט.

ג ר י נ ע ר: מזל טוב דיר!

ג ע ל ע ר: די ערשטע ווייב שוין בעגראָבען.

ג ר י נ ע ר: מזל טוב דיר!

ג ע ל ע ר: די צווייטע שוין גע'גט.

ג ר י נ ע ר: מזל טוב דיר!

ג ע ל ע ר: דאָס דריטע ווייב אָבער לעגט מיך אין דער ערד!

ג ר י נ ע ר: נו, מיט מזל, ברודערקע!

ג ע ל ע ר: אָבער אויב איך וועל זי ניט גט'ן, וועט זי מיך בעגראָבען אַ לעבעדיגען.

ג ר י נ ע ר: נו, זאָל זיין מיט מזל!...

אויפ'ן בית עולם.

פ ר ע מ ד ע ר: קענט איהר מיר ניט זאָגען, וואו איך קען דאָ געפינען אַ מעדיצינישע ביבליאָטהעק?

ש ט אָ ד ט י ש ע ר: אויפ'ן בית עולם, מיסטער, דאָרט וועט איהר געפינען ד י ב ע ס ט ע ו ו ע ר ק פון די גרעסטע דאָקטוירים.

אין האָטעל.

ג אַ ס ט (צום האָטעל־קיפּער): פאַר וואָס האָט מען היינט ניט געהייצט אין דיעזען צימער? איך ווער דאָך פערפרוירען!

ה אָ ט ע ל־ק י פּ ע ר: וואַרט אַ מינוט, איך ברענג אייך באַלד אַ חשבון, וועט אייך ווערען וואַרעם.

ער וועט זיך דערוואַרטען...

נאָך דער פאָרשטעלונג. דער אַקטיאָר געהט ארויס פון טהעאַטער האַלטענדיג א שטיוועל. דער מענעדזשער בעגעגענט איהם און פרעגט:

— וואָס פאַר א שטיוועל טראָגט איהר עפּעס אין האַנד?

— דעם שטיוועל האָט מען מיר היינט געוואָרפען פון גאַלערי.

— טו וואָס־זשע טראָגט איהר איהם נאָך אהיים מיט זיך?

— ווייל איך ריכט זיך מאָרגען אבענד אויפ׳ן צווייטען...

דער לאָיער פערשפּיעלט.

— מיינע הערדען געשוואָרענע — האָט א לאָיער אויסגערופען אין געריכטס־הויז, — עס זיינען געווען פּונקט 36 פערד, ביטע געדענקט עס — דאָס הייסט דריי מאָל אזוי פיעל, וויפיעל עס געפינט זיך אין דער „דזשורי באַקס“, מיינע הערדען. —

דער לאָיער האָט דעם פּראָצעס שוין ניט געוואונען...

אויפ׳ן קאַסטען איז ביליגער.

— וואָס קען איך קריגען פאַר צו׳גנב׳ענען אן איי?

— זיעבען יאָהר דלות.

— און פאַר צוויי אייער?

— פערצעהן יאָהר דלות.

— און פאַר פינף אייער?

— פינף און דרייסיג יאָהר דלות.

— און פאַר א גאַנצען קאַסטען אייער?

— זעקס דאָלאַר.

— אויב אזוי, גנב׳ע איך א גאַנצען קאַסטען.

אַ קליינער אונטערשיעד.

ערשטער גנב: סעי, וואָס האָט דיך געטריבען גנב׳ענען?
צווייטער גנב: אַ קראַנק ווייב און צוויי קראַנקע קינדער.
ערשטער גנב: און מיך האָבען געטריבען גנב׳ענען: איין קראַנק קינד און צוויי געזונדע ווייבער...

אַ ריכטיגער תירוץ.

ריכטער: אין איין חודש האָט איהר זיעבען קאַפּעלושען גע׳גנב׳עט.
גנב: איך האָב אַ גרויסען קאָפּ, קוים זיך צוגעקליבען דעם ריכטיגען קאַפּעלוש...

זיין אַדוואָקאַט האָט שוין אַלעס.

ריכטער (צום אָנגעקלאָגטען): האָט איהר נאָך עטוואָס אָנצוגעבען אין געריכט איידער מען פער׳משפּט׳ט אייך?
אָנגעקלאָגטער: ניין, הערר ריכטער, ליידער האָב איך קיין זאַך ניט, מחמת מיין לאָיער האָט שוין ביי מיר אַלעס צוגענומען...

שטאָף פאַר אַ טראַגעדיע.

פרוי: הער, מיין ליעבער מאַן, איך האָב אויסגעפונען אַן אויסגעצייכענטען שטאָף!
מאַן (דראַמאַטורג): פאַר אַ טראַגעדיע אָדער פאַר אַ קאָמעדיע?
פרוי: ניין, פאַר אַ זומערדיגע קלייד.
מאַן: אַלזאָ, הייסט עס: שטאָף פאַר אַ טראַגעדיע!

ווען אַ לאַיערקע געווינט.

ב ע ר י ל: וואָרום אייגענטליך וויל מען ניט נעהמען אַ פרויען־לאַיער צו אַ קיים אין קאָורט?

ש מ ע ר י ל: שוטה! וואָס איז דער וואונדער? אז אַ פרוי קען געווינען בלויז איין מאָל אין ניין מאָנאַט.

וואָרום ער האָט עס דערקענט.

אַ קריטיקער בעגעגענט אַ יונגען דיכטער אין אַ געזעלשאַפט פון מיידלעך און ער פרעגט איהם:

— איז דאָס אייער געדיכט, וואָס איז געווען געדרוקט אין שבת'דיגער צייטונג?

— ניין, — ענטפערט דער דיכטער.

— טאָ פאַר וואָס קלעבט זיך אין דעם געדיכט ניט אַ וואָרט צו אַ וואָרט?

עה, ווען די נאַראָנים וואָלטען געהאַט שכל!...

ז ו ה ן: וואָס איז אַ קריטיקער?

ט א ט ע: אַ מענש, וואָס קען ניט שרייבען.

ז ו ה ן: דאָס אַלעם?

ט א ט ע: אַ מענש, וואָס ווארט ביז יענער שרייבט עפּעס אָן.

ז ו ה ן: און דאַן?

ט א ט ע: דאַן האָט ע ר וואָס צו שרייבען.

ז ו ה ן: קענען דאָך איהם די שרייבער אָבטהאָן אַ שפּיצעל און ניט שרייבען.

ט א ט ע: עה! די נאַראָנים זאָלען האָבען שכל!...

אַן ענטפער אין צייט.

א רייזענדער, וועלכער האָט זיך געאיילט צום טריין, האָט אָבגעשטעלט א זאַאיקעוואַטען מאַן, מיט דער פראַגע, ווי שפּעט עס איז, און ער האָט בעקומען דעם פאָלגענדען שנעלען ענטפער:

„ע—ע—ע—ע—ס—ס—ס ט—ט—ט—ו—ו—ו—ט—ט—ט
מ מ—מ—י—י—י—ר—ר—ר ז—ז—ז—ע—ע—ע—ר ל—ל—ל
ל—י—י—י—ד—ד—ד א—א—א—י—י—י—ך ה—ה—ה—אָ—ב
נ—נ—נ—י—י—י—ט ק—ק—ק—י—י—י—ן ז—ז—ז—יי—יי־
יי—נ—ג—ג—ע—ר!“

דער רייזענדער האָט פערשפּעטיגט די טריין.

מען האָט איהם פערביטען.

א יונגער מאַן קומט אריין אין דער געזעלשאַפט פון שעהנע מיידלעך. איינע פון די מיידלעך פרעגט איהם: — וואָס איז דער מעהר מיט אייך, מיסטער גימפּעל, וואָס איהר זייט אַזאַ מיאוס׳־קייט? מ׳קען דאָך פּשוט אויף אייך א קוק ניט טהאָן.

דער יונגער מאַן ווערט גאָר ניט נתפּעל און ענטפערט: — איהר מיינט, אַז איך בין אימער געווען אַזאַ פערזעהעניש, האַ? ס׳הויבט זיך גאָר ניט אָן! איך בין געבאָרען געוואָרען שוין גאָר א קראַסאַוועץ. נור קליינערהייד, ווען מיין מאַמע איז ארויס פון שטוב, האָט א ציגיינערקע מיך ארויסגענומען פון וויגעלע, און אויף מיין פּלאַץ אַוועקגעלעגט אַן אנדערען, א מיאוס׳ערען.

אַ תירוץ.

בעריל: אייערע נייע שיך סקריפּען אַזוי מאָדנע, גלייך ווי איהר וואָלט פאַר זיי ניט בעצאָהלט...

שמעריל: אויב אַזוי, וואָלטען דאָך בעדאַרפט, מיין ראָק, מיין וועסט, מיין העמד, מיינע תחתונים אויך סקריפּען...

אויף דער לינקער זייט.

ב ע נ צ ע: די וועלט זאָגט, אַז פּוטער מיט ברויט אַז ס'פאַלט אַרונטער, פאַלט עס אימער מיט די פּוטער אַראָב. ווי אַז ס'פאַלט מיט די פּוטער אַרויף, טאָ וואו בלייבט דער וויץ?

ש מ ע ר י ל: איז דאָס טאַקע אַ סימן, אַז מען האָט עס אָנגעשמירט פערקעהרט.

אַ קלוגע דיענסט.

ד י ע נ ס ט: מאַדאַם, אַ מאַן וויל אייך זעהן.
מ אַ ד אַ ם: אוי, איז דאָס אפשר אַ נעגער?
ד י ע נ ס ט: אוי, ס'איז מיר גאָר ניט איינגעפאַלען דאָס איהם צו פרעגען.

אוי, די קאָנקורענץ!

צ ו אַ ק אַ ט ע ר י נ ש ט ש י ק: וואָס, איהר מאַכט טאַקע אַ לעבען פון אייער קאַטערינקע?

ד ע ר ק אַ ט ע ר י נ ש ט ש י ק: איך וואָלט געמאַכט אַ גאַנץ שעהן לעבען, נור דער מאַנהעטען און דער מעטראָפּאָליטאַן אָפּעראַ הויז הרג'ענען מיר אוועק די גאַנצע פּרנסה.

אַ גאונ'ישער איינפאַל.

אַ גרינער פאַרמער האָט געוואָלט אַריינקוקען אַ פערד אין די צייהנער און דאָס פערד האָט ניט געוואָלט עפענען דאָס מויל. וואָס פאַר אַ פּאָרטלען דער פאַרמער האָט ניט אָנגעווענדעט, האָט אַלץ ניט געהאָלפען. פאַלט דער פאַרמער אויף אַ שכל, געהט צו צום פערד און גיט אַ געשריי:

„העי, גיב אַ גענעץ!“

וואָס איז פּאָעזיע.

מ ו ט ע ר: וואָס לערענסטו, מיין טאָכטער?

ט אָ כ ט ע ר: פּאָעזיע.

מ ו ט ע ר: וואָ—אָס?... פּאָעז... וואָס איז דאָס אַזוינס?

ט אָ כ ט ע ר: פּאָעזיע איז אַ זאַך וואָס קלינגט. למשל: דו הייסט שרה — ווער אַ כּפּרה!...

מ ו ט ע ר: אַזוי? פערשטעה איך...

אין אַ פּאָר טעג אַרום בעגעגענט זיך די מוטער מיט אַ שכנה.

ש כ נ ה: וואָס לערענט אייער טאָכטער?

מ ו ט ע ר: פּאָעזיע.

ש כ נ ה: וואָס איז דאָס אַזוינס?

מ ו ט ע ר: אָט, אַ שטייגער, אַז דו הייסט יאכנע — טאָ ווער אַ כּפּרה...

ביטערע צייטען.

ב ע ל צ ד ק ה: איך האָב געהערט אַז איהר זיינט בלינד, צום סוף האַלט איהר אָפען די אויגען און איהר זעהט גאָר.

ב ע ט ל ע ר: איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, מיסטער, די צייט איז אַזוי אין דער ערד, און די קאָנקורענץ איז אַזוי גרויס, אַז אפילו אַ בלינדער מוז היינט האַלטען די אויגען אָפען, אויב ער וויל אַ לעבען מאַכען.

אַן אייזערנער בעוויז.

ד ז ש ע נ ט ל מ ע ן (אויפהויבענדיג אַ פינף דאָלאַר גאָלדשטיק פון דער ערד, צו אַ טרעמפּ, וועלכער טענה'ט, אַז דאָס איז זיינער): אבער ווי קען איך וויסען, אַז דער 5 דאָלאַר גאָלדשטיק איז דיינער?

ט ר ע מ פּ: ס'הייסט ווי? איהר קענט דאָך אַליין פערשטעהן, אַז איך האָב אַ לאָך אין מיינע הויזען־קעשענעס.

אויב אַזוי, איז עפּעס אַנדערש!

העןדריק: האָסטו געהערט וועגן דער בייבי, וואָס איז אויפגעצויגען געוואָרען אויף מילך פון א חזיר?
שמענדריק: אויף מילך פון א חזיר! — אוי, אוי, אוי...
העןדריק: יע, דאָס איז טאַקע געווען דעם חזיר׳ס בייבי.

— אין מוזעאום.

— ווער איז דאָס דער סקעלעט?
— דאָס איז פון קאָלומבוס׳ן.
— און ווער איז אָט דער קליינער סקעלעט?
— דאָס איז אויך פון קאָלומבוס׳ן, ווען ער איז נאָך געווען א בייבי.

אליץ הייסט שנעל.

מאַן (צום עקסידענט־אינשורענס איידזשענט): צאָהלט אייער פירמע שנעל?

איידזשענט: יעס, סער, זעהר שנעל. פאַריגע וואָך איז אַן ארבייטער, וואָס איז געווען ביי אונז אינשורט, ארונטערגעפאַלען פון א פינף־פלאָריגע געביידע, און ווען דער ארבייטער איז פערביי־געפלויגען דעם דריטען פלאָר האָט שוין אונזער קאָמפּאַני איהם דערלאַנגט א טשעק.

פערריכט דעם טעות.

עס ווערט דערצעהלט, אַז בעת דר. הערצל איז געשטאָרבען האָט א אידישע צייטונג אין ערגעץ ניט געקענט קריגען זיין בילד, האָט זי אריינגעשטעלט דאָס בילד פון יעקב גאָרדין; דערפאַר, אַז גאָרדין איז געשטאָרבען האָט די צייטונג פערריכט דעם אמאָליגען פעהלער און האָט אָבגעדרוקט דאָס בילד פון דר. הערצל.

אזוי וועט זיין שנעלער.

חיים קומט אריין מיט זיין יענטען אין א בילדער־גאַלערי און חיים זאָגט צו יענטען:

— סך הכל האָבען מיר נאָך א האַלבע שטונדע דאָ צו זיין, און ווער וויים, אויב מיר וועלען די אַלע בילדער קענען בעטראַכטען אין אזא קורצער צייט.

— שוטה! — רופט זיך אָב יענטע — פאַר וואָס ניט? דו קוק אויף איין וואַנד און איך וועל קוקען אויף דער אַנדערער...

פאַר וואָס ער טעלעגראַפירט.

א איסט־סיידער לענדלאָרד (צום בעאַמטען פון פאָסט־אָפיס): איך וויל טעלעגראַפירען.

בעאַמטער: אָט איז פאַפּיער און א פעדער. שרייבט אויף די טעלעגראַמע.

לענדלאָרד: א חכם! ווען איך זאָל קענען שרייבען, וואָלט איך דאָך ניט טעלעגראַפירט!

אים פריהלינג.

איינער: ווען עס רעגענט אזוי צוויי וואָכען כסדר, וועט אַלעס אָנהויבען ארויסשפּראָצען פון דער ערד.

צווייטער: חלילה וחס! גאָט זאָל אָבהיטען, איך האָב אויף דעם הייליגען אָרט צוויי ווייבער בעגראָבען.

דער תירוץ איז ווערטה געלד.

באָס: ביזט שוין היינט ווידער שפּעט געקומען. פאַר וואָס קום איך אין צייט אַלע טאָג?

קלירק: ווייל איהר פערברענגט ניט מיט אייער טאָכטער ביז 1 אוהר אין דער נאַכט, און איך יאָ.

אין דאָקטאָר־אָפּיס.

דאָקטאָר: דאָס טרינקען פון אַלקאָהאָל איז ביי איך, מיסטער, ניט מעהר ווי א שוואכקייט פון געמיטה...

פּאַציענט: אָה, איך זעה! דעריבער, הפּנים, מוז איך מיך אַלע ווײַלע זעהן צו שטאַרקען מיט א קאָפּעטשקע!...

זיינע זייגערס געהען גוט.

קאָסטאָמער:—געהען עפּעס אייערע זייגערס גוט?

סטאָרקיפּער: אויסגעצייכענט! לעצטע וואָך האָב איך פערקויפט הונדערט שטיק.

אַ רפואה צו שטומעניש.

פערצווייפעלטער מאַן: דאָקטאָר, מיין ווייב האָט פערלאָרען איהר שטימע, וואָס זאָל איך טהון?

דאָקטאָר: פּרובירט קומען אהיים שפּעט א פּאָר נעכט אין דער וואָך.

דער קראַנקער דיכטער.

דאָקטאָר: נו, ווי געהט עס? ווי פיהלט איהר היינט? לאָזט אקאָרשט זעהן אייער צונג.

דיכטער: אָ, וועלכע צונג איז דאָ אימשטאַנד צו דער־צעהלען, ווי שלעכט איך פיהל מיך היינט!...

צוליעב אַ פּעני — לוינט זיך ניט.

— שענקט א נדבה!

— אזא געזונדען קערל גיב איך ניט.

— וואָס וואָלט איהר געוואָלט, צוליעב אייער פּעני זאָל איך מיר לאָזען א האַנד אָבהאַקען?

ער האָט זיך שטאַרק געביטען.

ביי א רייכען קלאָוקס־מאַנופעקטשורער איז געשטאָרבען זיין פאָטער אין רוסלאַנד און אום צו האָבען אַן אַנדענקונג פון פאָטער, האָט ער בעשלאָסען צו מאָהלען זיין בילד. קיין סך ניט געטראַכט, לויפט ער אַוועק צו אַן „אַרטיסט־מאַהלער“.

— וויפיעל וועט איהר מיר טשאַרדזשען פאַר מיין פאָטער'ס בילד צו מאָהלען? — פרעגט דער קלאָוק־מאַנופעקטשורער.

— פופציג דאָלאַר. — ענטפערט דער מאַהלער.

— גוט, דאָ האָט איהר דריי דאָלאַר אַן „אַדערויף“.

— וואו איז אייער פאָטער?

— ער איז געשטאָרבען.

— האָט איהר מסמא זיין פאָטאָגראַפיע?

— ניין.

— קענט איהר מיר ניט זאָגען, ווי אַזוי האָט ער אויסגעזעהן?

— ער איז געוועזן קורץ געוואַקסען, גראָב־בייכיג, מיט א פּנים פון פאָרענט, מיט א באָרד.

מיט עטליכע טעג שפּעטער לאָזט דער אַרטיסט־מאַהלער רופען דעם מאַן, וואָס האָט בעשטעלט דאָס בילד.

ווען דער קלאָוק־מאַנופעקטשורער האָט דערזעהן דאָס בילד, האָט ער זיך צוואַויינט.

— וואָס וויינט איהר, איז עס אפשר ניט קיין גוט בילד?

— אָ, יאָ, אבער עס איז נעבעך א רחמנות, ווי מיין פאָטער האָט זיך געענדערט זינט ער איז געשטאָרבען...

ער האָט צייט.

מאַן (וואָס טרינקט זיך, צו א פאַרבייגעהער): ראַטעוועט! איך קען ניט שווימען!...

פאַרבייגעהער: פּש! אויך מיר א קונץ! אין איינע צוויי חדשים קענט איהר זיך עס אויסלערנען!

דעם קצב'ס פּיס.

אידענע (בעטראַכטענדיג א פּאָר אָקסענע פּיס אויפ'ן בוטשער־קלאָץ): מיסטער, וויפיעל ווילט איהר פאר אייערע פּיס?

דעם קצב'ס ווייב (ווערט שטארק אייפערזיכטיג): די היהנער־אויגען פון מיין מאַנ'ס פּיס קענט איהר האָבען, אָבער זיינע פיס — א מכּה!

קירצערע שטונדען.

גרינע (זעהענדיג א געזעמעל מענשען נעבען א פאבריק): וואָס ווילען זיי? וואָס שטעהען זיי דאָ?

געלער: זיי סטרייקען, זיי פאָדערען קירצערע שטונדען.

גרינע: וויפיעל־זשע טאָג וועט יעצט זיין אין א יאָהר, אז זיי וועלען מאַכען קירצער די שטונדען?

ער וועט מוזען וואַרטען.

אידענע (צום פאָטאָגראַפער): וויפיעל ווילט איהר פאר פאָטאָגראַפירען מיינע קינדערלעך?

— דריי דאָלאַר פאר א דאָזען.

— אויב אזוי, וועל איך קומען אין א פּאָר מאָנאַט ארום. איצט האָב איך דערווייל נור עלף קינדער.

דער צער בעלי־חיים'ניק.

— האָט רחמנות, גנעדיגע פרוי, שענקט א נדבה פאר אַן אָרעמע אונגליקליכע אלמנה נעבעך מיט 5 קינדער!... ווען זי וועט היינט חס ושלום ניט אריינטראָגען איהר בעל הבית 25 דאָלאַר רענט פאר איהר דירה, וועט ער זי ארויסוואַרפען אויפ'ן גאַס...

— און ווער זיינט איהר אליין?

— טאַקע דער בעל־הבית פון איהר דירה...

אין רעדאַקציע.

לעזער: אין אייער צייטונג איז ערשיענען אַ שטיקעל נייעס, וועלכע בעהויפּטעט, אַז איך בין געשטאָרבען.

רעדאַקטאָר: אויב דער נאָטיץ איז ערשיענען אין אונזער צייטונג, דאַן זייט איהר אָהן צווייפעל טוידט.

לעזער: איהר זעהט דאָך אָבער, אַז איך לעב.

רעדאַקטאָר: וועלל, אויב איהר לעבט, טהוט עס מיר טאַקע הערצליך לייד.

לעזער: על פּי יושר האָט איהר געדאַרפט עס אָברופען אין דעם קומענדען נומער, עס איז מעהר ניט ווי רעכט.

רעדאַקטאָר: איהר פערלאַנגט אַן אונמעגליכקייט. מיר רופען קיינמאָל ניט אָב צוריק קיין זאַך אין אונזער צייטונג. זעהט איהר, אויב איהר ווילט, קען איך אייך לעבעדיג מאַכען אין דעם קאָלום, וואו מיר רעכענען אוים די „נייגעבאָרענע“:

אַ משל קאַבאַק.

— חיים, וואָס וואָלט דאָס, אַ שטייגער, געאַרט די בעקער, אַז זיי זאָלען מאַכען די בייגעל אַ ביסעל גרעסער?

— בהמה! אַז די בייגעל וועלען זיין גרעסער, וועלען דאָך די לעכער אויך מוזען זיין גרעסער.

— טאָ איז וואָס?

— שוטה! אַז די לעכער וועלען זיין צו גרויס, וועלען דאָך די בייגעל דורכפאַלען דורך די לעכער.

אין העסטער סטריט.

פערקויפערין: איך זאָל אַזוי זוכה זיין צו זעהן משיח'ן ווי איהר האָט נאָך אַזעלכע הערינג ניט געזעהן.

קויפערין: איך זאָל אַזוי זוכה זיין צו הערען דעם שופר של משיח ווי עס הערט זיך פערפוילטקייט.

אַ בעגעגענים.

צוויי ביזנעס־לייט האָבען זיך זעהר געאײלט, און לויפענדיגנ איינע געגען די אַנדערע האָבען זיי זיך אָנגעקלאַפּט נאָז צו נאָז. געהט דער אהין, געהט דער אַנדערער אויך אהין; געהט דער אהער, געהט דער אַנדערער אויך אהער. דרעהען זיי זיך אהער־אהין, אהין־אהער. האָבען זיי ביידע געוואָלט בעטען ענטשולדיגונג איינער ביים אַנדערען, נור זעהענדיג אַז די צייט געהט אַוועק, און ניט געפינענדיג קיין אויסוועג, האָבען זיי ביידע צוזאַמען מיט אַמאָל אויסגעשריען: „מיסטער! איך האָב קיין צייט ניט. גוד באַי!" און ביידע האָבען זיך ווייטער געדרעהט אהער־און־אהין און הין־און־צוריק...

חוצפּה און פּוילקייט.

— מיס אַפּעל — האָט אַרויסגעשטאַמעלט דער שעמעוודיגער יונגערמאַן, וואָס איז געזעסען ביים צווייטען ברעג פון דער זאָפע — וואָלט איהר עס ניט בעטראַכט פאַר אַביסעל חוצפּה'דיג פון מיין זייט, ווען איך וואָרף אייך צו אַ קוש?

— חוצפּה'דיג? — האָט דאָס מיידעל איבערגעפּרעגט העכסט ערשטוינט — ניין, איך וואָלט אייך בעטראַכט פאַר דעם גרעסטען פוילענצער, וואָס לעבט אויף דער וועלט.

מצה־וואַסער געהט איצט ניט.

פּאַבלישער: איך האָב אָבגעדרוקט מיסטער שרייבשטיין'ס ראָמאַן מיט אַ פּאָר מאָנאַטען צוריק, אבער דער עולם וויל איהם ניט קויפען.

פריינד: דו האָסט דאָך געזאָגט, אַז דער בוך וועט געהן ווי מצה־וואַסער.

פּאַבלישער: נו, וועלכער משוגענער מענש דאַרף עס יעצט האָבען מצה־וואַסער?!....

מאַכט עס אויף קנעפּלעך.

אין א האָספּיטאָל האָט א פּראָפעסאָר געמאַכט אן אָפּערייש‎אָן אויף אן „אַפּענדיסיטיס“ ביי א פרוי. די אָפּעריישאָן איז געלונגען. ביים צוזאַמענלעגען די אינסטרומענטען כאַפּט זיך דער פּראָפעסאָר אז ער האָט געלאָזט א מעסערעל אינסייד.

ער האָט וויעדער געעפענט דעם שניט, ארויסגענומען דאָס מעסערעל, פערנעהט און באלד בעמערקט אז עס פעהלט איהם נאָך אן אינסטרומענט, עפּעס א שערעלע.

די פרוי, זעהענדיג אז מען געהט וויעדער עפענען און וויעדער נעהען, רופט זיך אָב צום פּראָפעסאָר:

— עס איז צופיעל באַדער, הערר פּראָפעסאָר: טרענען און נעהען, נעהען און טרענען, , מאַכט דאָס שוין בעסער מיט קנעפּלעך.

צווישען טאַטעס.

מיסטער העכט (רעדענדיג פערטרויט צו זיין פריינד מיסטער קארפּ): וואָס דענקסטו פון דעם יונגענמאַן וואָס זיצט דאָרט אין זאאל?

מיסטער קארפּ: וואָס איז דען, ער וויל ביי דיר א גמילות חסד?

מיסטער העכט: גאָט בעהיט! געלד וועל איך לייהען דעם לאַבודרע?! ער וויל בלויז הייראַטהען מיין עלטערע טאָכטער.

מיסטער קארפּ: איז וואָס־זשע פרעגסטו נאָך קשיות?

ס'וועגדט זיך נאָך זיין גרויס.

חיים: צום ביישפּיעל, ווען א מאַן וואָלט דיך גערופען ליגנער, וואָס וואָלסטו געטהאָן?

ברוך (נאָכדענקענדיג): דאָס, ברודער'על, ווענדט זיך, ווי גרויס דער מאַן איז.

א ריעל עסטייט דאָקטאָר.

ווי עס איז בעוואוסט, זיינען יעצט אלע דאָקטוירים פעראינ־טערעסירט אין ריעל עסטייט מעהר ווי אין זייער פּראָפעסיאָן, און ווען א פרוי איז אריין צו איהר דאָקטאָר מיט א שרעקליכען בויך־וועהטאָג, האָט דער דאָקטאָר איהר פערשריעבען 6 גאלאָן צעמענט, א וואָגען ברעטער, 5000 פונט נעגעל, 32 טהירען און פענסטער, 8 וועגען ציגעל און 3 וועגען וואפּנע.

ווען דער אפּטייקער האָט איבערגעלעזען דעם רעצעפּט האָט ער זיך אָבגערופען צום ווייבעל:

— מיסעס לעבען, ווען איך זאָל האָבען אָט די אלע מאטעריא־לען און א לאָטעל נאָך אלס צוגאָב, וואָלט איך אויפגעגעבען מיין אפּטייק און זיך געלאָזען אויפשטעלען א טענעמענט־הויז.

רויט, שווארץ און גרוי.

האָטעל־קיפּער (שרייט אריין אין קיך): מינא! מינא!

גאסט: וועלכע מינא רופט איהר, די רויטע, די שווארצע, אָדער די אלטע?

האָטעל־קיפּער: ווי אזוי קענט איהר די האָר פון אלע מיינע קעכינם?

גאסט: פון דעם סופּ...

אויפ׳ן באָל.

יונגערמאן: מיסטער, איהר האָט אָנגעטראָטען מיין דאמע אויפ׳ן פוס... איך פערלאנג גלייך אן ענטשולדיגונג!

אידעל: וואָס מיר ענטשולדיגונג, ווער מיר ענטשולדי־גונג! — דאָרט אין ווינקעל זיצט מיין אידענע. איהר קענט איהר אפילו אָנטרעטען אויפ׳ן קאָפּ, ארט מיך אויך ניט!...

א נייער וועטער־נביא.

א גאַליציאַנער איד, זעהענדיג אז דער וועטער־נביא טרעפט ניט אַלע מאָל, האָט ער אויסגעקלערט אזא מין אפּאַראַט, וואָס צייגט אימער ריכטיג.

אָט איז זיין ערפינדונג:

מען זאָל צוגעהן צו א טעלעגראַף־סלופּ אין דרויסען אָנבינדען א האַנדטוך און דאָס לאָזען תמיד הענגען. יעדען טאָג דאַרף מען אַרויסגעהן און א קוק טהון: איז דאָס האַנדטוך טרוקען, איז שעהן וועטער; איז דאָס האַנדטוך נאַס, איז א סימן אז עס'איז א רעגען; איז דאָס האַנדטוך קאַלט און האַרט, איז א פראָסט; איז דאָס ווייך, ווייס און גלאַנציג, איז א שנעע; הענגט דאָס רוהיג, איז שטיל וועטער; וואַרפט זיך דאָס אַרום, איז א ווינד; וואַרפט זיך דאָס זעהר שטאַרק, איז א שטורם — און טאָמער איז עס אין גאַנצען ניטאָ, איז א סימן אז מען האָט עס צוגע'גנב'עט.

אונשולדיג געזעסען.

נאָטע גנב איז אָבגעזעסען זעקס יאהר אין טורמע. אז ער איז געקומען אהיים, האָט ער געפונען א קינד פון עלף חדשים גוסס'ענדיג און אויף מאָרגען איז עס געשטאָרבען. געשטאָרבען, בעגראָבען און געזעצט זיך שבעה.

אָבגעזעסען עטליכע טעג, האָט נאָטע בעמערקט מיט א זיפץ: „איך בין דאָך שוין אין מיין לעבען גענוג געזעסען, אָבער אזוי אונשולדיג בין איך נאָך קיינמאָל ניט געזעסען...“

געהאַט זיין „אויסקומעניש“.

ריכטער: — ווי קומט עס, וואָס בעת איהר האָט מיטגענומען גאַנץ ווערטהלאָזע אַרטיקלען, האָט איהר איבערגעלאָזען די ציערונג און אַלערליי גאָלדוואַרג?

גנב: — איך בעט אייך זעהר, הערר ריכטער, עסט מיר ניט אָב דאָס האַרץ; מיין ווייבעל איז מיר שוין דערפאַר גענוג דערגאַנגען די יאָהרען.

אַ מעשה מיט אַ בייגעל.

צוויי דיכטער האָבען געפונען אַ בייגעל. ווי הונגעריגע וועלף האָבען זיי זיך אויף איהם געוואָרפען. נאָך אַ לאַנגען קריעג האָבען זיי בעשלאָסען זיך צולעגען שלאָפען און וועמען עס וועט זיך חלום'ן דער שעהנסטער חלום, דער וועט אויפעסען דעם בייגעל.

אַז זיי זיינען אויפגעשטאַנען, האָט איינער געפרעגט דעם צווייטען, וואָס האָט זיך איהם גע'חלום'ט.

— מיר האָט זיך גע'חלום'ט, אַז איך בין געזעסען אויפ'ן פערד פעגאַזוס און געפלויגען גלייך אין הימעל. — האָט איינער געזאָגט.

— איך האָב עס אויך געזעהן, — האָט דער צווייטער געזאָגט — האָב איך געמיינט, אַז דו וועסט שוין דאָרטען בלייבען, בין איך אויפגעשטאַנען און אויפגעגעסען דעם בייגעל.

ער האָט פיינד שבועות — אָבער...

— איך גלויב ניט אין שבועות, — האָט איינער אַמאָל געזאָגט צו זיינעם אַ פריינד, ביי וועמען ער האָט געבעטען אַ גמילות חסד — איך קען דיר אָבער בלויז זאָגען אַזוי פיעל: זאָל דאָס בלוט אויסטריקענען אין מיינע אָדערען; דער בליץ זאָל מיין קערפער אויף צווייען צושפּאַלטען; קראָקאָדילען זאָלען מיך אויפפרעסען; איך זאָל מוזען דורך די פלאַמען פון גיהנום טראָגען וואַסער אין אַ זיפּ; איך זאָל ווערען אַ שקלאַף און אָבשקלאַפען שווער און ביטער אַזוי פיעל יאָהרען וויפיעל עס איז דאָ שטערען אין הימעל, טראָפּענס אין ים און זאַמד־קערנער אין דער מדבר זאַהאַראַ — דאָס אַלעס זאָל מיט מיר געשעהען, אויב איך וועל דיר ניט אָבגעבען צוריק די עטליכע דאָלאַר.

פאָלגט דעם דאָקטאָר.

ווייב: — סעי, חיים, וואָס האָסטו זיך עפּעס איינגעוויקעלט פון קאָפּ ביז די פיס אין טעגליכע צייטונגען?

מאַן: — אַ דאָקטאָר האָט מיר געזאָגט, אַז עס איז זעהר געזונד צו נעהמען בלאַטע־בעדער.

אַ געטרייער מאַן.

פרוי: — מיין ליעבר מאַן, איך וועל דיר ענטדעקען אַ סוד, וועלכער וועט דיך זיכער איבערראַשען: איך האָב געגעבען יעקיל דעם שניידער מאַכען תכריכים פון מיינעמטוועגען.

מאַן: — וואָס, יעקלען האָסטו גאָר געגעבען! ווייסטו דען ניט, אַז יעקיל האָט אַ טבע אָבצוהאַלטען אַ שטיקעל ארבייט דריי וואָכען צייט?...

— ווארום האָט איהר ניט חתונה? — האָט אַ מיידעל געפרעגט ביי אַן עלטערען בחור.

— ווייל דאָס גט'ען זיך קאָסט צו טהייער! — האָט ער געענטפערט.

מיט צימרינג שטימט עס שוין.

אַ איד האָט דערצעהלט, אַז ער האָט אמאָל געגעסען אַ קוגעל וואָס האָט געקאָסט נייינציג דאָלאר.

— ווי אזוי? — האָבען די צוהערער געפרעגט.

— צעהן דאָלאר מעהל, — האָט ער גענומען רעכענען — פינף דאָלאר אייער, צעהן דאָלאר שמאלץ, פינף דאָלאר ראָזינקעס...

— איז עס דאָך נור דרייסיג דאָלאר! — האָבען די צוהערער פערלאַנגט חשבון.

דער איד האָט גענומען קראַצען דעם שטערען און בשום אופן זיך ניט געקענט דערמאָנען אויף וואָס ער האָט אויסגעגעבען די איבעריגע זעכציג דאָלאר. דאָ האָט איהם שוין זיין פרוי ארויס־געהאָלפען:

— און צימרינג?

— אָ, יעס! טאַקע! — האָט דער איד געענטפערט.

אַ מאַן וואָס הייראַטה אַ מיאוס'ע אָדער עלטערע פרוי צוליעב איהר געלד, בעטראַכט זיינע קושען אלס אַ מין אונגערעכטע און געצוואונגענע צינזען אויף זיין פערמעגען.

קיין פערגלייך.

דזשאָן: עס האָט מיר גענומען אפשר פיער מאָנאַטען ביז איך האָב זיך צוגעפּאַסט א פּאָר ברילען.

סעם: און חתונה געהאַט האָסטו אין צוויי טעג!

דזשאָן: וואָס פּאַר א פערגלייך!...

ער וויל אליין זיך ניט באַדערען.

מחותן: אַזוי, יונגער מאַן, מיין טאָכטער האָט אייך צוגע־זאָגט חתונה צו האָבען מיט אייך?

חתן: יעס.

מחותן: האָט איהר שוין בעשטימט דעם טאָג פון דער חתונה?

חתן: איך לאָז עס איבער פאַר דער כלה.

מחותן: איהר האָט חתונה אין קאָורט אָדער אין שוהל?

חתן: איך לאָז דאָס איבער פאַר דער מחותנת'טע.

מחותן: האָט איהר שוין א ביזנעס פון וואַנען צו מאַכען א לעבען?

חתן: דאָס — לאָז איך איבער צו אייך.

וואָס די צייט קען אויפטהאָן.

דער באָרדער: וואָס די צייט קען אויפטהאָן!

פאַרמער: וואָס איז אַזוינס?

דער באָרדער: מיט איין וואָך צוריק, ווען איך האָב געזעהן אייער קאָונטרי־הויז אויף אַן אַדוועררטייזמענטס, איז זי נאָך געוועזן גאָר א פיינע הויז...

זיין מיטעל צו קרעדיטאָרס.

חיים: — ווי ביזטו עס אַזוי שנעל פּטור געוואָרען פון דיינע קרעדיטאָרס?

גימפּעל: — איך האָב פערדרייכערט איינעם פון דיינע סיגאַרעטס.

דערקאַנט...

ערשטער דיכטער: — דו האָסט אָבער אַ גוטען זכרון, יאָקעל, שוין פינף יאהר ווי דו האָסט מיך ניט געזעהען און דאָך האָסטו מיך דערקאַנט!

צווייטער דיכטער: — דו ווייסט אָן וואָס איך האָב דיך דערקאַנט?

ערשטער דיכטער: — אָן וואָס?

צווייטער דיכטער: — אָן דיין קראַגען...

ער האָט קיין האַרץ ניט.

יענקעל: וואָרום שלאָפסטו ניט, חיים?

חיים: אַ וואַנץ דרעהט זיך אַרום אויף מיין קישען.

יענקעל: און וואָרום הרג'עסטו איהר ניט?

חיים: איך האָב ניט קיין האַרץ צו טויטען מיין אייגען פלייש און בלוט.

אַ מיטעל צו שוויצען.

אַ יונגער שטודענט ביים עקזאַמען פאַר זיין דאָקטאָר־דיפּלאָם:

— וואָס, אָן ערך — האָט איהם דער פּראָפעסאָר געפרעגט — וואָלסטו איינגעגעבען אַ מענשען וואָס האָט רהומאַטיזם, ער זאָל שוויצען?

— איך וואָלט איהם געשיקט אהער צום עקזאַמען — האָט דער סטודענט געענטפערט.

איהר קליין מיילכעל.

זי: דו נאַרעלע, וואָס ביזטו שוין ברוגז געוואָרען, אַז איך האָב ביי דיר געבעטען אַ דיימענט רינג? דו האָסט דאָך געזעהן, אַז איך האָב געשמייכעלט!

ער: דו האָסט אַזאַ קליין מיילכעל, אַז איך האָב ניט געקענט בעמערקען....

זי האָט ניט קיין מזל צו קיין מענער.

זי: דזשייק!
ער: וואָס איז, מיין גאָלד?
זי: האָסטו צוואוואשען די געפעס?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו געמאכט אייז־וואסער?
ער: געוויי־ס.
זי: האָסטו אויסגעלאָשען די געז אין קיטשען?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו געמאכט דעם באָרדער'ס בעט?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו אויסגעקלינט די וואנע?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו פערצירעוועט מיינע זאָקען?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו איינגעווייקט די וועש?
ער: יע־עס.
זי: האָסטו אָנגעזויגט די בייבי?
ער: יע — ניין...

זי (צוואוויינט זיך): אוי, א קלאָג איז צו מיר, אוי, א בראָך איז צו מיר... עפּעס לייטישע פרויען האָבען גליק צו מענער... נור איך האָב דאָס אזא שלים־מזל, צו קיין זאך טויג עס ניט.!...

אוי, די מיידלעך!

— ווארט א ווײלע! — האָט א באָי געזאָגט דורכ'ן טעלעפאָן צו זיין מיידעל, וואָס האָט גערעדט צו איהם שוין מעהר ווי א האלבע שטונדע.

— וואָס איז? — האָט די מיידעל געפרעגט.

— איך וויל איבערבייטען דעם רעסיווער אויפ'ן לינקען אויער

— האָט דער באָי געענטפערט — דער רעכטער איז שוין געוואָרען טויב.

ניט אַלע זיינען קאַרג.

א מאַן האָט פערשפּראָכען זיין ווייב, אַז פאַר יעדען קוש וואָס זי וועט איהם געבען, וועט ער אריינוואַרפען א קוואָדער אין סייף.

אין א מאָנאַט אַרום, אַז דער מאַן האָט געעפענט דעם סייף, האָט ער דאָרטען געפונען האַלבע און גאַנצע דאָלאַרס.

— סעי — האָט דער מאַן געפרעגט זיין ווייב — ווי אַזוי קומט עס אַזעלכע גרויסע געלד אין סייף?

— וואָס מיינסטו — האָט די ווייב געענטפערט — אַלע זיינען אַזעלכע קאַרגע הינט ווי דו ביזט?..

דער שאָפּ־נודניק.

— איך בין אייך זעהר דאַנקבאַר, וואָס איהר זייט געבליבען אויסצוהערען די ענדע פון מיין געשיכטע — האָט דער שאָפּ־נודניק זיך אָנגערופען צו אַן אַרבייטער. — אַלע וואָס אַרבייטען דאָ זיינען אַזוינע פרעסערס, אַז ווי נור זיי האָבען דערהערט דעם „וויסטעל“ זיינען זיי גלייך אַוועקגעלאָפען עסען דינער.

— וואָס? עס האָט שוין געוויסעלט?! — האָט זיך דער צוהערער אָנגערופען, און איז שנעל אַוועקגעלאָפען אין רעסטאָראַנט.

גלענצענדע אויסזיכטען.

יונגער פּאָעט (צום אָפּיס־באָי): איך האָב א פּאָר לידער פאַר'ן רעדאַקטאָר. איך בין ביי איהם דעם ערשטען מאָל. קענט איהר מיר ניט זאָגען, ווי אַזוי אַנדערע פּאָעטען בעגעהען זיך מיט איהם?

אָפּיס־באָי: אָ, יעס. געוועהנליך לאָזען זיי איבער די כתבים און אין א פּאָר טעג אַרום קומען זיי געוואָהר ווערען וואָס עס הערט זיך.

פּאָעט (נייגעריג): און דאַן?

אָפּיס־באָי: און דאַן שלאָגט איך זיי אָן און וואַרף זיי אַרויס!....

מאָרד אין צווייטען גראַד.

א לאָיער וואָס האָט פערטהיידיגט א מערדער, האָט אונטער־געקויפט איינעם פון די דזשורי־לייט, אז ער זאָל שטימען נור פאַר א „ווערדיקט“ פון מאָרד אין צווייטען גראַד.

— מעגען אַלע עלף דזשורי־לייט שטימען ווי זיי ווילען, — האָט איהם דער לאָיער אָנגעזאָגט — אָבער דו זאָלסט זיך האַלטען ביי דאָס דייניגע: מאָרד אין צווייטען גראַד.

נאָך דעם ווי די דזשורי האָט זיך ארומגעריסען צוויי טעג און צוויי נעכט, האָבען זיי ווירקליך אריינגעבראַכט א ווערדיקט, אז דער גע׳משפט׳ער איז שולדיג אין מאָרד פון צווייטען גראַד.

דער לאָיער האָט דעם אונטערגעקויפטען דזשורי־מען אָבגערו־פען אָן א זייט און האָט איהם הערצליך געדאַנקט.

— דו האָסט זיך געמוזט גענוג אויסעסען די גאַל מיט די איבעריגע עלף דזשורי־לייט ביז זיי האָבען איינגעשטימט מיט דיר — איך דאַנק דיר!

— וואָס ווייסט איהר! — האָט דער דזשורי־מאַן זיך בע־קלאָגט — וואָס ווייסט איהר ווי שווער איך האָב מיט זיי געמוזט ארבייטען!... באַלד ווי מען האָט אונז פערשפאַרט אין דער „דזשורי־רום“, האָבען אַלע עלף געשטימט אז מען זאָל דעם אָנגעקלאָגטען בעפרייען און איך האָב עס געמוזט מיט זיי אזוי לאַנג קנעלען, ביז זיי האָבען ענדליך איינגעשטימט מיט מיר...

אונפערענדערליך.

א קאָנטרי־פעדלער, וועלכער איז שוין א צוואַנציג יאהר ניט געווען אין טהעאַטער, איז געקומען אין ניו יאָרק נאָך סחורה און דערוויייל איז ער געווען אין אדלער׳ס טהעאַטער און האָט געזעהן „שיילאָק“.

ארויסגעהענדיג האָט איהם זיינער א פריינד געפרעגט, ווי עס געפעלט איהם די שאָו.

די בויערי האָט זיך אַביסעל געענדערט, האָט ער געזאָגט, אָבער „שיילאָק“ איז נאָך אַלץ דערזעלבער מערדער.

צוויי מאָל צאָהלט ער ניט.

אַ איסט סיידער אידעל האָט אמאָל פערבלאָנזשעט אין איינעם פון די גרעסטע האָטעלס אויף בראָדוויי, האָט געאָרדערט אַ גלאָז ביער און דערלאַנגט דעם ווייטער אַ קוואָדער.

אין אַ פּאָר מינוט ארום געהט צו דערזעלבער ווייטער און פרעגט:

— נו, וואָס ווילט איהר איצט?

— איך וואַרט אויף טשענזש... — האָט דער אידעל געענטפערט.

— ווייסט איהר ניט, — האָט איהם דער ווייטער געזאָגט, — אַז אין אַזאַ פּראַכטפאָלען האָטעל קאָסט אַלעס טהייער? איהר זעהט אָט די פּיקטשור אויפ'ן וואַנד — זי קאָסט פינף־הונדערט דאָלאַר! איהר זעהט די צווייטע? — די קאָסט פופצעהן־הונדערט דאָלאַר. און איהר ווילט נאָך טשענזש פון אַ קוואָדער?!

דער אידעל האָט זיך אויפגעהויבען פון דעם פּלאַץ און איז אוועק צו אַ צווייטען טישעל. ער האָט געאָרדערט אַ צווייטע גלאָז ביער, דערלאַנגט דעם ווייטען אַ ניקעל און האָט געזאָגט:

— פאַר די פּיקטשורס האָב איך שוין יענעם ווייטער בעצאָהלט.

גיט איהם אַ טשאַנס.

דער מאַן: — וואָס פאַר אַ טרויעריגע און אומעטיגע ווייבעל דו ביזט!

די ווייב: — אָט גיב מיר נור אַ טשאַנס און גיב אַ שטאַרב, וועסטו זעהן ס'רא פרעהליכע אמנה'צקע איכ'ל זיין!.

סאַי ווי סאַי...

קאָסטאָמער: — די הויזען זיינען צו ענג, אין פיער וואָכען ארום וועלן זיי שוין אויף מיר ניט ארויף.

פעדלער: — איהר דארפט זיך ניט זאָרגען. מעהר ווי פיער וואָכען וועלען זיי זיך סאַי ווי סאַי ניט האַלטען.

ריכטיג געענטפערט.

לאַיער: — וואו וואוינט איהר?
עדות: — ביי מיין ברודער.
לאַיער: — און וואו וואוינט אייער ברודער?
עדות: — מיין ברודער וואוינט ביי מיר.
לאַיער: — און וואו וואוינט איהרביידע?
עדות: — צוזאמען.
לאַיער: — און וואו וואוינט איהר צוזאמען?
עדות: — אין פארק...
לאַיער: — אין וועלכען פארק?
עדות: — אין אַלע אָהן אויסנאהמע. און, פּליעז, נודיעט ניט, איך בין א ביזי מענש און איך האָב ניט קיין צייט אויסצוהערען אייערע נארישע פראגען...

פערשטעהט זיין ביזנעס.

א איד אַן אָרעמאַן איז זיעבען אזייגער אין דער פריה אריין צו באראָן ראָטהשילד נאָך א נדבה.

— סטייטש! — האָט דער באראָן געשריען — מיט וואָס פאר א העזה קומט דאָס א איד פארטאָג בעטען א נדבה?!...

— מיין פריינד — האָט דער אָרעמאַן געענטפערט — מילא אין באַנק־געשעפט פערשטעהט איהר טאקע, אָבער אין הלכות שנאָרעריי פערשטעה איך מעהר פון אייך.

ער זוכט אַן איידים.

א ישוב'ניק האָט אמאָל געבעטען א שדכן, ער זאָל איהם קריגען עפּעס א וואוילען איידים.

— סטייטש, ר' חיים! — האָט זיך דער שדכן געוואונדערט — איהר האָט דאָך ניט קיין טאָכטער!

— דאָס מאכט ניט — האָט דער ישוב'ניק געענטפערט — זאָל זיך אַרומדרעהען אַן איידים אין שטוב...

ער האָט געפרעגט אַ שאלה.

משה פופיק האָט זיך גענומען פעררימטען זיין פלאַנקען פונקט אום שבת. געהט פארביי זיין שכן חיים בער.

— ר' משה, אום שבת?..

— איך האָב געפרעגט דעם רב א שאלה.

חיים בער גיט אַ ציה מיט די פּלייצעס און געהט אוועק.

קומט אָן אן אנדער איד.

— סטייטש, אום שבת, ר' משה!...

— איך האָב געפרעגט דעם רב א שאלה. — האָט ווידער ר' משה אָבגעענטפערט קורץ.

און אויך דער איד איז אוועק, זיך וואונדערנדיג.

קומט א דריטער איד.

— גאָט איז מיט אייך, ר' משה! אום שבת!...

— איך האָב געפרעגט דעם רב א שאלה.

— נו, וואָס האָט דער רב געענטפערט.

— אז מען טאָר ניט.

— נו?!

— הער איך איהם ווי די קאַץ...

ליעבע אין אַלגעמיין...

סיידי: — ווייסט, קיידי, אז עס קומט מיר א מזל טוב? דזשעק איז ביי מיר נעכטען געווען און האָט מיר צוגעזאָגט חתונה צו האָבען.

קיידי: — און מיר קומט אויך אַ מזל־טוב, סיידי! דזשייק איז ביי מיר געווען נעכטען ביינאַכט און האָט מיר פערשפּראָכען מעהר ניט צו דאָקוטשען.

זי איז פּראַקטיש.

אמאָל האָט א מיידעל געזאָגט: „איין באָי ביי מיר אויפ'ן סטופּ איז שוין בעסער ווי צוויי באָיעס ביי יענער מיידעל אין פּארלאָר".

שטיל אין ניו יאָרק.

ערשטער פאַרמער: נו, וואָס הערט זיך עפּעס אין ניו יאָרק?

צווייטער פאַרמער (וועלכער איז ערשט געקומען פון ניו יאָרק): טוידט, ברודער'ל... איך בין אָבגעשטאַנען א גאַנצען טאָג אויף בראָדוויי און איך האָב ניט געזעהן דורכפאָהרען קיין איין וואָגען היי, און האָב ניט געזעהן קיין קוה אויף א רפואה.

אוים פערצווייפלונג.

— אבער, אום גאָטעם ווילען, פישעל, נעכטען איז ערשט געווען די לויה פון דיין פרוי און היינט קושסטו שוין דאָס דיענסט־מיידעל!

— אך, איך בין אזוי פערצווייפעלט, אז איך וויים פשוט ניט וואָס איך טהו...

פראַגע־צייכענס.

די פרויען־פראַגע
וואו ביסטו געוועזן אזוי שפּעט, זיסער מאַן מיינער?
די אידען־פראַגע
וואָס מאַכט א איד — א בעווייבטער?
פּאָליטישע פראַגע
ווי פיעל ווילט איהר פאַר אייער שטימע?
די געלד־פראַגע
ווי מאַכט מען אפּאָר דאָלאר?

ער נעהמט איהם מיט געוואַלט...

איד (צום דענטיסט, וועלכער האָט איהם עטליכע מאָל דורכאַנאַנד געריסען א צאָהן און אָהן ערפאָלג): — איך האָב מורא, דאָקטאָר, אז איהר וועט איהם ניט קענען ארויסציהען.

דענטיסט (נאָך אמאָל ארייגשטופּענדיג די צוואַנג אין דעם אידען'ס מויל): — ער מוז ארויס — ווען איך זאָל אפילו דאַרפען מיטרייסען א שטיק באַק!...

אויב אַזוי, איז רעכט.

צוויי בטלנים, וועלכע האָבען געשלאָפען צוזאַמען אין קלויז און האָבען זיך געהאַלטען אין חזר'ן אַ געוויסע סוגיא אין דער גמרא, וואו עס געהט אָן אַ גרויסער קאַמפף צווישען צוויי תנאים וועגען דעם, צי איז די נאַכט בעשאַפען געוואָרען צום לערנען („לילה לגרסא") אָדער אויף צום שלאָפען („לילה לשנתא").

פאַרטיג געוואָרען מיט דעם „שעור", האָבען זיך ביידע געלעגט שלאָפען אויף דעם איינציגען קישעלע, וואָס זיי האָבען פערמאָגט בשותפות, און אויסגעלאָשען דאָס שטיקעל ליכט.

אַז זיי האָבען ערוואַכט איז דער פריה, האָבען זיי צו זייער שטוינען זיך געכאַפּט, אַז דאָס קישעלע און דאָס ליכט פעהלען.

— מאָטעל, — זאָגט איינער צום צווייטען — איך פערשטעה ניט ווי אזוי דאָס האָט געקענט פּאַסירען. ממה נפשך: האַלט דער גנב מיט דעם „מן דאמר" אַז "לילה השנתה", די נאַכט איז בעשאַפען געוואָרען צום שלאָפען, טו וואַרום האָט ער צוגענומען ס'שטיקעל ליכט? אלא וויעדער האַלט ער מיט דעם „מן דאמר" אַז „לילה לגרסא", די נאַכט איז בעשאַפען געוואָרען צום לערנען — טו וואַרום־זשע האָט ער צוגענומען ס'קישעלע?

— פערשטעהסטו מיך, — רופט זיך אָן דער צווייטער בטלן — עס האָבען געמוזט זיין צוויי גנבים: איינער וואָס האַלט מיט דעם מן־דאמר אַז „לילה לשנתה און אַ צווייטער, וואָס האַלט אַז „לילה לגרסא"...

געלד איז בלאָטע.

ערשטע אַלרייטניצע: — און אייער מאַן האָט געגעבען צוויי טויזענד דאָלאַר פאַר אַ „פּיקטשע"?

צווייטע אַלרייטניצע: — יעס.

ערשטע אַלרייטניצע: — איך פערשטעה, אַז דערמיט וויל ער ווייזען וויפיעל ער „קעהרט" פאַר דער „קונץ".

צווייטע אַלרייטניצע. — ניין, דערמיט וויל ער ווייזען, ווי וועניג ער קעהרט פאַר צוויי טויזענד דאָלאַר...

סמנים פון משוגעת.

א געז־קאָלעקטאָר איז אריינגעקומען אין הויז און האָט דער־לאַנגט דעם ביל.

— געהט ברענגט אן אנדער ביל! — האָט דער מאַן, צו וועל־כען מען האָט געבראַכט דעם ביל, געענטפערט — דיזער ביל איז ניט ריכטיג.

— עס איז יא ריכטיג! האָט דער קאָלעקטאָר געזאָגט — גיט א קוק אויפ׳ן מיטער.

— עס קען ניט זיין! — האָט דער מאַן געמאַכט געוואַלדען — איך האָב דיעזען מאָנאַט געיוזט דריי מאָל אזוי פיעל געז, און עס קומט אייך דריי מאָל אזוי פיעל געלד.

— אָללראַיט, אָלל־ראַיט! — האָט דער געז־קאָלעקטאָר, וועל־כער איז געוואָרען בלאַס ווי קרייד, א צושראָקענער גענומען מורמלען, און איז שנעל אראָבגעלאָפען אין גאַס און האָט טעלע־פאָנירט נאָך אן אמבולאַנס פון בעלוויו האָספיטאַל.

טרעפט וואו איז געווען זיין היים.

א גוטע אַלטיטשקע: — ווי איך זעה, האָט איהר שוין אין אייער לעבען געהאַט בעסערע צייטען, יונגערמאַן.

יונגערמאַן: — אָ, יעס! איך האָב שוין געוואוינט אין א הויז מיט מאַרמאָרנע טרעפּ, וואו מען האָט מיך אָבגעהירט ווי אן אויג אין קאָפּ.

די גוטע אַלטיטשקע: — און איהר האָט עס נעבעך פער־לוירען?

יונגערמאַן: — פערלוירען? חלילה! מיין טערמין האָט זיך געענדיגט, האָב איך געמוזט געהן...

קלמן: — פון וואנען איז געדרונגען, אז קרח איז געווען א קלוגער?

זלמן: — ווייל עס שטעהט: „ויקח קרח“, ער האָט נור גענומען.

וואַרום ער זאָגט איהר ניט.

אָפּעראַ־בעזוכער: — וואַרום זאָגט איהר ניט אייער פּרימאַ־דאָנאַ, אז זי גרילצט די לעצטע צייט אין די אויערען?

מענעדזשער: — ווען זי דאַרף מיר וואָס זאָגען, זאָגט זי עס זינגענדיג, און איך האָב מיט איהר אַ קאָנטראַקט, אז פאַר יעדע נאָוט וואָס זי זינגט דאַרף איך איהר געבען אַ דאָלאַר.

אריינגעזאָגט.

יונגערמאַן (צו אַ מיידעל וואָס טראָגט אַ הוט אויסגעפּוצט מיט בלומען און גראָזען): — קענט איהר מיר זאָגען, מיין פריילייןן, פאַרוואָס איהר טראָגט יעצט אַזוי פיעל גראָז אויף אייער הוט?

מיידעל: — כדי צוצוציהען די אָקסען...

ער ווייסט.

די לעהרערין (מיט כעס): ווייסטו וואָס עס ווערט פון אַזעלכע אינגלעך ווי דו, וואָס לויפען אַוועק אין מיטען שפּיעלען באָל?

דער שילער: גוטע באָלל־שפּיעלער.

צו וואָס זיין שטימע איז גוט.

דער זינגער (צום פּראָפעסאָר פון מוזיק): — דענקט איהר, אז איך וועל קענען געברויכען מיין שטימע?

פּראָפעסאָר: — אָ, געוויס! צום ביישפּיעל אין פאַל פון אַ פייער — קענט איהר מאַכען אַ גרויסען געוואַלד!...

איינער, אַ ישיבה־בחור, האָט אַמאָל געזאָגט: איז דאָס ניט אַ שאַנדע, אז דער מענש, דער בחיר היצורים, דאָס קליגסטע בעשעפעניש אין דער וועלט, די קרוין פון דער נאַטור זאָל דאַרפען אָבשטעהן אַ גאַנצען טאָג אין בית־המדרש ביים הייסען אויווען און זיך קראַצען?..

קלמן און זלמן.

קלמן: — זאָג מיר נור, זלמן, פאַר וואָס שטעהט אין די עשרת הדברות איין „לא תגנוב“ בלשון יחיד און איין מאָל „לא תגנבו“ בלשון רבים?

זלמן: — דאָס האָט מען אָנגעזאָגט צו צוויי קלאַסען מענשען: צום גראָבען יונג, דעם גנב, זאָגט מען: הער נור אויס, דו הולטאַי, לא תגנוב! און צו פרומע אידען מיט לאַנגע בערד און פאות זאָגט מען: איהר זיינט טאַקע זעהר פיינע אידען, נור, במחילת כבודכם, „לא תגנבו“, רוקט זיך ניט אין די קעשענעס!

קלמן: — ווי געהט עס, זלמן?

זלמן: — שלעכט, ברודער! מיין ווייב איז נאָך קראַנק, שוין באַלד א יאהר! און ווי געהט עס מיט דיר?

קלמן: — נאָך ערגער, ברודער, מיין צרה איז נאָך געזונד שוין באַלד צוויי יאהר.

קלמן: — וואָס גלייכסטו בעסער, דעם טאָג אָדער די נאַכט?

זלמן: — ביידע ניט.

קלמן: — פאַר וואָס?

זלמן: — ווייל מיינע דריי מוידען — בייטאָג עסען זיי און ביינאַכט וואַקסען זיי.

קלמן: — וואָס האָט דיין פרוי געבוירען?

זלמן: — זי האָט מפיל געווען.

קלמן: — קען איך זעהן דאָס נופל'ע?

זלמן: — ניין.

קלמן: — פאַרוואָס?

זלמן: — ווייל פאַר קיין נאַר טאָר מען קיין האַלבע אַרבייט ניט ווייזען.

שלום עליכם

געביטען מיט די יוצרות

— אַט וועל איך אייך, הערט איהר, דערצעהלען אַ שעהנס, ווי אַזוי איך, משה־נחמן פון קענעלע, אָהן אַ שום פּראַוואָזשיטעל־סטווע, האָב אָבגעטהאָן פּאָניע׳ן אַ שפּיצעל, אָבער אַ שפּיצעל כאַ־כאַ, זיי וועלען מיך האָבען צו געדענקען! אַט גיט מיר נור עטליכע מינוט צייט, וועט איהר הערען, וואָס אַ איד קען.

ויהי היום, קום איך מיר צופאָהרען איין מאָל אין יעהופּעץ. וואָס פאָהרט אַזאַ איד ווי איך, יעדנאָ סדרוגים מיט אַ הוסט און מיט אַ זאַדישקע, קיין יעהופּעץ? געוועהנטליך צום פּראָפעסאָר. איך בין מיט מיין זאַדישקע אַן אָפטער גאַסט אין יעהופּעץ, אפילו ניט אַזאַנ׳ אָנגעלעגטער גאַסט, וואָרום ווי טאָר איך, משה־נחמן פון קענעלע, זיין אין יעהופּעץ, אַז איך האָב ניט קיין שום „פּראַ־וואָזשיטעלסטווע“? בעהאַלט מען זיך. מוטשעט מען זיך. קומט מען אין דער פריה און בייננאַכט אַנטלויפט מען. אַ־ניט כאַפּט מען אַ „פּראָכאָדנאָיע“ און מען קומט נאָך אַמאָל. אַבי ניט געהן „פּאָע־טאַפּאָם“. איך זאָל, הערט איהר, חלילה דאַרפען געהן „פּאָעטאַפּאָם“, וויים איך ניט אויב איך וואָלט דאָס גאָר אויסגעהאַלטען. איך וואָלט זיבער דריי מאָל געשטאָרבען פאַר בושה אַליין. וואָרום ווי איהר קוקט מיך אָן, בין איך, דאַנקען גאָט, אַ שטיקעל בעל־הבית ביי אונז אין קענעלע מיט אַ „אימושטשעסטווע“: אַ דירה אַן אייגענע, מיט אַ בהמה׳לע, און מיט טעכטער צוויי, איינע אַן אויסגעגעבענע און די אַנדערע אויף חתונה צו מאַכען. וואָס איז שייך?

הכלל, קום איך צופאָהרען קיין יעהופּעץ צום פּראָפעסאָר. איצטינג׳ס מאָל ניט צום פּראָפעסאָר, נאָר צו די פּ ר אָ פ ע ס אָ־ר ע ן. דאָס הייסט אויף אַ „קאָנסולים“ פון גאַנצע דריי פּראָפע־סאָרען הייסט עס. איך האָב געוואָלט, פערשטעהט איהר מיך, איינ־מאָל פאַר אַלע מאָל דערגעהן מיט זיי אַ טאָלק, וואָס בין איך — מילכיג צי פליישיג? אַז ביי מיר איז אַ זאַדישקע — דאָס זיינען זיי

הייסט עס אַלע מודה. נאָר וואָס מען טהוט צו דער זאַדישקע איך זאָל פון איהר פּטור ווערען — דאָס איז שוין, זעהט איהר, עפּעס אנדערש. זיי מוטשען זיך נעבעך. זיי פּרובען זיך. געהן, ווי זאָגט איהר, הארט ביי די ווענט. למשל, איך קום צו געהן צו מיין אלטען פּראָפעסאָר, סטריצעל הייסט ער, א דימענט פון א מענשען, נעהמט ער און פערשרייבט מיר א רעצעפּט „קאָדעיני סאַבאַדי פּולוועראטי", קאָסט דאָס ניט טהייער און ס'איז זיסלעך אויפ'ן טעם. קום איך צו אַן אנדער פּראָפעסאָר, געהט ער און פערשרייבט מיר „טינקטורא אָפּיע", טראָפּען אַזעלכע, האָבען זיי א טעם פון חלשות. קום איך צום דריטען פּראָפעסאָר. פערשרייבט ער מיר אויך טראָפּען, האָבען זיי כמעט דעם אייגענעם טעם, נאָר הייסען הייסען זיי ניט „טינקטורא אָפּיע", נאָר „טינקטורא טאַבאַיקא". זיינט איהר שוין פאַרטיג? קום איך צו א פּרישען פּראָפעסאָר, נעהמט ער און פערשרייבט מיר גאָר א מין ביטערניש מיט'ן נאָמען „מאָרפּיום אקווא אמיגדאַלאַריום". וואָס? איהר חידוש'ט זיך וואָס איך קען לעטיין? איך קען אַזוי לעטיין ווי איהר קענט ענגעלש, נאָר אַז מען האָט א הוסט מיט א זאַדישקע יערנאָ סדרוגים, קאָן מען זיך שוין אויסלערנען לעטיין אויך.

הכלל בין איך געקומען קיין יעהופּעץ אויף א קאָנסולים. וואו שטעלט זיך אָב אַזא איד ווי איך, אַז ער קומט קיין יעהופּעץ? געוועהנטליך ניט אין קיין האָטעל און ניט אין קיין גאָסטינעץ. ערשטענס, רייסען זיי די הויט. און אגב, ווי קאָן איך מיך אָבשטעלען אין א האָטעל, אַז איך האָב ניט קיין שום „פּראַוואָזשיטעלסטווע"? שטעל איך מיך אָב אַלע מאָל ביי מיינעם א שוואָגער. איך האָב מיין אייגענס א שוואָגער א שלים־מזל, איז ער א איד א מלמד און אַן אָרימאַן איז ער, ווי זאָגט איהר, אין אכטצעהן פּאָלעס, און א מטופּל מיט קינדער אויך. נאָר וואָס דען? גאָט האָט איהם געהאָלפען, ער האָט „פּראַוואָזשיטעלסטווע" האָט ער, און דוקא א כשר'ע „פּראַוואָזשיטעלסטווע". ווי קומט צו איהם א „פּראַוואָזשיטעלסטווע"? — בראָצקי! ער איז א „סלוזשיטעל" ביי בראָצקי'ן. חלילה ניט קיין דירעקטאָר פון זאַוואָדען, נאָר ער איז אין בראָצקי'ס שול אונטען ביי די שניידערס א בעל קורא איז ער. א „דוכאָוונע

ליצאַ" אָדער ווי מען רופט עס דאָרטען אַן „אַבראַדטשיק" און ווי באַלד אַן „אַבראַדטשיק" אַזוי מעג ער שוין זיצען אויף דער מאַלאָ־וואַסילקאָווסקי, דאָרט וואו דער געוועזענער פּאָליציימייסטער איז אַמאָל געזעסען. זיצט ער, הייסט עס, אויף דער מאַלאָ־וואַסילקאָווסקי טאַקע ניט ווייט פון׳ם געוועזענעם פּאָליציימייסטער, און מוטשעט זיך, קוים, קוים וואָס ער קומט דורך מיט׳ן שטיקעל ברויט. דער גאַנצער אַרויסקוק זיינער הייסט עס איז אויף מיר. איך בין דער נגיד אין דער משפּחה. קום איך צופאָהרען קיין יעהופּעץ, האַלט איך ביי זיי סטאַנציע, עס איך ביי זיי אַ וואַרימעס, אַ וועטשערע, פאָלגט מען מיך אַ גאַנג — יעדנאָ סדרוגים פאַלט זיי אַריין אַמאָל אַ פּאָר קערבלעך, איז מען צופריעדען. איצטיגס מאָל אָבער איך קום צופאָהרען, איך זעה מיינע לייט זיינען חושך, געהען אַרום אָהן קעפּ. „וואָס איז די מעשה?" „ס׳איז שלעכט". „דהיינו?" „אַבלאַ־וועס". „פּחע! איך האָב געמיינט, זאָג איך, מי יודע וואָס. אַבלאַ־וועס, דאָס איז דאָך, זאָג איך, מששת ימי בראשית".. „ניין, זאָגען זיי, אַבלאַוועס צו אַבלאַוועס איז ניט גלייך. איצט, זאָגען זיי, איז ניטאָ די נאַכט ס׳זאָל ניט זיין קיין אַבלאַווע, און כאַפּט מען אַ אידען איז יהיה מי שיהיה, איינס—צוויי—דריי מיט׳ן עטאַפּ". „נו, און געלד?" „בלאָטע!" „אַ קערבעל?" „בלאַ!" „אַ דרייע־רעל?" „אפילו ניט אַ מיליאָן!" „אויב אַזוי, זאָג איך, איז דאָך טאַקע גוט פּאַסקודנע." „פּאַסקודנע צו פּאַסקודנע, זאָגען זיי, איז ניט גלייך. קודם, זאָגען זיי, איז שטראָף, און נאָכדעם ערשט מיט׳ן עטאַפּ. היינט דער סקאַנדאַל פאַר בראָצקי׳ן!" „מילא, זאָג איך, בראָצקי היינט, בראָצקי מאָרגען. איך קאָן, זאָג איך, צוליעב בראָצקי׳ן, זאָג איך, מיט מיין געזונד ניט שפּעקולירען. איך בין געקומען, זאָג איך, אויף אַ קאָנסולים מיט פּראָפּעסאָרען, קאָן איך צוריק, זאָג איך, מיט ליידיגע הענד ניט אַנטלויפען." הכלל, טענות אהין, טענות אהער — דער טאָג שטעהט ניט. מען דאַרף לויפען צו די פּראָפּעסאָרען מכח אַ קאָנסולים. נאָר וועד מיר קאָנסולים? וואָס מיר קאָנסולים? אז דער פּראָפּעסאָר קען קומען ערשט מיטוואָך פאַר האַלבען טאָג, און דער מאָנטאַג נאָך האַלבען טאָג, און יענער נישט פריהער ווי איבעראַכטאָג דאָנערשטאַג, היינט געה! אַ מעשה

אויף דריי וואָכען! דערווייל ווערט נאַכט. עסט מען וועטשערע און מען לעגט זיך שלאָפען. איך ווער נאָר וואָס אַנטשלאָפען, איך הער: ט—ראַך—טאַרעראַך! איך רייס אויף די אויגען: „ווער איז?“ „מיר זיינען פערפאַלען!“ זאָגט צו מיר דער שוואָגער מיינער, דער שלים־מזל, שטעהט איבער מיר א טוידטער מענש און טרייסעלט זיך ווי א הושענא. „וואָס טהוט מען, זאָג איך, איצטער?“ „אדרבה, זאָגט ער, זאָג דו וואָס טהוט מען?“ „וואָס, זאָג איך, זאָל מען טהאָן, זאָג איך, ס'איז ביטער“. „ביטער צו ביטער, זאָגט ער, איז ניט גלייך. ס'איז, זאָגט ער, ביטער אזוי ווי גאַל.“ און דאָרטען ביי דער טהיר: טראַך—טאַרעראַך! טראַך—טאַרעראַך! די קליינע קינדער נעבעך האָבען זיך אויך אויפגעכאַפּט מיט א געוואַלד, מיט א געוויין: „מאַמע!“ שטיקט זי זיי, די מוטער הייסט עס, און ווערגט זיי, ס'זאָל זיין שטיל. א שעהנע חתונה! פאַלט מיר אריין פלוצים א קאָמבינאַציע אין קאָפּ און איך רוף מיך אָן צו מיין שוואָגער: „שאַ, זאָג איך, ווייסטו וואָס, דוד? זיי דו איך און איך וועל זיין דו.“ קוקט ער אויף מיר ווי א לעמעשקע: „וואָס הייסט?“ „דאָס הייסט, זאָג איך, מיר וועלען זיך בייטען מיט די יוצרות. דו וועסט מיר געבען דיין פּאַס, וועסטו זיין משה נחמן און איך וועל זיין דוד. וואָס פערשטעהסטו דאָ ניט?“ א טומפּעקער מוח! קוקט אויף מיר ווי א זינדיגער מענש, פערשטעהט ניט וואָס מען רעדט צו איהם. „בהמה, זאָג איך, וואָס פערשטעהסטו דאָ ניט? דאַכט זיך, א פּראָסטע קאָמבינאַציע, זאָג איך. א מינדסט קינד קען עס פערשטעהן. דו וועסט זיי ווייזען מיין פּאַס און איך וועל זיי ווייזען דיין פּאַס. וואָס זשע וועט זיין? וועט מען דיך צונעהמען און מיך ניט. וועל איך מיר אי'ה גאַנץ פריה, אז גאָט אליין שלאָפט נאָך זיך אויפהויבען און אוועקפאָהרען קיין קענעלע. אי וואָס וועט זיין מיט דיר? איך וועל דיר איבערלאָזען דיין פּאַס, ביזטו שוין ווידער אוים משה נחמן און ווידער דער אייגענער דוד וואָס געוועזן. אי וואו איז משה־נחמן? געהט און זוכט איהם. האָסטו צעקייעט? מען דאַרף עס דיר לעגען אין מויל אריין?

דאַנקען גאָט, קוים מיט צרות, מיט לייד, ער האָט צוקייעט און מיר האָבען גענומען זיך בייטען מיט די יוצרות, איך איהם

מיין פּאַס, ער מיר זיין פּאַס, און דאָרטען די טהיר ווערט שיער ניט צושפּרונגען: „טראַך—טאַרעראַך! טראַך—טאַרע־ראַך!“ „סייטשאַס! זאָג איך. וואָס האָט איהר אַזוי קיין צייט ניט? דער טייך ברענט ניט!“ זאָג איך, און צו מיין שוואָגער רוף איך מיך אָן: „געדענק־זשע, דוד, דו הייסט שוין ניט מעהר דוד, נור משה־נחמן“... און איך לאָז מיך צו דער טהיר — ברוך הבא געסט! אַ גאַנצע כאַליאַסטרע, יוצר משרתים ואשר משרתיו, ווי זאָגט איהר, אַ גדולה, פרעהליך אין שטעדטעל!

ס'פערשטעהט זיך, אַז קודם האָט מען זיך גענעבען אַ נעהם צו מיין שוואָגער דעם שלים־מזל. וואָס עפּעס צו איהם? ווייל איך האָב מיך געהאַלטען, פערשטעהט איהר מיך, מעשה מענש, ווי זאָגט איהר, אַ קניפּ אין באַק די פאַרב זאָל שטעהן. און ער — אַ שעהנערען לעגט מען אין דער ערד אריין. האָט מען איהם אַ כאַפּ געטהאָן: „אָטקודאַוואַ“? ניטאָ קיין לשון. שטעל איך מיך ארויס פאַר'ן מליץ יושר און מאַך צו איהם: יהודי בלאַ, וואָס שווייגסטו? דבר זיי, אַז דו ביזט משה־נחמן פון קענעלע“. און צו זיי טהו איך מיך אַ וואָרף מיט תחנונים: „אַזוי און אַזוי, וואַשע וויסאָקאָ פּראַוואָזשיטעלסטוואָ, זאָג איך, ס'איז מיינער אַן אָרימער קרוב, נעבעך, שוין לאַנג ניט געזעהן זיך, זאָג איך, אויף איין נאַכט, געקומען צו מיר פון קענעלע, זאָג איך, אויף איין נאַכט, זאָג איך, פאָהרט אוועק אם ירצה השם מאָרגען כאור הבוקר צוריק קיין קענעלע“... און אינווייניג אין הארצען שטיקט מיך, איך ווער שיער ניט צושפּרונגען פאַר געלעכטער, כאַ־כאַ! איהר פערשטעהט? איך, משה־נחמן פון קענעלע, בעט רחמים פאַר משה־נחמן'ען, הייסט עס, פאַר מיר אַליין טאַקע, כאַ־כאַ! איז אָבער די צרה וואָס מיין ריידען מיט מיינע בקשות האָבען געהאָלפען ווי דער פאַר־אַ־יאָהריגער שנעע. און מען האָט מיין בחור אויפגעכאַפּט, ווי דער רוח דעם מלמד. און מען האָט איהם אָבגעפיהרט אין חדר־גריאַ אריין מיט'ן גאַנצען קנאַק, ווי גאָט האָט געבאָטען. און מיך האָט מען אויך געוואָלט צונעהמען. דאָס הייסט, מען האָט שוין טאַקע געהאַט מיך צוגענומען, מען האָט מיך אָבער באַלד ארויסגעלאָזט. וואָרום וואָס הער איך זיי, איך בעט אייך זעהר? אַ מענש מיט אַ „פּראַוואָזשי־

טעלסטווע" שוואַרץ אויף ווייס. בפירוש פערשריעבען אין בראָצקי'ס שול ביי די שניידערס אַן „אָבראַדטשיק"... „כאָראָשאָ, זאָגען זיי צו מיר, גאָספּאָדין אָבראַדטשיק, דו גנעה דיר דערווייל אַהיים עסען קוגעל. מיר וועלען דיר שוין בעווייזען ווי אַזוי צו האַלטען ביי זיך קאָטראַבאַנדאַ אויף דער מאַלאָוואַסילקאָווסקי!" אָט האָסטו דיר מיט אַ פרישען קוילעטש, הייסט עס, אין פּנים אַריין, כאַ־כאַ...

זאָל איך אייך דערצעהלען ווייטער? מילא פון קאָנסולים איז דאָך שוין אָבגערעדט. ווער האָט אין זינען געהאַט אַ קאָנסולים, אַז מען האָט גאָר בעדאַרפט ראַטעווען דעם שוואָגער. פון וואָס מיינט איהר ראַטעווען? פון עטאַפּ? חלילה! דאָס האָט ניט געהאָלפען. מיט'ן עטאַפּ איז ער געגאַנגען. נאָך אַ מין געהן, מיט אַלע גנבים... איידער מיר האָבען איהם דערלעבט זעהן אין קענעלע, זיינען מיר, הערט איהר, שיער די אויגען אַרויסגעקראָכען. און אַז מען האָט איהם שוין קוים אַמאָל געבראַכט צו פיהרען קיין קענעלע, דעם שלים־מזל, האָט ער ערשט געהאַט אויף זיך אַ נייעם אונגליק. אַ פרעמדען פּאַס מיט אַ פרעמדען נאָמען. פרעגט ניט. איך האָב מיט איהם געהאַט צו זינגען און צו זאָגען. לאָם איך עס פערדיענען, הערט איהר, אַלע דריי חדשים וואָס עס האָט געקאָסט אַחוץ וואָס איך האָב אויף זיך אַ פּעקעל, איך מוז איהם אויסהאַלטען מיט ווייב און קינדער. וואָרום ער טענה'ט, אַז איך האָב איהם אונגליקליך געמאַכט, טענה'ט ער. ער זאָגט, אַז איבער מיר האָט ער אָנגעוואָרען אַזאַ כשר'ע „פּראַוואָזשיטעלסטוואָ". און עס קען זיין, אַז ער איז אפשר ניט אין גאַנצען אומגערעכט אויך. דער עיקר איז אָבער, כאַ־כאַ, נישט דאָס. דער עיקר איז דער איינפאַל, די קאָמבינאַציע. איהר פערשטעהט? דאַכט זיך וואָס? אַ אידעל פון קענעלע מיט אַ הוסט און אַ זאַדישקע, יעדנאָ סדרוגים, און אָהן שום „פּראַוואָזשיטעל־סטווע", אַ־יאָ? פון דעסטוועגען, אַז מען דאַרף קומט ער זיך צופאָה־רען קיין יעהופּעץ, שטעלט זיך אָב אויף מאַלאָוואַסילקאָווסקי ניט ווייט פון געוועזענעם פּאָליצמייסטער און, ווי זאָגט איהר, רוף מיך קנאַקניסעל!...

איטאַליאַ

וואָס איז אַזעלכעס „איטאַליאַ“ — זאָלט איהר מיך ניט פרעגען. אַזוי ווי איך האָב פון דעם קיינמאָל ניט געוואוסט, אַזוי זאָלט איהר דערפון ניט וויסען. און הלואי וואָלט איך אויך דערפון ניט געוואוסט. קורץ, איהר ווילט וויסען וואָס הייסט „איטאַליאַ“? מיט וואָס עסט מען דאָס? — וועל איך אייך זאָגען אין דריי ווערטער: „זשיד דאוואי הראָשי!“ איטאַליאַ — דאָס איז אַזאַ מין ערטעל, וואָס דאָקטוירים האָבען אויסגעטראַכט אויף צו פּרעסען געלד ביים עולם. דער הימעל איז דער אייגענער הימעל, וואָס ביי אונז. די זון איז אויך די זעלביגע. נאָר דער ים דאָקוטשעט סכנות! ער רווישט, וואַרפט זיך, דולט אַ ספּאָדיק — און איהר האַלט אין איין צאָהלען געלד. פאַר וואָס געלד? פאַר גאָר ניט. גאָלע גאָרנישט. אָט דערפאַר וואָס דו ביזט אַזאַ בהמה און האָסט זיך געלאָזען איינרעדען „איטאַליאַ“ — צאָהל געלד. און איהר צאָהלט. וואָרים אדרבה, זייט אַ בריה און צאָהלט ניט. איהר מיינט מען קריעגט זיך מיט אייך? זידלערייען? בזיונות? חלילה! דוקא מיט גוטען. קושענדיג נעהמט מען ביי אייך ארוים די נשמה. איין מעלה האָט יאַ דאָס דאָזיגע „איטאַליאַ“ — דעם אמת קען מען ניט אָבלייקענען — ס'איז דאָרטען וואַרים. און אַז ס'איז וואַרים, זאָגט מען, הוסט זיך ווינציגער. און וואַרים איז דאָרט שטענדיג, אַ גאַנץ קיילעכיג יאָהר. סיי זומער סיי ווינטער. איהר מיינט וואָס איז דער שכל? אַ פּראָסטער שכל: די זון וואַרימט איז וואַרים. בכן איז וואָס? אַז מען הייצט גוט אוים, איז אויך ניט קאַלט. זאָגען זיי אָבער „לופט“. אמת די לופט איז ניט קיין שלעכטע לופט. סע שמעקט ניט שלעכט. ווי מיט בשמים. ניט די לופט שמעקט, די מאַראַנצען שמעקען. עס וואַקסען דאָרט מאַראַנצען. ווייס איך ניט צי מען דאַרף פאָהרען צוליעב דעם אַזש אַהין. לופט איז דאַכט זיך פאַראַן אומעדום און מאַראַנצען קען מען קויפען ביי אונז אויך. זאָגען אָבער די דאָקטוי־

רים, אַז לופט צו לופט איז ניט גלייך. די לופט, זאָגען זיי, וואָס שמעקט מיט בשמים, היילט. אַזוי זאָגען זיי, די דאָקטוירים הייסט עס. נאָר מאַלע וואָס דאָקטוירים זאָגען. למאי זיי זאָגען אַז דער ים ציהט אַרוים אַלע שלאַפקייטען. איך וועל אייך ניט זאָגען: אפשר ציהט ער ביי אימיצען אַרוים שלאַפקייטען. ביי מיר ווייס איך אַז ער האָט אַרויסגעצויגען וואו איך האָב געהאַט ערגעץ אַ גראָשען, אָט דער דאָזיגער ים! און ניט אַזוי דער ים, ווי די דאָקטוירים. מיר האָט גאָט צוגעשיקט אַ דאָקטאָר, וואָס זאָל איך אייך זאָגען? — גו־נו! דאָס הייסט אַזוי איז ער אפילו אַ גאַנץ ליעבליכער מענש, דוקא אַ איד. און נאָך וואָס'ער אַ איד! רעדט אידיש, ווי איך מיט אייך, און אַזוי זיס, אַזוי קוגעלדיג, שטרודעלדיג, צימעסדיג — גאָר אַ מחיה. נאָר געלד קען ער צאַפּען, אוי צאַפּט דאָס! מאַלט אייך וואָס ביי מיר וועט מען שוין אָנצאַפּען! געטראָפען דאָס אָרט! איך האָב מיך מישב געווען, הערט איהר, און האָב מיך געלאָזט פיהרען ביז דער לעצטער מינוט. איך האָב באַלד אַרויסגעזעהן, מיט וועמען איך האָב צו טהאָן. נאָר איך האָב מיך געמאַכט ניט וויסענדיג, ווילסט צאַפּען — צאַפּ. תחילת הערט ער מיך אויס, פרעגט מיך אויס, טאַפּט מיך אויס, מיט העמערלעך און מיט קלעפּערלעך, מיט טרייב־לעך און מיט רעהרלעך, און הייסט מיר קומען מאָרגען. פרעג איך איהם: „האָט קיין פּעראיבעל ניט, הערר דאָקטאָר, איך ווייס ניט היגע מנהגים, וואָס וועט א י י ך קומען פאַר'ן וויזיט?" קוקט ער אויף מיר דורך די ברילען, האַלט די הענד אין די קעשענעס און מאַכט צו מיר: „דאָס וועט זיין שפּעטער..." טראַכט איך מיר: „געע'פועל'ט. ווילסט שפּעטער, איז שפּעטער..." איך קום צוגעהן מאָרגען — ווידער אַמאָל דאָס אייגענע — אויסגעהערט, אויסגע־טאַפּט און אויסגעקלאַפּט — און הייסט מיר קומען איבער־מאָרגען, וועט ער מיר אַריינשפּריצען. פרעג איך איהם: „האָט קיין פּער־איבעל ניט, הערר דאָקטאָר, וואָס קומט אייך?" זאָגט ער: „שפּע־טער". שפּעטער איז שפּעטער. קום איך צוגעהן איבער־מאָרגען, שפּריצט ער מיר אַריין און הייסט מיר קומען מאָרגען, וועט ער מיר מאַכען מאַסאַזש. קום איך צוגעהן מאָרגען, ער זאָל מיר מאַכען מאַסאַזש, מאַכט ער מיר מאַסאַזש, דאָס הייסט ער רייבט מיר איין

דאָס נעכטיגע איינשפּריצעכץ. אַזוי דאַרף מען פֿערשטעהן. און הייסט מיר קומען מאָרגען, וועט ער מיר ווידער אַמאָל אַריינ־שפּריצען. פֿרעג איך איהם: „וואָס קומט אייך?“ זאָגט ער: „שפּעטער“. שפּעטער איז שפּעטער. און אַזוי אַ טאָג איבער אַ טאָג, אַלע מאָל די אייגענע חכמה: איין טאָג אַריינגעשפּריצט, דעם אַנדע־רען טאָג איינגעריבען דאָס אַריינשפּריצעכץ. איז מיר באַלד ניט געפֿעלען דער שווינדעל. ממה נפשך, ווילסטו מיך שמייסען מיט צוויי ריטער — שמייס. צו וואָס דאַרפֿסטו נאָך ציהען? וואו שטעהט דאָס אַז אויף אַריינשפּריצען דאַרף מען אַ בעזונדערען טאָג? — דאַכט זיך מיר אַז ס'איז גלייכערביידע זאַכען אינאיינעם. דער שכל איז דאָך מתחייב: אָט האָב איך דיר אַריינגעשפּריצט, אָט האָב איך עס דיר איינגעריבען. אַלאַ וואָס דען? צערעמאָניע? דאַרפֿען מיר לערנען דעם פּשט אַז דו ווילסט צאַפּען? צאַפּ! אי אפשר צאַפּט זיך גאָרנישט? טאָמער איז ניטאָ פֿון וואַנען? דו קאָנסט מיך? דו ווייסט מיך? ביזט געוועזן ביי מיר אין קעשענע? האָסט געצעהלט מיין געלד?

כך הוה, ס'איז אַוועקגעגאַנגען אַ חודש, שיקט ער מיר אַריין דורך דער פּאָסט אַ רעכענונג. איז מיר פֿינסטער געוואָרען אין די אויגען. פֿאַר יעדער איינשפּריצעכטס הייסט ער זיך בעצאָהלען 10 פֿראַנקען. (דאָרט צאָהלען זיי געלד אויף די פֿראַנקען). און פֿאַר יעדען איינרייבען דאָס איינשפּריצעכטס פֿינף פֿראַנקען. נישקשה פֿון אַ רעכענונג! פֿון אַזאַ מין קוראַציע קען מען טאַקע געהן אין גאָלד! האָב איך זיך מישב געוועזן — וואָס טהוט מען? דינגען זיך מיט איהם? — דאָס וועל איך צייט האָבען שפּעטער. אַז מאָהנען מאָהנט ער ניט, דער חכם, היינט צו וואָס זאָל איך מיך כאַפּען? געה איך צו איהם, ווי איך בין געגאַנגען, אַ טאָג איבער אַ טאָג, און ער שפּריצט. איך געה און ער שפּריצט. און אָט אַזוי איז אַוועק דער ווינטער, אָקערשט ווי מען זעהט ניט איז פּסח. צייט קלעהרען מכח פֿאָהרען אַהיים. ובפֿרט אַז אין געזונד, דאַנק גאָט, פֿיהל איך מיך אויך נישקשה'דיג. מען קען זאָגען — למאי זאָל איך לייקענען? — הלואי ווייטער ניט ערגער, בעסער האָט קיין שיעור ניט. דאַרף מען, הייסט עס, אפֿנים זיך אָפּגעזעגענען מיט'ן קלוגען דאָקטאָר און אָפּ־

פֿאָהרען אַהיים. קום איך צוגעהן צום דאָקטאָר: „אַזוי און אַזוי, הערר דאָקטאָר, איך פֿאָהר אַהיים“. זאָגט ער: „געזונטערהייד“. זאָג איך: „נו? און מכח דעם רעכענונג? מען דארף דאָך צוצאָהלען זיך מיט אייך אויך, צי ניין?...“ קוקט ער אויף מיר דורך די ברילען, האַלט די הענד אין די קעשענעס, און מאַכט צו מיר: „נו?“ ווי איי־נער רעדט: „אין וועמען איז דען די מניעה?“ רוף איך מיך אָן צו איהם: „האָט קיין פּאראיבעל ניט, הערר דאָקטאָר, איידער מיר וועלען זיך צורעכענען, וואָלט איך אייך דערצעהלט פֿריהער אַ מעשה, אויב איהר האָט צייט“... מאַכט ער צו מיר: „קיין צייט האָב איך ניט, נאָר אויב ניט קיין לאַנגע, דערצעהלט.“ זעץ איך זיך אַוועק און דערצעהל איהם די מעשה:

„ווי איהר זעהט מיך,“ זאָג איך, „בין איך אַ איד, דאַנקען גאָט, אַזוי זיך. און קינדער, דאַנקען גאָט, האָב איך אויך, פֿינף זאָלען גע־זונד זיין. פֿינף זיהן. זיינען פֿיער פֿון זיי דוקא וואוילע קינדער, געראָטענע, נאָר איינער, ניט פֿאַר אייך געדאַכט — אַ דער רוח ווייסט וואָס. נישט געוואָלט לערנען — נישט אַ לעק. אַ שלעכט קינד. גע׳הרג׳עט, גע׳ממית׳ט. געוואָלט אַרויסשלאָגען דעם עקשן — איז ניט מיט גוטען, ניט מיט בייזען. אַ שלעכט קינד. וואָס טהוט מען? זאָגט צו מיר מיינע: „מאַך איהם פֿאַר אַ בעל מלאכה.“ „אַ בעל מלאכה? משוגע מיינע שונאים!“ „וואָס־זשע, אַז דו וועסט איהם דער׳הרג׳ענען וועט זיין בעסער?“ אַהין־אַהער, איך זעה, זי איז גערעכט. געה איך און גיב איהם אָפּ צו אַ בעל־מלאכה, צום בעסטען שניידער, און בעדינג זיך מיט איהם אויף דריי יאָהר פֿאַר דריי הונדערטער: „נאַט אייך איהם, דעם תכשיט, און מאַכט מיר איהם פֿאַר אַ בעל מלאכה...“ און איך האָב מיך צושריבען מיט׳ן דאָזיגען שניידער בפּירוש, אַז אין אַ משך פֿון דריי יאָהר דאַרף ער איהם מאַכען פֿאַר אַ פֿאַרטיגען בעל מלאכה און איך דאַרף איהם איינצאָהלען דערפֿאַר דריי הונדערטער, אַלע יאָהר אַ הונדערטער. אַוועקגעגאַנגען דאָס ערשטע יאָהר — מיין שניידער איז געקומען, אָפּגענומען דעם ערשטען הונדערטער, זיך צושריבען. פֿיין. אַוועק־געאַנגען דאָס אַנדערע יאָהר, מיין שניידער איז געקומען, אָפּגענו־מען דעם אַנדערען הונדערטער, זיך צושריעבען. פֿיין. אַוועקגע־

גאַנגען דאָס דריטע יאָהר — מיין שניידער איז ניטאָ. איך וואַרט אַ וואָך, איך וואַרט צוויי — ניטאָ. וואָס איז די מעשה? געה איך אַוועק צו מיין שניידער: „רב חייט, פאַר וואָס זיינט איהר ניט געקומען, זאָג איך, נאָכ'ן דריטען הונדערטער?" מאַכט ער צו מיר: „עס קומט מיר ניט". „וואָס איז דער שכל?" „דער שכל", זאָגט ער, „איז אַ פּראָסטער שכל. אונזער שניידערייַ, זאָגט ער, בע־שטעהט פון דריי פּונקטען: אַ שניידער, זאָגט ער, דאַרף קענען ע ר ש ט ע נ ס די מלאכה. צ ו ו י י ט ע נ ס דאַרף ער, זאָגט ער, קע־נען אַרונטערנעהמען אַ מאָל אַ שטיקעל „יתור", אַז עס בלייבט אי־בער. ווילט איהר דאָס, זאָגט ער, אָנרופען „גנבה", רופט דאָס אָן ווי איהר ווילט. און ד ר י ט ע נ ס, זאָגט ער, דאַרף אַ שניידער קענען אויסטרינקען, נעהמען הייסט עס אַ מאָל אונטער אַ יום טוב אַ ביסעל בראַנפען. איז אויף צ ו ו י י פּונקטען אייער זוהן, זאָגט ער, אַ פאַרטיגער בעל מלאכה. דאָס הייסט, ער איז נישקשה פון אַ גנב; און מיט אַ ביסעל בראַנפען וועט ער זיך, זאָגט ער, אויס־גלייכען מיט אַלע שיכורים. נאָר אַ בעל מלאכה — דאָס, זאָגט ער, וועט ער ניט זיין ווייל ער וועט לעבען. היינט פאַר וואָס קומט מיר אַ הונדערטער?"

אויסגעהערט די מעשה מאַכט צו מיר דער דאָקטאָר: „אָקעגען וואָס־זשע, הייסט עס, איז דאָס געקומען צו רייד?..." „אָקעגען דעם, זאָג איך, וואָס אייער מלאכה, זאָג איך, דאָקטאָריע, הייסט עס, בעשטעהט, ווי יעדער מלאכה, אויך פון דריי פּונקטען: מען דאַרף זיין, ע ר ש ט ע נ ס, אַ גוטער דאָקטאָר. צ ו ו י י ט ע נ ס, דאַרף מען זיין אַ מענש מיט יושר. און ד ר י ט ע נ ס, זאָג איך, דאַרף אַ דאָקטאָר קענען מאַכען געלד. וועלכער פּונקט פון די ע ר ש ט ע צ ו ו י י פּונקטען עס וועגט ביי אייך אַריבער — דאָס, זאָג איך, ווייס איך ניט. נאָר וואָס פאַר אַ דאָקטאָר איהר זיינט, זאָג איך, אויף חשבונות מאַכען — אויף מיר אַזאַ יאָהר. און איצטער, זאָג איך, אייער סחורה, מיין געלד, לאָמיר זיך דינגען..."

פערשטעהט זיך, אַזוי פיעל מכות פאַניען, וויפיעל איך האָב אָבגעריסען ביי איהם מעהר ווי צוויי דריטעל. נאָר, גלויבט מיר,

ס'איז דאָס אויך ניט ווערטה, ווארום איך זאָל גלאט זיצען אין דער היים און גאָר ניט טהון, און דער קאָפּ זאָל ניט דרעהען, און דער מח זאָל ניט דארען, און ס'זאָל מיר זיין באשערט, וואָלט איך סאַי ווי סאַי געזונד געוואָרען — היינט וואָס איז מיר א י ט א ל י א?

אסתר

(דערצעהלט לכבוד פורים)

נישט קיין מעשה פון חדר, נישט פונ׳ם רבי׳ן און פון דער רבי׳צין
וויל איך אייך דערצעהלען אט דא. איך האב אייך שוין פון דעם
גענוג דערצעהלט. אפשר וועט מיר זיין ערלויבט איצטיגס
מאל, לכבוד פורים, צו דערצעהלען אייך א
מעשה פונ׳ם רבי׳נס טאכטער אסתר.

א.

אויב אסתר המלכה פון דער מגילה איז געוועזן אזא יפת תואר ווי די אסתר, וואס איך געה אייך דערצעהלען דא, איז גאר קיין חידוש ניט וואס זי האט אזוי אויסגענומען ביים קעניג אחשורש. די אסתר וואס איך געה אייך דערצעהלען דא האט אויך אויסגענומען ביי אלעמען. אלע האבען זי ליעב געהאט. אלע, אלע. אפילו איך. און אפילו מיין עלטערער ברודער מאטעל, כאטש ער איז שוין לאנג בר מצוה, און מען רעדט איהם שוין לאנג שידוכים, און ער טראגט שוין לאנג א זייגער מיט א קייטעל. (אויב איך האב קיין טעות ניט, האט זיך איהם שוין דעמאלט געשיט א בערדעל אויך). און אז מיין עלטערער ברודער מאטעל האט זי ליעב געהאט — פרעגט מיך. איך וועל אייך זאגען אקוראט. ער מיינט, איך וויים ניט אז דאס וואס ער געהט אלע שבת בייטאג אין חדר אריין, כלומרשט לערנען פרק מיט׳ן רבי׳ן, איז א נעכטיגער טאג. דער רבי כראפעט אויף וואס די וועלט שטעהט. די רביצין שמועסט מיט די ווייבער אין דרויסען אויף דער פריזבע. און מיר, חדר־אינגלעך, שפּיעלען אין „מם שין היי". און מאטעל מיט אסתר׳קען קוקען מיט אויגען. ער אויף איהר און זי אויף איהם.

און אַ מאָל מאַכט זיך אַז מיר, חדר־אינגלעך, שפּיעלען גאָר אין „קוציבאַבע". ווייסט איהר ניט וואָס דאָס הייסט „קוצי־באַבע"? אָט וועל איך אייך זאָגען וואָס דאָס איז. מען נעהמט איינעם און מען פערבינדט איהם די אויגען מיט אַ פאַטשיילע. מען שטעלט איהם אוועק אין מיטען שטוב און אַלע דרעהען זיך אַרום איהם און מען זאָגט איהם: „גער־גער־גער, כאַפּ מיך!"

מאָטעל און אסתר שפּיעלען אויך מיט אונז. „קוציבאַבע", זאָגען זיי, געפעלט זיי. איך ווייס פאַר וואָס עס געפעלט זיי. וואָרום אַז זיי שפּיעלען מיט אונז אין „קוציבאַבע" האַלטען זיי אין איין יאָגען זיך און אין איין כאַפּען זיך. ער זי און זי איהם.

און נאָך אַ סך סמנים האָב איך, וואָס איך וואָלט געקענט דערצעהלען. נאָר איך בין ניט אַזעלכער...

איין מאָל האָב איך זיי געכאַפּט, ווי זיי האָבען זיך געהאַל־טען ביי די הענד. ער זי און זי איהם. דוקא ניט שבת, דוקא אין אַ וואָכעדיגען טאָג. פאַר־נאַכטליך איז דאָס געוועזן. בין מנחה למעריב. ער איז כלומרשט געגאַנגען אין שוהל אריין. פער־בלאָנדזשעט צו אונז אין חדר. „וואו איז דער רבי?" „דער רבי איז ניטאָ". און ער גיט איהר די האַנד, אסתר'ן הייסט עס. שטעה איך און קוק. נעהמט זי צו איהר האַנד. גיט ער מיר אַ גראָשען איך זאָל קיינעם ניט דערצעהלען. זאָג איך — צוויי. גיט ער מיר צוויי. זאָג איך — דריי. גיט ער מיר דריי. איהר מיינט וואָס! ווען איך זאָל זאָגען פיער, וואָלט ער מיר געגעבען פיער, און פינף, און זעקס. נאָר איך בין ניט אַזעלכער...

נאָך איין מאָל האָט זיך געטראָפען אַ מעשה... נאָר גענוג מעשות. לאָם איך אייך בעסער דערצעהלען די רעכטע מעשה, וואָס כ'האָב אייך צוגעזאָגט.

ב.

מיין ברודער מאָטעל, ווי כ'האָב אייך געזאָגט, איז שוין אַ גרויסער. אין חדר אריין לערנען געהט ער שוין מעהר ניט. אין דער היים לערנען וויל ער אויך ניט. רופט איהם דערפאַר דער טאַטע „פּרא אדם". קיין אנדער נאָמען האָט ער ניט פאַר איהם,

נאָר „פּרא אדם“. קען דאָס די מאַמע ניט ליידען: „וואָס פאַר א תנועה א בחור צו לייטען, שוין באַלד א חתן, רופען פרא אדם?“... זאָגט איהר דער טאַטע: „אז ער איז פאָרט א פּרא אדם?!“... קריעגען זיי זיך. איך ווייס ניט ווי אזוי אנדערע טאַטע־מאַמעס. מיינע טאַטע־מאַמע האַלטען אין איין קריעגען זיך. טאָג ווי נאַכט, טאָג ווי נאַכט נאָר מען קריעגט זיך. איך זאָל איך דערצעהלען ווי אזוי מיין טאַטע־מאַמע קריעגען זיך וואָלט איהר זיך האַלטען ביי די זייטען. נאָר איך בין ניט אזעלכער...

הכלל לערענט שוין מיין ברודער מאָטעל מעהר נישט אין חדר. פון דעסטוועגען פערגעסט ער ניט דעם רבין שיקען אַלע פּורים שלח מנות. פאָרט געווען א מאָל א תלמיד. שיקט ער איהם א שעהנעם שיר געשריבען לשון קודש, מיט א מגן דוד אויסגעמאָהלט, מיט צוויי פּאַפּירענע קערבלעך א מתנה. מיט וועמען שיקט מען א רבין אזאַ מין שלח מנות? פערשטעהט זיך מיט מיר. „נאַ דיר, — זאָגט צו מיר מיין ברודער מאָטעל — טראָג אָב דעם רבין שלח מנות, און אז וועסט קומען צוריק וועל איך דיר געבען צעהן גראָשען.“ נאָר וואָס דען? איך וויל, זאָג איך, די מטבע באַלד. זאָגט מיר מיין ברודער, אז איך בין א שייגעץ. „עס קען זיין אז איך בין א שייגעץ, נאָר איך וויל זיך זעהן, זאָג איך, מיט געלד.“ ווי מיינט איהר, ווער האָט אויסגעפיהרט?

בעצאָהלט מיר די צוגעזאָגטע צעהן גראָשען, גיט ער מיר דעם רבינ׳ס שלח מנות, א פער׳חתמ׳עט בריוועל, און אז איך האַלט שוין ביים אוועקגאנג, רוקט ער מיר אריין אין האנד אריין נאָך א בריוועל און מאַכט צו מיר שטיל און גיך: „און דאָס וועסט דו אָבגעבען אסתר׳ן...“ „אסתר׳ן?“ „אסתר׳ן“. אנאַנדערער אויף מיין אָרט וואָלט זיך געוויס הייסען בעצאָהלען פאַר אזאַ זאַך צוויי מאָל אזוי פיעל. נאָר איך בין ניט אזעלכער...

ג.

„רבונו של עולם! — טראַכט איך מיר געהענדיג מיט׳ן שלח מנות — וואָס קען מיין ברודער אזעלכעס שרייבען צו מיין רבי׳נס טאָכטער? מען דאַרף אומיסנע א קוק טהון. מעהר ניט נור א קוק טהון. איך

וועל דאָך זיי דערמיט ניט אָבבייסען...״ און איך עפען אויף דאָס בריוועל, וואָס צו אסתר׳ן, און איך לייען איבער א גאַנצע מגילה. טאַקע מיט׳ן לשון פון דער מגילה. וועט איהר הערען. איך גיב אייך איבער וואָרט אין וואָרט:

„פון מרדכי׳ן צו אסתר׳ן.

איש — א מענש. יהודי — א בחור. היה — איז גע־וועזען. בשושן הבירה — ביי אונז אין שטעדטעל. ושמו מרדכי — און זיין נאָמען איז מרדכי. ויהי אומן — האָט ער ליעב געהאַט. את הדסה — דאָס הדס׳ל. היא אסתר — דאָס איז אסתר. והנערה — און דאָס מיידעל, יפת — איז א שעהנע, תואר — א קראַסאַוויצע. ותיטב הנערה — און דאָס מיידעל איז איהם געפעלען. לא הגידה אסתר — אסתר זאָגט ניט אויס, כי מרדכי צוה עליה — מאַטעל האָט איהר אָנגעזאָגט. ובכל יום ויום — אַלע טאָג, מרדכי מתהלך — געהט מרדכי פארביי, לדעת שלום אסתר — כאַפּען א קוק אויף אסתר׳ן. ובהגיע תור אסתר — און אז עס וועט קומען די צייט פון אסתר׳ן, בת אביחיל — זי וועט דאַרפען חתונה האָבען, ותלקח אסתר — וועט ער נעהמען אסתר׳ן, וימליכה — און וועט מיט איהר געהן תחת ושתי — אונטער דער חופּה...״

וואָס זאָגט איהר אויף מיין ברודער ווי ער האָט דאָס אויס־געטייטשט די מגילה? איך וואָלט א בעלן געווען הערען, וואָס וואָלט למשל דער רבי זאָגען אויף אזא מין פירוש? נאָר ווי קומט די קאַץ איבער׳ן וואַסער? שאַ! ס׳איז דאָ אן עצה, ווי איך בין א איד! איך וועל איבערדרעהען די יוצרות: דעם רבינ׳ס שיר וועל איך אָוועקגעבען אסתר׳ן, און אסתר׳ס מגילה וועל איך אָוועקגעבען דעם רבין. לאָז ער זיך קוויקען. אי ס׳וועט נאָכדעם ווערען א חתונה? וואָס בין איך שולדיג? טרעפט זיך דען ניט א מענש האָט א מאָל א טעות? למאי דער בריעפטרעגער פון דער פּאָסט מאַכט זיך דען ניט אז ער גיט ניט אָב קיין בריעף? ביי מיר וועט זיך אזא זאַך קיין מאָל ניט טרעפען. איך בין ניט אזעלכער...

ד.

— א גוט יום טוב אײַך, רבי! — פֿאַל איך אַרײַן אין חדר מיט אַן אימפּעט, אַז דער רבי טהוט זיך אַזש א וואָרף — מײַן ברודער האָט אײַך געשיקט שלח מנות און געווינשעוועט אײַך איהר זאָלט דערלעבען איבער א יאהר!

און איך געה און גיב אַוועק דעם רבי׳ן די מגילה. מײַן רבי עפֿענט אויף די מגילה, קוקט און טאַפּט און זוכט און דרעהט די מגילה אויף אַלע זײַטען. הפּנים ער זוכט עפּעס נאָך. „זוך, זוך, רבי — טראַכט איך מיר — װעסט דאָרט עפּעס געפֿינען...“

און מײַן רבי טהוט אָן די זילבערנע ברילען, לייענט דורך די מגילה און — איהר זאָלט זאָגען, אַז ער זאָל זיך אפילו פֿערקרימען. נאָר א זיפֿץ געטהאָן, ניט מעהר. נאָכדעם מאַכט ער צו מיר: „װאַרט אויס, אָט װעל איך אָנשרײַבען א פּאָר װערטער.“ און ער נעהמט א טינט און פֿען און זעצט זיך אַוועק שרײַבען „א פּאָר װערטער“... איך טהו מיך דערווײַל א דרעה אַרום איבער׳ן חדר, נעהם בײַ דער רביצין א לעקעכעל מיט א פֿלעדעל און בני ביה, אַז קיינער זעהט ניט, טהו איך א גיב איבער אסתר׳ן אין האַנד אַרײַן דעם רבינ׳ס שיר מיט׳ן שלוח מנות. װערט זי רויטליך, בעהאַלט זיך אין א װינקעלע, עפֿענט אויף פּאַוואָלינקע דאָס בריוועל און װערט אָנגעצונדען װי א ליכט, און די אויגען ברענען — סכנות נפשות! „הפּנים ניט צופֿריעדען מיט׳ן שלוח מנות“ — טראַכט איך זיך און געה צו צום רבין. גיט ער מיר די „פּאָר װערטער“, װאָס ער האָט אָנגעשריבען.

— א גוטען יום טוב אײַך, רבי! — זאָג איך מיט׳ן אייגענעם אימפּעט װאָס בײַם אַרײַנקומען — דערלעבט איבער א יאהר! — און איך לאָז מיך אַהיים.

שוין אַז איך בין געװען אויף יענער זײַט טהיר, לויפֿט מיר נאָך אסתר מיט רויטע פֿערווייַנטע אויגען:

„נאַ — זאָגט זי מיר מיט כעס — אָט דאָס װעסטו אָבגעבען דײַן ברודער!“

אויפ׳ן וועג עפּען איך אויף דעם רבינ׳ס בריעף, דער רבי איז בילכער, שטעהט דאָרט אַזוי:

„מיין ליעבער און געטרייער תּלמיד מרדכי נ״י! איך דאַנק דיר פיעל מאָל פאַר׳ן שלח מנות וואָס דו האָסט מיר אריינ־געשיקט. פאַר־אַ־יאָהרען האָסטו מיר אריינגעשיקט שלח מנות, טאַקע שלח מנות ממש... היינטיגס יאהר האָסט דו מיר אריינגעשיקט אַ נייעם פּירוש אויף דער מגילה. דאַנק איך דיר פאַר דער מגילה. איך דאַרף דיר אָבער זאָגען, מאָטעל, אַז דער פּירוש דיינער הויבט מיר ניט אָן צו געפעלען. ראשית איז שושן הבירה „די הויפּט־שטאָדט״, ניט ווי דו זאָגסט „אונזער שטעדטעל״. והשנית וואָלט איך וועלען וויסען, וואו שטעהט דאָס, אַז מרדכי איז געווען אַ בחור? און פאַר וואָס רופסט דו איהם אַ מאָל מרדכי און אַ מאָל מאָטעל? און פון וואַנען האָסט דו דאָס גענומען אַז „אומן״ איז די טייטש „ליעב געהאַט״? אומן איז די טייטש ערצויגען, פונ׳ם וואָרט „אומן פדגוג״. און וואָס דו טייטשסט: וימליכה תחת ושתי — געהן אונטער דער חופּה — קומט דאָס שוין אוים גלאַט ווילד אָהן אַ שום טעם. ערשטענס געהט דער „וימליכה״ אויף אחשורש׳ן, ניט אויף מרדכי׳ן. און צווייטענס איז אין ערגעץ ניט דער־מאָהנט אין דער מגילה, אַז אחשורש זאָל האָבען געגאַנגען מיט אסתר׳ן צו דער חופּה. אַ קונץ נעהמען אַ פּסוק און פערדרעהען איהם משוגענערווייז? יעדער פּירוש דאַרף זיין מיט אַ גאַנג. פאַר־אַ־יאָהרען און פאַר צוויי יאָהרען האָסט דו מיר אריינ־געשיקט עפּעס אַנדערש... היינטיגס יאהר איז דיר געפעלען אריינשיקען דעם רבי׳ן אַ פּירוש אויף דער מגילה, און נאָך אַ פערדרעהטען פּירוש דערצו ווּפגקקדצגקדצגקקדצגנקקדצגקקדייזפּחכף אַזוי צו זיין. לכן שיק איך דיר אָב דיין מגילה צוריק און לאָז דיר גאָט געבען אַ גוט יאהר, ווי עס ווינשט דיר דיין רבי...״

אָט דאָס הייסט געריבען אַ מאָרדע! אַ מצוה אויף מיין ברודער; ער וועט שוין מעהר אַזעלכע מגילות ניט שרייבען, מיין איך.

אָבגעפּאַרטיגט זיך מיט'ן רבינ'ס בריעף דאַרף מען שוין אַ קוק טהון אין איין וועגס, וואָס שרייבט זי, דעם רבינ'ס טאָכטער הייסט עס. איך עפען אויף איהר בריעף, פאַלען ניט אַרויס די צוויי קערבלעך? וואָס איז דאָס פאַר אַ שלאַק! איך לייען איבער — אין גאַנצען צוויי שורות:

„מאָטעל! איך דאַנק דיר פאַר די צוויי קערבלעך. קענסט זיי נעהמען צוריק. אַזאַ שלח מנות פון דיר האָב איך ניט ערוואַרט, קיין מתנות פערלאַנג איך ניט, און קיין נדבה אודאי ניט..."

כאַ־כאַ, וואָס זאָגט איהר דערויף? קיין נדבה פערלאַנגט זי ניט! אַ שעהנע געשיכטע, ווי איך בין אַ אידיש קינד! הכלל וואָס טהוט מען ווייטער? אַן אַנדערער אויף מיין אָרט וואָלט מסתמא ביידע בריעף צוריסען, און דאָס געלד אַריינגעלעגט אין קעשענע. צוויי פייגען וואָלט ער געבראַכט אַהיים, ניט קיין צוויי קערבלעך. נאָר איך בין ניט אַזעלכער... איך האָב בעסער אָבגעטהאָן. אַ שעהנערע זאַך. וועט איהר הערען. איך האָב זיך מישב געוועזן אַזוי: שכר טרחה האָב איך דאָך פון מיין ברודער מאָטעל שוין בעקומען — היינט וואָס־זשע דאַרף איך איהם? און איך געה און גיב אָב ביידע בריעף גאָר דעם טאַטען. איך וויל האָרכען, וואָס וועט דער טאַטע זאָגען? ער וועט בעסער פערשטעהן די מגילה ווי מיין רבי, כאָטש דער טאַטע איז אַ טאַטע און דער רבי איז אַ רבי...

ה.

וואָס עס איז געווען אַז דער טאַטע האָט איבערגעלייענט ביידע בריוולעך מיט דער מגילה און האָט אַ נעהם געטהאָן מיין ברודער מאָטעל אויפ'ן צימבעל ער זאָל איהם געבען צו פערשטעהן וואָס דאָ טהוט זיך — פרעגט גאָר ניט. איך זאָל וועלען נאָכטהון מיין ברודער מאָטעל, וואָלט איך בעדאַרפט זאָגען מיט'ן ניגון פון דער אמת'ער מגילה:

„והעיר שושן נ־בו־כה !...“

נאָר ניט דאָס איז דער עיקר. איהר ווילט דאָך אוראי וויסען, וואָס איז געווען דער סוף מטי'ן רבינ'ס טאָכטער אסתר און מיט מיין ברודער מאָטעל? וואָס זאָל זיין? גאָרניט. אסתר האָט חתונה געהאַט. אן אלמן האָט זי גענומען. אָך האָט זי געוויינט!... איך בין געווען אויף איהר חתונה. וואָס אייגענטליך האָט זי געוויינט — ווייס איך ניט. הפנים דאָס האַרץ האָט איהר געזאָגט, אַז זי וועט זיך מיט איהר זווג לאַנג ניט עלטערען. און כך הוה. זי האָט אָבגעלעבט מיט איהם אין גאַנצען אַ האַלב יאָהר און איז אוועקגעשטאָרבען. פון וואָס — קען איך אייך ניט זאָגען. איך ווייס אליין ניט. קיינער ווייס ניט. דער רבי און די רביצין ווייסען אויך ניט. געזאָגט האָט מען, אַז זי האָט זיך גע'סמ'ט. פשוט גענומען און אליין אוועקגע'סמ'ט זיך. נאָר ס'אַ ליגען. „דאָס האָבען שונאים אויסגעטראַכט“. אַזוי האָב איך געהערט פון דער רביצין אליין.

און מיין ברודער מאָטעל? אַהאַ! ער האָט נאָך פריהער חתונה געהאַט, נאָך איידער אסתר איז אַ כלה געוואָרען, און איז אוועקגעפאָהרען אהין צום שווער. ער איז אָבער גיך געקומען צוריק און דוקא אליין. וואָס איז די מעשה? ער וויל זי גט'ן. זאָגט איהם דער טאַטע: „ביזט אַ פּרא אדם!“ וויל די מאַמע ניט ליידען. קריעגט מען זיך. ס'איז פרעהליך! פון דעסטוועגען האָט עס ניט געהאָלפען. ער האָט זיך מיט איהר גע'גט און חתונה געהאַט פאַר אַן אַנדערע. ער האָט שוין צוויי קינדערלעך אפילו. אַ אינגעלע מיט אַ מיידעלע. הייסט דאָס אינגעלע הערצעל. נאָכ'ן דאָקטאָר הערצעל. און דאָס מיידעל רופט מען אסתר'ל. דער טאַטע האָט אפילו געזאָגט זי זאָל הייסען גיטעל, נאָך זיין מאַמע, די באָבע גיטעל. און די מאַמע האָט געוואָלט, גע'חלש'ט זי זאָל הייסען לאה'צע, נאָך איהר מאַמע, די באָבע לאה. איז אַרוים צווישען טאַטע־מאַמע אַ מחלוקת. אַ גאַנצע נאַכט מיט אַ גאַנצען טאָג האָבען זיי זיך געקריעגט. איז געבליעבען אַז דאָס קינד זאָל הייסען לאה־גיטעל, נאָךביידע מאַמעס. אן עק. האָט זיך דער טאַטע ארומגעקוקט, ער וויל ניט לאה־גיטעל. „וואָס איז דער

שכל?" אזוי. פאר וואָס קומט איהם, אז איהר מאַמעס נאָמען זאָלען געהן פריהער?... קומט צוגעהן מיין ברודער מאָטעל פון שוהל און זאָגט, אז ער האָט איהר אַ נאָמען געגעבען אסתר. זאָגט איהם דער טאַטע: „פרא אדם! פון וואַנען האָט זיך צו דיר גענומען אַ נאָמען אסתר?" ענטפערט איהם מאָטעל: „האָסט פערגעסען, אז מיר האָבען באַלד פורים?... נו, וואָס וועט איהר איהם אַ שטייגער איצטער זאָגען? אַן עק. מען הערט שוין מעהר ניט קיין „פרא אדם" פונ'ם טאַטען. ביידע, אי דער טאַטע אי די מאַמע, קוקען עפּעס מאָדנע איינס אויף דאָס אַנדערע און מען כאַפּט אַ שווייג.

וואָס האָבען בעדייט דער דאָזיגער קוק און דער דאָזיגער שווייג — ווייס איך ניט. אפשר ווייסט אִ י ה ר?...

ניטאָ קיין מזל

(אַ געשיכטע פון אַ יאָוועליער)

פון גנבים רעדט איהר? גנבים לאָזט מיך. וואו האָט איהר אויף דער וועלט אַזוי פיעל גנבות, ווי אין אונזער בראַנש? אַ קלייניגקייט בריליאַנטען? דער יצר הרע פון בריליאַנטען איז דאָך אַזוי גרויס, אַז צווישען די קונים גופא זיינען פאַרהאַן גנבים. און ניט אַזוי נאָך צווישען די קונים, ווי צווישען די קונה'טעס, צווישען די דאַמען. אוי, די דאַמען! מיר קוקען אויף יעדער דאַמע, וואָס מיר קענען זי ניט, מיט זיעבען־און־זיעבציג אויגען, און ניט אַזוי גיך גנב'עט מען ביי אַ יואַוועליער סחורה. איך קען מיך בעריהמען, אַז זינט איך בין סוחר און האַנדעל מיט בריליאַנטען, האָט מען מיך נאָך קיינמאָל ניט בע'גנב'עט. נאָר אַז ס'איז בעשערט אַן אונגליק, וועט איהר הערען וואָס עס קען זיך טרעפען.

איך אַליין בין סך־הכל ניט קיין יואַוועליער. דאָס הייסט אַ יואַוועליער בין איך, נור איך פערנעהם מיך ניט מיט יואַוועלירעריי. איך בין ניט מעהר ווי אַ סוחר, וואָס האַנדעלט מיט בריליאַנטען. איך קויף און פערקויף בריליאַנטען צום מייסטען אַנגראָ און צום מייסטען אין דער פרעמד אויף די יאַרידים. אָדער אַזוי אַז עס מאַכט זיך ערגעץ אַ קונה, נעם איך מיר מיין סעטשעל, אָט דאָס אָ, אין האַנד, זעץ מיך אויף אויף דער באַהן און פאָהר.

דערווייל טרעפט זיך אַ מעשה, איך ווער געוואָהר, אַז אין יעהופעץ איז דאָ אַ גביר, מאַכט ער חתונה אַ טאָכטער. און אַ יעהו־פעצער גביר אַז ער מאַכט חתונה אַ טאָכטער, בעדאַרף ער דאָך מסתמא בריליאַנטען. איז אפילו, אַז מען וויל שמועסען צוריק, איז אין יעהופעץ אויך פאַרהאַן געגנוג יואַוועלירער, אפשר מעהר ווי מען דאַרף. נור איינס צום אַנדערען קעהר זיך ניט אָן. עס מעג זיך זיין אַבטשעהנטויזענד יואַוועלירערס, איהר גיט מיר נאָר אַהער

א קונה, ווען איך אייך שוין ווייזען, ווער ס'וועט לייזען געלד, איך צי זיי. פערקויפען ברילִיאַנטען איז אַ מלאכה, וואָס מען דאַרף קענען. מען דאַרף וויסען וואָס צו ווייזען, און ווי צו ווייזען, און וועמען צו ווייזען. איך דאַרף מיך פאַר אייך ניט אויסשטעלען און בסך הכל האָב איך פיינט בעריהמעריי. נור אז איהר וועט א רעד טהון וועגען מיר מיט יואוועליערער, וועלען זיי אייך אלע זאָגען, אַז מיך קאָנקורירען איז ניט גרינג. דאָרט, וואו אַנאַנדערער יואוועליערער וועט לייזען אַ הונדערטער, וועל איך לייזען דריי. איך קען די מלאכה!

הכלל, פאָהר איך הייסט עס קיין יעהופעץ. מיטגענומען האָב איך מיט זיך לאָז זיך אייך דאַכטען אַ היבש ביסעל סחורה, לאָמיר דאָס אלע פערמאָגען, וואָס ס'האָט אָנגעטראָפען, כאָטש עס איז אריין אָט אין דעם דאָזיגען סעטשעל. און איך האָב מיך אוועק־געזעצט און זיץ. פערשטעהט זיך, אַז זיצען זיץ איך אָנגעשפּאַרט הארט אויף מיין סעטשעל, טרעט ניט אָב פון אָרט און פון שלאָפען איז אָבגערעדט. אַז מען פאָהרט מיט סחורה, שלאָפט מען ניט. מיט יעדען נייעם פּאַרשוין, וואָס קומט אריין אין וואַגאָן אריין, רייסט זיך מיר אָב אין הארצען; אפשר איז דאָס אַ גנב! אויף דער נאָז שטעהט ניט אָנגעשריעבען ביי קיינעם.

גאָט האָט געהאָלפען, אָבגעפאָהרען אַ טאָג מיט אַ נאַכט, ניט געגעסען, ניט געשלאָפען, געקומען קיין יעהופעץ צום גביר, ארויס מיט דער קראָם. גערעדט, גערעדט, זיך אָנגערעדט ווי אַ פּויק. און ווי דער שטייגער איז, געלייזט אַ מכה, נישט קיין געלד. די גבירים, איך וויל אויף זיי קיין שלעכטס ניט רעדען, נאָר עס מעג אויף זיי קומען אַ גוטע חלירע. זיי קאָכען אוים דאָס וואסער. קוקען אָן, טאַפּען איבער יעדער ארטיקעל, שפּיעגלען זיך, צאַצקען זיך, און קומט צו עפּעס — אַ נעכטיגער טאָג. מילא, וואָס זאָל מען טהון? יא געלייזט, ניט געלייזט, מען דאַרף לויפען ווייטער. טאָמער ווייסט איהר וואָס וועט מען פערשפּעטיגען? גאָר ניט, מען לויפט. כאַפּ איך מסתמא אַ דראָזשקע און לויף צו דער באַהן. דערווייל הער איך עמיצער פון הינטען שרייט מיר: „פּעטער! פּעטער!“ איך קוק מיך אום — אַ יונגער מאַן לויפט מיר נאָך, האַלט

א סעטשעל אין האנד, פונקט אזא סעטשעל ווי מיינס, און זאָגט צו מיר: „אַט האָט איהר פערלוירען!...“ א צרה! א שלאַק! דאָס איז טאַקע מיין סעטשעל! וואו? ווען? ווי אזוי? אז עס איז בעשערט האָט עס זיך ארויסגעגליטשט ביי מיר פון די הענד און אַט דער יונגערמאַן האָט דאָס אויפגעהויבען און גאָר נישט. וואָס פרעגט איהר? איך נעהם מיך צו מיין יונגענמאַן, און קוועטש איהם די האַנד, איך דאַנק איהם: א דאַנק אייך! גאָט זאָל אייך געבען, זאָג איך, געזונד און הצלחה, א דאַנק, זאָג איך, און נאָך אמאָל א דאַנק.“ מאַכט ער צו מיר: „ניטאָ פאַר וואָס.“ זאָג איך: „וואָס הייסט ניטאָ פאַר וואָס? איהר האָט דאָך מיך, זאָג איך, ביי מיין לעבען דערהאַלטען. איהר האָט דאָך, זאָג איך, פערדיענט אזא מצוה, אז די וועלט מיט יענע וועלט איז פאַר אייך קאַרג. זאָגט מיר, זאָג איך, וויפיעל זאָל איך אייך געבען? זאָגט, שעהמט זיך ניט.“ און איך וויל מיך א נעהם טהון צו דער קעשענע, מאַכט ער צו מיר, דער יונגערמאַן הייסט עס: „ווי באַלד איהר אליין זאָגט אז ס'איז אזא גרויסע מצוה, זאָגט ער, היינט למאי זאָל איך זי, זאָגט ער, פערקויפען פאַר געלד!“ דערהערט פון איהם אזעלכע דבורים כאַפּ איך ארום מיין יונגענמאַן און הויב איהם אָן קושען! „גאָט אליין זאָל אייך, זאָג איך, בעצאָהלען דערפאַר, וואָס איהר האָט מיט מיר געטהאָן! קומט כאַטש אריין מיט מיר, זאָג איך, טרינקען א גלעזעל וויין.“ „א גלעזעל וויין, זאָגט ער, מהיכא תיתא, פאַר וואָס ניט?“ און מיר זעצען זיך אויף ביידע אויף א דראָזשקע, און ווער מיר באַהן? וואָס מיר באַהן? מיר פאָהרען שוין אין „קאַפּע“ נעהמען אין מויל אריין.

געקומען אין „קאַפּע“ האָב איך גענומען א בעזונדער קאַבינעט, געהייסען דערלאַנגען פון כל טוב און אוועקגעזעצט זיך מיט'ן יונגענ־מאַן א ביסעל שמועסען. דער דאָזיגער יונגערמאַן, אויסער וואָס ער האָט מיך, קען מען זאָגען, ביי מיין לעבען דערהאַלטען, איז מיר גלאַט געפעלען געוואָרען, א סימפּאַטיש פּנים מיט טיעפע, שוואַרצע, ערנסטע אויגען — א יונגערמאַן א גאָלד און דערצו נאָך א שעמעוו־דיגער סכנות — איך האָב איהם געבעטען ער זאָל זיך גור ניט זשענירען און זאָל הייסען געבען צום טיש וואָס זיין האַרץ געלוסט,

פונ׳ם שעהנסטען און פונ׳ם בעסטען, און וויפיעל ער האָט זיך געהייסען געבען, האָב איך מסתמא געהייסען געבען צוויי מאָל אַזוי פיעל. און מיר האָבען גוט אויסגעטרונקען און רעכט פערביסען, אַזוי ווי גאָט האָט געבאָטען. חלילה ניט אויף אָנצו׳שכור׳ן זיך. אַ איד איז ניט קיין שכור. נאָר ויהי כטוב לב המלך ביין, זאָג איך צו מיין יונגענמאַן: איהר ווייסט כאָטש, זאָג איך, וואָס איהר האָט מיט מיר געטהאָן? דאָס וואָס איהר האָט מיר מציל געווען אַזאַ פערמעגען, פון דעם, זאָג איך, שמועסט מען ניט. לאָמיר דאָס ביידע, זאָג איך, פערמאָגען, וואָס איך בין אויף דער סחורה שולדיג. ס׳איז פריהער גאָט׳ס, זאָג איך, נאָכדעם פרעמדס. איהר האָט מיך פשוט, זאָג איך, דערהאַלטען ביי מיין כבוד און ביי מיין לעבען, וואָרום מיינע קרעדיטאָרען, זאָג איך, ווען איך קום אַהיים אָהן דעם דאָזיגען סעטשעל, וואָלטען געווים געמיינט, אַז דאָס איז עפּעס אַ מאַניפּאָרגע, וואָס אונזערע לייט יואַוועליערען מאַכען אָפטליך. זיי זעצען אָב דאָס ביסעל סחורה און לאָזען אַרויס אַ קלאַנג, אַז מען האָט זיי בע׳גנב׳עט. מיר וואָלט, זאָג איך, הערט איהר, אויסגעקומען נאָר קויפען אַ שטריקעל און אויפהענגען זיך אויף דעם ערשטען בוים. לחיים, זאָג איך, גאָט זאָל אייך ממלא זיין, ווי איהר ווינשט אייך אַליין, זאָג איך, און זייט מיר געזונד, זאָג איך, לאָמיר זיך צוקושען, וואָרים מען דאַרף, זאָג איך, פאָהרען.״ און איך געזעגען מיך אָב און צוצאָהל מיך אין „קאַפּע״ און טהו מיך אַ כאַפּ צו מיין סעטשעל — וואָס מיר סעטשעל? ווער מיר יונגערמאַן? — נישטאָ! — און איך בין געפאַלען אין חלשות.

* * *

געפאַלען חלשות האָט מען מיך געמינטערט. אָבגעמינטערט — בין איך ווידער אַמאָל געפאַלען חלשות. און אַז מען האָט מיך שוין גוט אָבגעמינטערט, האָב איך ערשט דעמאָלט געמאַכט אַ געוואַלד, אויפגעהויבען די גאַנצע יעהופּעצ׳ער פּאָליציי אויף די פיס, צוגעזאָגט אַ פעט שטיקעל, אַרומגעלאָפען מיט זיי אין אַלע גוטע ערטער, אויסגעוועזען אַלע מייזען-לעכער, זיך בעקאַנט מיט אַלע וועלט-גנבים — מיין יונגערמאַן איז ווי אין דר׳ערד אַריין!

איך בין שוין געבליעבען אָהן כחות, ס'איז מיר נמאס געוואָרען די וועלט און איך האָב מיך אוועקגעלעגט ביי זיך אויף דער סטאַנציע אויף אַ בעטעל און טראַכט מיר, ווי אַזוי מאַכט מען אַן עק מיט'ן לעבען? קוילען זיך מיט אַ מעסער? הענגען זיך אויף אַ שטריק? אָדער גאָר אַריינוואַרפען זיך אין דניעפּער אַריין? און אַזוי ווי איך ליעג מיר אַזוי פערטיעפט אין טרויעריגע מחשבות, הער איך מען קלאַפּט. ווער איז? מען איז געקומען מיך נעהמען אין פּאָליציע. מען האָט געפונען דעם פויגעל מיט'ן סעטשעל, מיט דער גאַנצער סחורה!

* * *

דאַרף איך אייך דערצעהלען, וואָס מיט מיר איז געווען, אַז איך האָב דערזעהן מיין סעטשעל מיט מיינע בריליאַנטען? איך בין ווידער אַמאָל געפאַלען אין חלשות. ביי מיר איז אַ טבע פון חלש'ן. און אַז איך בין געקומען צו זיך, געה איך צו צו מיין יונגענ־מאַן און רוף מיך אָן צו איהם: „איך פערשטעה ניט, זאָג איך, מאַכט מיר קלאָר, איך ווער שיער ניט משוגע. וואָס איז דער שכל, זאָג איך, וואָס אַז איהר האָט געפונען מיין סעטשעל, זייט איהר מיר נאָכגעלאָפען ווי אַ משוגענער און אָבגעגעבען מיר און אפילו ניט געוואָלט נעהמען פאַר דער מצוה קיין בעצאָהלטס, און אַז איך האָב מיך נאָר אָבגעקערעוועט אויף אַ ווייַלע, געהט איהר און גנב'עט ביי מיר אוועק מיין גוטס, מיין פערמעגען, מיין נשמה?!... איהר האָט דאָך מיר, זאָג איך, שיער אומגליקליך געמאַכט! עס איז דאָך מיר אָבגעגאַנגען, זאָג איך, אַ מינוט צום טויט!“... קוקט ער אויף מיר, דער יונגער מאַן הייסט עס, מיט די טיעפע ערנסטע שוואַרצע אויגען, און מאַכט צו מיר גאַנץ געלאַסען: „וואָס געהער זיך אָן — זאָגט ער — דאָס מיט דעם? אַ מצוה איז זיך אַ מצוה, און גנב'ענען — דאָס איז מיין פרנסה...“ „יונגערמאַן, זאָג איך צו איהם, ווער, זאָג איך, זייט איהר?“ — „ווער, זאָגט ער, זאָל איך זיין? איך בין, זאָגט ער, נעבעך אַ איד אַ גנב און אַ בעל מטופל מיט קינדער און אַ גרויסער שלים־מזל'ניק. כ'האָב, זאָגט ער, קיין עין הרע אַ גאַנץ גרינגע פרנסה, נאָר איך האָב צו מיין פּרנסה קיין

הצלחה ניט. דאָס הייסט, איך קען מיך ניט בעקלאָגען, דאנקען גאָט, גנב'נען, זאָגט ער, גנב'עט זיך אפילו קיין מעשה ניט, נאָר דער חסרון איז, זאָגט ער, וואָס ניט אלע מאָל גערעאָט עס מיר. ניטאָ קיין מזל!..."

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ערשט אז איך בין געזעסען אין באַהן האָב איך מיך ארומ־געזעהען, אז איך בין א פערדישער קאָפּ. מיט א קליינינגקייט האָב איך דאָך דעמאָלט געקענט אויסקויפען דעם דאָזיגען גנב. למאי זאָל איך זיין זיין גואל־הדם? לאָז ער איבערגעהן אויף אנדערע הענד... זייט איהר אפשר א בעלן אויף א פּאָר בריליאנטענע אויערינגלעך אין גלייכען געלד? וועל איך אייך עפּעס ווייזען. איהר האָט אזעלכע בריליאנטען ניט געזעהען אפילו אין חלום!... פּרימא שבפרימא!...

אליהו הנביא

(אַ פאַנטאַסטישע געשיכטע מיט אַ רעטעניש לכבוד פסח, ספּעציעל פאַר קינדער)

א.

ניט גוט צו זיין אַ בן־יחיד, אַ ציטערינגער ביי טאַטע־מאַמע, „פון זיבען איינער געבליבען". דאָ — ניט שטעה, דאָרט — ניט געה, דאָס — ניט עס, יענעס — ניט טרינק, דעם קאָפּ — דעק צו, דעם האַלז — פערבינד, די הענד — בעהאַלט, די נאָז — שנייץ אויס. אָך, נישט גוט, נישט גוט צו זיין אַ בן־יחיד, און נאָך אַ נגיד'ס אַ איינגעלע דערצו. מיין טאַטע איז אַ נגיד. אַ חלפן איז ער. געהט אַרום מיט אַ טאָרבע מינץ איבער די קלייטען. בייט זילבער אויף מינץ און מינץ אויף זילבער. זיינען דערפאַר ביי איהם די פינגער תמיד שוואַרץ און די נעגעל צוטראַסקעט. האָרעוועז האָרעוועט ער אפילו זעהר שטאַרק. אַלע טאָג, אַז ער קומט אַהיים, איז ער אויסגעמיעדט און צובראָכען. „ניטאָ קיין פּיס" — קלאָגט ער זיך פאַר דער מאַמע — „ניטאָ קיין פּיס, קיין סימן פון קיין פּיס."

ניטאָ קיין פּיס — עס קען זיין. דערפאַר האָט ער אָבער פּרנסה, „פּרנסה בשפע" — אַזוי זאָגען אַלע און אַלע זיינען אונז מקנא וואָס מיר האָבען פּרנסה און נאָך בשפע. די מאַמע איז צופריעדען. איך אויך. „אַ פּסח ביי מיר היינטיגס יאהר — אויף אַלע אידישע קינדער, רבונו של עולם..." אַזוי זאָגט די מאַמע און דאַנקט גאָט, וואָס מיר האָבען אַזאַ פּסח. איך אויך. נאָר ווי דערלעבט מען איהם שוין, אָט דעם פּסח?...

ב.

קוים דערלעבט דעם פּסח, דעם ליעבען טייערען יום טוב פּסח. אויסגעקליידט האָט מען מיך בבגדי מלכות, ווי עס פּאַסט פאַר אַ

נגיד׳ס א אינגעל. וואָס קומט מיר אָבער ארויס? אז איך טאָר ניט ארויסשפרינגען אין דרויסען — איך וועל זיך פערקיהלען. אז איך טאָר ניט ארומלויפען אין הויף מיט אלע קבצנישע קינדער — איך בין א נגיד׳ס א אינגעל. אזעלכע שעהנע מלבושים — ניטאָ פאר וועמען צו בעריהמען זיך. א פולע קעשענע מיט ניס — ניטאָ מיט וועמען צו שפּיעלען.

נישט גוט צו זיין א בן־יחיד, א ציטעריגער, וואָס פון זיעבען איינער געבליבען, און נאָך א נגיד׳ס א אינגעל דערצו.

ג.

דער טאטע האָט אָנגעטהאָן די בעסטע קאפּאָטע און איז אוועק אין שול — דאווגען. זאָגט צו מיר די מאמע: „ווייסט דו וואָס? לעג דיך צו, שלאָף דיך אויס, וועסטו קענען זיצען ביים סדר, וועסטו פרעגען דעם טאטען די פיער קשיות“. משוגע בין איך? פאר׳ן סדר וועל איך געהן שלאָפען? „גערענק־זשע, פּסח צום סדר טאָר מען ניט שלאָפען, וואָרים טאָמער חלילה ווערסט דו אנשלאָפען ביים סדר, אזוי קומט אלי־נביא מיט א זאק אויף די פּלייצעס. פּסח ביינאכט געהט ארום אלי־נביא און קוקט ווער סע שלאָפט ביים סדר, דעם נעהמט ער צו אין זאק אריין...“ כא־כא! איך וועל אנשלאָפען ווערען ביים סדר? איך? און אז מען זאָל זיצען א גאנצע נאכט? און אפילו ביז אין ווייסען טאָג אריין? ווי אזוי איז געוועזען, מאמע, פאר א יאָהרען? „פאר א יאָהרען ביזט דו אנ־שלאָפען געוואָרען באלד נאָך קידוש...“ פאר וואָס־זשע איז ניט געקומען צו מיר דעמאָלט אליהו הנביא מיט׳ן זאק? „דעמאָלט ביזט דו נאָך געוועזען א קליינינקער, היינט ביזט דו א גרויסער. היינט דאַרפסט דו פרעגען דעם טאטען די פיער קשיות. היינט דאַרפסט דו זאָגען מיט׳ן טאטען עבדים היינו. היינט דאַרפסט דו עסען מיט אונז פיש און יויך און קניידלעך... שא — אָן געהט דער טאטע פון שול...“

— גוט יום טוב!

— גוט יום טוב!

ד.

דאַנקען גאָט. דער טאַטע האָט אָבגעמאַכט קדוש. איך אויך. דער טאַטע האָט אויסגעטרונקען דעם ערשטען כוס. איך אויך, און דוקא אַ פולען כוס. און דוקא ביז'ן דנאָ. „זעה נור, ביז'ן דנאָ!" זאָגט די מאַמע צום טאַטען, און מיר זאָגט זי: „אַ פולען בעכער מיט וויין? וועסט אַנשלאָפען ווערען..." כאַ־כאַ! איך וועל אַנשלאָפען ווערען? איך? און אַז מען זאָל זיצען אַ גאַנצע נאַכט? און אפילו ביז אין ווייסען טאָג אַריין? אַנו, פרעג דעם טאַטען ווי אַזוי האָב איך אָבגעקלאַפּט די פיער קשיות? ווי אַזוי זאָג איך די הגדה? ווי אַזוי שאָקעל איך זיך איבער'ן סדור און זינג מיט'ן טאַטען עבדים היינו?... און די מאַמע לאָזט ניט אַראָב קיין אויג פון מיר און שמייכעלט און זאָגט צו מיר: „וועסט אַנשלאָפען ווערען, אַנשלאָפען ווערען..." עך, מאַמע! מאַמע! מיר דאַכט זיך מען זאָל זיין מיט אַכטצעהן קעפּ קען מען פון דעם אַליין אַנ־שלאָפען ווערען. אַנו לאָז מען זיך אָוועקזעצען אייך אַקעגען און זינגען אייך אָהן אויפהער: „אַנשלאָפען ווערען, אַנשלאָפען ווערען."
פערשטעהט זיך, אַז איך בין אַנשלאָפען געוואָרען.

ה.

אַנשלאָפען געוואָרען, חלום'ט זיך מיר, אַז דער טאַטע האַלט שוין ביי „שפוך חמתך". די מאַמע אַליין שטעהט אויף פון טיש, געהט עפענען די טהיר, מקבל פנים זיין אַלי־נביא'ן. שעהן וועט זיין טאָמער קומט טאַקע אַלי־נביא, ווי די מאַמע זאָגט, מיט'ן זאַק אויף די פּלייצעס און זאָגט מיר: „קום, בחור..." און ווער וועט זיין שולדיג אין דעם, אַז ניט די מאַמע אַליין מיט איהר „שלאָף ניט! שלאָף ניט!"?... און אַזוי ווי איך טראַכט מיר די דאָזיגע מחשבות, אַהאַ! הער איך אַ סקריפּ פון דער טהיר. און דער טאַטע שטעהט אויף און רופט אויס אויפ'ן קול: „ברוך הבא!" איך קוק מיך איין צו דער טהיר — יאָ, ס'איז ער. ער געהט. פּאַוואָלינקע. קוים וואָס מען הערט. אַ שעהנער איד אליהו הנביא. אַן אַלטער

מאַן. אַ זקן מיט אַ גרייז־גרויער באָרד ביז די קניע. דאָס פּנים אַלט, געל, געקנייטשט, נאָר שעהן און גוט איז דאָס אָהן אַן עק. און אויגען — אַך, אויגען! גוטע ווייכע, פריינדליכע, ליעבע טרייע אויגען. איינגעבויגען, אָנגעלעהנט אויף אַ גרויסען, גרויסען שטעקען מיט אַ זאַק אויף די פּלייצעס, און שאַ! שטיל. אָהן ווערטער. און גלייך צו מיר.

ז.

— נו, אינגעלע, אריין צו מיר אין זאַק אריין און קום, — אַזוי זאָגט צו מיר אָט דער אַלטעטשקער און דוקא מיט גוטען. דוקא אַזוי ווייך, אַזוי זיס.

פרעג איך איהם: „וואוהין?“ מאַכט ער צו מיר: „וועסט שוין נאָכדעם זעהען...“ וויל איך ניט. זאָגט ער נאָך אַמאָל. בעט איך מיך ביי איהם: „ווי קען איך מיט דיר געהן, אַז איך בין אַ נגיד'ס אַ אינגעל?“ זאָגט ער: „און אַז אַ נגיד'ס אַ אינגעל וואָס ביזט דו פאַר אַ מיוחס?“ זאָג איך: „איך בין ביי טאַטע־מאַמע אַ בן־יחיד...“ זאָגט ער: „ביי מיר ביזטו ניט קיין בן־יחיד.“ זאָג איך: „אַ ציטעריגער — פון זיבען איינער געבליבען. זיי וועלען, זאָג איך, דערזעהן אַז איך בין ניטאָ, וועלען זיי דאָס ניט אויסהאַלטען. זיי וועלען שטאַרבען. און דערהויפּט די מאַמע...“ קוקט ער אויף מיר, דער אַלטעטשקער מיט גוטען און מאַכט צו מיר ווייך און זיס ווי פריהער: „געהסט דו ניט מיט מיר, טאָ שלאָף געזונד, נאָר ווער אַנשלאָפען אויף שטענדיג, אויף אייביג...“ הויב איך אָן צו וויינען: „הייסט דאָך עס איך זאָל שטאַרבען? זיי וועלען דאָס ניט אויסהאַלטען — איבערהויפּט די מאַמע...“ „ווילסט דו ניט שטאַרבען, טאָ קום מיט מיר, געזעגען דיך אָב מיט טאַטע־מאַמע און קום...“ „סטייטש, ווי קען איך געהן, אַז איך בין אַ בן־יחיד, פון זיבען איינער געבליבען?“ מאַכט ער צו מיר שוין שטאַרקער: „צום לעצטען מאָל, אינגעלע, קלייב דיר אויס איינס פון די צוויי: אָדער געזעגען דיך אָב מיט טאַטע־מאַמע אויף שטענדיג און קום מיט מיר, אָדער בלייב דאָ, נאָר ווער אַנשלאָפען אויף אייביג, אויף אייביג...“

ז.

אָבגעזאָגט די דאָזיגע ווערטער, טרעט ער אָב פון מיר אויף א שפּאַן און ווײַל שוין אויסקערעווען זיך צו דער טהיר. וואָס טהוט מען דאָ? אַוועקגעהן מיט'ן אַלטען, גאָט ווייסט וואוהין, פּערפאַלען ווערען — ווען טאַטע־מאַמע שטאַרבען. א בן יחיד, פון זיבען איינער געבליבען... בלייבען דאָ און אָנשלאָפען ווערען אויף אייביג — הייסט דאָך דאָס איך אַליין זאָל שטאַרבען... ציה איך אויס צו איהם ביידע הענד מיט טרערען אין די אויגען: „אליהו הנביא! גוטער, ליעבער, האַרציגער אליהו! גיב מיר איין מינוט אויף צו בעטראַכטען זיך!...“ דרעהט ער אויס צו מיר דאָס שעהן אַלט, געל געקנייטשט פּנים, מיט'ן גרייז־גרויען באָרד וואָס ביז די קניע, קוקט אויף מיר מיט זיינע שעהנע, גוטע, ליעבע, נעטרייע אויגען און מאַכט צו מיר מיט א שמייכעל: „איין מינוט אויף צו בעטראַכטען זיך גיב איך דיר, מיין קינד, אָבער נישט מעהר ווי איין מינוט...“

און דער אַלטעטשקער לעהנט זיך אָן אויף זיין גרויסען, גרויסען שטעקען און וואַרט...

— —

פרעגט זיך: וואָס האָב איך בעדאַרפט אין דער מינוט צוטראַכטען אַזעלכעס, אַז איך זאָל ניט דאַרפען ניט געהן מיט'ן אַלטען און ניט אָנשלאָפען ווערען אויף אייביג?

אנו, ווער קען טרעפען?...

תשר״ק

צו אַ סיום התורה

(דערצעהלט פון חיים דעם קאָסטאָמער פעדלער)

אונזער ליידים אַקזיליערי סאָסייעטי, עס הייסט, דער עזרת נשים פעראיין פון אונזער שוהל „טעמפעל דזשייקאָב“ האָט אריינגעגעבען א רייניגקייט, און דער סיום התורה איז צוגעגאנגען מיט גרוים פּאראד. עס איז געווען א „גרענד רעללי“, ווי דער האָנאָרייבעל אָלדערמאן פעדדי פּיטצפּאטריק, וועלכער פערפעהלט קיין אידישע שמחה אין בלאָטעטאון, האָט זיך אויסגעדריקט.

מיין אידענע איז איינע פון די טהעטיגסטע מעמבערקערס פון דער אַקזיליערי. זי איז געוואָרען א מעמבערקע פון די ליידים אַקזיליערי א פּאָאר וואָכען נאָך אונזער אריינמופען אין בלאָטעטאון. זי אטענדעט א רעגעלען מיטינג יעדען מיטוואָך אבענד, און ווייס שוין ווי צו בעטען דאָס וואָרט און מאכען א מאָשען. א טשיקאַווע זאך ווי זי האָט זיך דאָס אזוי שנעל אויסגעלערנט. אין הויז הערט זי ניט אויף צו רעדען פון פּארלאמענטארישע רולס. אָהן די רולס געהט ביי איהר קיין זאך ניט אָן. זי פיהרט די גאנצע ווירטהשאפט מיט פּארלאמענטארישע רולס. „חיים, א פּאָינט אָוו אָרדער, דו געהסט שוין אוועק צו ביזנעס, טאָ לאָז מיר איבער עטליכע דאָלאר אויף דער הוצאה.“ אָדער: „חיים, איך מאך א מאָשען אז דו זאָלסט ברענגען פון ניו יאָרק א צוויי דאָזען גוטע מילך־הערינג צום איינמארענירען“. אָדער אז איך בעט איהר אַמאָל זי זאָל קאָכען בולבע־קניידלעך, ענטפערט זי מיר: „חיים, דאָס איז ניט אויף דער טאגעס־אָרדנונג; בולבע־קניידלעך קאָך איך מאָנטאג.“ אז איך האָב געבראכט די צוויי דאָזען הערינג פון ניו יאָרק, האָב איך זי געבעטען זי זאָל עטליכע הערינג אָבקאָכען מיט בולבעס. די קינדער איז דער פּלאן געפעלען געוואָרען. דאן האָט מיין אידענע געזאָגט צו מיר: „חיים, דיין מאָשען איז דורכגעגאנגען

און איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען — מאָרגען וועט זיין בולבע מיט הערינג.״

א פּאָאר וואָכען בעפאָר דעם סיום התורה איז זי געוואָרען א מעמבערקע פון דער פינאַנס־קאָמיטע. עטליכע טעג בעפאָר דעם גרויסען יום טוב האָט זי אָנגעהויבען צו מאַכען גרויסע הכנות. „חיים, זאָגט זי צו מיר לעצטע וואָך, נעכסטען זאָנטאַג ביינאַכט וועט מען פינדישען די תורה. מען דאַרף עפּעס איינקויפען. מיר מוזען אויסזעהען לייטיש. מען האָט פּעררופען גאַנץ בלאָטעטאָון, און עס איז ניט שעהן צו קומען ווי שנאָרערס. גיב מיר עפּעס געלד וועל איך דיר קויפען א שעהן העמד מיט א נעקטאַי, זאָלסט קענען קומען ווי א לייט.״

פינף טעג האָבען מיר פערבראַכט אין הכנות צו דעם סיום התורה. גאַנץ בלאָטעטאָון האָט זיך געגרייט אזוי ווי צו א גביר'שע חתונה.

דער סיום התורה איז טאַקע געווען א „גייסטיגער און קערפּער־ליכער פערגניגען“, ווי עס איז געווען אדווערטייזט אין צייטונגען און הענדבילס. א בענד מוזיק איז דאָרט געווען פון אָרפאַן אסיילום און אויך א סך אייגענע מוזיקאַלישע טאַלענטען, פון בלאָטעטאָון גופא, וואָס האָבען געליעפערט סאָלאָס, דועטען און טערצעטען. פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ'ס מיידעלע, וועלכע איז ניט לאַנג געוואָרען בר־מצוה, עס הייסט, זי איז „קאָנפאָירמד“ געוואָרען, האָט געשפּיעלט אויף דער פּיאַנאָ עפּעס א פיין שטיקעל חזנות. פרעג איך איינעם, א יונגענמאַן: „וואָס שפּיעלט זי?“ ענטפערט ער מיר: „נאָ וועדינג בעלס פאָר מי“, טראַכט איך מיר, עס איז א פיינער ניגון, עס פּאַסט זיך זעהר צו „היום תאמצנו“.

אָבער לאָמיך אייך דערצעהלען כסדר:

צוערשט האָט זיך דאָס ווערטהע פּובליקום, די געעהרטע מעמבערס פון אונזער קאָנגרעגיישען, זיך פערזאַמעלט אין הויז פון פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ. פון דאָרט האָט מען מיט דער ספר תורה געמאַרטשט נאָך דער שוהל. די פּרעזידענטין פון דער ליידיס אָקזיליערי, מיסעס פּופּיקאָוויץ, איז געפאָהרען אין א קעררידזש מיט איהר מאַן און מיט דעם האָנאָרייבל אָלדערמען פּיטצפּעטריק.

דער קעררידזש איז געווען בעציערט מיט דריי פלעגס: א ציון־פלעג, אן אמעריקאנישע און אן איירישע. נאך דעם איז געפאהרען רעוורענד דאקטאר האצמאך מיט דער „רייניגקייט" און נאך איהם זיינען געפאהרען נאך עטליכע קעררידזשעס. דער איבריגער עולם איז געגאנגען צו־פוס, מיט דעם מוזיק בענד פאראויס, ביז מען איז אנגעקומען אין שוהל.

די שוהל איז געווען בעציערט מיט פאהנען און מיט א סך ליכט, וועלכע האבען בעלויכטען אלע לעדיגע לאטס ארום. די רייניגקייט איז געווען אויסגעשפרייט אויף א טיש, אין מיטען פון דעם גרויסען האל, אין אונזער טעמפעל דזשייקאב. ביי דעם טיש זיינען געזעסען א סופר, רעוורענד דאקטאר האצמאך, פרעזידענט פופיקאוויץ, האנארייבעל אלדערמען פאדדי פיטצפאטריק, טים מעק־נעלי דער פלאמבער, און נאך א פאר פראמינענטע קריסטען, וואס זיינען געקומען בעהרען דאס יודענטהום און צו בומען ריעל־עסטייט,ווייל ביי אונז אין בלאטעטאון געהט יודענטהום האנד אין האנד מיט ריעל־עסטייט.

מען האט געהאלטען א רעגעלען אקשען אויף די בוכשטאבען וואס מען האט געדארפט אויספילען אין דער תורה. דער האנארייבל אלדערמען פאדדי פיטצפאטריק האט געקויפט א „פ" פאר פינף דאלאר מיט פינף און זיעבעציג סענט. דאס איז געווען רעדיוסד פון צעהן דאלאר מיט א קוואדער וועלכע פרעזידענט פיטער (פסח) פופיקאוויץ האט פריהער בעצאהלט פאר א „פ". טים מעק־נעלי, דער פלאמבער האט זיך מתקנא געווען און געבעטען מען זאל איהם פערקויפען א „טי", האט דער אקשעניער ניט געוואוסט אויב אן ענגלישער „טי" איז א „ט" אדער א „ת". טים מעק־נעלי האט בע־צאהלט אכט דאלאר און האט בעקומען א „ת".

נאכדעם איז אנגעקומען מיסטער קאבאן, דער ניו יארקער גביר וואס האט ניט לאנג אריינגעמופט אין בלאטעטאון און אויסגע־רופען: „האררי־אפ, גיט מיר א „דזשיי", מיין אטאמאביל ווארט אויף מיר אין דרויסען!" דער אקשעניער איז ווידער געווען אין א פערלעגענהייט. „אין דער תורה איז ניטא קיין „דזשיי"," האט ער ערקלעהרט מיסטער קאבאן: „איהר קענט קויפען א יוד".

— אי דאָנ'ט וואָנט איי יוד ! — האָט אויסגעשריען מיסטער קאבאַן — מיי ניים איז דזשייק ענד אי וואָנט איי דזשיי ! איהר קענט מיר טשאַרדזשען אַ דאָלאַר מעהר. עס איז אָל־רייט. איך קען עס אפּאָרדען.

דער אָקשענער האָט זיך איבערגעקוקט מיט'ן רעוורענד דאָק־טאָר, און רעוורענד דאָקטאָר האַצמעך האָט בלויז געקוועטשט מיט די פּלייצעס, און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן.

— סי, היער, אי עם טאָקינג טו יו ! — האָט זיך געווענדעט מיסטער קאַבאַן צו פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ — יו גיוו מי איי דזשיי ענד טשאַרדזש איט טו מאַי עקאַונט. איך נאָט אי ריזאָין.

— ריזאָין, גאָד דעם איט ! — האָט אויסגערופען דער האָנאָ־רייבל אָלדערמען, וועלכער איז אַן אוהב ישראל און נעהמט זיך אָן פאַר אידען.

מיסטער קאַבאַן איז אַרויס אַ צוקאָכטער. ער בעלאַנגט ניט מעהר צום טעמפּעל. דעם „יוד" וואָס מיסטער קאַבאַן האָט זיך ענטזאָגט צו קויפען האָט אָבגעקויפט מיין אידענע פאַר פיער דאָלאַר אַלס אַ ספּעשעל בארגיין. איהר נאָמען איז ציפּע־יענטע. אַ „צ" האָט זי שוין פריהער געקויפט.

נאָך דעם אָקשען האָט די מוזיק געשפּיעלט „האָם סוויט האָם", און אַלע זיינען צוגאַנגען אהיים אין דער העכסטער צופריעדענ־הייט, און יעדערער האָט געשייקט הענדס מיט דעם האָנאָרייבל אָלדערמען.

יעס, איך האָב פערגעסען צו דערמאָנען אַז רעוורענד דאָקטאָר האַצמעך און, להבדיל, דער האָנאָרייבל אָלדערמען האָבען געהאַלטען אויסגעצייכענטע רעדען, אין וועלכע זיי האָבען געלויבט די נאָבעלע טהאַט פון די ליידיעס אָקזיליערי סאָסייעטי. זיי זיינען שטאַרק אַפּלאָדירט געוואָרען.

אַ חזן אויף פּראָבע

(דערציילט פון תיים דעם קאָסטאָמער פּעדלער)

עס אלול'ט שוין ביי אונז אין בלאָטעטאַון. די מאָסקיטאָס מופּען שוין ביסלעכווייז, אַבוואָהל עס כאַפּען זיך נאָך אריין גאַנץ הייסע טעג. אין מיין גאָרטען האָבען זיך אָנגעהויבען ווייזען טאָמיי־טאָס און גרינע אוגערקעס. גאָט ווייס פון וואנען זיי זיינען געקומען. איך האָב גאָר קיינמאָל ניט געגלויבט אַז פון דעם גאָרטען וועט עפּעס ארויס אַ לייט. די פּאָר רעטעכלעך וואָס זיינען אויסגעוואקסען זיינען שוין לאַנג ניטאָ, און איך האָב געמיינט, אַז עס איז שוין אויס גאָרטען. נור גאָט איז אַ גוטער. ער שיקט אָן אָפּט אַ רעגען, דער רעגען פרישט אָב די פלאַנצונגען, די זון טהוט די איבריגע ארבייט,און עס שפּראָצט און עס וואַקסט. ס'אַ כח די ערד האָט אין זיך!

אין אונזער קאָנגרעגיישאָן טעמפּעל דזשייקאָב איז מען יעצט שטארק פערנומען מיט דער פראגע וועגען אַ חזן אויף ימים נוראים. אויך אין קלאָב, צו וועלכען עס בעלאַנגען אַלע פּראָפּערטי־האָלדערס אין בלאָטעטאַון, רעדט מען פון דעם. אַלע זיינען איינשטימיג אַז מען דאַרף ניט זשאַלעווען קיין געלד און קריגען אַ רעכטען חזן, ווייל אַ גוטער חזן איז אַ גוטער אַדווערטייזמענט פאַר'ן פּלאַץ, און אַ שעהנער בעל מוסף קען העלפען „בומען" ריעל־עסטייט. זאָלען אַלע וויסען אין און ארום ניו יאָרק, אַז אין בלאָטעטאַון האָט געדאַ־ווענט אַ גרויסער חזן און געמאַכט אַ גרויסען סוקסעס. דער האָנאָ־רייבל אָלדערמען פּאַדדי פיטצפּאַטריק, וועלכער איז דער גרעסטער בילדער ביי אונז אין בלאָטעטאַון און האָט דאָ אַ סך ריעל־עסטייט, איז אויך שטארק פעראינטערעסירט אין דער פראגע. מיר האָבען שוין געהאַט עטליכע חזנים אויף פּראָבע, אָבער זיי האָבען ניט אויסגענומען. איינער האָט אפילו יאָ אויסגענומען, אָבער דער

אַלדערמען האָט אויסגעפונען אַז ער איז ניט קיין סיטיזען, האָט ער געזאָגט „נאָ". און אַז דער אַלדערמען זאָגט נאָ — איז נאָ. ער וויל מען זאָל געבען אַ שאָו אַ סיטיזען. דאָס איז פּאַטריאָטיש.

איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, אַז ביי מיר קומט עס אויס אביסעל מאָדנע, ניט קיין גלאַטע מעשה, אָט דאָס וואָס מען לאָזט דעם אַלדערמען זיך מישען אין אידישע אנגעלעגענהייטען. איך פערשטעה ניט וואָס האָט אַ גוי צו טהאָן אין אַ אידישער שוהל? נור זאָגען אַזאַ זאַך אין בלאָטעטאָון האָב איך מורא. עס איז אַן אַלטער מנהג ביי אידען צו פּעררופען „פּראָמינענטע" קריסטען אויף גרונדשטיין־לעגעניש, אויף חנוכת הבית'ן פון שוהלען, אויף אַ ברית מילה, אויף אַ פּדיון הבן, אויף אַ בר מצוה און אויף אַלע רעליגיעזע שמחות. מען שטאָלצירט מיט דעם וואָס דער ערל איז געקומען „צו בעעהרען דעם יודענטהום". באַלד וועט עס קומען צו דעם, אַז מען וועט פערטהיילען עליות צו „פּראָמינענטע קריסטען". מען וועט מכבד זיין אַ סיטי מעיאָר מיט שלישי, אַ טשיעף אָוו פּאָלים מיט ששי, אַ באָראָ־פּרעזידענט מיט מפטיר, אַן אַלדערמען מיט הגבה אָדער גלילה — כ'לעבען, עס האַלט שוין דערביי.

אָבער ביי אונז אין בלאָטעטאָון, ווי איך האָב אייך שוין איינ־מאָל געזאָגט, געהען יודענטהום און ריעל עסטייט האַנד אין האַנד. אַז מען מאַכט עפּעס אַ אידישע צערעמאָניע, אַ חנוכת הבית פון אַ שוהל, אָדער אַ סיום התורה, לאַדעט מען איין „פּראָמינענטע קריסטען", און אויך רעפּאָרטערס פון ענגלישע צייטונגען. און אויף מאָרגען איז דאָ אַ נאָטיץ אין „בלאָטעטאָון וויקלי ריוויו", און אין דעם בלאָטעטאָונער קאָלום פון די ניו יאָרקער צייטונגען אַז דער האָנאָרייבל סאָ־ענד־סאָ האָט געהאַלטען אַ ספּיטש ביי די אידען אין בלאָטעטאָון, און דאָס איז אַן אַדווערטייזמענט, איך מיין אַן עהרע אי פאַר אידען אי פאַר קריסטען. עס העלפט צו ריעל עסטייט, און עס העלפט צו פּאָליטיקס.

איך וועל אייך יעצט דערצעהלען ווי עס איז צוגעגאַנגען די פּראָבע פון דעם חזן, וואָס מיר האָבען געהאַט לעצטען זונטאָג אין אונזער שטעדטעל. די פּראָבע איז ניט געווען אין שוהל, נור אין הויז פון אונזער פּרעזידענט מיסטער פּיטער פּופּיקאָוויץ. צו דער

פּראָבע זיינען געקומען די הויפּט בעלי־בתּים פון בלאָטעטאַון, און אויך איניגע פּראָמינענטע קריסטען, צווישען זיי: דער האָנאָרייבל אָלדערמען פּאַדדי פּיטצפּאַטריק, דער פּלאָמבער מעק־נעלי, און דער וואַטשמאַן פון בלאָטעטאַון. קיין פרויען האָט מען ניט איינגעלאַדען צו דער פּראָבע. די איינציגע פרוי וואָס איז יאָ געווען ביי דער פּראָבע איז מיסעס פּופּיקאָוויץ, וועלכע האָט אויף זיך געטראָגען אפשר זעקס פונט דזשולערי. עס איז געווען זעהר אַ הייסער טאָג און ווען דער חזן האָט שוין ארויסגענומען זיין קאַמערטאָן מיט זיינע נאָטען און איז שוין געווען פאַרטיג צו דער פּראָבע, האָט מיסטער פּופּיקאָוויץ זיך געווענדעט צו זיין פרוי און צו די פּערזאַמעלטע און געזאָגט:

— לײדיעס ענד דזשענטעלמענס! עס איז צו וואַרים אין הויז. לאָמיר נעהמען טשערס און זיך זעצען אויפ'ן לעדיגען לאָט וואָס איך האָב לעצטען מאָנאַט צוגעקויפט נעבען מיין הויז. איך האָב עס געקויפט אַ באַרגיין, און מען באָט מיר שוין טויזענד דאָלאר פּראָפיט. קומט אויפ'ן לעדיגען לאָט, דאָרט איז לופטיגער.

דער לאָט אויף וועלכען מיר האָבען אויסגעשטעלט אונזערע טשערס און זיך אויסגעזעצט, איז אפילו ניט געווען קיין לעדיגער, עס איז געווען בעוואָרפען מיט שטיקלעך פּאַפּיער,ביינדלעך, געשמאַליעטע פעדערען, בערגלעך ליים, בלאָטע, שפּענדלעך, טראַנטעס, שמאַטעס,אויסגעברענטע קוילען און אַש. ביי אונז אין בלאָטעטאַון זיינען די לעדיגע לאָטס אַ גרויסע בעקוועמליכקייט: מיר וואַרפען אַהין אַלעם — אפילו גע'פּגר'טע קעץ. פרייטאָג קומען זיך צוזאַמען אונזערע באַלעבאָסטעס אויף די לעדיגע לאָטס און שמאַליען דאָרט אַרום די שבת'דיגע טשיקענס, עס גערט אַ רויך ביז'ן הימעל. זאָלאַנג די לעדיגע לאָטס זיינען אין גוי'אישע הענד, איז פּשוט אַ גלות. די גוים מאַכען אַ גאַנצען וועזען פון די לעדיגע לאָטס. זיי צאַמען זיי אַרום מיט גרינע צווייגען, מיט בוימלעך, אַזעלכע מיני הדסים, און זיי באַדערען זיך אַרום מיט די גראָז, גיבען גאַנץ אָפּט די לאָט אַ שייוו, כּדי די גראָז זאָל וואַקסען געדיכטער; נור אַז עס קומט אַריין אין אונזערע הענד, ווערט אויף די לאָטס פרייהייט, גלייכהייט און ברידערליכקייט. די סיינס מיט די ענגלישע אוקאַזען, אַז מען

זאָל ניט טרעטען אויפ'ן גראָז, געהען ארונטער; די הדסים צושלע־פען אונזערע באַיטשיקלעך און מאַכען דערפון בעזימער און ווער עס וויל קריכט איבער'ן גראָז און ברענגט אהין אש, קויהלען, טראַנטעס, שמאַטעס, אַלעס וואָס מען וויל אַרויסוואַרפען פון הויז. אפילו קריסטען ראַמען דאַן אויף זייער שמוץ אריין אין אונזערע לאַטס.

אָט אויף אַזאַ לעדיגען לאַט האָבען מיר זיך אַוועקגעזעצט. דער חזן האָט גענומען זיינע נאָטען אין האַנד, אונטערגעשפּאַרט זיין גאָרגעל מיט'ן האַנד, כדרך החזנים, און אַרויסגעברומט:

ה מ ל ך!

— האַלי דזשי! — האָט אויסגערופען מעק־נעלי דער פּלאָמ־בער — הי איז איי קאָרקער!

— וואַט דאַז איט מין? וואָס מיינט עס? — האָט געפּרעגט דער האָנאָרייבל אַלדערמען פּאַדדי פּיטצפּעטריק.

— המלך, דהאַט מינס דהי קינג, דהי צאַר — האָט ערקלעהרט פּרעזידענט פּופּיקאָוויץ.

— טו העל וויטה דהי צאַר! — האָט אויסגערופען דער אָלדער־מען מיט כעס. — וואַי דו יו וואָנט טו טשיר דהי צאַר? דהיז איז יונייטעד סטייטס. טשיר דהי פּרעזידענט!

ה פּ ר ע ז י ד ע נ ט! — האָט אויסגעשריען דער חזן מיט דעם זעלבען קול ווי ער האָט פריהער אויסגעשריען דעם „המלך“.

דאָ האָט זיך דער דאָקטאָר רעוורענד האָצמעך אריינגעמישט און האָט ערקלעהרט דעם האָנאָרייבל אָלדערמען, אַז „המלך“ איז ניט געמיינט אַ קעניג, נור „דהי קינג אָוו קינגס“, דעם מלך מלכי המלכים, דעם אויבערשטען.

שעפּטלסאָן, דער פּריעדליכער סאָציאַליסט, וואָס איז מיינער אַ טענענט און אַ מעמבער פון דער קאָנגרעגיישאָן, האָט זיך דאָ אַריינגעמישט און געזאָגט, אַז עס וואָלט טאַקע בעסער געווען צו רופען דעם אויבערשטען פּרעזידענט אָנשטאָט מלך. היינטיגע צייטען זיינען אַלע דעמאָקראַטיש, און דער דעמאָקראַטישער גייסט האָט שוין געווים אויף אַריינגעדרונגען אין הימעל.

אָבער מיסטער שעפּטלסאָן איז אָוועררולד געוואָרען. דער האָנאָרייבל אָלדערמען איז געגען רעפאָרמען און ער האָלט אימער

מיט'ן רעווערענד דאָקטאָר. עס איז געבליבען ביים אַלטען, ביים „המלך".

— סינג איט עגיין, — האָט דער האָנאָרייבל אָלדערמאַן זיך געווענדעט צום חזן.

ה מ ל ך !!!

דיעזען מאָל האָט דער חזן אַזוי הויך אויסגעשריען דעם „המלך", אַז די באָרד איז איהם אַראָבגעפאַלען פון פנים און איז געבליבען הענגען אויף אַ שנירעל.

מיר זיינען אַלע געשטאַנען און זיך גע'חדוש'ט. זאָגט, אדרבה, האָט איהר ווען געזעהן אָדער געהערט אַז אַ באָרד זאָל פּלוצלינג אַראָבפאַלען ביי אַ מענשען און בלייבען הענגען אויף אַ שנירעל? די פּראָמינענטע קריסטען, עס הייסט, דער אָלדערמאַן, דער פּלאָמ־בער און דער וואטשמאַן, האָבען זיך שטאַרק צולאַכט. „הי איז גאָט פאָלס וויסקערס" (ער האָט אַ פאַלשע באָרד) — האָבען זיי צווישען זיך געזאָגט. אָבער דער חזן האָט זיך גאָר ניט דערשראָקען. ער האָט די באָרד צוריק צוגעטשעפּעט צום פנים, און גענומען זינגען „כל נדרי".

— דהיז איז גרייט! — האָט געזאָגט דער וואטשמאַן.

— איט סאַונדס לייק איטאַליען אָפּערא. — האָט געזאָגט אָלדערמאַן פּיטצפּאַטריק.

מיר האָבען אַלע איינגעשטימט אַז דער חזן איז „אָל־רייט".

דערוויילע האָט זיך אָנגעקליבען אַ היבשער עולם ארום דעם לעדיגען לאָט, וואו מיר זיינען געזעסען. די מאָסקיטאָס זיינען אויך געקומען, ווייל נעבען פּרעזידענט פּופּיקאָוויטש'עס הויז איז, ווי איך האָב אייך שוין אמאָל דערצעהלט, אַ גרויסע לוזשע. מיסטער קאַבאַן, דער ניו יאָרקער גביר, וואָס האָט ניט לאַנג אריינגעמופט אין בלאָטעטאַון און האָט זיך צוקריעגט מיט אונזער קאָנגרעגיישאָן ביים סיום התורה, איז צוגעפאָהרען מיט זיין אָטאָמאָביל, זיך אָבגע־שטעלט אביסעל פון דער ווייטען און זיך אויך צוגעהערט. דער ריח פון זיין אָטאָמאָביל האָט אביסעל פערטריבען די מאָסקיטאָס. נאָכדעם האָט מיסעס פּופּיקאָוויטש דערלאַנגט ביער און שנאַפּס און מאַרינירטע הערינג. דער האָנאָרייבל אָלדערמען פּאַדדי פּיטצפּעטריק האָט אויך

פערזוכט אַ שטיקעל הערינג. נאָכדעם האָט ער געפרעגט, ווען איז יום־כפור, האָבען מיר איהם געזאָגט.

— איך וועל קומען אין אייער טעמפעל מיט מיין פרוי, — האָט דער האָנאָרייבל אָלדערמאַן געזאָגט. — פליז, שטעלט אָב פאַר מיר צוויי טיקעטס.

— הוררא! — האָבען מיר אַלע אויסגעשריען.

— טהרי טשירס פאָר פאַדדי! — האָט אויסגעשריען דער פלאָמבער מעק־נעלי.

— הו איז אָל־רייט? — האָט געפרעגט פרעזידענט פופיקאָוויץ.

— אָלדערמאַן פיטצפעטריק! — האָבען מיר אַלע אויסגע־שריען. עס הייסט, זיי האָבען געשריען און איך האָב נאָכגעשריען, ווייל איך האָב זיך געשעהמט אָבצושטעהן פון עולם.

אַ הערינג פאַר אַ הערינג

(דערצעהלט פון דזשאָו דעם וויזיטער)

מיר האָבען היינט שצאוו. דער ערשטער צייכען פון פריהלינג אין אַ רעסטאָראַן. מאַכט „שהחינו" און עסט שצאוו. פיינע שצאוו, אויסגעצייכענטע שצאוו, פערווייסט מיט אמת'ע שמאַנט מילך און מיט אַן איי אריינגעבראָקט. מיט פּאָמפּערניקעל קענט איהר עס עסען, און אַז איהר ווילט וועל איך אייך דערלאַנגען אַביסעל מצה.

מיר האָבען שוין איינגעקויפט אונזער סטאָק מצות, און קאָסטמערס קענען זיך ניט דערוואַרטען און ווילען שוין אַ נאַש טהאָן אַ שטיקעל מצה — — יעצט נעהמט אייער פּען מיט אייער פּאַפּיער און שרייבט וואָרט פאַר וואָרט דאָס וואָס איך וועל אייך דערצעהלען. די מעשה וואָס איך דערצעהל אייך היינט קען מען רופען „אַ הערינג פאַר אַ הערינג", אָדער „מדה כנגד מדה".

עס קומט אריין אַנומעלט אַ נייער קאָסטאָמער, אַ גאַנץ אונבעקאַנטער מאַן, אין אַ סטאָוו פּאַיפּ מיט אַ בערדעל — ניין, די בערדעל האָט ער געהאַט אויפ'ן פּנים, ניט אויפ'ן סטאָוו פּאַיפּ. איך העלף איהם אויפצוהענגען זיין ראָק, און וויל ביי איהם נעהמען זיין סטאָוו פּאַיפּ. זאָגט ער אַז ער עסט ניט מיט אַ הוילען קאָפּ. נעהמט ער נאָכהער לעזען די שפּייז־קאַרטע, קלעהר איך, אומזיסט איז דיין לעזען. אַלעס וואָס עס שטעהט אויף דער קאַרטע איז ניט מעהר ווי אַ רוסישע קאָנסטיטוציע. געהאַקטע לעבער איז שוין אויסגעגאַנגען, פריקאַסע איז שוין נישטאָ, באַילד ביף — ניט אַ לעק, פאַר אַ פּאָרשפּייז איז געבליבען נישט מעהר ווי הערינג — פראָסטע, וואָכעדיגע הערינג. נאָכדעם ווי דער איד אין סטאָוו פּאַיפּ האָט שוין דורכגעלעזען די שפּייז־קאַרטע רופט ער מיך צו און פרעגט מיך: „וואָס האָט איהר פאַר אַ פּאָרשפּייז?"

— געהאַקטע לעבער, פּריקאַסע, באַילד ביף, הערינג — זאָג איך אָב אַלע געריכטען, וואָרום אזוי איז די מאָדע אין רעסטאָראַנס: דער ווייטער דאַרף אָבזאָגען דעם גאַנצען פּסוק, סיי עס זיינען דאָ די געריכטען אָדער ניטאָ.

— גיט מיר געהאַקטע לעבער — זאָגט ער.

— געהאַקטע לעבער איז שוין אויסגעגאַנגען — זאָג איך.

— און באַילד ביף? — פרעגט ער.

— בלויז הערינג — ענטפער איך. — דאָס איז אַלעס וואָס איז פערבליבען.

— היינט צו וואָס האָט איהר מיר געדאַרפט אויסרעכענען אזוי פיעל געריכטען? — פרעגט ער.

— אזוי איז די מאָדע — ענטפער איך. — יעדע פּראָפעסיאָן האָט איהרע מאָדעס, איהרע רעגעלען. אמאָלע וואָס, וואָרום האַלט א חזן דעם גראָבען פינגער אונטער׳ן גאָרגעל? עס איז אזוי די מאָדע פון דער פּראָפעסיאָן! אמאָלע וואָס, וואָרום האָט א שדכן א שלומפער? אויך די זעלבע זאַך — עס איז אזוי די מאָדע!

— פון וואַנען ווייסט איהר אַז איך בין א שדכן? — פרעגט מיך דער איד.

— ווער זאָגט עס איך אַז איך וויים? — פרעג איך צוריק. — איך וויים טאַקע יעצט אויך ניט, נור מסתמא האָב איך געטראָפען אזוי ווי א בלינדער פערד אין גרוב אריין.

— איהר זייט א גליקליכער פערד — זאָגט דער שדכן. — די גרוב איז א שמאַלץ־גרוב.

דאָ האָב איך זיך פערשעהמט. איך בין אַריינגעלאָפען אין קיטשען נאָכ׳ן הערינג, אַז איך בין צוריקגעקומען האָב איך געפונען דעם שדכן לעזענדיג עפּעס א ביכעל. איין אויג האָט ער געהאַלטען אויפ׳ן ביכעל און די אַנדערע אויף מיר.

— אָט דאָ האָט איהר הערינג — זאָג איך.

— א פיינע שטיקעל הערינג — רופט ער זיך אָב. — ס׳אַ נאַרישקייט געווען פון מיר וואָס איך האָב לכתחילה ניט געאָרדערט הערינג. ס׳איז אפילו א פּראָסטע אכילה, אָבער א סאָלידע, אַן אַפּעטיטנע, מען קען עס עסען צו יעדער צייט, סיי מען איז הונגעריג,

סיי מען איז זאַט, סיי מען איז רייך, סיי מען איז אָרעם. הערינג איז דער מאכל פון כל ישראל. אַט זעהט איהר, מיסטער דזשאָו, אין מיין פּראָפעסיאָן אַלס שדכן, קומט מיר אויס אָפט צו זעהן ווי מענשען קלייבען זיך שדוכים ביז עס פאַלט זיי איין אַ גלייכע זאַך. און איך פרעג מיר אַליין: וואָרום פאַלט זיי לכתחילה ניט איין די גלייכע זאַך?

— יעס — זאָג איך, — עס איז טאַקע אַ פראַגע.

— איהר וואָלט וועלען טהאָן עפּעס אַ רעכטען שידוך? — פרעגט ער מיר, גאָר אַזוי פלוצלינג.

איך האָב זיך ווידער פערשעהמט און געשוויגען.

— הערט, מיסטער דזשאָו — זאָגט ער צו מיר, און נעהמט דעם עק פון דעם הערינג מיט זיינע פינגער. — איך האָב דאָ פאַר אייך אַ פיינעם שידוך. איך האָב דאָ, ביי מיר אין ביכעל, זעקס פערשיעדענע כלות, און איהר קענט זיך פון זיי אויסקלייבען וועלכע איהר ווילט.

— אָל־רייט — זאָג איך, — לאָמיך הערען.

— אַט וועל איך אייך פאָרלעזען פון ביכעל — זאָגט ער צו מיר, — און איהר נעהמט עס אריין גוט אין קאָפּ, און גיט מיר אַן אנטוואָרט וועלכע איהר ווילט.

כלה נומער איינס: אַ שעהן מיידעל, 19 יאהר אַלט, האָט רייכע עלטערן, האָט אָבער אַ פעהלער: זי איז שטום. עלטערן ווילען געבען פינף־טויזענד גדן צו אַ יונגען מאַן. אבי אַן אָרענטליכער. עס איז אַ שמאַלץ־גרוב.

כלה נומער צוויי: אַ סיילסלײדי אין אַ מילינערי סטאָר, 35 יאָהר אַלט, 800 דאָלאַר נדן, ניט שעהן, אָבער איז צופריעדען צו אַרבייטען אויך נאָך דער חתונה. עס איז אַ געווינס.

כלה נומער דריי: אַן אַלמנה מיט אַ גראָסערי און צוויי קינדער. מאַכט אַ פיינעם לעבען. דאַרף האָבען אַ מאַן וואָס זאָל קענען אַטענדען איהרע קאָסטאָמערס. אַ גליק.

כלה נומער פיער: אַ טייפּרייטערקע, שעהן ווי אַ ליאַלקע, שפּיעלט פּיאַנאָ, קען גוט טאַנצען. וויל אַ באַי אַ פּערדיענער וואָס

וועט זי נעהמען אָהן נדן. עס איז כדאי די העמד צו פערקויפען און חתונה צו האָבען מיט אַזא מיידעל.

כלה נומער פינף: א קעכין אין א רייכער הויז. געזונד און שעהן. מאכט פיינע לאָקשען־קוגלען. 500 דאָלאר נדן. א פּראַקטישער שידוך פאר א פּראַקטישען בחור.

כלה נומער זעקס: ניט שעהן, ניט יונג, אָהן נדן, וועגט 200 פונט. קומט פון גרויסען יחוס. ווערט אויסגעהאַלטען פון רייכע קרובים.

אז דער שדכן האָט מיר אויסגערעכענט אָט די אַלע כלות מיט זייערע מעלות און חסרונות, האָט ער מיך געפרעגט, וועלכע איך וויל האָבען.

— די שטומע — זאָג איך, — מיט די פינף טויזענד דאָלאר נדן.

— זי האָט שוין חתונה געהאַט — ענטפערט מיר דער שדכן.

— טאָ וועל איך נעהמען די סיילסלײדי וואָס איז צופריעדען צו ארבייטען אויך נאָך דער חתונה.

— ביי איהר איז שוין מאָרגען די חופּה — זאָגט דער שדכן.

— נו — זאָג איך, — די אלמנה וואָס האָט די גראָסערי אַרט מיך אויך ניט.

— זי האָט שוין חרטה — ענטפערט דער שדכן, — זי וויל שוין ניט חתונה האָבען.

— נו, און די שעהנע טייפּרייטערקע? — פרעג איך.

— זי האָט שוין לאַנג חתונה געהאַט און איז שוין א מאַמע — זאָגט דער שדכן. — און וועגען דער קעכין איז שוין אויך פערשפּעטיגט צו פרעגען. היינט קומט צו איהר א חתן און איך בין זיכער אז דאָרט וועט זיין א שידוך. פאר אייך, מיסטער דזשאָו, איז בלויז געבליבען די כלה נומער זעקס. זי איז א פיינע מיידעל פון א פיינער משפּחה. זי וועט אייך געפעלען זיין.

— טאָ צו וואָס — פרעג איך איהם — האָט איהר מיר גע־דאַרפט דערצעהלען וועגען זעקס כלות, אז איהר האָט ניט מעהר ווי איינע? — פרעג איך.

— דאָס איז — ענטפערט מיר דער שדכן — דאָס איז די

מאָדע ביי אונז שדכנים, אזוי ווי ביי אייך ווייטערס. פריהער רעכענען מיר אוים אַלע געריכטען און נאָכדעם באַטען מיר אָן א הערינג. אז איהר וועט זעהן די מיידעל וועט איהר אַליין זאָגען, אז הערינג איז נאָך אַלעמען די בעסטע זאַך.

בקיצור, איך זעה אז דער שדכן האָט מיך גוט אריינגעפּאקט. ער גיט מיר א הערינג פאר א הערינג. דאָך לאָז איך מיך איינריידען, און איך פערשפּרעך איהם צו געהן זעהן די כלה.

טאקע דעם זעלבען אבענד האָט דער שדכן געמאכט פאר מיר אן אפּאָינטמענט, און איך בין געקומען זעהן די כלה. פון דער ערש־טער מינוט איז זי מיר זעהר געפעלען געווען. איך האָב געזעהן א מויד גרוים געוואקסען און פעסט געבויט, פעט און דיק, אָהן עין־הרע, טאקע ביי א צוויי הונדערט פונט און אפשר נאָך מעהר. איך האָב פיינט אייערע אמעריקאנער דינע טאַליעס, וואָס שוועבען ארום אין גאַס אזוי ווי דינע שטרויעלעך וואָס טאנצען פון ווינד. א ווייב דאַרף זיין סאָליד, אזוי ווי א גוטע שטיקעל מעבעל. איך קען נים אָנקוקען אָט די דאַרע, קוואַרע, איינגעצויגענע, איינגעדריקטע, אויסגעטריקענטע קליינע פויגעלעך, וואָס פּיפּצען אזוי ווי פויגעלעך, עסען אזוי ווי פויגעלעך, און טויגען נים מעהר ווי צו שטעהן אין שטייגעלע, פּיקען מיט די שנעבעלעך, און טראַלאַלייקען.

ביים טהיר האָט מיך אויפגענומען די מוטער פון דער כלה, און זי האָט גלייך דערלאנגט כיבוד: עפּעל, אָרענדזשעס, בענענעס, ניסלעך, מאנדלען און טהעע מיט קרעקערס. איך האָב בעמערקט אז די כלה רעדט גאָר נישט; זי לאָזט די מאמען ריידען פאר איהר.

— יעטטאַ — זאָגט די מוטער צו איהר, — וואָרום רעדסטו נים אביסעל צום יונגען מאַן?

יעטטאַ האָט א גרויסען געגעץ געטהאָן און געזאָגט:

— מאַמאַ, דו ווייסט דאָך אז איך פויל זיך צו ריידען. רייד דו, איך וועל הערען. — דערביי האָט זי נאָך אמאָל א געגעץ געטהאָן.

איך האָב פּראָבירט אַלע וועגען אריינצושלעפּען יעטטאַ'ן אין א געשפּרעך.

— ווי געפעלט אייך היינטיגעס וועטער? — פרעג איך איהר.

— מאַמאַ — ווענדעט זי זיך צו איהר מוטער, — זאָג איהם

ווי מיר נעפעלט דאָס וועטער. — און זי האָט ווידער געגעבן א גענעץ, און גענומען זויגען אַן אָרענדזש.

אין דער מינוט האָב איך געפיהלט אז עס ארבייטען אין מיר צוויי קרעפטען, א קראַפט וואָס ציהט מיך צו און א קראַפט וואָס שטויסט מיך אָב. דער קאָסטאָמער וואָס עסט מילכיגע לאָקשען האָט מיר איינמאָל ערקלעהרט א גאַנצע פילאָזאָפיע אז אלעס אין דער וועלט האלט זיך אויף צוויי קרעפטען: א קראַפט וואָס ציהט צו און א קראַפט וואָס שטויסט אָב. ער רופט עס סענטריפיוגאַל און סענטריפעטעל. אז ניט דיעזע צוויי קרעפטען, זאָגט ער, וואָלט פון דער גאַנצער וועלט, די ערד, די זון, די לבנה און אלע שטערען געוואָרען א פריקאַסע, , א קאַשע. אָט דיעזע צוויי קרעפטען האָב איך געפיהלט בעת מעשה, קנאַקענדיג ניסלעך נעבען יעטטאַ'ן.

די קראַפט וואָס שטויסט אָב איז געוואָרען שטאַרקער, און איך האָב גענומען טראַכטען ווי מען דרעהט זיך דאָ ארויס אויף אַן אנשטענדיגען וועג, אַז קיינער זאָל זיך ניט געפינען בעליידיגט.

די אלטע האָט זיך גענומען אויספרעגען וועגען מיין לעבען און מיינע פערדיענסטען. נאָכדעם האָט זי אָנגעהויבען פיהרען צום עיקר, פרעגענדיג, ווארום אזא שעהנער בחור ווי איך האָב ניט חתונה.

—עס איז דאָ א קליינינקייט — ענטפער איך — וואָס האלט מיך אָב פון חתונה האָבען.

— וואָס איז דאָס? — פרעגט זי.

— איך האָב א ווייב אין יוראָפּ, און דארף זי פריהער גט'ן.

— א ווייב הייסט ביי אייך א קליינינקייט? — פרעגט זי, אויפשפרינגענדיג א צוקאָכטע.

— וועל — זאָג איך גאַנץ געלאַסען, — געגען אייער טאָכטער איז זי א קליינינקייט.

— מאַמאַ — רופט זיך אָב יעטטאַ, מיט א גענעץ, — זאָג דעם יונגען מאַן ער קען אוועקגעהן.

איך האָב גענומען מיין העט מיט מיין אויבעררָאָק און זיך ארויסגערוקט מיט א שטומען „גוד נאַיט".

עס איז מיר געלונגען. איך האָב זיך זעהר שעהן ארויסגעדרעהט.

אָה, יענע שבועות'דיגע בלינצעס!

די גאָלדענע מאָרגען־זון איז אקאָרשט וואָס ארויס פון איהר הימלישען שלאָפצימער און האָט בעגריסט די נאָך שלאָפענדע בראָנזוויל מיט טויזענדע חנ'ען. און די נאָך אין טיעפען שלאָף איינגעזונקענע בראָנזוויליאַנער האָבען געטרוימט זייערע חלומות: די וועגען פערלאָרענע גליקען אין לאטס מיט הייזער און די וועגען סטרייקס, ביזי און סלעק. נעהנטער און נעהנטער האָט זיך די גאָלדענע זון צוגערוקט. עס איז איהר געוואָרען אומעדיג דאָרט אין עק מזרח, און זי האָט געזוכט די מענשליכע געזעלשאַפט.

א מילך־מאַן האָט זיך בעוויזען מיט זיין וואָגען. ער האָט זיך אָבגעשטעלט נעבען א וואַסער־פּאָנטאַן און גענומען „צופּראַווען" זיין מילך. די זון האָט געקוקט און געשוויגען, די זעלבע זון, וואָס האָט געשיינט ביים בארג סיני, ווען צווישען דונערען און בליצען האָט כביכול שטרענג פערזאָגט „לא תגנוב". דער מילך־מאַן איז פערשוואונדען און אין גאַס האָט זיך בעוויזען א וואָגען. דער וואָגען האָט זיך אָבגעשטעלט נעבען א הויז און פון דאָרט איז ארויסגעשפּרונגען א יונג פּאָר פּאָלק. דער יונגער מאַן אין א שווארצען ראָק און א צילינדערהוט מיט א בלום אין זיין לאָץ און דאָס ווייבעל אין א ווייסען חופּה־קלייד מיט א גרויסען שלייער איבער'ן קאָפּ און א בוקעט אין איהר האַנד.

דער וואָגען האָט זיך פערקירעוועט און איז אוועק. דאָס יונגע פּאָר פאָלק זיינען ארויף אויבען, צו זייער וואָהנונג.

„יעצט, מיין טייבעלע," האָט געזאָגט דער יונגערמאַן, „יעצט לאָמיר זיך איינע די אַנדערע אָבגעבען מזל טוב. מיר האָבען חתונה געהאַט און מיר זיינען שוין מאַן און ווייב."

„פּאַוואָליע," האָט זי געזאָגט, קוועטש מיך ניט. דו פערגעסט, אז דאָס חופּה־קלייד איז ניט מיינס. צוועלף אוהר וועט מען קומען פון סטאָר דאָס אָבנעהמען צוריק."

„גוט, וואָס דו האָסט מיך דערמאָהנט,“ האָט ער געזאָגט, „מען דאַרף שנעלער אַראָבנעהמען פון זיך דעם אנצוג. דער מאַן, ביי וועמען איך האָב דאָס גענומען, איז זעהר שטרענג. ער צווינגט צו בעצאָהלען פאַר דער קלענסטער קלייניגקייט.

„דזשייק!“ האָט זי געזאָגט נאָך אַ קורצען שטילשווייגען, „דו ווייסט, דאָס מעבעל געפעלט מיר זעהר. וואָס קאָסט דאָס גאַנצע מעבעל?“

„הונדערט מיט פופציג דאָלאַר אַלעס צוזאַמען,“ האָט ער געענטפערט, „פינף און צוואַנציג דאָלאַר האָב איך בעצאָהלט מזומן און דריי דאָלאַר אַ וואָך וועלען מיר אויסצאָהלען. זאָרג זיך ניט, סערע, מיר וועלען אויסצאָהלען.“

„יא,“ האָט זי געזאָגט אַביסעל פערטראַכט, מיר וועלען אויס־צאָהלען. ווייסטו וואָס מיר איז איינגעפאַלען? אויף וואָס דאַרפען מיר האָבען פיער צימערען? דריי זיינען איני גענוג. אפשר וואָל־טען מיר איין צימער פערדונגען?

„עס איז אַ גאַנץ גוטער פּלאַן,“ האָט ער געזאָגט, „עס וועט אונז זיין לייכטער אויסצוצאָהלען דאָס מעבעל.“

„געוויס,“ האָט זי געזאָגט, „פערגעס ניט אז מיר זיינען נאָך שולדיג פאַר דער חתונה. מיר זיינען נאָך שולדיג פאַר ביער און פאַר זעלצער.

„ביי דיר וועט זיך אַ „באָרדער“ האַלטען,“ האָט ער געזאָגט, זוכענדיג זי אַ ביסעל צו טרייסטען, „דו ביזט דאָך אַ טהייערע קעכין. פאַר דיינע בלינצעס אַליין קען מען דיך ליעב האָבען. איך האָב זיך דאָך אין דיר פערליעבט צוליעב דיינע בלינצעס, געדענקסט פאַר־אַ־יאָהרען שבועות, ווען מיר זיינען צום ערשטען מאָל בעקאַנט געוואָרען אין דיין מאַמע׳ס הויז? דו האָסט מיר דערלאַנגט בלינ־צעס און איך האָב גלייך געטראַכט, ווי גוט עס וואָלט געווען אז שבועות זאָל זיך ציהען אַ גאַנץ יאהר און דו זאָלסט מאַכען בלינצעס נור פאַר מיר אַליין. מיין סערעלע, אָה, מיין טהייערע סערעלע!“

דזשייק האָט גערעדט מיט בעגייסטערונג, מיט פייער, און ער האָט גאָר ניט בעמערקט, אז אויף סערע׳ס שטערען האָט זיך ווי אַ וואָלקען פערצויגען, אַזוי ווי די עראינערונג פון אַ שרעקליכען חלום.

„דזשייק," האָט זי געזאָגט און איהר שטימע האָט געציטערט, „איך וויל דיר עפּעס זאָגען, נור איך האָב מורא."

„מורא?" האָט ער איבערגעפרעגט, גלעטענדיג זי איבער די באַקען. „פאַר מיר האָסטו מורא, סערעלע? זאָג, סערעה, זאָג מיר אַלעס וואָס ביי דיר איז אויפ'ן הארצען, האָב קיין מורא ניט. זאָל צווישען אונז קיין זאַך ניט זיין בעהאַלטען. לאָמיר איינע די אַנדערע זאָגען דאָס וואָס ביי אונז אין די הערצער. לאָמיר זיין פריי און אָפען איינער מיט'ן אַנדערען."

„אָבער איך האָב מורא, אַז ווען איך וועל דיר אויסזאָגען, וועסטו מיך מעהר ניט ליעבען." סערעה'ס אויגען האָבען געקוקט אָן אַ זייט. זיי האָבען זיך ניט געוואָלט בעגעגענען מיט זיין בליק.

דזשייק האָט אַ דרעה געטהאָן מיט זיינע פּלייצעס און האָט זיך גע'חידוש'ט.

זאָל דאָס זיין עפּעס וועגען איהר פערגאַנגענהייט? — האָט ער זיך געפרעגט.

ער האָט אַ שוידער געטהאָן ביי דעם געדאַנק.

אין דעם אויגענבליק האָט די מאָרגענזון אַריינגעשיינט אין צימער, האָט דייטליכער אַרויסגעוויזען די בלאַסקייט פון סערעה'ס געזיכט און די בלויע רינגען אונטער איהרע אויגען.

עס איז ביי איהם גאָר קיין ספק ניט געווען, אַז זיין פערדאַכט האָט אַ גרונד. אָט איז זי פאַר איהם געשטאַנען אַ זינדיגע, אַ צובראָכענע. זי וויל זיך אין אַלעס מודה זיין, אום צו קריגען פון איהם פערצייהונג.

אַ געפיהל פון מיטלייד האָט איהם אָנגענומען.

„זאָג שוין," האָט ער געזאָגט מיט אַ געמאַכטען קאַלטען טאָן. „זאָג, לאָמיר שוין הערען."

„זאָגסטו מיר צו, אַז דו וועסט מיך ליעבען אַזוי ווי געווען?" האָט זי געפרעגט.

דזשייק'ען האָבען אַ שלאָג געטהאָן די בלוטען אין קאָפּ. ער האָט געפיהלט אַ וועהטאָג אין די שלייפען.

ער האָט זיך דערמאָנט, אַז ער האָט אַמאָל געלעזען אַ דיסקו־סיאָן אין אַ צייטונג וועגען אַ פרוי וואָס האָט זיך מודה געווען פאַר

איהר מאַן אין אַ פערברעכען. דאַן איז ער אויך געווען איינשטימיג מיט די לעזער וואָס האָבען געזאָגט אז דער מאַן דאַרף מוחל זיין. און דאָ, אויב עס איז געווען אַ פערברעכען, איז עס דאָך בעגאַנגען געוואָרען פאַר דער התונה, דאַרף ער דאָך געוויס מוחל זיין.

דזשייק האָט געשוויגען. סערעה האָט געעפענט אַ פענסטער און עס איז אריין אַ פריש ווינטעל.

„זאָג שוין, סערעה,"

„וועסטו מיך ליעבען אַזוי ווי פריהער?"

„יא־א־א..."

„טאָ זעץ זיך אוועק נעבען מיר. אָט דאָ."

ער האָט זיך אוועקגעזעצט.

„נעהנטער. מיר זיינען דאָך מעהר ניט קיין פרעמדע — נאָך נעהנטער. אָט אַזוי. יעצט וועל איך דיר דערצעהלען. עס איז אַ לאַנגע מעשה."

דזשייק האָט אַ הוסט געטהאָן. ער איז געוואָרען אונגעדולדיג. צו וואָס דאַרף זי מאַכען די מעשה אַזוי לאַנג? זאָל זי זאָגען דעם סוף. ער ווייס שוין דעם אָנפאַנג. עס איז דאָך די אַלטע, אַלטע געשיכטע. זי האָט זיך בעקענט מיט אַ יונגענמאַן. ער איז געווען אַ שעהנער, אַ קלוגער און איז געווען צו איהר זעהר פריינדליך. זי האָט וועגען איהם געטרוימט. זי האָט זיך גאָר ניט געקענט פאָר־שטעלען, אַז אַזאַ מלאך ווי ער זאָל זיין פאַלש, און עס האָט זיך אויסגעלאָזען אַז ער איז אַ פערדאָרבענער. אָה, אָבער זי האָט עס ערפאַהרען צו שפּעט, און אַזוי ווייטער, און אַזוי ווייטער.

אך, ווען זי וואָלט בעסער פערשפּאָרט די גאַנצע מעשה און איהם דערצעהלט בלויז וועגען דעם סוף!

„הער צו, דזשייק," האָט זי אָנגעפאַנגען, „איידער מיר האָבען זיך בעקענט איז ביי אונז איינגעשטאַנען אַ באָרדער —"

„איז ער געווען אַ שעהנער און אַ קלוגער," האָט אונטער־געכאַפּט דזשייק, „און ער האָט געהאַט אַ גלאַטען צונג."

„דזשייק! וואָס איז מיט דיר? וואָס רעדסטו? האָסט דען דעם באָרדער געקענט?"

„ניין,“ האָט דזשייק געענטפערט, „איך האָב איהם ניט געקענט, נור איך שטעל זיך אזוי פאָר די מעשה.“

„ער איז אָבער ניט געווען קיין שעהנער, נור אזוי א קלוגער, א געבילדעטער. ער איז ביי אונז געווען א באָרדער ביז זיין פרוי איז אָנגעקומען פון רוסלאַנד.“

„אָט א לומפ! האָט א ווייב און געהט עס טהון אזא זאַך!“

„איך האָב מורא, דזשייק, אז דו פערשטעהסט מיך ניט.“

„איך פערשטעה שוין, ער האָט דיר געזאָגט, אז ער איז געווען א בחור.“

„ניין, ער האָט דאָס מיר גאָר ניט געזאָגט. ער האָט גלייך אין אָנפאַנג געזאָגט, אז ער האָט א ווייב מיט דריי קינדער אין רוסלאנד און אז ער ערוואַרטעט זיי אויף שבועות. ווען ער האָט אַריינגעמופט צו אונז איז דאָס געווען אַרום חנוכה.“

„דו האָסט געוואוסט, אז ער האָט א ווייב מיט דריי קינדער?“ דזשייק האָט זיך אָבגערוקט און זיך אַוועקגעזעצט אויף א טשער.

„איך האָב מורא, דזשייק, אז דו הויבסט מיך גאָר ניט אָן צו פערשטעהען,“ האָט סערעה געזאָגט, „איך בעט דיך, שלאָג מיר ניט איבער די רייד. לאָמיך דערצעהלען די מעשה.“

„מאַך עס בקיצור,“ האָט ער געזאָגט, „איך האָב פיינד לאַנגע מעשיות.“

„אי, שלעכט!“ האָט סערעה אויסגערופען, „ביזט דאָך גאָר א בעסן!“

„נו, נו, איך בין ניט אין כעס. דערצעהל־זשע ווייטער.“

„בקיצור, דער באָרדער איז געווען צו מיר זעהר פריינדליך און ער פלעגט מיך אָפט מוסר'ן פאַר וואָס איך לערן זיך ניט קאָכען. ער פלעגט זאָגען, אז קיין מאַן קען ניט ליעבען א פרוי, וואָס קען ניט געבען זאַט צו עסען און אז מענערשע ליעבע געווינט מען דורכ'ן מאָגען, ניט דורכ'ן הארצען. א וואָך פאַר שבועות איז זיין ווייב אָנגעקומען מיט די קינדער. און אום צו צייגען, וואָס פאַר א בריה זיין ווייב איז, האָט ער אונז צוגעשיקט א טעלער בלינצעס, וואָס זי האָט געמאַכט אויף שבועות.“

„וואָס געהט עס מיך אָן?" האָט דזשייק געפרעגט, „דערצעהל דעם עיקר."

„דער עיקר איז," האָט סערעה געזאָגט, אראָבלאָזענדיג דעם קאָפּ, „דער עיקר איז, אז מיט יענע בלינצעס, וואָס דעם באָרדער'ס ווייבעל האָט אונז געשיקט, האָט מען דיך מכבד געווען און מיין מאַמע האָט דיך אָבגענארט און דיר געזאָגט, אז די בלינצעס האָב איך געמאכט."

דזשייק האָט געשוויגען. ער איז געזעסען ווי צומישט, ניט וויסענדיג אויב דאָס איז שוין די גאַנצע מעשה אָדער עס איז בלויז א הקדמה צום עיקר.

„און ווייטער?" האָט ער געפרעגט.

„און ווייטער איז געווען אַזוי, האָט זי געענטפערט, „יעדען מאָל ווען דו פלעגסט קומען, פלעגט שוין מיין מאַמע פריהער אָנגרייטען בלינצעס, וואָס אונזער באָרדער'ס ווייבעל פלעגט מאכען."

„און ווייטער? דערצעהל שוין אלעס."

„דאָס איז אלעס, נארעלע," האָט זי געזאָגט. „ביזט מיר מוחל וואָס איך האָב דיך אָבגענארט? וועסטו מיך ליעבען אזוי ווי פריהער, כאָטש איך קען אפילו א באָרשטש ניט אָבקאָכען?"

„פּו! פּו! פּו!" האָט דזשייק דריי מאָל אויסגעשפּיגען, „סערעה, האָסט מיך איבערגעשראָקען, אויף טויט איבערגעשראָקען! איך האָב געמיינט מי יודע וואָס! מיין טהייערע, מיין זיסע, בעצוקערטע שבועות־בלינצע! ענטשולדיג מיר! זיי מיר מוחל פאַר דעם אומזיסטען חשד, וואָס איך האָב געהאַט אויף דיר. זיי מיר מוחל פאר די אונריינע געדאַנקען וואָס האָבען זיך געפּלאָנטערט אין מיין מוח. מיין טהייערע, מיין גאָלד, מיין מלאך!" און דזשייק איז איהר געפאַלען צו די פיס און זי גענומען קושען, קושען, קושען...

„מוחל, מוחל, מיין טהייערער!" האָט סערעה געענטפערט.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

און נאָכדעם זיינען אַרונטערגעצויגען געוואָרען די פאָרהאַנגען און עס האָט געהערשט א הייליגע שטילקייט.

יידישע
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

1828

B

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.
A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date stamped below. No book will be issued while a fine remains unpaid.

AUG 28 1952
NOV 18 1952
FEB 1 1953
MAR 26 1953
JUL 10 1953
Nov. 23
OCT 14 '57
JUN 8 '63
AUG 9 '65
MAR 10 '66
DEC 11 '66
MAR 19 '77
AUG 11 '82
APR 2 2 1984
JAN - 8 1985
JUN 2 5 1990

י. מארינאוו און א' וואהלינעץ
הומאר און סאטירע
דריטער באנד
1828

1828

ספרית עממית בטורונטו
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO